

VRG - Folder - 0098

ATHENS - VARIOUS [1]

3. ~~Thurberia~~ - city odor (X. 74, now separate)
4. ~~Thurberia~~ - center city wall dig (Peak St. 1950)
5. "Kotzia cistern"
6. Lykourgos St. cut
7. ~~Thurberia~~ - 1956 (Olympic now separate)
8. Doulas - Erechtem St. 1955 St. 1
9. Pentapoffe - cleaner found
10. Avolos St. (1962)
11. Adraivos 146-150 - well
12. Academy
13. "Kyparissia"
14. "Koile"
15. Athens - roads + walks (Dimitri)
16. Pantheon

26.2.81

SAH in Αγγελόπουλος collection
seen by ΜΕΠ 17.2.81

Number

No. 20_{a,b}

fold

Ἐπὶ Πόσι
Γενεῖδ(ος)

same stamp on
both handles of
a whole jar

Knidian

KT 787
Die 1

middle stem full

NAK 1961/

no. 318

fold

[Θράσ]υ(ος)

caduceus E

Ἐπὶ Ἀρτε(μιν)

handle stamped

Knidian

KT 2002
Die 1

NAK 1961/323

fold

Σάτυρο
torch

n

Thasian

Boy 1777

L-G 101

pub. Berlin 1972

Θασί[ων]

NAK 1961/327

fold

Ἐπὶ Μ]εν[εκράτους Κνίδιον
boukranion

Knidian

KT 1434?
Die IV

Lacina 1961/327 (Pugliese no. 177)

late 2nd c

Aporogen handle stamped with

V

NAK 1961/388

NEW

Παρμενί
ret.

handle

NEW small handle
Lagynos?
card small
II, 99

NAK 1961/488

fold

Ἐπὶ Εὐκρά
τεως Χάφ]
[κρο]φά[Κνί]

n

Knidian

KT 1268

TV B = 106.146

of Idm 20, 51

26.2.81

2.02

SAH in Aggeōn collection
seen by MSH 17.2.81

Number

No 200, l

Επι Πρωτ

same stamp on

Knidian

1/2

Πρωτ' 5 (ns)

both handles of
a whole jar

KT 785

Die 1

NAK 1961/

no. 318

[Θράσ] (os)

handle stamped

Knidian

1/2

caduceus E

KT 2002

Die 1

Επι Αρτε (κω)

NAK 1961/328

Σάτυρος

"

Thasian

torch

Boy 1777

Θασί (κω)

NAK 1961/327

Επι Μ] v [εμπάρεος Κνιδίου

Knidian

1/2

Boukranion

KT 1434?

Die 12

NAK 1961/388

Παππερι

handle

NEW

small handle

uh.

cast made
III.99

Lagynos?

NAK 1961/488

Επι Εύκρα

n

Knidian

εξ υς Χο[ο]

KT 1968

[χο] [ο] [v]

NAK 1961/495

fold

Επι Αχία

Αρχαγόρα

Κνιδίου

handle

rect. stamp

Knidian

KT 292

Die 1

Pngx 158

Delos 106, 108

Hesp. II, no 122

late 2nd - early 1st B.C.

NAK 1961/496

fold

Λυσι

n

Knidian

KT 942

a
thyrsos

NAK 1961/541

fold

Χρυσίκο

handle

rose in frame

round stamp

Rhodian

MSBF

year of Euboea

Baskin Baghdad Int, p. 62 no. 8

NAK 1961/320

fold

Κ]pori(

handle

Chian

like Delos 228.

" before about the middle of
the 2nd c B.C. Pngx p 16F, 201

NAK 1961/247

ARCHEL

stamped on
rim - whole
jar

Roman

NAK

missing rubbing

NAK 1961/495

Επι Αγία

handle

Kudian

Αρχαγός

rect. stamp

KT 292

Κυρίσιον

Die 1

NAK 1961/496

Αύσι

n

Kudian

plur

a

KT 942

+ ligas

NAK 1961/541

Χρυσικον

handle

Rhodian

plur

nose in pore

round stamp

NAK 1961/350

Κ[ρ]ορι(

handle

Chian

plur

?

NAK 1961/247

ARCHEL

stamped on

Roman

on in whole

for

NAK

On 1962 by VG had been photographed ~~in~~ ^{the} Knidian jar ^(NAK 205) of Γευγιδ(ης)
w. sponges Πολι((KT 487) in the apothekē of Hadrian
library. The jar came from the excavations ^{in 1961} of Αγγελοπούλου
house. (Roll 520.22)

On my visit to the ^{above} apothekē on 5.2.81 I did not find any
object from Αγγελοπούλου house. ^{Talking with a} workman he reminded
me that findings from this house had been given to the
owner for his collection.

I visited the Εγopsia Τῶν ἰδίων Συλλογῶν (Private Collection)
where Miss Βασίλκη Κοχόμπα was very kind and she
gave me the catalogue of Αγγελοπούλου collection from
where ~~on~~ ^{we} ~~examined~~ ^{found out} that the jar NAK 205
is housed in the Αγγελοπούλου Collection (Παρθενῶνος 32)
with 3 more whole jars and 10 amphora handles. (see attached
notes)
On 17.2.81 we visited, ~~after~~ ^{after} an arrangement by telephone
with Mrs Αγγελοπούλου, with Mr. Emperour the Collection.
Mr. Emperour was interested for the Roman jar I had
on my notes (Cat. no. 51 inv. no. 1961/NAK 247).

The handles (9 this time) were in a vitrine in the long
corridor of the house. Rubbings have been taken, and I promised
Mrs. Angelopoulou to give her readings and dates.
The Knidian jar (Roll 520.22, KT 487) was on top of a
cup-board in the "χωρίδιον βαλάνι" Rubbings and measure-
ment were taken.

Later, the other three jars (see attached notes) were found
in a room in the basement, where there was no electricity.
From another room with a long wire the ^{room} was lightened
so we saw; the intact Roman jar and took rubbing and height

and the two other jars full of dust: it was another Roman? without toe, neck and handles and probable a Knidian of which one handle and toe was missing

2.07a

Ἀγγελόπουλος Ἀγγελος

Διονυσίου Ἀεροναύτη

ἡ Παρθενῶνος ~~23~~ 32

τηλ. ~~911-088~~⁹¹¹⁻⁰⁸⁸ 9220347

9229931

Βασιλική Κοχόρινα
της εφορίας

αρχιεπισκοπική
γραφεία

2.076

In order to find the Knidian jar MAK 205 5.2.84
 (Roll. 520.82) I visited the Epopta - Ίδω-ικων Συλλογῆς
 and Miss Βασίλινη Κοχόμβα, ἀρχαιολόγος gave me the catalogue of
 the Collection:

Δίκα γὰρ οὐκ ὀφείλει Ἀργεῖον ἄνθρωπος
 εἰς μάλα πολλὰ εἰς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπισκεῖσθαι οὐκ
 ἑρπεία Ίδω-ικων Συλλογῆς.

κρ. 97 : 1961 - MAK 541 ✓

✓ rubbing taken 17.2.81
 by MPT and Emperian

κρ. 98 : 1961 - MAK 323 ✓

99 : 1961 MAK 496 ✓

100 1961 MAK 488

101 " MAK 324 ✓

102 " " 495 ✓

103 " " 316 ✓

104 " " 386 ✓ 338; ^{on handle}

105 " " 320 ✓

106 " " 522

η 24 : 1961 MAK 205 ✓ ^{Αντίγραφο} ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν
~~ἐπὶ λυγρῶν ἐπὶ λυγρῶν ἐπὶ λυγρῶν~~ ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν.

η 26 " MAK 131 : ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν
 ἀμφωπύου ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν

η 25 " MAK 244 : ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν
 εἰς λυγρῶν, ὁ χεῖρ καὶ αἰ γὰρ

η 37 " MAK 408 : Μικροπύου ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου
 ἀμφωπύου ἐπὶ λυγρῶν

η 51 " MAK 247 ✓ ^υ Ἀμφωπύου ὀφθαλμοῦ ἀμφωπύου
 ἐπὶ λυγρῶν ἐπὶ λυγρῶν ἀμφωπύου ARCHER

⊕ 17.2.81 seen in the basement

+ Address: Ἀργεῖος Ἀρχαιολόγος, Διογ. Αεροπλάνου + Παρθενομ 23
 -τηλ. 914088 9220347

ATHENS - ΔΙΚΟΤΕΣΟΝ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Mr. Benadakis having reported great pressure for X.II. & then we came so they could finish up with this material, I managed to go to the Mosque today. (V. pleasant place; they tell me it is ~~XII~~ cent. - but to look in Travlos's book, —: see p. 181 - it is $2\frac{1}{2}$ XV cent., the Fetiye Mosque.) (Really, not such a must.)

Looking at notes of 21. IV and 8.V.61, I brought with me some series of ampullae cards:

1 S:4 series

3 N:1 "

Pella A 282 (Tansagra-jars)

series of P 14180

Puniz series

7 N:3 (Imperial)

2 inc. crown jars in 6 N:2

series of frag. 5 in N. Basement, Block IV (4th cent.)
(a lot of 1 S:4 frag. here)

Hand also:

Comitene series
(with sand)

Chion series
(with)

1 crown 2nd cent.

Chariklaia Th. K. made us very welcome, with her colleagues; they sent out for "souvlákia", which came in bread flap rolls.

We sat together by a row of jars and pieces, with great Γεωργάκος to sift for us. X.II.12 began with a series from drain Xi. See pencil notes of the day.

I did not take notes on everything, especially not of items she said ELW had written up. She said there is evidence for estr. in Hall. period, and a considerable repat. in $\frac{1}{2}$ of 1st AD. This does not fully account for spread in 2nd cent., between c 9:7 ^{types} (Italian and late "Corinthian") and early - MSBP point - whole Kardin (plus various medals of ca. same period). Add & late 2nd? items: a Gaulish Kn. stamp (1961 NAK 319?), and perhaps a large frag. of late Clunia gens, with odd stamp on neck (357). The Roman, v. likely $\frac{1}{2}$ 2nd. (diagonal).

Finding-
places &
to check
over.

There was for too little time, and we have not properly got the finding-places straight; or at any rate I am not reconciled with what I understood last time. Must check with her on the 4th cent.

group, with 1 S:4 types. Checked with the cards of this series, and certainly her gens (now complete - and the two I drew has not been brought to the museum) are paralleled by P 25946 etc., from notes of 21.IV.61. Frag. of P 14180 class fits her o.k. They had not brought down - or I did not see it - the Thasian med. with stamp Bon 1447. Remember this when arranging to photo. One or two other items also missed.

To be done: rubbings & to make, maybe 20-30? Mr. Benedini to be asked to come and do

it. X.H.K. to be telephoned, and asked to assemble also the missing items before we set up to take rubbings etc. ^{Howe, son of the old stuff but} ~~been~~ rubbed.

Some photos, certainly, should be taken, and she seemed to think authorities wd be only too glad if I did it. Outstanding need, to MSBF prior to Kinding.

6.8.61

Notes in Mosques,
from οικίσματα Αφροδισίου

1.) Tax for the drain $\frac{\chi\iota}{\Xi}$

1961 NAK 201 Geometric jar, f. P 3465 (and here)
(the mostly green)

Note it is believed an extensive repair was made
in the $\frac{1}{2}$ of 1st AD. (This helps in dating of
Q 8:1 and P 3465.) This jar lay just on
top of ^{lowest} cover of drain.

In a little mess together w. a lot of a non-Roman
double (?) and top of a pig (small pig)

rubbing → 1961 NAK 318, 319, 335 (Knidian handles) and 92 (f. 1st AD)
(diam. 0.36 Ht. 0.25)
Knidian jar, no st. or pres. handles found together in
an access-well above drain. This jar is
certainly before 150 B.C., while one at least
of the handles is ca. 100 B.C.

1961 NAK 210 Frying Knidian jar, no stamps pres.
looks a bit later than 92 above, but still approx
150 diam. 0.34

1961 NAK 363 Thasian med. 1 handle (small rim)

stamped: ΘΑΞΙΩΝ
(on down curve) vase II

Try (A) protogeometric
"vase" of Apsara (Dopas)
of Nautikidy's

1961 NAK 360 Knidian top of jar, both handles, no stamps
Ht 0.255

Φ
→ Dopas

(2)

1961 NAK 364 Kour top, with both handles,
no stamps [does not join 207]

1961 NAK ~~250~~ ⁶⁻²⁰⁵ Kour ^(top join) MSBF print.
 on both handles.
 1961 NAK 208 "Pointing" of at 2nd BC
 (q. c. 9:7 stamp) (bottom join)

6-520
 6-520
 6-520
 6-520

KT 787
 KT 787

207 body of a Kour, prob. 2nd BC
by width (diam ca. 0.43)

357 clear neck stamp on neck
in relief '111' ? (for letters)
on door; ca 0.07

102: Top of clear join, with stamp
 on handle AT diam 0.31
 from another place) H 0.255
 on door ca. 0.07

[Stamp is not
part of the
diagonal
join]

129 L. P 14180
 com with series lit F 17:3
 series
 still 6.8

Among loose handles was an early Thasian. I think
it was Br 203 (Ἀφειδρεος - Ἐκίπρος + them), and a
rather superior example.

8.V.61 a.m.
begin 2.14

ATHENS 10? K 611500 2 Agg = 10000' 20V

From excavation near the Akropolis

Charikleia Kanellopoulou has just called up to say there are amplores around a tiled wall in the excavation of Parthenon Street. They include some stamped kinds, with same stamp on both handles.

(For Πόδο or Πόδε was as far as she could get). She described the ring for identifying the kinds. (X)

She asked if I would like to see them in place while some still are. I said I would, but had not time. She has photographed them in place. She will call me again when they are assembled.

(She should have cutting paper to make records of such things.)

6.X.61
(KT 717) 205

(X) This jar is evidently 1961 NAK 250, see notes of (P.2) later in margin. But the above descr. of the finding-place can't be right, this jar she now tells me comes from a series found over the drain - with 2 worn late st. handles, also a late 2nd "Corinthian" jar (orig photo, & see if corresp. in date).

Check?
→

ATHENS : S. OF AKROPOLIS

From excavations near the Akropolis

Notius Δικονίδας Ἀγροδονίδας (off. John J. B. A.)
 Ακρονίδας 8000 Δανός, Ἀγροδονίδας, καὶ Περδανίδας.

Mr. Dantes had been asking me to come up and look at amphoras found in his excavation. Today at ca. 10:45 I got up there. Charitelia has been showing me stuff from various fills, and we have been discussing the dates.

Main lot of jars comes from what she described as the wide upper part of a wall. They look to me late 4th and/or early 3rd B.C. Includes:

Not seen in
 margin,
 6.8.61

Thasian: top of jar with stamp of Notius w.
 shield. Rolled rim, with small [Bon 1447] flt
 Φ - Supra-ox.

Series with rolled rim, narrow neck, broad shoulder,
 and (prob.) knob toes. (i.e. none are
 attached)

No loc
 seen in
 margin
 6.8.61

Compare with
 Agora 154 jars;
 but see also 3N1
 and Tanagra jars,
 also "Gretan."

Parts of 5 or 6
 of these found type
 of jar.

Bring
 → (Bring all cards.)
 (Also, those in N. Basement,
 IV)

Series 9
P14180;
bring all
cups

Series with heavy in, dropped handle, dropped
shoulder: upper part of jar, and much of
body.

2, 3) two related (?) vessels. Heavy

Reas: part of a handle, not st.

? neck with graffiti, pass. from lower edge of
rim to start of shoulder. Graffiti:
Below rim: XXXX

Dark clay, rather
hard, with
cracked inside
outside.

On shoulder;

HKKK

LT

See big basins ^{big} with ancient marks

Knives handle dated by ep. ³ Apivros

1961 NAK 46 KT892 ^{See note} filed

So I said that this could not be seen date
eventually, another batch of frags shown
me which incl. a knife of deserving period

Εὐφραντίδης - "Εφφρ. ep" with
 (Αριστοβ. - Μετακ. τος), and on Pergamene (?)
 ware. This was all supposed to be at sea
level.

KT 651 *filed*
 See rubbing (p. 4)

So it seems clear there was a cistern (?) or other
 relatively shallow cut pit, through the earlier
 filling of which a well was driven, in the late
 2nd or 1st cent. B.C. approx. Over the
 top of this well was a Roman house destroyed
 in the earlier 2nd AD, in which there were
 quantities of frags. of T.C. s. Assoc. w. this
 house, before its destr. date, the top of an
Italian Road.

In the destr. fill of this house, on the
 floor with the terracottas, top of impervious
 red clay, stamped (see rubbing). (1961-NAK-20)

⊕ EPO (retr.) LIKE SS 5897 *filed*
 (see rubbing) See other rubbing (p. 4)

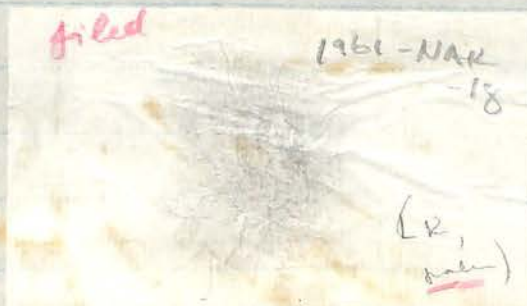
An LK with st. palms, from fill beside
 Roman wall. 1961-NAK-18 *filed*

Another lot of jar frags. of earlyish Roman
 period: frags. of two foots, Basal Tons (1?)
 (no "bass" seen)
 maybe they are all proto. two foot

Another lot of frags, found 1 meter below the
 upper pavement of a Roman house in aff. of
 5th cent. Below this, rock. See if
 the jar fragment very fragmentary.

Bring
 appropriate
 cards

They had also the top, possibly, of a Punic jar,
 with plain rim.
 They had also an incense jar, of bagging type.
 I said 1st AD.

Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ
ΝΟΤΙΩΣ
ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 1950.

ΑΘΗΝΑΙ

1951

Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ
ΝΟΤΙΩΣ
ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 1950.

ΑΘΗΝΑΙ
1951

Συν' Δίδω V. Grace

με' θερμότατες εὐχαριστίας

Την εὐχαρίστησιν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΟΤΙΩΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΟΤΙΩΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δι' ἐμοῦ ἐνεργηθεῖσαι πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφαὶ¹ ἐγένοντο εἰς τὰ ἑξῆς σημεία: 1) ἐν τῇ ὁδῷ Μισαραλιώτου τῆς συνοικίας Γαργαρέττας καὶ 2) κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισοῦ ἀπέναντι τοῦ λόφου τῆς Σικελίας.

Αἱ ἐν τῇ ὁδῷ Μισαραλιώτου ἔρευναι ἐνηργήθησαν εἰς δύο σημεία: α) εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Βεῖκου ἀφ' ἑνὸς καὶ Τσάμη Καρατάσου καὶ Μητσαίων ἀφ' ἑτέρου τμήμα αὐτῆς, εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ β) εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Τσάμη Καρατάσου καὶ Μητσαίων ἀφ' ἑνὸς καὶ Παρθενῶνος ἀφ' ἑτέρου τμήματος τῆς ὁδοῦ, παρὰ τὴν συμβολὴν δὲ ταύτης μετὰ τῆς ὁδοῦ Ζήτρου, ὅπου σώζεται καὶ σήμερον κατὰ χώραν ἀρράβδωτος μονόλιθος ἐξ Ὑμητίου μαρμάρου κίων, κοινῶς ἀποκαλούμενος «κολωνάκι».

Α) Τὰ τεῖχη.

Αἱ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἔρευναι ἐγένοντο κατόπιν τυχαίας ὑπὸ ἐργαζομένων τοῦ Δήμου ἀποκαλύψεως ἀρχαίων τειχῶν, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασίν μου καὶ τὴν δοκιμαστικὴν ἐκεῖ ἐργασίαν μου.

Τὰ ἀναφανέντα τμήματα ἀρχαίων τειχῶν εἶναι τρία, καταλαμβάνουν δὲ ὅλον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου (πίν. Α, εἰκ. 1). Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλεσα Α, εὐρέθῃ ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν ὁδῶν Μισαραλιώτου καὶ Βεῖκου ἀπέναντι τῆς οἰκίας Ἀλεξανδράκη (ὁδὸς Βεῖκου 16), προφανῶς δὲ εἶναι συνέχεια τοῦ εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἐν λόγῳ οἰκίας πρὸ ἑτῶν ἀποκαλυφθέντος τμήματος τείχους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξήχθησαν διάφορα γλυπτὰ² καὶ οἱ εἰς τὸν περίβολον τῆς αὐτῆς οἰκίας ἐκτισμένοι πλίνθοι κρο-

¹ Πρὸς τὸ Σὺν Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς καθηγητάς μου κκ. Γεώργιον Π. Οἰκονόμον, Σωκρ. Β. Κουγέα καὶ τὸν Διευθυντὴν Ἀρχαιοτήτων καθηγητὴν κ. Ἀ. Ὁρλάνδον ἐκφράζω καὶ ἐνταῦθα τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας, διότι μὲ ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μικρῶν τούτων ἐρευνῶν.

² Ὁ φίλος ἀρχαιολόγος κ. Ἰ. Τραυλὸς μὲ τὴν πλήρη ἐνδιαφέροντος παρακολούθησιν τῶν ἀνασκαφῶν μου, τὴν συζήτησιν τῶν προβλημάτων των καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων μεγάλως μὲ ἐβοήθησεν εἰς τὴν ὅλην μου ἐργασίαν. Ἡ πρὸς αὐτὸν ἐκφρασίς των θερμῶν εὐχαριστιῶν μου καὶ ἐνταῦθα εἶναι μικρὸν δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης, τὴν ὁποίαν τοῦ ὀφείλω.

³ Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ τμήματος προέρχεται ὁ ὑπὸ Χρ. Καρούζου (Ἀρχαιολογικά, ΑΔ. 10, 1926, σ. 98 κέ.) δημοσιευθεὶς μαρμαρίνος ἀρχαῖος κρατὴρ, ὁ ὁποῖος φέρει ἐν ἀναγλύφῳ παραστάσει χορὸν Χαρίτων καὶ ὑπὸ τὰ χεῖλη κληματίδα. Ὁ κρατὴρ οὗτος, ὅπως εἶναι φανερόν, ἐχρησιμοποιήθη ὡς «προστοματιὸν» φρεάτος — μήπως τοῦ κατὰ

καλοπαγοῦς λίθου. Τοῦ αὐτοῦ τείχους τμήματα εἶναι τὸ σωζόμενον ἀκόμη εἰς ἀρκετὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Πέτσα (ὁδὸς Βεῖκου 28) (εἰκ. 2), τὸ εὐρεθὲν εἰς τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας Βαμβακάρη (Τσάμη Καρατάσου 7), ὡς καὶ τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας Καρασταμάτη (ὁδὸς Βεῖκου 32) ἀνασκαφέν.

Οὕτω ἀπὸ τῆς οἰκίας Καρασταμάτη, κειμένης εἰς ὀλίγων μέτρων ἀποστασιν ἀπὸ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Παρθενῶνος-Βεῖκου, μέχρι καὶ τῆς οἰκίας Ἀλεξανδράκη, ἐπὶ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Βεῖκου-Μισαραλιώτου κειμένης, ἔχομεν ἀσφαλῆ τὴν γραμμὴν τοῦ τείχους, ταύτης δὲ συνέχειαν ἀποτελεῖ τὸ ἤδη ὑφ' ἡμῶν ἀνασκαφέν παρὰ τὴν οἰκίαν Ἀλεξανδράκη καὶ εἰς ἀπόστασιν 7.50 μ. ἀπ' αὐτῆς.

Τὸ τμήμα τοῦτο, εὐρεθὲν εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Βεῖκου, ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 4.25 μ., σώζει τέσσαρας δόμους καὶ ἔχει συνολικὸν μῆκος 1.95 μ. καὶ πλάτος 8.50 μ. (εἰκ. 3 καὶ 4). Εἰς τὴν κατασκευὴν του ἐχρησιμοποιήθη ποικίλον ὕλικόν, ἥτοι πωρόλιθοι, κροκαλοπαγεῖς, μάρμαρα, προερχόμενα ἐκ παλαιότερων κτισμάτων, καθὼς καὶ ὀπτόπλινθοι. Διὰ τοῦ ὕλικου τούτου εἶναι ἐκτισμένοι κυρίως αἱ δύο ὄψεις αὐτοῦ, ἐνῶ τὰ μεταξὺ τῶν ὀψεων διαστήματα εἶναι πεπληρωμένα διὰ μικροτέρων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀργῶν, λίθων δι' ὀλίγης ἀσβέστου συνδεομένων.

Ὁ κατώτατος τῶν σωζομένων δόμων ἐδράζεται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ ἀμμόδους ἐπιχώσεως ἀνευ ἄλλης τινὸς ὑποθεμελιώσεως, ἡ δὲ παρὰ τὴν ἐσω-

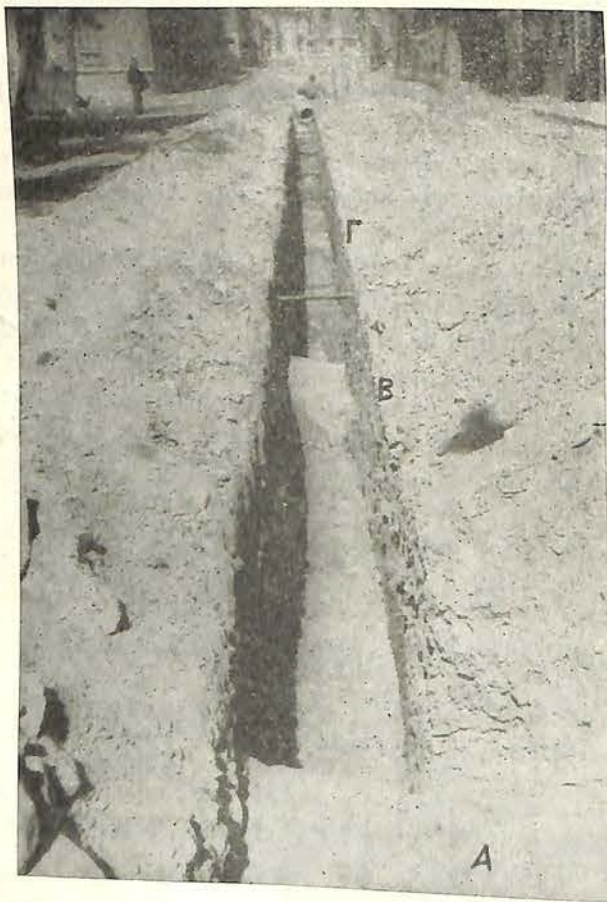
τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ τείχους Γ ἀνευρεθέντος; — κατόπιν δὲ προσεκτίσθη ὡς οἰκοδομικὸν ὕλικόν εἰς τὸ τεῖχος.

Ὑποθέτω ὅτι καὶ ὁ κρατὴρ, ὅπως καὶ διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐντετειχισμένα εἰς τὸ τεῖχος Α, προέρχονται ἐκ τῶν κτισμάτων τοῦ Διονυσιακοῦ ἱεροῦ καὶ ἄλλων κτηρίων τῆς Ἀκροπόλεως. Σημειῶ παραδείγματος χάριν ἐνταῦθα, ὅτι οἱ ἀποκείμενοι σήμερον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας Καρασταμάτη κίονες, οἱ ἄλλοτε ἐκτισμένοι ἐντὸς τοῦ εἰς τὰ θεμέλια τῆς ἐν λόγῳ οἰκίας ἀνευρεθέντος τείχους, προέρχονται ἐκ τῆς στοᾶς τοῦ Εὐμένους.

Δὲν ἀποκλείεται ἀκόμη τὰ ἀνωτέρω ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια τοῦ τείχους Α νὰ προέρχωνται ἐκ τοῦ ἱεροῦ «τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Νηλέως καὶ τῆς Βασίλης», τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὁποῖου γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῆς (IG I² 94, 30. DITT. Syll.³ 93. W. JUDGEICH Topographie², σ. 141, 387, πίν. 3).

Ἐκ τοῦ τείχους Α θὰ προέρχεται τέλος καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Ρωμαίου, κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἰδίου, παρατηρηθεὶς πρὸ ἐτῶν παρὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Βεῖκου καὶ Δράκου ἐνεπίγραφος λίθος «Ὁρος Γυμνασίον». Τοῦτον δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα ν' ἀνεύρω εἰς τὴν περιοχὴν. Πρόκειται περὶ ὄρου ἀνήκοντος εἰς τὸ ἐγγὺς δὲν τοποθετούμενον Κυνόσαργες (W. JUDGEICH Topographie², σ. 422-424, πίν. 1) ἢ εἶναι ὁ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἱδρίου τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (M. and E. LEVENSON Inscriptions on the South Slope of the Acropolis, Hesperia, XVI, 1947, σ. 65, πίν. 12) ἀποκείμενος νῦν ὄρος;

τερικὴν αὐτοῦ ὄψιν — τὴν κυρίως ἀνασκαφεῖσαν — ἐπίχωσις, ὥς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν ὀλίγων δυστυχῶς συλλεγέντων ἀγγείων καὶ τεμαχίων ἐγχρῶμων κονιαμάτων, εἶναι τεταραγμένη. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ἐξ

Εἰκ. 1. Ἡ κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου τάφος μετὰ τὰ ἀποκαλυφθέντα τμήματα τῶν τειχῶν.

αὐτῆς ἐξαχθέντων ὀστράκων ἀνήκουν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς μετ' αὐτὴν χρόνους.

Τὸ ἀνασκαφέν τοῦτο τμήμα καθὼς καὶ τὸ χρησιμεῦον σήμερον ὡς βᾶσις τοῦ μεσοτοιχοῦ τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας Πέτσα καὶ τῆς τοῦ κτηρίου τοῦ Γ' Γυμνασίου Θελέων (Τσάμη Καρατάσου 3) εἶναι ἐκτισμένα κατὰ τὸν αὐτὸν πρόχειρον τρόπον, δὲν ἀμφιβάλλω δέ, ὅτι τῆς αὐτῆς κατασκευῆς θὰ ἦσαν

καὶ τὰ ἀνασκαφέντα ἐν ταῖς οἰκίαις Ἀλεξανδράκη, Βαμβακάρη καὶ Καρασταμάτη τμήματα, τὰ ὅποια, ὅπως καὶ τὰ ἀνωτέρω δύο, ἀνήκουν εἰς τὸ αὐτὸ τεῖχος.

Οἱ χρόνοι τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ τμήματος τούτου τῶν νοτίων τειχῶν τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἀκριβέστερον ἤδη καθορίζεται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Τραυλοῦ (πίν. Α), εἶναι δυνατόν μετὰ βεβαιότητος νὰ ὁρισθοῦν ἐκ τῶν δύο ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν τῶν τελευταίων τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος

Εἰκ. 2. Τὸ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Πέτσα τμήμα τοῦ τείχους Α.

χρόνων, αἱ ὁποῖαι ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ τμήματος τοῦ τείχους τοῦ ἀνευρεθέντος κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας Καρασταμάτη καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Erich Pernice (Grabmäler aus Athen, Ath. Mitt., XVII, 1892, σ. 271-276), καθὼς καὶ ἐκ δύο ἄλλων νῦν τὸ πρῶτον δημοσιευμένων, τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων, αἱ ὁποῖαι εὗρέθησαν ἐντετειχισμένοι εἰς τὸ τμήμα τοῦ τείχους τῆς οἰκίας Βαμβακάρη¹. Ἐκ τούτων συνάγεται ἄσφα-

¹ Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς οἰκίας Βαμβακάρη εἶναι αἱ ἐξῆς:

1) Τεμάχιον λευκοῦ Πεντελησίου μαρμάρου ἐξ ἐπιτυμβίου ναῖδιοσχήμου μνημείου σωζόμενον ἐξ ἀκεραίου μόνον πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν του. Φέρει δύο σειρὰς γραμμάτων, ἐπὶ δὲ τῶν τριῶν, δίκην ἀκροκεράμου στέγης, ἐξοχῶν τῆς ἐπιστέψεώς του δύο ἀκόμη γράμματα, ἀνὰ ἓν εἰς τὴν μεσαίαν καὶ δεξιὰν ἐξοχήν. Εἰς τὴν ἀριστεράν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐπίσης γράμμα, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπετρίβη κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἴσως τοῦ τεμαχίου ὡς οἰκοδομικοῦ ὕλικου εἰς τὸ Βαλεριάνειον τεῖχος. Τὰ ἐν

λῶς, ὅτι τὸ τεῖχος δὲν εἶναι παλαιότερον τῶν μέσων τοῦ 3^{ου} μ.Χ. αἰῶνος, ὁπότε μαρτυρεῖται ἡ ἐπὶ Βαλεριανοῦ ἐπισκευὴ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς πόλεως.

Εἰς ἀπόστασιν 7.30 μ. ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ περιγραφέντος τμήματος τοῦ τείχους Α, πρὸς τὰ ΒΔ δὲ τούτου καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἀνεφάνη εἰς βάθος 0.60 μ. ἄλλο τμήμα τείχους διαστάσεων: 1.40 μ. ὕψους, 0.50 μ. πλάτους καὶ 1.25 μ. μήκους — ὅσον δηλαδὴ ἀνεσκάφη — σῶζον δύο δόμους.

Τοῦτο, Β κληθέν, δὲν ἡρευνήθη δυστυχῶς, ἀλλ' ἀπλῶς διεπιστώθη, ὅτι εἶναι θεμελιωμένον εἰς τὴν αὐτὴν, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον, ἀμμώδη ἐπίχωσιν (πίν. Α, εἰκ. 1).

Τέλος ἔτι περαιτέρω πρὸς τὰ ΒΔ καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 μέτρων ἀπὸ τοῦ Β, παραλλήλως δὲ πρὸς αὐτό, ἀνευρέθη εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἄλλο τμήμα τείχους (εἰκ. 5). Τούτου σώζονται πέντε δόμοι ὕψους ἐν συνόλῳ 2.75 μ., εἶναι δὲ ἐκτισμένον, κατὰ τὰς δύο ὄψεις του, κυρίως διὰ πλίνθων ἐξ ἀσβεστολίθου Ἀκροπόλεως σχήματος ὑποτυπωδῶς πολυγωνικοῦ. Ἀλλὰ καὶ πλίνθοι πόρου λίθου σχήματος ὀρθογωνικοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὀψέων τοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον

λόγῳ γραμμάτων εἶναι Ζ καὶ Η, τὸ δὲ ἀποτρίβεν πιθανῶς $\overline{\text{K}}$. Οἱ δύο στίχοι τῶν γραμμάτων εἶναι:

ΚΛΑΥΔΙΑ ΖΩΣΙΜΗ
ΙΠΠΑΡΧΟΥ

Διαστάσεις τεμαχίου 0.34×0.18 μ. Ἐκ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως, ἡ ὁποία θὰ ὑπῆρχε ποτε, οὐδὲν ἔχνος ἐσώθη.

2) Τεμάχιον στήλης λευκοῦ Πεντελησίου μαρμάρου ἀκεραίου ἄνω, ἀριστερὰ καὶ κάτω. Κάτωθεν τοῦ γείσου τῆς ἡ στήλης ἔφερεν ἀνάγλυπτον διάκοσμον, τοῦ ὁποίου ἐσώθη στέφανος καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ταινία. Ἐπὶ τοῦ γείσου σώζεται ἡ ἐπιγραφή:

ΜΑΚΑΡΙΑ Α

Διαστάσεις: 0.29×0.36×0.25 μ. περίπου.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐπιγραφῶν εὐρέθη, ἐπίσης ἐντετειχισμένον, τεμάχιον λευκοῦ Πεντελησίου μαρμάρου ἀνήκον εἰς ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον καὶ σῶζον τμήμα ἱματίου καὶ χεῖρα ἀπὸ τοῦ καρποῦ κρατοῦσαν παρὰ τὸ σῶμα ἀγγεῖον. Διαστάσεις 0.30×0.17×0.15 μ. περίπου.

Τόσον αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς οἰκίας Βαμβακάρη ὅσον καὶ αἱ τῆς οἰκίας Καρασταπάμπου νεκροταφείου τῶν Ἀδριανείων καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, τοῦ ὁποίου τάφους ΑΕ. 1911, σ. 251-252).

Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ προέρχωνται καὶ ἐκ τῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑπῆρχον ἔξω τῶν πυλῶν Ἰωνίδων καὶ Διομειῶν καὶ παρὰ τὰς εἰς αὐτὰς ἀγούσας ὁδούς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ πύλαι, ἐγγὺς ἀλλήλων κείμεναι, τοποθετοῦνται εἰς τὸν μεταξὺ τῆς ἀνασκαφῆς μου καὶ τοῦ Ἰλισοῦ χῶρον (βλ. καὶ W. JUDEICH Τοπογραφίαι, σ. 140-142, πίν. 3).

Εἰκ. 3. Τὸ κατὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Μισραλιώτου-Βεΐκου ἀνασκαφέν τμήμα τοῦ τείχους Α.

δὲν εἶναι ὁλόλιθον. Διότι τὰ μεταξὺ τῶν ὀψεων διαστήματα πληροῦνται καὶ ἔδω διὰ μικροτέρων τεμαχίων λίθων μετὰ προσοχῆς κατὰ στρώσεις τεθειμένων.

Τὸ ἐρευνηθὲν μῆκος τοῦ τείχους εἶναι 4.50 μ., τὸ δὲ πάχος αὐτοῦ 2.70

Εἰκ. 4. Τμήμα τοῦ τείχους Α.

μ. καὶ διακόπτεται ὑπὸ ἀνοίγματος ὀχετοῦ διαστάσεων: πλάτους 0.52 μ. καὶ ὕψους σωζομένου 1.40 μ.

Τοῦ τείχους τούτου ἠρευνήθη κυρίως ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις, εἰς ἀπόστασιν δὲ 0.50-0.60 μ. πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τοῦ κατωτάτου αὐτῆς δόμου ἀνευρέθη τμήμα κτιστοῦ ὑδραγωγείου καλυπτομένου διὰ πλακῶν καὶ πλήρους ὕδατος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήχθησαν ἀγγεῖα ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ τείχους ἔχει θεμελιωθῆ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ βραχώδους ἐδάφους, φαίνεται δὲ ἐκ τῆς μικροῦ πάχους ἀθίκτου κατὰ τὴν βάσιν του ἐπιχώσεως, ὅτι ἀνήκει εἰς χρόνους πολὺ παλαιότερους τοῦ τείχους Α. Τοῦτο ἄλλωστε μαρτυρεῖ καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς του καὶ τὸ χρησιμοποιηθὲν ὀλικόν.

Παρουσιάζονται βεβαίως ἐνταῦθα μεταγενέστεραί τινες μετασκευαί, ὅπως π.χ. ἡ χρησιμοποίησις εἰς τὸ ἀνοιγμα τοῦ ὀχετοῦ μεγάλου τεμαχίου μαρμάρου

φέροντος ἀναθύρωσιν προηγουμένης χρήσεως (βλ. εἰκ. 5), ὡς καὶ πλίνθων κροκαλοπαγοῦς λίθου εἰς τοὺς ἄνω σωθέντας δόμους, ἀλλ' ἡ μορφή τοῦ τείχους γενικῶς μὲ τὰς ἐξ ἀσβεστολίθου τῆς Ἀκροπόλεως πλίνθους καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς του ὑποδηλοῦν παλαιότερους τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. χρόνους.

Τοῦ ἀνασκαφέντος τούτου Γ τείχους τὴν πρὸς δυσμᾶς, ἤτοι πρὸς τὸν λόφον τοῦ Φιλοπάππου, συνέχειαν, ἀνεῦρον [εἰς τὴν ὁδὸν] Ἐρεχθείου ἀρ.

Εἰκ. 5. Τὸ ἀνασκαφέν τμήμα τοῦ παλαιότερου τείχους Γ.

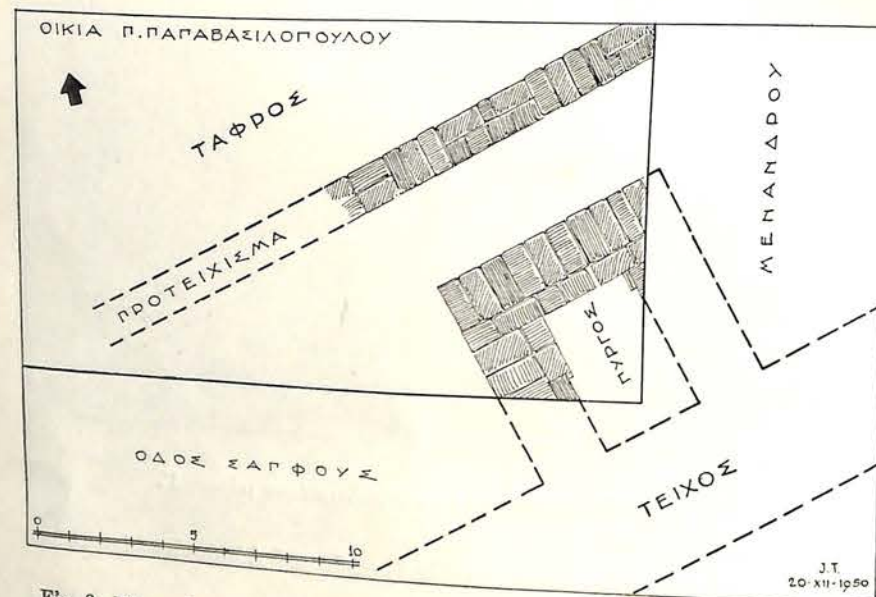
25-27, ὅτε κατὰ τινὰ πάλιν ἐκσκαφὴν τῶν ἐργατῶν τοῦ Δήμου ἀνεφάνη τμήμα τείχους ὁμοίας κατασκευῆς.

Μὲ τὰ δύο λοιπὸν ταῦτα νεωστὶ ἀποκαλυφθέντα τμήματα, μὲ τὰ πρὸ δλίγων ἀκόμη ἐτῶν σωζόμενα λείψανα εἰς τι οἰκόπεδον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἐρεχθείου καὶ Παρθενῶνος καὶ μὲ τὰ ὑπὸ τῶν Stuart, Fauvel καὶ von Strantz (βλ. W. JUDEICH Topographie², σ. 126-127, εἰκ. 8 a, b, c) σημειούμενα ἔχνη τοῦ τείχους δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος πλέον νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὴν γραμμὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου μέχρι τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Μισαραλιώτου ἀνασκαφέντος τμήματός του¹. Ἡ γραμμὴ δὲ

¹ Ἡ ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου μέχρι καὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν γραμμὴ τοῦ διατειχίσματος ἀποκατεστάθη πλήρως ὑπὸ τῶν Καθηγητῶν H. Thompson καὶ R. Scranton διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν πρὸ δλίγων ἐτῶν γενομένων ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν (H. A. THOMPSON and R. L. SCRANTON *Stoas and City Walls on the Pnyx*, *Hesperia*, XII, 1943, σ. 269-283, σχέδια I. ΤΡΑΥΛΟΥ, πίν. 14, 15, 16 καὶ 17).

² Ἐνταῦθα ὡς μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ διατειχίσματος προσθέτω τὴν πληροφορίαν τοῦ κ. Ἱ. Μηλιάδου, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἀνέσκαψε πρὸ ἐτῶν

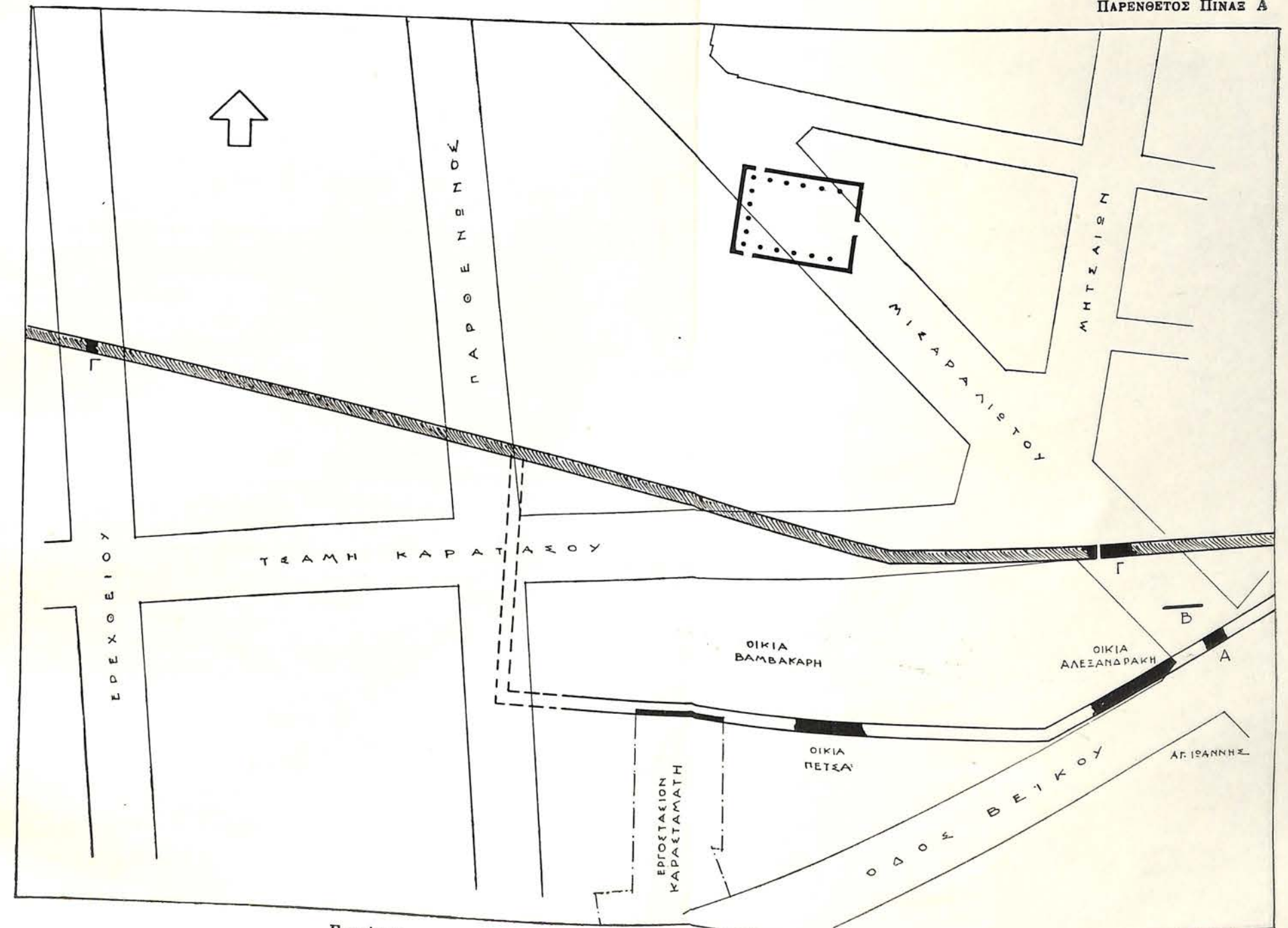
αὕτη διαφέρει ἐνταῦθα πολὺ ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν σημειώνει ὁ Judeich στηριζόμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν παλαιότερων ἐρευνητῶν. Ἡ δὲ ὑπάρχουσα ἐνταῦθα καμπὴ (Knick) τοῦ τείχους, τὴν ὁποῖαν ὁ Judeich δέχεται ὡς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ γραμμὴν, ἔγινεν, ὡς εἴπομεν ἤδη, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βαλεριανοῦ, ὅτε τὸ ἀρχαιότερον τεῖχος εἶχεν ἤδη καταστραφῆ. Πιθανὸν ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι, ὡς π.χ. ἐπέκτασις πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς πόλεως,

Εἰκ. 6. Τὸ κατὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Μενάνδρου καὶ Σαπφῶς τμήμα τοῦ τείχους μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ προτειχίσματος.

ἠνάγκασαν τὸν Βαλεριανὸν νὰ οἰκοδομήσῃ ἐκ παντοῦ ὕλικου τὴν ἀρκούντως ἰσχυρὰν ταύτην καμψήν. Ποία τέλος ἡ πορεία τοῦ τείχους ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου μέχρι τοῦ Ὀλυμπείου, πάλιν μελλοντικὴ ἐρευνά ἴσως μᾶς ἀποκαλύψῃ, διότι ἡ ὑπὸ τοῦ Judeich διδομένη γραμμὴ ὑποθέτω ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ παλαιότερου τούτου τείχους. Τὴν ὑπόθεσίν μου δὲ ταύτην ἐνισχύουν τὰ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὑρεθέντα λείψανα τείχους μεταξὺ τῶν ὁδῶν Φαλήρου καὶ Λεωφόρου Συγγροῦ κατὰ

βόθρον ἐναγισμῶν πλήρη ἀγγείων, κυρίως μαγειρικῶν. Ὁ βόθρος ἀνευρέθη ἐντὸς τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ. Δημητρίου τοῦ Δουμπαρδιάρη, πλησίον τῆς ὁποίας ἀνεσκάφη ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀρχαιολόγων τὸ Δίπυλον τοῦ διατειχίσματος (H. A. THOMPSON and R. L. SCRANTON ἑ.ἀ. σ. 312-324).

Γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τοῦ πρὸς Ν τῆς Ἀκροπόλεως χώρου τῶν ἀνασκαφῶν.

τὴν ὁδὸν Νέγρη (βλ. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ Ἀθηνῶν Εὐρήματα, ΑΕ. 1911, σ. 257-258).

Ἀπομένει τέλος νὰ ἐρμηνευθῇ τὸ μὴ ἐρευνηθέν, ὡς εἴπομεν, ἐνδιάμεσον τμήμα τείχους, τὸ μεταξὺ τῶν Α καὶ Γ κείμενον, τὸ κληθὲν Β. Ἡ δυσκολία ὅμως τῆς ἐρμηνείας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐνταῦθα αἴρεται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Τραυλοῦ δοθείσης ἐρμηνείας ἄλλου, παρομοίου πρὸς τὸ ἡμέτερον, τμήματος τείχους, κατὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Ἀριστείδου καὶ Σοφοκλέους ἀνασκαφέντος (βλ. Arch. Anzeiger, 1939-1940, σ. 165 καὶ εἰκ. 31). Πιστεύει δηλ. ὁ Τραυλός, ὅτι πρὸ τοῦ κυρίως περιβόλου καὶ εἰς ἀπόστασιν 8-10 μ. ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς τούτου ὄψεως — ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἡμέτερα τμήματα Β καὶ Γ — ὑπάρχει ἐν δεύτερον τεῖχος μικροτέρων διαστάσεων, τὸ λεγόμενον προτείχισμα, καὶ πρὸ αὐτοῦ βαθεῖα τάφος.

Εἰκ. 7.

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἐπιβεβαιωθεῖσα ἐκ τῶν πραγμάτων ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀναφερθὲν τμήμα τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Ἀριστείδου καὶ Σοφοκλέους, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Διπύλου, ὡς καὶ εἰς τὸ ἐσχάτως κατὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Σαπφοῦς καὶ Μενάνδρου ἀποκαλυφθὲν τμήμα τοῦ περιβόλου (εἰκ. 6), δίδει τὴν ἐξήγησιν τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ ἡμετέρου τμήματος Β¹.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ ἔχωμεν τὸ παλαιότερον τεῖχος Γ, τὸ προτείχισμα Β καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ τάφρον, εἰς τὴν ἀμμώδη ἐπίχωσιν τῆς ὁποίας ἐθεμελιώθη τὸ νεώτερον τμήμα Α τῶν χρόνων τοῦ Βαλεριανοῦ.

Ἡ ὑπαρξὶς τέλος τάφρου πρὸ τοῦ προτειχίσματος διαπιστοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἐπίχωσις τοῦ μέρους τοῦ μεταξὺ τοῦ προτειχίσματος Β καὶ τοῦ νεωτέρου τείχους Α εἶναι ὁμοία μὲ τὰς ἐπichώσεις τὰς παρὰ τὰ προαναφερθέντα τμήματα τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως — ἥτοι ἐν τῇ ὁδῷ Ἀριστείδου, παρὰ τὴν γωνίαν Σαπφοῦς καὶ Μενάνδρου καὶ πρὸ τοῦ Διπύλου — παρατηρηθείσας.

¹ Ὁ Κ. GEBAUER (Arch. Anzeiger, 1939-1940, σ. 314, εἰκ. 7, πίν. 1) τὸ προτείχισμα τοῦτο τοῦ Διπύλου, τὸ ὁποῖον ὀρθῶς ὁ Judeich (Topographie², σ. 134) τοποθετεῖ εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., ἐρμηνεύει ὡς ἔργον τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἡ ἐπίχωση αὕτη ἐσηματίσθη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῶν συντριμμάτων τῆς ἀνηκούστου ἐκείνης καταστροφῆς, τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι ἀπέρριψαν ἔξω τοῦ τείχους καὶ ἐντὸς τῆς πρὸ αὐτοῦ τάφρου.

Εὐρήματα

Ἀπὸ τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς σημειοῦμεν τὰ κάτωθι:

I. Πήλινα.

1) Τεμάχιον μελανομόρφου ἀγγείου (εἰκ. 7) φέρον παράστασιν κάπρου, σωζομένου κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ μέρος τοῦ σώματος. Τὸ περίγραμμα καθὼς καὶ αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ζώου ἐγένοντο δι' ἐγκαράκτων γραμμῶν. Χρονολογικῶς ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ 6ου π.Χ. αἰ., εὐρέθη δὲ εἰς τὴν κάτωθεν τοῦ τελευταίου δόμου τοῦ τείχους Γ ἐπίχωσιν.

2) ἱκανὸς ἀριθμὸς ἄλλων ὀστράκων ἀγράφων ἀγγείων καὶ

3) αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι εἰκοσιτέσσαρες πήλιναι ἐνσφράγιστοι λαβαί, αἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι Κνιδιακαί. Ἐκ τούτων ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 δὲν προέρχεται ἐκ Κνίδου, ἡ ὑπ' ἀριθ. 11 εἶναι ἐκ Πόντου, τῆς ὑπ' ἀριθ. 19 εἶναι ἀβεβαία ἡ προέλευσις καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 23 προέρχεται ἐκ Ῥόδου¹.

ΚGA 2241 1 μο]ς
Εὐ]πολε
Λ]άχης

Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ. Τὰ ὀνόματα Εὐπόλεμος καὶ Λάχης εἶναι γνωστὰ καὶ ἐκ σφραγίδων τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

ΚGA 2256 2 Ἐπὶ Ἀ[μοτέλες] Ἑρμία Κνίδιον
Πῖλοι ἐπὶ δένδρον.

Τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Ὅμοιαι σφραγίδες εὐρέθησαν καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Ἀμερικανῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν.

¹ Εὐχαριστῶ καὶ ἐνταῦθα θερμότατα διὰ τὴν πολύτιμον βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μοὶ παρέσχεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν φωτογράφησιν τῶν δημοσιευομένων πηλίνων λαβῶν, τὴν Δίδα Virginia Grace, τῆς ὁποίας ἡ πείρα καὶ γνώσις εἰς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὰς ἐνσφραγίστους λαβὰς εἶναι γνωσταὶ καὶ ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων δημοσιεύσεών της. Ἐπίσης θερμῶς εὐχαριστῶ τὴν Δίδα Μαρίαν Σαββατιανοῦ.

ΚGA 2252 3 Τηνάδ]ης
Πυθόκρι]τος
[]

Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ. Τὰ ὀνόματα ἀπαντοῦν καὶ εἰς σφραγίδας τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰκ. 8. Ἀριθ. 4.

Τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. (εἰκ. 8). Γνωστὰ τὰ ὀνόματα καὶ ἐκ σφραγίδων τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

ΚGA 2257 5 Ἐπ[Δομίστ(ε)]
Καλιδαμα
Διον(Κνιδ[

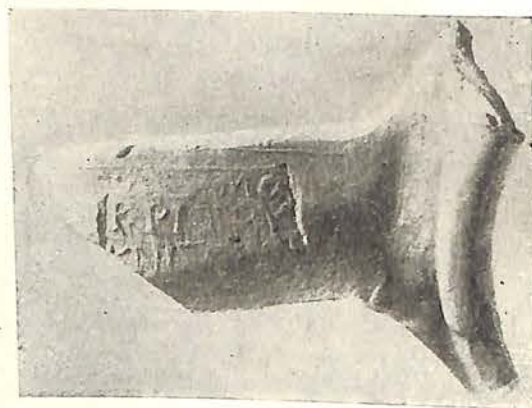

Εἰκ. 9. Ἀριθ. 5.

Τοῦ 3ου τετάρτου τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. (εἰκ. 9).

KGA 2258

- 6 Ἐπὶ Δα]μο
κρίτου
Κνίδ[ιο]ν

Εἰκ. 10. Ἀριθ. 6.

Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰ. (εἰκ. 10). Οὗτος ἀπαντᾷ καὶ εἰς σφραγίδας τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

KGA 2259

- 7 Κνίδιον Θε[ύ]κριτος Ἀγαθοκλῆς
Βουκράνιον ἀνεστραμμένον.

Εἰκ. 11. Ἀριθ. 7.

Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰ. (εἰκ. 11).

Ἡ δεσποινὶς V. Grace πιστεύει, ὅτι ζεύγη ὀνομάτων ἐπὶ [ἀμφορέων τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 188-88 π. Χ., ὅπως τοῦ ἡμετέρου, εἶναι ὀνόματα τῶν

Ἐπιμελητῶν (Commissioners), οἱ ὅποιοι ἤλλασσον κατ' ἔτος ἢ καὶ συχνότερον ἴσως. Τὰ ἐν λόγῳ ὀνόματα ἀναγράφονται ἀνὰ δύο ἐπὶ ἐκάστης λαβῆς τοῦ ἀμφορέως, παρὰ τὰ ὀνόματα τοῦ ἀγγειοπλάστου καὶ τοῦ ἐπωνύμου.

Τὰ ἡμέτερα ἀπαντοῦν καὶ εἰς λαβὰς τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

- 8 Κ[νίδιον Ἀ]ρισ
τοκλεῦς

Τοῦ 2ου τετάρτου τοῦ 2ου π. Χ. αἰ. (βλ. καὶ V. GRACE Stamped Amphora Handles found in 1931-1932, Hesperia, III, 1934, σ. 271, ἀριθ. καὶ εἰκ. 204-206).

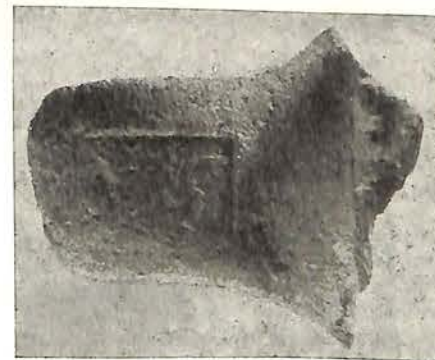
KGA 2251

- 9 Θ]ευκλεῦ[ς
Κν[ί]δ(ιον)
ἀμφορέως
νορος
[Ἐπὶ Εὐφρά]

Τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 2ου π. Χ. αἰ. (βλ. καὶ V. GRACE ἔ.δ. σ. 258, ἀριθ. 162-163).

10 Ἄνευ σφραγίδος καὶ γραμμάτων. Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰ.

- KGA 2255 11 Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν
ἀναγινώσκεται ἡ λέξις Ἀστυνόμος.
Ἐμβλημα δρέπανον πιθανῶς.

Εἰκ. 12. Ἀριθ. 11.

Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰ. (εἰκ. 12).

Τόσον ἡ λέξις Ἀστυνόμος ὅσον καὶ τὸ εἶδος τοῦ πηλοῦ μὲ τὰ ἐν αὐτῷ μελανὰ ψήγματα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν ἐκ Σινώπης προερχομένων (βλ. καὶ

V. GRACE Standard Pottery Containers, ἐν Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear, Hesperia, Suppl. VIII, σ. 188, ἀριθ. 13).

Πλείσται τοιαῦται λαβαὶ εὐρέθησαν εἰς τὰς περὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον χώρας (βλ. B. N. CRAKON Ἀρχαῖαι σφραγίδες ἐπὶ ἀγγείων μὲ ὀνόματα Ἀστυνόμων, Μόσχα, 1929, ῥωσιστί), ἐλάχιστα ἀλλαχοῦ. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Grace (ἔ.δ. σ. 188, ἀριθ. 13) δημοσιευομένη, ἡ ὁποία εὐρέθη εἰς τὴν Πνύκα (βλ. ἐπίσης V. GRACE Stamped Amphora κλπ. ἔ.δ. σ. 267, ἀριθ. 221).

Ἡ πλήρης ἀνάγνωσις τῆς ἡμετέρας — ἐκτὸς τῆς λέξεως Ἀστυνόμος διακρίνονται καὶ ἄλλαι σειραὶ γραμμάτων — ἴσως ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ βιβλίου τοῦ Crakon.

12]
Δεξιὰ ἀμφορεὺς ὄρθιος.

KT 103 Εἰκ. 13. Ἀριθ. 12.

Πιθανῶς ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγειοπλάστου Ἀμμωνίου. Ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ 2ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1ου π.Χ. αἰ. (εἰκ. 13). Τοῦ Ἀμμωνίου εὐρέθησαν σφραγίδες καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

13 [Ἐπίγονος Κνίδιον] (ἀνεστραμμένον)
Ἀετὸς βλέπων πρὸς τὰ δεξιὰ.

Ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς ὥς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 12 χρόνους. Ὅμοιαι σφραγίδες ἀνευρέθησαν καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

14 Δα[μο]κρά[τεως] τοῦ Ἀριστ[οκλεῦς]
Βουκράνιον.

Τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. (βλ. καὶ V. GRACE Stamped

Amphora κλπ. ἔ.δ. σ. 271, ἀριθ. 204-206, εἰκ. 205 καὶ Standard Pottery κλπ. ἔ.δ. σ. 187).

15 Πολίτης
Κράτης
Ἀγκυρα ἀνεστραμμένη.

(βλ. καὶ V. GRACE Stamped Amphora ἔ.δ. σ. 262, ἀριθ. 174 καὶ σ. 264, ἀριθ. 184). Ὅμοιαι λαβαὶ εὐρέθησαν καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ.

ΚΓΑ 2247 16 Ἐπὶ Ἀμο]τέλευ
Χαρ]μοκρά
τ]ευσ Κνιδι
ον
Ἀγκυρα. Ἡ αἰχμὴ πρὸς τὰ ἀριστερά.

Τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Ὅμοιαι σφραγίδες εὐρέθησαν καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

17]οσκ[
Βουκράνιον.

Ἡ σφραγὶς δὲν δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ. Διοσκο(υ)ρίδας; (βλ. καὶ V. GRACE Stamped Amphora ἔ.δ. σ. 273, ἀριθ. 213 καὶ 214). Τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ.

18 [Ἐπὶ Ἑρμῶνο - Διοσκο(υ)ρίδα] (;)
ς
Βουκράνιον.

Ἡ σφραγὶς εἶναι τοῦ ἀγγειοπλάστου Διοσκο(υ)ρίδα, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἐπὶ τοῦ ἐπωνύμου Ἑρμῶνος (βλ. καὶ V. GRACE ἔ.δ. σ. 273, ἀριθ. 213-214). Ἡ συμπλήρωσις τῆς σφραγίδος ἀνηκούσης εἰς τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 150-88 π.Χ. γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λαβῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

19 Ἐμβλημα δακτύλιος ἐντετυπωμένος.

Ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τοὺς μετὰ τὸ 88 π.Χ. χρόνους. Εἶναι Κνιδιακὴ καὶ φαίνεται, ὅτι δὲν ἔφερε πέριξ τοῦ δακτυλίου γράμματα.

20 Βουκράνιον.

Τὰ γράμματα τῆς λαβῆς δὲν ἀναγινώσκονται, εὐρίσκονται δὲ ἔξωθεν κύκλου, ὃ ὁποῖος περιβάλλει τὸ ἔμβλημα. Ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ 2ου π. Χ. αἰ.

21 []
Βουκράνιον.

Ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 150-88 π. Χ.

22 []
Βουκράνιον.

Τὰ γράμματα δυσανάγνωστα καὶ τεθειμένα ὅπως καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 20, τῶν αὐτῶν δὲ με' ἐκείνην χρόνων.

Εἰκ. 14. Ἀριθ. 23.

Τὰ γράμματα ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς, αἱ σειραὶ ὅμως εἶναι ἀνεστραμμέναι, ὅπως καὶ τὰ γράμματα ν καὶ β (εἰκ. 14).

Ἡ σφραγὶς εἶναι ῥοδιακὴ, ἀνήκει δὲ πιθανῶς εἰς τὸ τέλος τοῦ 2ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1ου π. Χ. αἰ. (βλ. καὶ V. GRACE Stamped Amphora ἔ.ἀ. σ. 214-240 καὶ Standard Pottery ἔ.ἀ. σ. 185-186).

24 []
Βουκράνιον.

Ὁμοία με' τὰς ὑπ' ἀριθ. 20 καὶ 22.

Αἱ πλεῖσται τῶν σφραγίδων με' τὸ βουκράνιον ἐντὸς κύκλου, πέριξ τοῦ

ὁποίου εἶναι τὰ γράμματα, φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότεραι ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ βουκράνιον ἄνευ κύκλου.

II. Νομίσματα.

Ἐκ τῶν ἑξ νομισμάτων τῶν εὐρεθέντων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τὴν πρὸ τῆς ἐσωτερικῆς ὀψευς τοῦ τείχους Γ ἀνασκαφεῖσαν, τὰ τρία μόνον σώζονται εἰς κίπῳς καλὴν κατάστασιν, εἶναι δὲ ταῦτα, κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς συναδέλφου κυρίας Εἰρήνης Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου, τὰ ἑξῆς¹:

1) ΧΑ 19. Μέγαρον Ἀττικῆς. Μετὰ τὸ 307 π. Χ. Πρῶτον ἀρ. [...], ὀπισθεν τρίπους καὶ ἐκατέρωθεν δελφῖνες. Ἐφθαρμένον. B.M.C. XXI. 12.

2) ΧΑ 19. Μέγαρον Ἀττικῆς. [...] Δύο δελφῖνες, ὀπισθεν πρῶτον. Διατήρησις μετριωτάτη. B.M.C. XXI. 10.

3) ΧΑ 12. Λάρισα Κρεμαστή. 302-286 π. Χ. Κεφαλὴ ἀρ. Ἀχιλλέως (:), ὀπισθεν [...] Θέτις ἐπὶ ἵπποκάμπης. B.M.C. VII. 1.

Τὰ νομίσματα ταῦτα καθὼς καὶ τὰ ἄλλα τρία, τὰ ὁποῖα εἶναι τελείως κατεστραμμένα, κατετέθησαν εἰς τὴν Νομισματικὴν Συλλογὴν τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

B) Τὸ Ῥωμαϊκὸν Κτήριο.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ τείχους Γ ἀπόστασιν, πρὸς τὰ ΒΔ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ὑψοῦται καὶ σήμερον κατὰ χώραν εἰς ἱκανὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος (3.50 μ.) κίων ἑξ Ὑμητίου μαρμάρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων «Κολωνάκι» (εἰκ. 15).

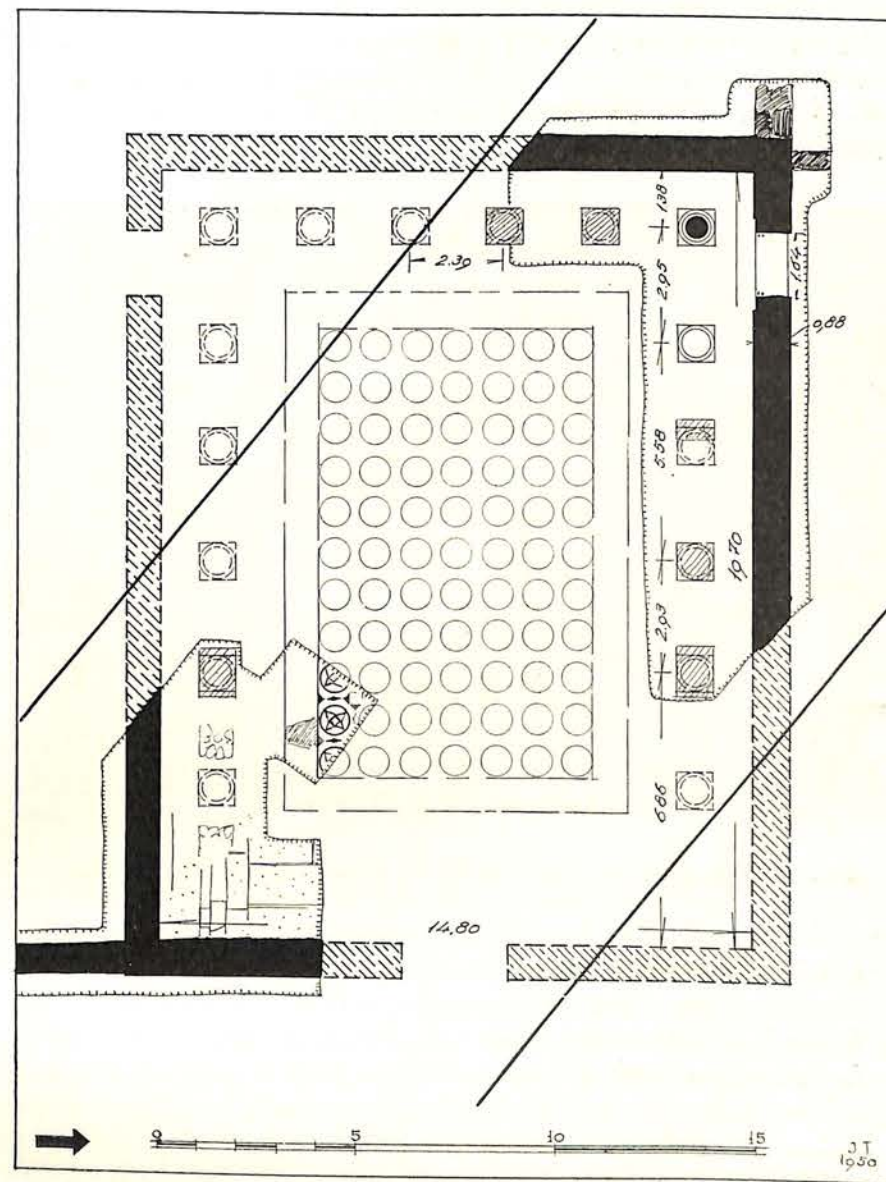
Οὗτος πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ὑπέστη σοβαρὰς βλάβας ὑπὸ προσκρούσαντος αὐτοκινήτου, τὸ ἀποκοπὲν ὅμως ἄνω μέρος αὐτοῦ ἐπανετέθη εἰς τὴν προτέραν τοῦ θέσιν καὶ συγκρατεῖται ἔκτοτε ἐκεῖ διὰ σιδηροῦ κακοτέχνου πλέγματος.

Ὁ κίων οὗτος, ὃ ὁποῖος ἦτο γνωστότατος εἰς τοὺς ἐπισκεφθέντας, κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τῆς δουλείας, τὰς Ἀθήνας περιηγητὰς, ἐκίνησε τὴν προσοχὴν τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας ἐρευνητῶν τῆς πόλεως, εἰς δ' ἑξ αὐτῶν, ὃ ἀνασκάψας τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον Γερμανὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος Strack, ἠρεύνησεν ἐν ἔτει 1862 τὸ περὶ τὸν κίονα μέρος. Ὁ Ἀθαν. Ρουσόπουλος (ΑΕ. 1862, Ποικίλα, σ. 149-150) ὡς ἑξῆς ἀφηγεῖται τὴν ἐργασίαν ταύτην: «Ὁ δ' εὐτυχὴς Στράκκος, ὃν ὁ Διόνυσος ἀειθαλεῖ

¹ Τὴν συνάδελφον Κυρίαν Εἰρήνην Βαρούχα-Χριστοδουλοπούλου εὐχαριστῶ καὶ ἐνταῦθα θερμότητα.

Εἰκ. 15. Τὸ Κολωνάκι καὶ ἡ Β πλευρὰ τοῦ κτηρίου.

Εἰκ. 16. Κάτοπις τῆς αἰθούσης.

στεφάνῳ δόξης ἐστεφάνωσεν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀνασκάψας περὶ τὴν ἐν Λίμναις κατὰ μέσσην τὴν κοιλάδα γνωστὴν μεμονωμένην κολώναν ἀνεῦρε τὴν βάσιν αὐτῆς ἐπὶ κρηπιδώματος καλοῦ ἐκ πλίνθων πειραϊκῶν, καὶ πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς οὐ μακρὰν βάσιν ἐτέρου ὁμοίου στρογγύλου κίονος καὶ ἔδαφος λιθόστρωτον πλησίον αὐτῶν πρὸς δυσμὰς ἐκ τετραγωνικῶν μικρῶν καὶ λεπτῶν

Εἰκ. 17. Τμήμα τοῦ μαρμαροθετήματος καὶ τῆς περιβαλλούσης αὐτοῦ ζώνης.

μαρμαρίνων πλακῶν· δὲν παρηκολούθησε δὲ τὸ ἔργον. Ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κίονος, 0,50 μ. ἄνω τῆς βάσεως τρίψας ἐγὼ τὰ χρώματα, μήπως ὑποκρύπτωσιν ἐπιγραφὴν τινα, εὗρον σαφῶς ἐγγεγραμμένα τὰ ἑξῆς μόνον ITTAR¹, Φράγκου ὄνομα δηλοῦντα πιθανῶς ἐκ τῶν τοῦ μέσου τυχὸν αἰῶνος. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὡς ἀφήσωμεν εἰς τοὺς φιλόστοργους. Τὸ δὲ ἔργον αὐτό, περὶ ὃ ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο, ῥωμαϊκὸν φαίνεται, ἴσως δὲ καὶ φραγκικὸν ἐκ ῥωμαϊκῶν καὶ ἑλληνι-

¹ Ὁ ὑπὸ τοῦ Ρουσοπούλου ὡς Φράγκος σημειούμενος Ittar εἶναι ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἐν ἔτει 1811 ὁμοῦ μετὰ τῶν Dilettanti ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, ἔχνη δέ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τῆς διαβάσεώς του εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ κίονος τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου καθὼς καὶ ἡ ἐν Ἐλευσίνι ἐπὶ τοῦ κίονος τῆς ὁδοῦ Φιλωνείου στοᾶς χάραξ τοῦ ὀνόματός του. Πολὺ δὲ πιθανὸν ὅτι Ittar νὰ ἐπεχείρησε κατὰ τὴν τότε διάβασίν του καὶ μικρὰν περὶ τὸν κίονα σκαφὴν καὶ νὰ ἐσχέδιασε τὸ οἰκοδόμημα.

κῶν λειψάνων ἀποτελεσθὲν καὶ δὲν θὰ ἦτον ἀλυσιτελὴς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τῶν Ἀθηνῶν ἢ τελεία ἀνασκαφὴ αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ τελευταῖον πιστεύων καὶ ἐγὼ καὶ παρακινούμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις τῶν περιοίκων ἐνθυμουμένων παλαιὰς περὶ τοῦ κίονος παραδόσεις¹, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπὸ τὸν φόβον μήπως ὁ Δῆμος Ἀθηναίων διὰ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ τῶν ἀποχευτικῶν τοῦ ἀγωγῶν καταστρέψῃ τὰ ὑπὸ καὶ περὶ τὸν κίονα ὑπάρχοντα τυχὸν ἀρχαῖα, ἀνέσκαψα καὶ ἠρεύνησα, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὸ μέρος.

Ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου ἔγινε συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν τμημάτων τοῦ τείχους, εὐθὺς δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν διεπιστώθη, ὅτι ἡ «κολόνα» εὐρίσκεται κατὰ χώραν (εἰκ. 15) καὶ ὅτι ἀνήκει εἰς κτήριον, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ ἐρευνηθῇ καθ' ὅλας τοὺς διαστάσεις, διότι τμήματα αὐτοῦ καλύπτονται ἤδη ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ οἰκιῶν. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκoῦς πιστώσεως χρημάτων συνετέλεσεν, ὥστε καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδὸν λείψανα νὰ μὴ ἐρευνηθοῦν τελείως.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐνεργηθείσης ἐρεῦνης δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἀδρὰν εἰκόνα τῆς μορφῆς τοῦ κτηρίου καὶ μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ προβῶμεν εἰς τὴν χρονολογικὴν αὐτοῦ τοποθέτησιν.

Ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ παρατιθέμενον σχέδιον (εἰκ. 16), τὸ οἰκοδόμημα ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ὀρθογώνιον αἰθουσαν ἐσωτερικῶν διαστάσεων 19.70 × 14.80 μ., τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς πλευραὶ περιθέονται ἐσωτερικῶς ὑπὸ κιονοστοιχίας ἀποτελουμένης ἐκ 16 ἐν ὅλῳ κίωνων — 6 εἰς ἐκάστην πλευράν, τῶν γωνιαίων δις ἀριθμουμένων.

Αἱ βεβαιωθείσαι θέσεις τῶν κίωνων καὶ τῶν παρ' αὐτὰς τοίχων κατὰ

Εἰκ. 18. Τμήμα στρώσεως τοῦ δαπέδου καὶ ὑποθεμελιώσεως κίονος.

¹ Βλ. Κ. ΚΑΚΟΥΡΗ La colonne miraculeuse de Saint Jean, ἐν L' Hellénisme Contemporain, Nov. - Déc. 1950, σ. 1-15.

τὰ ἀνασκαφέντα τμήματα τοῦ οἰκοδομήματος μᾶς δίδουν ὄχι μόνον τὸ γενικὸν διάγραμμα μετὰ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν κίωνων ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν. Ἀντιθέτως διεπιστώθη ἔλλειψις κιονοστοιχίας κατὰ τὴν τετάρτην, τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν, ὅπου πιθανῶς θὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ κυρία εἴσοδος τῆς αἰθούσης (εἰκ. 16).

Αἱ δυσκολίαι, εἰς τὰς ὁποίας, ὡς εἴπομεν, προσέκρουσεν ἡ ἀνασκαφή μας, δὲν μᾶς ἐπέτρεψαν τὴν ἐξακριβώσιν πολλῶν ζητημάτων, ἐν οἷς καὶ τοῦ πῶς ἐκλείετο ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κτηρίου, ἂν δηλαδὴ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἄψις — στρογγύλη ἢ τετράγωνος — ἢ ἦτο ὁμοία πρὸς τὴν δυτικὴν καὶ ὑπῆρχεν ἐδῶ, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ σχεδίῳ, ἡ κεντρικὴ εἴσοδος. Μία μελλοντικὴ ἔρευνα ἴσως λύσῃ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἐν ἐπίσης σπουδαῖον ζήτημα εἶναι τὸ τῆς στεγάζσεως τοῦ κτηρίου, ἂν δηλαδὴ ἡ εὐρύχωρος αὐτὴ ὀρθογώνιος αἶθουσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ στέγης καὶ ποίας μορφῆς. Περὶ τούτου ὅμως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι ἐκαλύπτετο αὕτη ὑπὸ στέγης καὶ δὴ θολωτῆς, συμπεραίνομεν δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς: 1) ἐκ τοῦ πάχους τῶν τοίχων (0.88 μ.), 2) ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ κιονοστοιχία ἐτοποθετήθη εἰς πολὺ μικρὰν ἀπὸ τῶν τοίχων ἀπόστασιν, μόλις 0.97 μ., πιθανώτατα διὰ νὰ ἐνισχύῃ τούτους εἰς τὴν ὑποβάστασιν τοῦ βάρους τῆς στέγης, 3) διότι τὸ δάπεδον τῆς αἰθούσης ἦτο μετ' ἰδιαιτέρας ἐπιμελείας ἐστρωμένον διὰ πολυτελοῦς μαρμαροθετήματος ἐκ μαρμαρίνων πλακιδίων διαφόρων χρωμάτων καὶ ποικίλων σχημάτων (εἰκ. 17, 18 καὶ 19) καὶ 4) διότι οἱ τοῖχοι ἐσωτερικῶς εἶχον ὀρθομαρμάρωσιν καὶ ἄλλην γλυπτὴν καὶ ἑγχρωμον διακόσμησιν, θὰ ἦτο δὲ ἀπίθανον ὑπαιθρος χώρος νὰ ἔχῃ τόσην πολυτέλειαν.

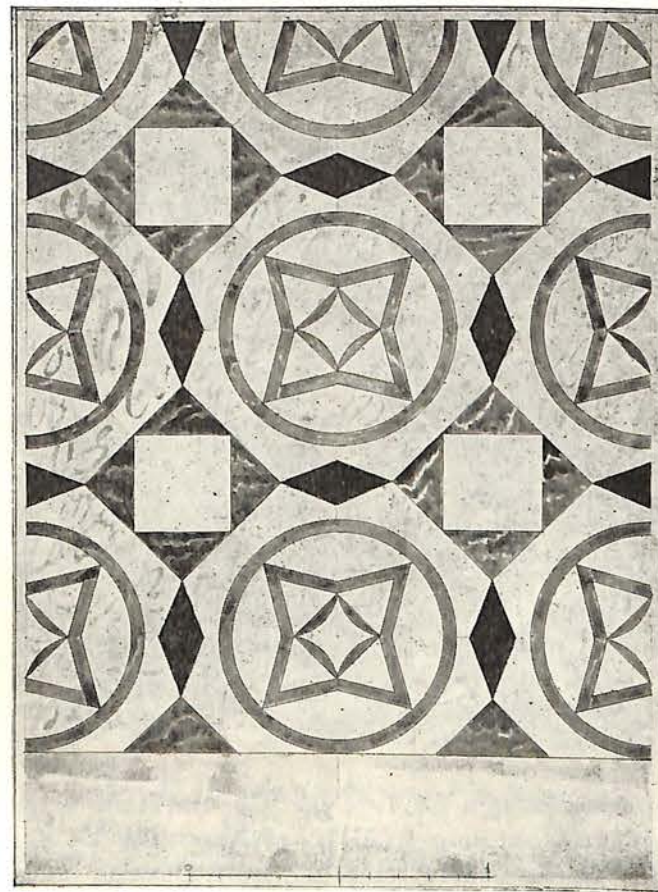
Εἰς τὴν κομψὴν λοιπὸν ταύτην αἶθουσαν, τὴν ὁποίαν δεχόμεθα ἐστεγασμένην, θὰ εἰσῆρχετο τις, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἀπ' ἀνατολῶν. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἄλλαι εἵσοδοι ἢ μᾶλλον θύραι, δι' ὧν συνεκοινῶναι μετὰ παραπλευρῶν διαμερισμάτων, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς διεπιστώθη κατὰ τὴν νοτίαν κυρίως πλευρὰν, τῆς βορείας μὴ ἐρευνηθείσης ἐπαρκῶς.

Τῶν θυρῶν τούτων μόνον ἡ μία ἀπεκαλύφθη διὰ τῆς ἀνασκαφῆς, εὐρίσκεται δὲ εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς βορείας μακρᾶς πλευρᾶς (εἰκ. 15 καὶ 16). Τὴν ἄλλην, ἀντίστοιχον πρὸς ταύτην, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ἀκριβῶς ἀπέναντι, δηλαδὴ κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ νοτίου τοίχου.

Ἡ εἴσοδος τῆς βορείας πλευρᾶς, πλάτους 1.64 μ., εὐρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐκτισμένη διὰ τεμαχίων ὀπιοπλίνθων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὁποίων ἀνεφάνη τὸ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κατώφλιον τῆς διφύλλου, ὡς δεικνύουν οἱ διπλοὶ τόρμοι τῶν στροφίγγων, θύρας.

Μὲ τὴν ἔμφραξιν αὐτὴν τῆς θύρας, ἡ ὁποία βεβαίως ἔγινεν εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, εἶναι πιθανῶς σύγχρονοι καὶ οἱ ἐν τῷ σχεδίῳ (εἰκ. 16) ἑξω-

τερικῶς καὶ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς αἰθούσης σημειούμενοι τοῖχοι, οἱ ὁποῖοι προφανῶς ἀνήκουν εἰς διαμέρισμα προσκολληθὲν ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὴν κεντρικὴν ταύτην αἶθουσαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ τοῖχοι δὲν συνδέονται ὀργανικῶς μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τῆς οἰκοδομῆς.

Εἰκ. 19. Ἀναπαράστασις τοῦ μαρμαροθετήματος ὑπὸ Ἰ. Τραυλοῦ.

Ἀντιθέτως ὁ κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος τοῖχος συνδέεται ὀργανικῶς μετ' αὐτοῦ καὶ ἀποδεικνύει ἀσφαλῶς τὴν ὑπαρξίν διαμερισμάτων νοτίως τῆς κυρίας αἰθούσης, συγχρόνων δὲ ἴσως μὲ αὐτήν. Ἄν οἱ χώροι οὗτοι (εἰκ. 20 καὶ 21) ἔξετείνοντο καὶ καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς νοτίας πλευρᾶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἐνταῦθα νὰ γίνῃ

ἀνασκαφή, τότε τὸ σημειούμενον ἐν τῷ σχεδίῳ (εἰκ. 16) κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τῆς ἀνοιγμά θὰ ἦτο θύρα, διὰ τῆς ὁποίας θὰ συνεκοινῶναι μετὰ τῶν ὡς ἄνω χώρων. Δὲν δύναται ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ θύρας, διότι ἐδῶ δὲν ἀνευρέθη — εἰς τὸ ἀνασκαφέν τοῦλάχιστον τμήμα — τοῖχος ὁργανικῶς μετὰ τῆς αἰθούσης συνδεόμενος καὶ μαρτυρῶν γειτονικὸν διαμερίσμα ἢ ἄλλον τινὰ περικλειστον χώρον.

Εἰκ. 20. Τοῖχος τοῦ παρὰ τὴν Ν πλευρὰν τῆς αἰθούσης διαμερίσματος.

Εἰκ. 21. Ἡ ΝΑ γωνία τῆς αἰθούσης.

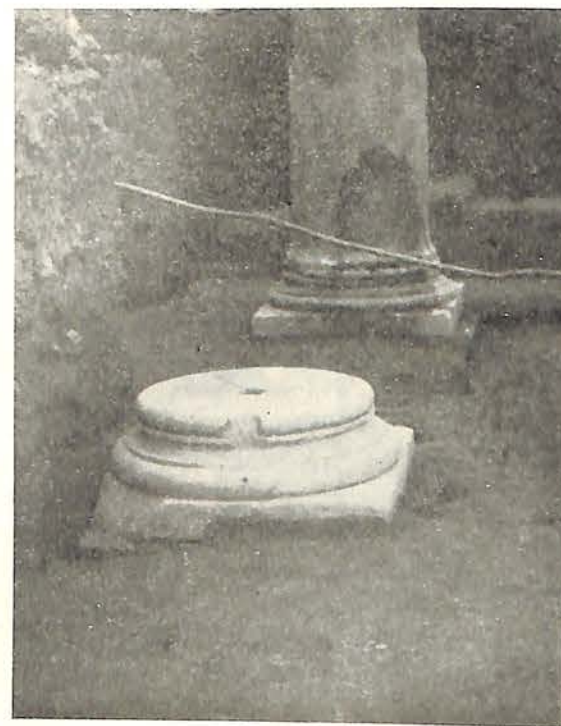
Ἡ θύρα ἐπομένως αὕτη ἦτο ἴσως μία ἄλλη, πλαγία τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τοῦ κτηρίου εἴσοδος, μολονότι δὲ δὲν εὐρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τοῦ μεταξονίου τῶν ἔμπροσθεν αὐτῆς κιόνων, ἢ ἰδιαίτερα περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς ἐπιμέλεια δεικνύει, ὅτι ἦτο μία σημαντικὴ εἴσοδος.

Ἡ μετὰ ταῦτα ἀπόφραξις τῆς θύρας ταύτης καὶ οἱ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς αἰθούσης προσκολληθέντες τοῖχοι δηλοῦν, ὅτι τὸ κτήριο ὑπέστη εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν μετασκευὰς καὶ προσθήκας καὶ ὅτι ἐπομένως ἐχρησίευσον σκοπόν.

Κατὰ τὴν πρώτην λοιπὸν περίοδον αὐτοῦ τὸ κτήριο ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς κεντρικῆς αἰθούσης καὶ τῶν διαμερισμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον κατὰ

τὴν νοτίαν πλευρὰν του, ἐνῶ κατὰ τὴν δευτέραν ὑπῆρχον διαμερίσματα καὶ βορείως καὶ δυτικῶς τούτου.

Τὸ κτήριο ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν του λειψάνων, κυρίως δὲ ἐκ τοῦ σωζομένου κατὰ χώραν ὀρθοῦ κιόνου, τῆς βάσεως

Εἰκ. 22. Ἡ παρὰ τὸν κίονα σωζομένη βάση.

τοῦ μετ' αὐτὸν παραλλήλως πρὸς τὸν βόρειον τοῖχον ὑπάρχοντός ποτε δευτέρου καὶ τμήματος κιόνου εὐρεθέντος ἐντὸς τοῦ ἀνασκαφέντος τμήματος τῆς βορείας πλευρᾶς (εἰκ. 15 καὶ 16).

Τῶν ὑπολοίπων τριῶν κιόνων τῆς βορείας πλευρᾶς — ὁ τελευταῖος παραμένει εἰς τὸ ἄσκαπτον μέρος — σώζεται μόνον ἡ ἐκ σκληροῦ πώρου θεμελίωσις, ἐφ' ἧς ἠδράζετο ἡ τετράγωνος ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου πλίνθος ἡ ὑποβασιάζουσα τὴν ἐπίσης ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου ἰωνικὴν βάσιν τῶν μονολίθων ἀρραβδῶτων ἐξ Ὑμηττοῦ μαρμάρου κιόνων (εἰκ. 22)¹.

¹ Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ λατομεῖα τοῦ Ὑμηττοῦ ἐπρομήθευον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα

Ἡ θεμελίωσις αὕτη δὲν ἦτο συνεχῆς, ἀπαντῶσα μόνον ὑπὸ τοὺς κίονας· δὲν ὑπῆρχε δηλαδὴ συνεχῆς στυλοβάτης. Ἦτο ὁμως καλῶς καὶ στερεῶς κατεσκευασμένη, διότι ὑπ' αὐτὴν ὑπῆρχεν ἄλλη δευτέρα ὑποθεμελίωσις διὰ λίθων μετὰ κονιάματος ἐκτισμένη. Ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς τῆς κατασκευῆς τῆς θεμελίωσης εἶναι εἰς ἐπὶ πλέον λόγος ἐνισχύων τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως στέγης.

Εἰκ. 23. Λεῖψανα πλακοστρώσεως καὶ ὑποθεμελίωσης τοῦ στυλοβάτου τῆς Ν πλευρᾶς.

Διότι, ἂν ὁ χώρος ἦτο ὑπαιθρος, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη τοσαύτης ἐπιμελείας καὶ στερεότητος περὶ τὴν θεμελίωσιν τῶν κίωνων.

Τὰ μεταξὺ τῶν μεμονωμένων αὐτῶν θεμελιώσεων διαστήματα, τῶν ὁποίων τὰ μήκη ποικίλλουν ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν κίωνων τῆς αὐτῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ τῶν κίωνων τῶν ἄλλων πλευρῶν, πληροῦνται δι' ἰσχυροῦ καὶ παχέος στρώματος κονιάματος, ἔχοντος καὶ αὐτοῦ ὑποθεμελίωσιν ἐκ λίθων ἀργῶν δι' ἀσβέστου ἐπίσης συνδεομένων. Τὸ ὕψος τοῦ στρώματος τούτου εἶναι τόσον, ὥστε αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐδραζόμεναι πλάκες τοῦ δαπέδου τῆς αἰθούσης νὰ ἀφήνουν ἀκάλυπτον εἰς ὁλόκληρον τὸ πάχος τῆς τὴν μαρμαρίνην τετραγωνικὴν πλίνθον τῆς βάσεως τῶν κίωνων.

Ὁ τρόπος τῆς ὑποθεμελίωσης καὶ τῶν κίωνων καὶ τῆς στρώσεως τοῦ δαπέδου, ἡ ὁποία παρατηρήθη ἀσφαλῶς εἰς τὰ ἀνασκαφέντα παρὰ τὸν βόρειον καὶ νότιον τοῖχον τμήματα τοῦ κτηρίου, δὲν ἐξηκριβώθη καὶ εἰς τὸ παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον ἀνασκαφέν τμήμα του, διότι ἐνταῦθα αἱ βάσεις τῶν κίωνων ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἡ ὑποθεμελίωσις καὶ πλακόστρωσις τοῦ δαπέδου εἶχον ὑπο-

καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἀφθονον μάρμαρον εἰς τὰς οἰκοδομικὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐκ τῶν λατομείων δὲ αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναγάγει εἰς μεγάλην ἀκμὴν τὸ ἐμπόριον τοῦ μαρμάρου, ἔκοπτον τοὺς μονολίθους ὑποκυανίζοντας ἀρραβδῶτους κίονας, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἦτο τόσον εὐρεία καὶ εἰς τὰ δημόσια καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ (βλ. καὶ M. C. DUBOIS Étude sur l'administration et l'exploitation des carrières marbres, porphyre, granit etc. dans le monde Romain, Paris, 1908, σ. 101-102).

στῇ προσφάτως μετακινήσει καὶ καταστροφᾷ ἔνεκα τῆς τοποθετήσεως διαφόρων σωλήνων ὑδρεύσεως, φωταερίου κλπ.

Ὅπως δὲποτε ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τμημάτων, ἰδίως δὲ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε καταστρέψει σύγχρονος ἐπέμβασις, κατέστη δυνατὴ καὶ τοῦ δαπέδου τῆς αἰθούσης ἀκριβὴς μᾶλλον ἀναπαράστασις. Κατὰ ταύτην τὸ μεταξὺ τῶν κιονοστοιχιῶν κεντρικὸν τμήμα αὐτοῦ κατελάμβανε λεπτοτάτης ἐργασίας

Εἰκ. 24. Ἡ ΝΑ γωνία τῆς αἰθούσης μετὰ τμήματος τῆς πλακοστρώσεως αὐτῆς.

μαρμαροθέτημα σχήματος ὀρθογωνίου, διαστάσεων 6.90×11.40 μ. (εἰκ. 17 καὶ 19) ἐκ πολυχρῶμων, ὡς εἴπομεν ἤδη, καὶ ποικίλων σχημάτων¹—ῥόμβων ἐντὸς κύκλων, τετραγώνων κλπ.—μαρμαρίνων πλακιδίων². Τοῦτο πάλιν

¹ Διὰ τὰ σχέδια τῶν μαρμαροθετημάτων, τὴν καταγωγὴν καὶ χρονολόγησιν αὐτῶν βλ. W. DÖRPFELD Die Arbeiten zu Pergamon 1904-1905, Ath. Mitt., XXXII, 1907, σ. 183 καὶ 186, πίν. 15, ἰδίως δὲ MARION E. BLAKE The Pavements of the Roman Buildings of the Republic and Early Empire, ἐν Memoirs of the American Academy in Rome, VIII, 1930, σ. 35-49, εἰκ. 2.

² Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε ἐν Ἰταλίᾳ ἰδίως ἀνασκαφέντα καὶ μελετηθέντα οἰκοδομήματα, ὅτι τὰ μαρμαροθετήματα τῶν δαπέδων ἀπετελοῦντο ἐκ τεμαχίων μαρμάρων ποικιλωτάτων σχημάτων καὶ διαφόρων χρωμάτων, πολλάκις πολυτίμων,

ἐπλαισίωνε ζώνη πλάτους 0.85 μ. ἐκ πλακῶν Ὑμηττίου μαρμάρου, πλάτους 0.88 μ., συγκεϊμένη (εἰκ. 17 καὶ 18), τὸ δὲ μεταξὺ ταύτης τέλος καὶ τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης διάστημα ἐκαλύπτετο ὑπὸ μεγάλων ὀρθογωνικῶν μαρμαρίνων πλακῶν, διαφόρων ἐπίσης χρωμάτων (εἰκ. 23 καὶ 24).

Ὑπὸ τὴν οὕτω δὲ περιγραφεῖσαν πλακόστρωσιν τοῦ δαπέδου ὑπῆρχε προερχομένων ἐκ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας λατομείων (βλ. καὶ MARION E. BLAKE ἔ.δ. σ. 40-49).

Τὸ μαρμαροθέτημα τῆς ἡμετέρας αἰθούσης ἀπετελεῖτο ἐκ τεμαχίων μαρμάρων προερχομένων ἐκ λατομείων τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν συλλεγόντων δὲ τεμαχίων κατέστη δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῶν τὰ ἑξῆς εἶδη:

1) Μάνης. Τὸ μάρμαρον τοῦτο ἔχει χρῶμα βαθὺ ἐρυθρὸν πλησιάζον πρὸς τὸ ἰόχρουν, ἐκρησιμοποιήθη δὲ πάρα πολὺ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, χάριν τῶν ὁποίων, ὡς μεῖα αὐτοῦ ἠγορήθησαν εἰς τὸν Ταῦτετον: «Εἰσὶ δὲ λατομαὶα λίθου πολυτελοῦς τοῦ μὲν ταυναρίου ἐν ταυναρίῳ παλαιᾷ, νεωστὶ δὲ καὶ ἐν τῷ ταυγέτῳ μέταλλον ἀνέφξάν τινες εὐμέγεθες, χορηγὸν ἔχοντες τὴν τῶν Ῥωμαίων πολυτέλειαν». ΣΤΡΑΒΩΝ, VIII, 367. (βλ. καὶ M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 105 κέ.).

2) Λαρίσης. Τὸ χρῶμα τοῦ στικτοῦ αὐτοῦ μαρμάρου εἶναι ὅτε μὲν βαθύ, ὅτε δὲ ἀνοιχτὸν πράσινον μετὰ στιγμάτων μελανωπῶν, ἀποτελεῖ δηλ. τὸ μάρμαρον τοῦτο εἶδος φυσικοῦ μωσαϊκοῦ. Τὸ λατομεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται, εἶναι καὶ σήμερον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χασάμπαλη» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐργατικοῦ συνουκισμοῦ τῶν λατόμων. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὸ λατομεῖον ἔφερε τὸ ὄνομα «Ἀτραξ», πιθανῶς ἐκ τῆς παρακειμένης ἀρχαίας ὁμωνύμου πόλεως (βλ. καὶ M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 108).

3) Καρύστου. Τὸ χρῶμα τοῦ στικτοῦ τούτου μαρμάρου εἶναι πρασινωπὸν μετὰ λευκῶν στιγμάτων, ἐκρησιμοποιήθη δὲ ὑπερβαλλόντως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν κατασκευὴν κιόνων, ἰδίως μονολίθων, τὴν ἐπένδυσιν τοίχων καὶ τὴν στρώσιν δαπέδων διὰ πλακῶν ἢ μαρμαροθετημάτων. Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Πλινίου. Ὁ Στράβων (X, 446) λέγει: «Κάρυστος δὲ ἐστὶν ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Ὀχῇ πλησίον δὲ τὰ Στύρα καὶ τὸ Μαρμαρίον, ἐν ᾧ τὸ λατόμον τῶν Καρυστίων κιόνων, ἱερὸν ἔχον Ἀπόλλωνος Μαρμαρίνου...», ὁ δὲ Πλίνιος (N.H., XXXVI, VI, 48): «Primum Romae parietes crusta marmoris opernisse totos domus suae in Coelio monte Cornelius Nepos tradit Mamurram... Adjicit idem Nepos primum totis aedibus nullam nisi e marmore columnnam habuisse et omnes solidas e Carystio aut Suniensi» (βλ. M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 115-116).

4) Ἀργιλέζης ἢ Θορικοῦ. Τὸ μάρμαρον τοῦτο, χρώματος λευκοῦ μετὰ ἀπόχρωσιν ἐλαφρῶς ὑποκίανον, προέρχεται ἐκ λατομείων παρὰ τὸν ἀρχαῖον Θορικὸν καὶ τὴν κοιλιάδα τῆς Ἀργιλέζης (βλ. καὶ M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 102). Ἐκ τοῦ μαρμάρου τῶν λατομείων τοῦ Θορικοῦ εἶναι, ὡς γνωστὸν, κατεσκευασμένον τὸ θέατρον καὶ ἄλλα κτήρια τοῦ ἀρχαίου Θορικοῦ, ἐκ δὲ τοῦ τῆς Ἀργιλέζης ὁ ἐν Σουνίῳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος.

5) Τήνου. Τοῦτο ἔχει χρῶμα βαθὺ πράσινον μετὰ στιγμάτων μελανωπῶν, ἰδιοσυστασίαν δὲ πῶς γρανιτώδη. Ὁ Dubois (ἔ.δ. σ. 131-132) παρατηρεῖ, ὅτι τοῦ μαρ-

τὸ αὐτὸ παχὺ στρώμα κονιάματος, τὸ ὁποῖον ἐπλήρου καὶ τὰ μεταξὺ τῶν ὑποθεμελιώσεων τῶν κιόνων διαστήματα, καθὼς καὶ ἡ ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων καὶ ἀσβέστου ὑποθεμελίωσις τοῦ στρώματος αὐτοῦ (εἰκ. 24 καὶ 25).

Τὰ ἀποκαλυφθέντα τμήματα τοῦ μαρμαροθετήματος ὡς καὶ τῆς περὶ αὐτὸ πλακοστρώσεως φέρουν εἰς τινὰ σημεῖα μεταγενεστέρως ἐπισκευάς, γενομένης πιθανώτατα κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κτηρίου, ὁπότε, ὡς εἶδομεν, κλείεται ἡ θύρα τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ προσκολλῶνται οἱ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν του τοῖχοι.

Ἐσωτερικῶς οἱ τοῖχοι τῆς αἰθούσης ἔφερον πλουσίαν καὶ καλλιτεχνικὴν διακόσμησιν συνισταμένην ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ὀρθομαρμάρωσιν διὰ πλακῶν λευκοῦ, Πεντελικοῦ πιθανῶς, μαρμάρου, τῆς ὁποίας μικρὰ τμήματα ἐσώθησαν κατὰ χώραν εἰς τὴν βάσιν τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς

μάρου τούτου δὲν φαίνεται ὅτι ἐγένετο μεγάλη ἐκμετάλλευσις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Πλίνιος ὁμῶς ὁμιλεῖ (N.H., XXXVI, XII, 55) περὶ τοῦ ὥραιου πρασίνου μαρμάρου τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει τὸ δέρμα ὄφeos «... cum sit illud (ophites) serpentium maculis simile, unde et nomen accepit...».

6) Σκύρου. Τοῦ μαρμάρου τούτου ἔχομεν τρία εἶδη: λευκὸν μετὰ ἀπόχρωσιν καυστανόχρουν, λευκὸν μετὰ ἀπόχρωσιν φαιὰν καὶ βαθὺ ἐρυθρὸν μετὰ στίγματα λευκά.

Ὁ Στράβων (IX, 437) ὁμιλῶν περὶ τῶν λατομείων τῆς νήσου λέγει τὰ ἑξῆς: «... καὶ τὰ μέταλλα τῆς ποικίλης λίθου τῆς Σκυρίας, καθάπερ τῆς Καρυστίας καὶ τῆς Δευκαλίας καὶ τῆς Συνναδικῆς Ἱεραπολιτικῆς. Μονολίθους γὰρ κίονας καὶ πλάκας μεγάλας ὁρᾶν ἔστιν ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς ποικίλης λιθείας, ἀφ' ἧς ἡ πόλις κοσμεῖται δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ...». Φαίνεται δηλαδὴ ὅτι τὸ μάρμαρον τῆς Σκύρου ἔνεκα καὶ τῆς ποικιλίας του εἰσῆρχετο ἀφθόνως εἰς τὴν Ῥώμην κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους (βλ. καὶ M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 129-130).

7) Πεντέλης. Τὸ γνωστὸν λεπτόκοκκον λευκὸν μάρμαρον, τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὰ περίφημα λατομεῖα τῆς Πεντέλης, τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις εἶναι ἤδη διαδεδομένη εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰ., ἐξηκολούθησε νὰ χρησιμοποιεῖται περισσότερον παντὸς ἄλλου καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους (M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 99-101). Ὁ γνωστότατος π.χ. Ἡρόδης ἔκαμεν εὐρυτάτην χρῆσιν τοῦ μαρμάρου τούτου εἰς τὰ πολλὰ τοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντα κτήρια.

8) Πάρου ἢ Νάξου. Τὸ χρῶμα τοῦ μαρμάρου τούτου εἶναι ὑπόλευκον μετ' ἀποχρώσεων πρασινωπῶν ἕως φαιῶν. Ὁμοιάζει διὰ τοῦτο μᾶλλον πρὸς τὸ μάρμαρον τῆς Νάξου, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὰ λατομεῖα πλησίον τοῦ χωρίου Κομμακῆ. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ ἄλλα τοῦ τῆς νήσου λατομεῖα, ὅπως ὑπάρχουν καὶ ἄλλα εἶδη Ναξιακοῦ μαρμάρου, τοῦ ὁποίου, φαίνεται, ἐγένετο εὐρεία χρῆσις καὶ κατὰ τοὺς ἐλληνικοὺς ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους (βλ. καὶ M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 130-131). Ὅσον διὰ τὸ περίφημον μάρμαρον τῆς Πάρου, τὰ λατομεῖα καὶ τὰ εἶδη αὐτοῦ βλ. M. C. DUBOIS, ἔ.δ. σ. 110.

9) Θάσου. Εἶναι μάρμαρον χονδρόκοκκον, κατάλευκον καὶ ἐκπληκτικῆς στιλπνότητος. Ἐκρησιμοποιήθη πολὺ κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἐνῶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἐσπάνιζε καὶ διὰ τοῦτο ἡ τιμὴ του ἦτο πολὺ ὑψηλή. Τὰ λατομεῖα τούτου εὐρίσκοντο εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου (βλ. M. C. DUBOIS ἔ.δ. σ. 126-129).

μαρμάρινα πλακίδια μετ' ἐγγλύφων καὶ ἐγχαρακτῶν κοσμημάτων (εἰκ. 26) ἢ ἐγχαρακτῶν καὶ ἐγχρώμων παραστάσεων, τὰ ὅποια θὰ ἐκόσμου τὰς εἰς πλαίσια διηρημένας ἐπιφανείας τῶν τοίχων κατὰ τὸν τρόπον τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐν τοιοῦτον πλακίδιον, διαστάσεων $0.095 \times 0.09 \times 0.01$ μ. (εἰκ. 27), φέρον ἐγχάρακτον, ἀλλὰ καὶ διὰ χρωμάτων ποτὲ συμπληρουμένην, κεφαλὴν νέου ἀνδρὸς — Διονύσου (;) — διέσωσεν ἡ τύχη παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ κτηρίου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τῆς αἰθούσης, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης πρὸς ἄλλας ἄλλων οἰκοδομημάτων, ἐν Ἰταλίᾳ κυρίως ἀνασκαφέν-

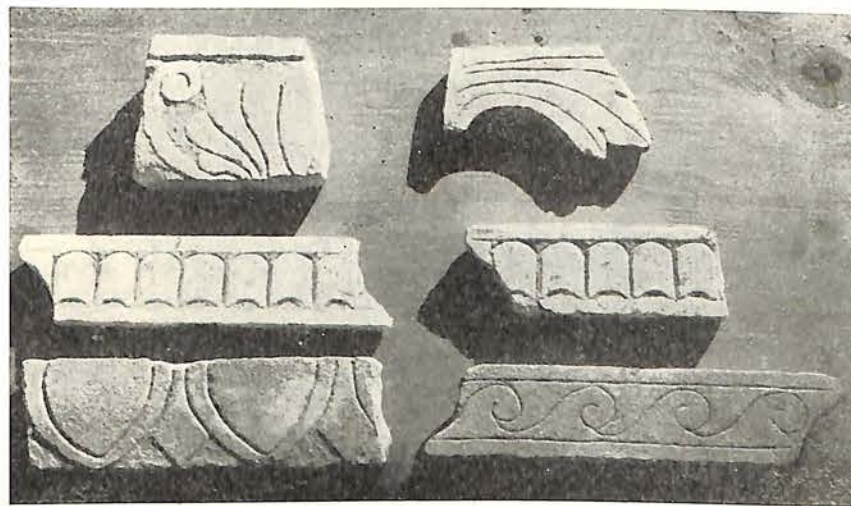

Εἰκ. 25. Θέσις κίονος τῆς Ν πλευρᾶς.

των—ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν ὑπόστυλον αἰθουσας, τὸν οἶκον, τῆς οἰκίας τοῦ Λαβυρίνθου ἐν Πομπηΐᾳ (βλ. G. LEROUX *Les origines de l'édifice hypostyle en Grèce, en Orient et chez les Romains*, Paris, 1913, σ. 233-234, εἰκ. 64, καὶ PAULY-WISSOWA, RE., XXXIV, σ. 2119-2123) — δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ αἰθουσα ἡμῶν ἔχει τὸν ἀρχαῖον τεκτονικὸν τύπον, τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κορίνθιος Οἶκος» (βλ. καὶ Χρ. ΤΣΟΥΝΤΑ *Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης*, σ. 482).

Τὸ σημαντικώτερον ὅμως ἐπίτευγμα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι ἡ διαπίστωσις ὑπάρξεως μαρμαροθετήματος ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης. Διότι διὰ πρῶ- την ἴσως φορὰν ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι τοιοῦτου εἶδους εὐρήματα καὶ μάλιστα ἐν Ἀθήναις, ἂν καὶ ὁ σοφὸς Κουμανούδης ἀναφέρει τοιαῦτα εἰς τὸ ἐν ἔτει 1889 «παρὰ τὸ βόρειον πεζοπάτιον τῆς νεοκατασκευάστου λεωφόρου "Ὀλγας" ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, ΠΑΕ. 1889, σ. 5-18, πίν. 1), τοῦ ὁποίου ὁ προορισμὸς δὲν εἶναι ἀπολύτως σαφής.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, λέγει ὁ Κουμανούδης (ἔ.ἀ. σ. 9) ἦτο ἐκτισμένον «μετὰ πολυτελείας καὶ εὐπρεπείας ἐπιδεικτικῆς, ἔχον τὸ πάσαι ἐσωτερικῶς τοὺς τοίχους πανταχοῦ σχεδὸν μαρμαρίναις πλαξίν ἐνδεδυμένους καὶ ἐδάφη ἐκτενῇ μαρμαρόστρωτα ἢ ψηφιδόστρωτα». Καὶ προσθέτει κατωτέρω (σ. 14): «Ἄλλο πρωτοφανὲς διὰ τὰς Ἀθήνας. Σποράδην ἐν τοῖς χώμασιν εὐρέθησαν πολλὰ μικρὰ σωμάτια μαρμάρινα (καὶ ἐκ κόγχης δέ, ἥτοι μαργαριτο- ρίζης, ὀλίγα) δύο τριῶν χρωμάτων, διαφόρων δὲ σχημάτων, ἐλικοειδῶν, φυλ-

Εἰκ. 26. Μαρμάρινα τεμάχια ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τῶν τοίχων.

λοειδῶν καὶ γεωμετρικῶν, εἰργασμένα δὲ ἀκριβέστατα διὰ τὸρνον, ὥστε νὰ ἐναρμονίζωσιν ἀλλήλοις τὰ διαφορόχρωμα χάριν ποικιλίας. Ὑποτίθενται ταῦτα ὅτι εἶναι λείψανα διακοσμήσεως τοίχων ἢ ὀροφῶν (τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐπίπλων καὶ σκευῶν), εἰδὸς τι τῆς παρ' Ἑλλήσιν ἐμπαιστικῆς ἢ κυριο- λεκτικώτερον ἴσως ἐμβληματικῆς, τῆς παρὰ Ῥωμαίοις οὕτω καλουμένης τέχνης».

Ἐκ τῶν γραμμῶν αὐτῶν τοῦ Κουμανούδη ἀσφαλῶς συνάγεται ἡ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ κτηρίου ὑπαρξίς ποτε μαρμαροθετημάτων, ἂν καὶ ταῦτα, ὡς καὶ πάλιν ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῶν ἐξάγεται, θὰ εἶχον ἀπλῶς καὶ μόνον διακοσμητικὸν χαρακτῆρα, θὰ ἦσαν δηλ. ἀπλᾶ ποικίλματα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ ἡμέτερα πλακίδια τῆς εἰκ. 26¹.

¹ Τὰ ἐν εἰκ. 26 ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, 4, 5 καὶ 6 τεμάχια λευκοῦ Πεντελῆσιου μαρ- μάρου εὐρέθησαν μετ' ἄλλων παρομοίων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς

ἀπλὴν παράστασιν ἀνθρωπίνην, ἢ ἄλλων μορφῶν, οἷαν μαρτυρεῖ ἡ ἐγχάρακτος κεφαλὴ τῆς εἰκ. 27, οὐδὲν εὖρημα τοῦ Κουμανούδη ὑποδηλοῖ.

Μοναδικὴ ἐπομένως τύχη ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἡμετέρου πλακιδίου, τὸ ὁποῖον, ὥς καὶ ἄλλα ἴσων περιέπου διαστάσεων μαρμάρινα πλακίδια,

Εἰκ. 27. Κεφαλὴ Διονύσου.

προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ μαρμαροθετήματος τῶν τοίχων. Ἐὰν ὅμως ἀπετέλει τοῦτο τμήμα ἀπλῆς παραστάσεως ἢ ὁλοκλήρου συνθέσεως, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ σύνθεσις τοῦ Σατύρου καὶ τῆς Μαινάδος (εἰκ. 28) τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου.

αἰθούσης, ὁμοιάζουν δὲ πολὺ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη (ἐ. ἀ. σ. 26) περιγραφόμενα.

Φέρουν ἐγχάρακτον ἢ γλυπτὴν διακόσμησιν. Τὸ πρῶτον, διαστάσεων $0.105 \times 0.09 \times 0.025$ μ., φύλλα ἀνθεμίου καὶ ἔλικα. Τὸ δεύτερον, διαστάσεων $0.115 \times 0.065 \times 0.015$ μ., φύλλα ἀκάνθου. Τὸ τρίτον, διαστάσεων $0.205 \times 0.05 \times 0.015$ μ., καὶ τὸ τέταρτον, διαστάσεων $0.14 \times 0.05 \times 0.015$ μ., φολιδωτὸν κόσμημα ἐντὸς ζώνης. Εἰς τὸ πέμπτον, διαστάσεων $0.13 \times 0.06 \times 0.02$ μ., ἔχομεν κόσμημα ὅσων μετὰ λογχῶν, καὶ εἰς τὸ ἕκτον, διαστάσεων $0.21 \times 0.05 \times 0.017$ μ., σπειρομαίανδρον.

Τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων τούτων διέσωζον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας των ἴχνη ἀμμοκονιάματος, τῆς συνδετικῆς δηλ. ὕλης, διὰ τῆς ὁποίας εἶχον προσαρμολῆ ἐπὶ τῶν τοίχων.

σείου τῆς Νεαπόλεως ἢ τῆς ὀρθίας Ἀφροδίτης (εἰκ. 29), (βλ. καὶ OLGA ELIA Di due panelli decorativi Pompeiani con figure in «Opus Sectile» ad Intarsio, Bolletino d'Arte del Ministero della Pubblica Istruzione, Anno IX, Serie 1, 1929, σ. 267, εἰκ. 1, σ. 268, εἰκ. 2, 3 καὶ σ. 274, εἰκ. 6), τοῦτο εἶναι πρόβλημα, τὸ ὁποῖον μόνον τελεία ἀνασκαφὴ θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ λύσῃ.

Χρονολογικῶς ἡ κεφαλὴ ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτηρίου, ἂν καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ χάρις τοῦ σχεδίου τῆς ἐνθυμίζουσιν ἔργα παλαιότερας ἐποχῆς καὶ μαρτυροῦν δεξιὸν τεχνίτην.

Τὴν διὰ τῶν χαραγῶν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προσώπου καὶ τῆς κόμης θὰ συνεπλήρωνε βεβαίως ἄλλοτε τὸ χρῶμα, τὴν δὲ ὑπὲρ τὸ μέτωπον πλατεῖαν ἐγκοπὴν καὶ τὰς ἐκατέρωθεν αὐτῆς μικρὰς στρογγύλας κοιλότητας θὰ ἐκάλυπτον ταινία καὶ ἀνθόσχημα κοσμήματα ἢ βότρυες ἐξ ἄλλης ὕλης, πιθανὸν χρυσᾶ.

Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ κεφαλὴ παριστᾷ Διόνυσον¹, τότε ἔχομεν καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τὸ μαρμαροθέτημα τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, Διονυσιακὴν σκηνὴν, θέμα σύνηθες εἰς τὴν διακόσμησιν οἰκίων τόσον κατὰ τὸν 1ον μ.Χ. αἰ., εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει τὸ μαρμαροθέτημα τῆς Νεαπόλεως, ὅσον καὶ κατὰ τοὺς μετ' αὐτὸν χρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει τὸ ἡμέτερον.

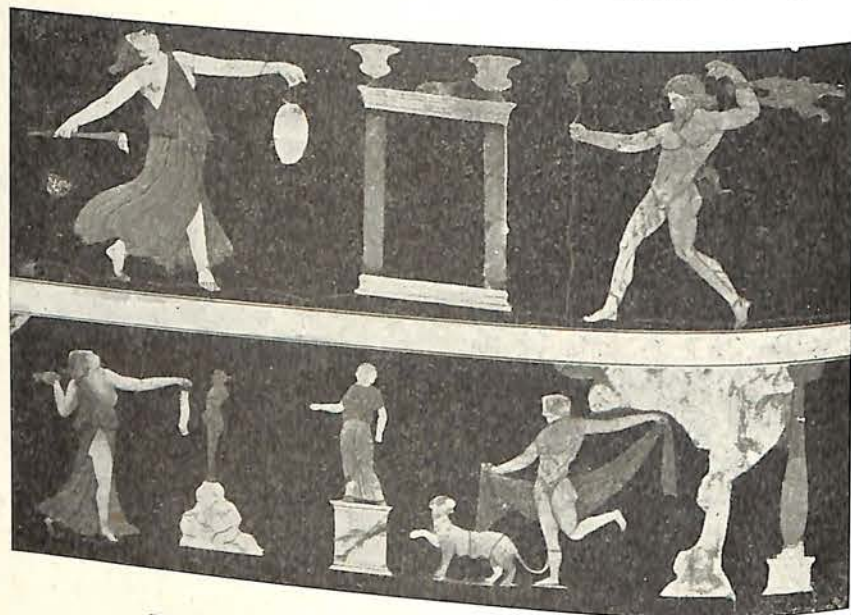
Τέλος τὸ πολύτιμον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὥς εὖρημα ἐγχάρακτον πλακίδιον μᾶς διδάσκει καὶ τοῦτο: ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ὅχι καὶ τόσον συχνὰ ἐπὶ τῶν τοίχων ἀπαντῶντος μαρμαροθετήματος², τῆς ὁποίας αἱ ῥίζαι εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων, αἱ δὲ ἀπηχήσεις τῆς

¹ Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς κεφαλῆς μετὰ ἄλλα ἔργα τέχνης πείθεται τις, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ πλακιδίου εἰκονιζομένη μορφή μετὰ τὸ νεανικὸν πρόσωπον, τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκατέρωθεν τοῦ προσώπου εἰς πλουσίους βοστρύχους πίπτουσιν κόμην, τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐξ ἄλλης ὕλης ταινίαν, τὴν κεκοσμημένην εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς δι' ἐνθέτων κοσμημάτων σταφυλῶν(;) εἶναι ὁ Διόνυσος, ὁ ὁποῖος συχνὰ παρίσταται οὕτω κατὰ τοὺς ἐλληνιστικοὺς καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους. (βλ. PAULY-WISSOWA, RE., V, ἐν λέξει Διόνυσος, σ. 1010-1046 καὶ PAUL BAUR Catalogue of the Rebecca Darlington Stoddard Collection of Greek and Italian Vases in Yale University, New Haven, 1922, σ. 236, ἀριθ. 492, εἰκ. 105).

² Περὶ τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων μαρμαροθετημάτων ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ἄρθρου τῆς Olga Elia βλ. ἐπίσης P. GAUCKLER, ἐν Daremberg-Saglio, Dict. des Antiq., ἐν λέξ. Musivum Opus, σ. 2094. H. STURAT JONES, A Catalogue of the Ancient Sculptures preserved in the Municipal Collections of Rome; The Sculptures of the Palazzo dei Conservatori, Oxford, 1926, σ. 260, ἀριθ. 3, πίν. 106 καὶ σ. 264, ἀριθ. 8. C. CECHELLI, Settile Opera ἐν Enciclopedia Italiana, XXXI, σ. 546 καὶ DORO LEVI, Antioch Mosaic Pavements, Princeton, 1947, σ. 374-377, 408-409, εἰκ. 52 καὶ 413 σημ. 4.

ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ καὶ κατὰ τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅπως δὲ πρὸ ἐτῶν μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν οἰκοδομημάτων εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς πόλεως¹, συνεπληρώθη ἡ εἰκὼν τῆς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐπεκτάσεως αὐτῆς, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ φιλαθηναίου αὐτοκράτορος

Εἰκ. 28. Μαρμαροθέτημα τοῦ Μουσείου Νεαπόλεως.

Ἀδριανοῦ, οὕτω καὶ μὲ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς ὁδοῦ Μισαραλιώτου φωτίζεται κάπως τώρα ἡ ἱστορία τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου νοτίου τμήματος τῆς πόλεως κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς κυρίως χρόνους. Ἐπιμελὴς δ' ἐνταῦθα ἔρευνα θὰ ἦδύνατο πολὺ περισσότερα ν' ἀποδώσῃ. Διότι πολλὰ ἀκόμη λείψανα σώζονται εἰς τὸ μέρος αὐτό. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐρεχθίδου λ. χ. ἀριθ. 47 ὑπάρχουν

¹ W. JUDEICH Topographie², σ. 96-103 καὶ 381 κέ. ΣΤ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ ἔ.δ. σ. 5-17. Ι. ΤΡΑΥΛΟΥ Ἀνασκαφικαὶ Ἐρευναι παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον, ΠΑΕ. 1949, σ. 25-43. Ἐναντὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Τραυλοῦ καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας Ζαμπίκου παρετήρησα πρὸ ἐτῶν θεμέλια μεγάλου οἰκοδομήματος — λουτροῦ (:) — τῶν τελευταίων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἐπίσης θεμέλια ἀρχαίου οἰκοδομήματος εἶδον, πρὸ ἐτῶν πάλιν, κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας τῆς εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Λυσικράτους καὶ Γαλανοῦ κειμένης. Ἐχουν ἄραγε τὰ θεμέλια ταῦτα σχέσιν πρὸς τὴν πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης ἀνασκαφίσαν στοάν; (βλ. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ Ἀνασκαφὴ Στοᾶς ἐν Ἀθήναις, ΠΑΕ. 1911, σ. 106 καὶ ΑΕ. 1911, σ. 259-261).

θεμέλια μεγάλου οἰκοδομήματος, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐγὼ ὁ ἴδιος μετέφερα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μαρμαρίνην βάσιν ἰωνικοῦ κίονος. Εἰς τὴν ὁδὸν Ῥοβέρτου Γκάλλι ἀρ. 13 φαίνεται ψηφιδωτὸν δάπεδον καὶ θεμέλια οἰκοδομῆς, εἶναι

Εἰκ. 29. Γυμνὴ Ἀφροδίτη. Μαρμαροθέτημα τοῦ Μουσείου Νεαπόλεως.

δὲ γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας τοῦ καθηγητοῦ Σ. Κουγέα, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καρνατίδων 8, πρὸ ἐτῶν, εὐρέθησαν ἐπίσης ἀρχαιότητες.

Εἰς τὴν μεγάλην δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἀνάπτυξιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς πόλεως κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους καὶ μετέπειτα ὀφείλεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔξω μετατόπισις τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἡ γενομένη ἐπὶ Βαλεριανοῦ.

ΤΑΦΟΙ ΙΛΙΣΟΥ

Τὸ δεύτερον σημεῖον τῶν ἐρευνῶν μου ἦτο εἰς τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰλισοῦ καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ λόφου τῆς Σικελίας καταλήγουσαν ὁδὸν Τριβόλη (πρὸν Πινότση), πάροδον τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ Κουκάκι κειμένης ὁδοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη.

Ἐκεῖ τάφος ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Ὑπονόμων ἀνοιχθεῖσα κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ καὶ καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μήκος, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἀπεκάλυψεν ἀρχαίους τάφους, τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν 1.50 μ. ἀπὸ τοῦ προσφάτως κτισθέντος ἀναλημματικοῦ τοίχου τῆς ὄχθης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τάφος ἔτεμνε τοὺς τάφους κατὰ τὸ πλάτος των, ἡ ἐξέτασις αὐτῶν δὲν ὑπῆρξε πλήρης.

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν — πέντε σκαπτοὶ ὀρθογωνικοὶ καὶ τρεῖς καλυβῖται — εὐρέθησαν εἰς βάθος 1.80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, κεῖνται δὲ πλησίον ἀλλήλων ἐντὸς τῆς ἀμμόδους σκληρᾶς ἐπιχώσεως τοῦ μέρους, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Ἰλισὸς διὰ τῶν κατὰ καιροὺς προσχώσεων του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου κατὰ τὰς ὀρθογώνιας βροχᾶς κατερχομένη ἄμμος μετὰ λίθων.

Οἱ σκαπτοὶ ὀρθογωνικοὶ ἐκαλύπτοντο διὰ λίθων πλακωτῶν, μικρῶν ὅμως διαστάσεων. Πάντες σχεδὸν ἔσωζον τὰ ὅσιν αὐτῶν ἐν αὐτοῖς νεκρῶν καὶ παρ' αὐτὰ τὰ κτερίσματα τούτων, εἶχον δὲ τὸν αὐτὸν προσανατολισμόν, ἦτοι πάντες ἔβλεπον πρὸς ἀνατολάν.

Ἡ τόσον πλησίον τοῦ Ἰλισοῦ ἀνεύρεσις τῆς συστάδος ταύτης τῶν τάφων ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ὄχθη του δὲν ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολὰς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν οἱ τάφοι, καὶ ὅτι ἀκόμη πιθανῶς οὗτοι δὲν ἀποτελοῦν ἐν ταῦθα μεμονωμένην συστάδα, ἀλλὰ τμήμα νεκροταφείου παρὰ τινὰ ὁδὸν κειμένου. Ποία ὅμως ἦτο ἡ ἔκτασις τοῦ νεκροταφείου τούτου καὶ ποία ἡ σχέσις αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ πρὸς τὸ ἐκεῖ που διερχόμενον Φαληρικὸν τεῖχος¹, δὲν γνωρίζομεν.

¹ Διὰ τὴν ἀμφισβητουμένην κατεύθυνσιν τοῦ Φαληρικοῦ τεύχους βλ. τὰ ὑπὸ τοῦ W. JUDEICH ἑ.ἀ. σ. 158-159, 428-429 καὶ 458 λεγόμενα. Ἐπίσης βλ. R. L. SCRANTON The Fortifications of Athens at the Opening of the Peloponnesian War, A.J.A. XLII, 1938, σ. 525-536.

Τοῦ Φαληρικοῦ τεύχους τμήμα σῶζον δύο δόμους εἶδον πρὸ ἐτῶν εἰς θεμέλια οἰκοδομῆς, κειμένης εἰς τὸ Παλαιὸν Φάληρον, ὑπεράνω τοῦ σημερινοῦ κέντρου «Τρο-καντερό».

Εὐρήματα

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω τάφοις εὐρημάτων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι ληκύθια μελανόγραφα ἀκέραια ἢ μὴ, σημειώσω ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς¹:

Ἡθμοειδὲς ἐρυθρόμορφον ἄγγειον τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰ. εὐρεθὲν εἰς τὸν 2ον τάφον (εἰκ. 30). Σώζεται ἀκέραιον — μόνον αἱ δύο λαβαὶ του ἔχουν συγκολληθῇ — καὶ ἔχει διαστάσεις: ὕψος 0.14 μ., διάμετρον 0.088 μ. περίπου. Ἐπὶ τῆς χαμηλῆς δακτυλιοσχίμου βάσεως στηρίζεται ἡ φθοιᾶς κοιλία, ἐπὶ ταύτης δὲ λεπτὸς, ὑψηλὸς καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἔτι μᾶλλον στενούμενος λαιμὸς ἀπολήγων εἰς στόμιον μετὰ πεπλατυσμένου ἄνωθεν καὶ ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔξω καμπυλουμένου χείλους. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ὑπάρχει αὐλαξ καὶ ἄλλη κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὤμου. Ἀσύνηθες εἶναι τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐπίσης λεπτῶν, στρογγύλων κατὰ τὴν τομὴν λαβῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκκινουσαι ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου χείλους καὶ ἐκτεινόμεναι ὀριζοντίως πρὸς τὰ ἔξω κάμπτονται ἔπειτα εἰς εὐρὺ τόξον καὶ καταλήγουν εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὤμου. Ὀλόκληρος δὲ ὁ πυθμὴν τοῦ ἄγγείου εἶναι διάτρητος ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ὀπῶν ἐν εἴδει ἡθμοῦ (εἰκ. 30).

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἄγγείου, ἐκτὸς τοῦ λαιμοῦ, τοῦ πυθμένος, τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ ζώνης κατὰ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς αὐτῆς πρὸς τὴν κοιλίαν, καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ γανώματος διακοπτομένου ὑπὸ δύο ταινιῶν ἀβάφου πηλοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία χρησιμεύει ὡς βάσις τῶν παραστάσεων, ἡ δὲ ἄλλη χωρίζει τὴν κεκοσμημένην ἐπιφάνειαν εἰς δύο ζώνας.

Ἡ πλατεῖα ζώνη, ἡ ὁποία καταλαμβάνει ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν κοιλίαν τοῦ ἄγγείου, φέρει ὡς διακόσμησιν δύο αὐτοτελεῖς παραστάσεις χωριζομένης δι' ἀνθεμίων, ἀνὰ δύο ἀντιστρόφως τοποθετημένων ὑπὸ τὴν βάσιν ἐκάστης λαβῆς (εἰκ. 32). Τὴν ἄλλην, καταλαμβάνουσαν τὸν ὤμον τοῦ ἄγγείου,

¹ Ἐκφράζω καὶ ἐνταῦθα τὰς θερμότερας τῶν εὐχαριστιῶν μου πρὸς τὴν δεσποινίδα Lucy Talcott, διότι πολὺ μ' ἐβοήθησε κατὰ τὴν μελέτην τῶν εὐρημάτων τοῦ Ἰλισοῦ.

Ὁμοίας εὐχαριστίας ἀπευθύνω καὶ πρὸς τὴν δεσποινίδα Alison Franz, ἡ ὁποία τόσον προθύμως ἔκαμε τὰς ὑπ' ἀριθ. 27, 30, 31, 32, 33, 34 καὶ 42 ὥραιας φωτογραφίας τῆς παρούσης ἐργασίας μου. Τὰς ὑπολοίπους φωτογραφίας ἔκαμεν ὁ φωτογράφος τῶν Μουσείων τοῦ Κράτους κ. Γ. Τσίμας, τὸν ὁποῖον καὶ ἐνταῦθα εὐχαριστῶ θερμῶς. Ἐπίσης εὐχαριστῶ θερμότερα τὴν ἀγαπητὴν συνάδελφον δεσποινίδα Β. Φιλιππάκη, διὰ τὴν πολὺτιμον βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μοὶ παρέσχε κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἄγγείων τοῦ Ἰλισοῦ.

κοσμοῦν κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν λαβῶν χώρον πέντε ἀνθέμια—τρία εἰς τὴν μίαν ὄψιν καὶ δύο εἰς τὴν ἄλλην, πάντα πλαγίως διατεταγμένα, τὰ δεύτερα δὲ περισσότερον τῶν πρώτων—καθὼς καὶ τρία μικρὰ σπειροειδῆ κοσμήματα καὶ δύο μεγάλα μηνοειδῆ φύλλα (·)

Ἐκ τῶν δύο παραστάσεων ἡ μία εἰκονίζει ἐν καταγραφῇ νέον ἄνδρα

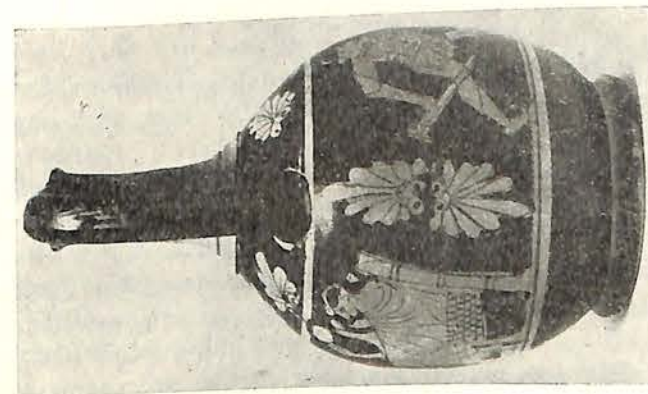

Εἰκ. 30. Ἐρυθρόμορφος ἡθμός.

βαδίζοντα πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ τὴν ὑψηλὴν ὁδοιπορικὴν ῥάβδον του, τὴν ὁποίαν κρατεῖ διὰ τῆς προτεταμένης καὶ μόνης ὁρατῆς δεξιᾶς χειρός, πρὸς μίαν γυναικείαν μορφήν ἐπὶ ὑψηλοῦ θρόνου καθημένην (εἰκ. 31). Ὁ ἄνθρωπος φορεῖ ἱμάτιον, τὸ ὅποιον φθάνει ὀπισθεν μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν, ἐνῶ ἐν ἄκρον του κρέμαται ἔμπροσθεν εἰς ἀφθόγους πτυχὰς ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, τὸν ὅποιον καλύπτει μέχρι τοῦ ἀγκῶνος. Ὁ ἀγγειογράφος εἶχε σχεδιάσει κατ' ἀρχάς, δι' ἀναγλύφων γραμμῶν ἀκόμη διακρινομένων, καὶ

Εἰκ. 33.

Εἰκ. 32.

Εἰκ. 31.

ἄλλο ἄκρον κρεμάμενον ὅπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, κατόπιν ὁμως ἐκάλυψε
τοῦτο διὰ τοῦ γανώματος. Κάτωθεν τοῦ ἱματίου διακρίνονται αἱ ἀνατομικαὶ
λεπτομέρειαι τοῦ σώματος. Τὴν κόμην ἔχει δεδεμένην ἐμπρὸς ἄνωθεν τοῦ
μετώπου, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἔχουν ἐλλιπέστατα δηλωθῇ.

Ἡ ἀπέναντι αὐτοῦ καθημένη γυνὴ παριστάνεται καὶ αὐτὴ ἐν κατα-
γραφῇ, καλύπτεται δὲ ὁλόκληρος, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν ἄκρων πο-
καὶ διὰ μὲν τῆς πρὸς αὐτὸ φερομένης δεξιᾶς κρατεῖ ἀντικείμενόν τι δυσδιά-
κάτοπτρον. Τέλος πατεῖ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐπὶ ὑποποδίον, ἐνῷ ὁ αἰω-
ρούμενος δεξιὸς καθὼς καὶ ἡ ὑπερβολικὴ πρὸς τὰ ἐμπρὸς μήκυνσις τοῦ κα-
τοῦ ἄλλου. Μεταξὺ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ ἀκροῦ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ θρόνου. Ἐχει καὶ αὐτὴ τὴν κόμην ἔμπροσθεν
προσώπου.

Μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν ὑπάρχουν ἀκόμῃ δύο ἀντικείμενα, ἐν καλᾷ θίον ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ τοίχου προφανῶς ἀνηρτημένον, κατόπτηρον.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄψεως εἰκῶν, τὴν ὁποίαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην χαρακτηρίζει ζωηρὰ κίνησις τῶν μορφῶν τῆς, παριστᾷ πάλιν ἓν ζεύγος, ἥτοι ἄνδρα καὶ γυναῖκα (εἰκ. 33). Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν μεγάλα βήματα τρέχων ἄνθρωπος καταδιώκει τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ δι' ὁμοίως μεγάλων βημάτων φεύγουσαν γυναῖκα, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπλώνει, ὥς διὰ τὴν συλλάβην, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐνῶ διὰ τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω φερομένης δεξιᾶς κρατεῖ γυμνὸν μύδα πάλιν ἐνδεδυμένον διὰ βραχείας χιτῶνος φθάνοντος μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν καὶ περὶ τὴν ὀσφὺν ἔζωσμένον, φέρει δὲ πιθανῶς καὶ μικρὰν χλαμύδα πίπτουσαν ὀπισθεν τοῦ ὤμου καὶ τοῦ προτεταμένου ἀριστεροῦ βραχίονος. Ἡ κόμη τῆς ἐν καταγραφῇ κεφαλῆς τοῦ προσώπου, ἡ ἀκμή τῆς ὀφρυῦς καὶ τῆς ὀφθαλμοῦς, τὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, ἡ ἀκμή τῆς ὀφρυῦς καὶ τῆς ὀφθαλμοῦς, τὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, ἡ ἀκμή τῆς ὀφρυῦς καὶ τῆς ὀφθαλμοῦς, τὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου.

Ἡ κόμη τῆς ἐν καταγραφῇ κεφαλῆς του εἶναι ὀπίσω δεδεμένη, τὰ δὲ
 χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι
 τοῦ σώματος, ἔχουν ἀποδοθῇ καὶ ἐδῶ ἀτελέστατα.

Ἡ φεύγουσα γυνὴ στρέφουσα πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπροσώπου, ἔχουν ἀποδοθῇ καὶ ἔδω ἀτελέστατα. Μεταξὺ τῶν παραλλήλων γραμμῶν τοῦ χιτῶνος καὶ κατὰ μῆκος αὐτῶν ὑπάρχουν πυκνὰ στιγμαὶ ἡραιωμένου γανώματος.

Ἡ φεύγουσα γυνὴ στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω ἔντρομος τὴν ἐν καταγραφῇ κεφαλὴν της, μὲ ὑψωμένην τὴν δεξιάν της χεῖρα — τὴν μόνην ὁρατὴν, διότι ἡ ἄλλη εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ πλουσίως πτυχούμενον περὶ τὸν ἀριστερόν της ὤμον ἱμάτιον — προσπαθεῖ τρέχουσα νὰ σωθῇ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ της εἰκονίζεται κατ' ἐνώπιον, τὰ δὲ σκέλη ὑπερμέτρως ἀνοικτά. Φορεῖ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τοῦ ὁποῖου ἡ μία ἄκρη αἰωρεῖται κρεμαμένη ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ της

βραχίονος. Μεταξὺ τῶν δι' ἀναγλύφων γραμμῶν δηλουμένων πτυχῶν τοῦ ἱματίου, ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τοῦ προσθίου ἐν γένει μέρους τοῦ κορμοῦ, ὑπάρχουν ἐπίσης στιγμαὶ ἡραιωμένου γανώματος. Ἡ κόμη εἶναι ἀναδεδεμένη ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ μετώπου, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἀτελέστατα.

[illegible]

Καὶ εἰς τὸ κόσμημα καὶ εἰς τὰς παραστάσεις τὰ περιγράμματα, ἀντι-
ἐλαχίστων ἑξαιρέσεων, ἀποδίδονται δι' ἀναγλύφων γραμμῶν (relief contour).
Αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι, καθὼς καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνδυμάτων, ἀντι-
κειμένων καὶ ἀνθεμίων ἀποδίδονται ἐπίσης δι' ἀναγλύφων, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον, γραμμῶν, εἰς τινὰ δὲ σημεῖα, ὅπως π.χ. εἰς τὸ ἐρεϊσίνωτον τοῦ θρόνου,
τὸ κράσπεδον τοῦ χιτῶνος τῆς διωκομένης γυναικὸς κ.ά., διὰ γραμμῶν ἡραι-
ομένου γανώματος.

Αἱ τεχνικαὶ ἀτέλεια καὶ εἰς τὰς δύο εἰκόνας καὶ ἡ λεπτομέρεια κυρίως τῶν μορφῶν ἀμέλεια προδίδουν τεχνίτην μετριώτατον. Αἱ λεπτομέρειαι πρὸ πάντων τοῦ προσώπου καὶ τῶν τεσσάρων μορφῶν εἶναι τόσον ὑποτυπώδεις, ὥστε νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν μᾶλλον ζωομόρφων ὄντων. Ἀξιοπρόσεκτος ὅμως, παρ' ὅλας τὰς ἀτελείας, εἶναι ὁ ζωντανὸς καὶ ἐλεύθερος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ τεχνίτης ἀποδίδει τὴν ὀρμητικὴν κίνησιν τῶν μορφῶν τῆς δευτέρας εἰκόνης, καθὼς καὶ τὸ πρὸς τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ διώκοντος ἄρμονικώτατα διασταυρούμενον ξίφος του, μολονότι ἡ ἐκτέλεσις ὑστερεῖ τόσον τῆς ἐμπνεύσεως, ὥστε τὸ ἴδιον τὸ ξίφος νὰ τέμνεται ὑπὸ τῶν γραμμῶν τοῦ περιγράμματος τοῦ σκέλους καὶ νὰ ἐμφανίζεται κάπως τεθλασμένον. Ἀξίζει ἐπίσης νὰ προσεχθῇ ὁ τρόπος τῆς ἀποδόσεως τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐνδυμάτων εἰς τὸ ζεύγος, ἃς εἵπωμεν, Μενελάου· Ἑλένης — ἠραιωμένου χρώματος στιγμαὶ μεταξὺ παραλλήλων ἀναγλύφων γραμμῶν — ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸς καὶ ξενίζει κάπως ἀπαντῶν εἰς αἰτικὸν ἀγγεῖον, ὡς τὸ ἡμέτερον, μολονότι δὲν εἶναι καὶ τελείως ξένος πρὸς τὴν αἰτικὴν ἀγγειογραφίαν (πρβ. π.χ. τὴν πυξίδα τῆς Κοπεγχάγης C.V. IV, πίν. 162, 5 α καὶ β, τὴν ἔρουθρομόμορφον λήκυθον τοῦ ἰδίου Μουσείου C.V. IV, πίν. 165, 7 καὶ τὸν κρατῆρα τῆς συλλογῆς Gallatin, C.V. U.S.A., VIII, πίν. 56, 2α). Τὴν αἰτικὴν δὲ καταγωγὴν τοῦ ἀγγείου μαρτυρεῖ καὶ ὁ πηλὸς καὶ ἡ κομφότης τοῦ σπαίου του σχήματος.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς δημοσιεύσεως τοῦ εὐρήματος τοῦ Ἰλισοῦ, χάριν δὲ συγκρίσεως καὶ πληρεστεράς κατανοήσεως τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια παρουσιάζει ἡ ὁμάς τῶν ἰδιομόρφων αὐτῶν ἀγγείων, παραθέτομεν ἑνταῦθα ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν τοιούτων, συγκαταλέγοντες εἰς αὐτὴν καὶ δύο τῶν Ἀμερικανικῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν¹.

1) Μουσείου Λούβρου C. A. 822 (E. POTTIER Nouvelles Acquisitions du Louvre, Rev. Arch., XXXIV, 1899, σ. 7-8, εἰκ. 6. Ὁμοίως CLER-MONT-GANNEAU Une «Éponge Américaine» du VIe siècle avant notre ère, Rev. Arch., XXXIV, 1899, σ. 323-328).

2) Μουσείου Ἀθηνῶν 884 (R. ZAHN Zur Midasvase aus Eleusis, Ath. Mitt., XXIV, 1899, σ. 339-344, εἰκ. 1).

3) Μουσείου Ἐλευσίνος (H. BULLE Midas und Silen, Ath. Mitt., XXII, 1897, σ. 387-404, πίν. 13. R. ZAHN ἔ.δ. σ. 339-344, εἰκ. 1. K. KURNIOTIS Eleusis, A Guide to the Excavations and the Museum, σ. 114, εἰκ. 60. E.G. JACOBSTHAL Ornamente, σ. 113).

4) Μουσείου Leningrad (G. KIESERITZKY Funde in Südrussland, Arch. Anz., XIV, 1899, σ. 57. S. REINACH L'éponge Américaine, Rev. Arch., XXXV, 1899, σ. 341, εἰκ. 1. R. ZAHN ἔ.δ. σ. 340).

5) Μουσείου Würzburg (E. LANGLOTZ Griechische Vasen in Würzburg, σ. 88, ἀριθ. 459, πίν. 120).

6) Μουσείου Κοπεγχάγης (Copenhagen, Musée National, C. V., III He, πίν. 120, ἀριθ. 2).

7) Μουσείου Faina, Orvieto (H. PHILIPPART Collections de Céramique Grecque en Italie, II, σ. 102-103).

8) Ὀλβίας (B. PHARMAKOWSKY Archäologische Funde im Jahre 1911, Arch. Anz., XXVII, 1912, σ. 360-361, εἰκ. 51).

9) Συλλογῆς Πανεπιστημίου Yale (PAUL V. C. BAUR Catalogue of the Rebecca Darlington Stoddard Collection of Greek and Italian Vases in Yale University, New Haven, 1922, σ. 238, ἀριθ. 499, εἰκ. 104).

10) Μητροπολιτικοῦ Μουσείου Νέας Ὑόρκης (H. C. BUTLER Sardis, I, σ. 119-120, εἰκ. 126).

¹ Πρὸς τὸν φίλον Καθηγητὴν καὶ Διευθυντὴν τῶν Ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν κ. Homer Thompson, ὁ ὅποιος προθυμότητα μοι παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν τὰ ἀγγεῖα ταῦτα καὶ πολλαῶς ἐξεδήλωσε τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν μικρὰν μου αὐτὴν μελέτην, ἐκφράζω τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου. Διὰ τὴν παραχώρησιν τῶν αὐτῶν ἀγγείων εὐχαριστῶ θερμότητα καὶ τὸν Καθηγητὴν κ. H. Robinson.

11) Μουσείου Ἀθηνῶν, ἀριθ. 130. Ἀδημοσίευστον ἀγγεῖον μελανομόρφου ῥυθμοῦ ἐκ Λήμνου ἐν τεμαχίῳ σωζόμενον.

12) Συλλογῆς David Robinson (C.V. U.S.A., VII, The Robinson Collection, III, σ. 12-14, πίν. 3).

13) Μουσείου Ἀθηνῶν, τὸ ἡμέτερον ἀγγεῖον.

14) Ἀμερικανικῶν Ἀνασκαφῶν Ἀρχαίας Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 7864 (εἰκ. 34).

Εὐρέθη τὸν Μάϊον τοῦ 1936 ἐντὸς φρέατος ἀνασκαφέντος ἐν τῇ πλατείᾳ Θησείου. Διαστάσεις: ὕψος 0.213 μ., διάμετρος 0.114 μ. Πηλὸς ῥοδόχρους. Ὅπως φαίνεται καὶ εἰς τὴν εἰκ. 34, ἔχει συγκολληθῆ ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ συμπληρωθῆ διὰ γύψου. Τὸ ἀπίοσχημον σῶμά του στηρίζεται ἐπὶ χαμηλῆς βάσεως φερούσης εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς μικρᾶς ὀπᾶς, ἐνῶ ὁ μακρὸς λαιμὸς του καταλήγει ἄνω εἰς ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν μὲ προεξέχοντα χεῖλη καὶ μικρὰν ὀπὴν ἐν τῷ κέντρῳ. Ἐχει μίαν μόνον λαβὴν — χαρακτηριστικὴ διαφορὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων — καὶ ἐπὶ τῆς δι' ἐρυθροῦ χρώματος βεβαμμένης ἐπιφανείας του λευκὰ φυτικὰ κοσμήματα.

Χρονολογικῶς ἀνήκει εἰς τὸν 3^{ον} μ.Χ. αἰῶνα.

15) Ἀμερικανικῶν Ἀνασκαφῶν Ἀρχαίας Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. P 21458. Διαστάσεις: ὕψος 0.072 μ., διάμετρος 0.059 μ. Μικρὸν ἀπίοσχημον ἀγγεῖον ἐκ κιτρινωποῦ πηλοῦ, ἄνευ λαιμοῦ, μετὰ ἀπλοῦ παχέος χείλους καὶ μίας μόνον ἐξ αὐτοῦ ἀρχομένης λαβῆς. Τὰ τοιχώματα φέρουν τὰς χαρακτηριστικὰς αὐλακώσεις τοῦ τροχοῦ, ὁ δὲ ἐπίπεδος πυθμὴν εἶναι διάτρητος ὑπὸ ριστικᾶς αὐλακώσεως τοῦ τροχοῦ, ὁ δὲ ἐπίπεδος πυθμὴν εἶναι διάτρητος ὑπὸ μικρῶν ὀπῶν. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του σώζονται ἱχνη ἀραιᾶς ἐρυθρᾶς βαφῆς.

Ἀνήκει, ὅπως καὶ τὸ προηγουμένον, εἰς τὸν 3^{ον} μ.Χ. αἰῶνα.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀνωτέρω ἀγγείων ἀγόμεθα εἰς τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις: Ἐν πρώτοις παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν ἢ ὑπαρξίς των εἶναι σχεδὸν

Εἰκ. 34. Ἡθμὸς Ἀμερικανικῶν Ἀνασκαφῶν Ἀρχαίας Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν.

συνεχῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Κορινθιακῶν ἀγγείων (πρβ. τὸ ὑπ' ἀρ. 10 ἀγγεῖον τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου) μέχρι καὶ τοῦ 3ου μ.Χ. αἰ. (πρβ. τὰ ὑπ' ἀρ. 14 καὶ 15 ἀγγεῖα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν). Τὰ πλεῖστα ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα, ἐνῶ τὸ ἀγγεῖον τοῦ Ἰλισοῦ ἀποτελεῖ μοναδικὸν δείγμα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐπειτα ἡ ἀνεύρεσις πολλῶν σχετικῶς ἀγγείων εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὡς τοῦ ἡμετέρου ἐν Ἀθήναις, τοῦ τοῦ Μουσείου τῆς Ἐλευσίνος ἐν Ἐλευσίνι κ.ά., αἵρει τὴν ὑπὸ τῶν παλαιότερων ἐρευνητῶν διατυπωθεῖσαν γνώμην (POTTIER ἔ.δ. σ. 8 καὶ CLERMONT-GANNEAU ἔ.δ. σ. 323-328), ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο ἐπιχωριάζει ἐν Βοιωτίᾳ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἄλλωστε, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφορμὴν προφανῶς ἔδωκε τὸ γεγονός, ὅτι τὸ πρῶτον τοιοῦτον ἀγγεῖον ἀνευρέθη ἐν Βοιωτίᾳ, ἔχει ἤδη πολεμηθῇ ὑπὸ τοῦ Zahn ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ τοῦ ἀγγείου τῆς Ἐλευσίνος (Zur Midasvase aus Eleusis, ἔ.δ. σ. 341).

Ὁ ἀνωτέρω ὅμως κατάλογος ἐκτὸς τῶν ἐξ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἀγγείων—πάντων σχεδόν, πλὴν τοῦ ἡμετέρου, τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου—μᾶς δίδει καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς—ὡς τὰ ὑπ' ἀρ. 5, 7, 8, 9, 10 καὶ 12—ὅπερ ἀποδεικνύει τὸ πανελλήνιον τοῦ σχήματος¹. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἡμετέρου, πιστεύω, ὡς εἶπον ἤδη, ὅτι μόνον ἀττικὸς ἀγγειοπλάστης ἦτο δυνατόν νὰ μᾶς χαρίσῃ ἐν τοιοῦτον κομπο-τέχνημα μὲ τόσον ἐλαφρὰ καὶ ἁρμονικὰς ἀναλογίας.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως δὲ αὐτοῦ πρὸς τὰ παλαιότερά του ἀγγεῖα τοῦ 6ου π.Χ. αἰ., ἐξέλιξιν τῶν ὁποίων βεβαίως ἀποτελεῖ, βλέπομεν, ὅτι αἱ ἀναλογίαι ὅπως καὶ τὰ ἄλλα οὐσιώδη γνωρίσματα ἐκείνων εἶναι ἱκανῶς διάφορα τῶν τοῦ ἡμετέρου.—Δὲν τὸ συγκρίνω πρὸς τὸ παλαιότερον ἀγγεῖον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου τῆς Νέας Ὑόρκης, διότι ἐκεῖνο δὲν ἔχει ἀκόμη τὸν ἐπικρατήσαντα τύπον σχήματος, τὸν ὁποῖον εὐρίσκουμεν εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ 6ου π.Χ. αἰ., ἀλλ' ὁμοιάζει πρὸς τὰ σύγχρονά του πρῶτα Κορινθιακά. (G. H. CHASE Two Vases from Sardis, A.J.A., XXV, 1921, σ. 114-117 καὶ H. C. BUTLER ἔ.δ. σ. 119-120, εἰκ. 104).

Κατὰ τὸν 6ον αἰ. οὐσιώδη γνωρίσματα τῶν ἀγγείων αὐτῶν εἶναι: ἡ χαμηλὴ βάσις, ἡ σφαιρικὴ—ἄλλοτε περισσότερον καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερον, ὥστε νὰ πλησιάζῃ πρὸς φοειδῆ—κοιλία καὶ ἡ ἐπὶ ταύτης σωληνοειδής, μετὰ μικρᾶς ἄνω ὀπῆς, δίκην τόξου ἐπικαθημένη λαβή.

Τὰ γνωρίσματα ὅμως ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἤδη εἰς τὸ ἀττικὸν ἀγγεῖον (:) τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Κοπεγχάγης ἔχουν ὑποστῇ οὐσιώδη ἐξέλιξιν².

¹ Ὡς σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τοιούτων ἀγγείων χρῆσις γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν Σικελίᾳ (βλ. καὶ DAREMBERG-SAGLIO Dict. des Antiq., ἐν λέξει Siphio, σ. 1349-1350 VII, Crible sphérique).

μεταβάλλονται ἀκόμη περισσότερον ἀπὸ τὸν τεχνίτην τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου ὡς ἐξῆς: Ἡ χαμηλὴ βάσις παραμένει μὲν πάντοτε χαμηλή, ἀλλὰ διακρίνεται τῶρα σαφέστερον καὶ γίνεται κομποτέρα. Ἡ κοιλία ἡ ὁποία, ὡς εἵπομεν, εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ 6ου αἰ. εἶναι ἄλλοτε μὲν σφαιρικὴ, ἄλλοτε δὲ φοειδής, ὅπως εἰς τὸ ἀγγεῖον τῆς Κοπεγχάγης, γίνεται καὶ αὕτη περισσότερον φοειδής. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ μεταβολὴ εἶναι οὐσιωδέστερα, εἶναι εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου ἀντὶ δηλαδὴ τῆς μᾶς σωληνοειδοῦς εἰς σχῆμα τόξου μετὰ μικρᾶς ὀπῆς λαβῆς δημιουργεῖται λαιμὸς ὑψηλὸς καὶ λεπτὸς μετὰ στομίου καὶ δύο στρογγύλων λαβῶν.

Εἰς τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ σχήματος, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ ἀγγειοπλάστης τοῦ 5ου αἰ., δύναται νὰ ὑπαχθῇ, ὡς πρὸς τὸ ἄνω ὅμως μέρος του μόνον, τὸ χαλκοῦν ἀγγεῖον τοῦ Γαλαξειδίου, τοῦ ὁποῖου αἱ λαβαὶ ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰς τοῦ ἡμετέρου, ὡς διακρίνει τις καὶ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Zahn παρατιθέμενον σχέδιον¹.

Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ σχήματος τοῦ ἀγγείου ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπομένου αἰῶνος δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ παρακολουθήσωμεν δι' ἔλλειψιν ἀγγείων. Ὁ τεχνίτης ὅμως τοῦ ἐλληνιστικῶν χρόνων ἀγγείου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale ἐπανέρχεται, ὡς βλέπομεν, εἰς τὸν τύπον σχήματος τοῦ 6ου αἰῶνος.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως δὲ τῶν ἀγγείων μεταξύ των καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν, κυρίως εἰς τὰς λεπτομερείας των, θὰ ἦδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὁρισμένους τύπους αὐτῶν, ὡς τὸν τύπον τοῦ ἀγγείου τῶν Σάρδεων, τὸν τύπον τῶν ἀγγείων τοῦ 6ου αἰῶνος καὶ τὸν τύπον τῶν ἀγγείων Ἰλισοῦ καὶ Γαλαξειδίου.

Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἡθμοειδῶν αὐτῶν ἀγγείων ἀνήκουν βεβαίως καὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ Κεραμεικοῦ, καθὼς καὶ τὰ τοῦ 3ου μ.Χ. αἰ. τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, μολονότι οἱ ἀγγειοτέχναι τῶν χρόνων αὐτῶν ἔχουν τελειῶς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν καθιερωμένον παλαιότερον τύπον τοῦ σχήματος².

Συναφῆς πρὸς τὴν μελέτην τοῦ σχήματος τῶν ἀγγείων εἶναι καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ζητημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν. Ἡ δὲ ἐξέτασις αὕτη ἤρχισεν εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρώτου τοιούτου ἀγγείου.

¹ Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο καθὼς καὶ τὰ ἐκ Λήμνου τεμάχια δὲν κατάρθωσα νὰ ἴδω καὶ μελετήσω ἕνεκα τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ συνεχιζομένων ἐργασιῶν ἀνασυγκροτήσεως αὐτοῦ. Ὅμοίως δὲν κατάρθωσα νὰ ἴδω καὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ Κεραμεικοῦ παρὰ τὰς ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ ἐκεῖ Μουσείου ἐρεῦνας μου.

² Ὁ Καθηγητὴς D. Robinson δὲν δέχεται, ὅτι τὰ ἀγγεῖα τῆς Ἀγορᾶς ἔχουν σχέσιν μὲ τὰ ἄλλα τῆς ὁμάδος (D. ROBINSON ἔ.δ. σ. 13).

Εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας ταύτην ἐκτὸς τῆς ἐκ Σιγείου ἐπιγραφῆς τοῦ Φανοδίκου, τοῦ δωρήσαντος εἰς τὸ πρυτανεῖον κρατῆρα καὶ ἐπίστατον καὶ ἡθμόν (Ditt. Syll.³ 2) — διὰ τῆς λέξεως δὲ ταύτης φαίνεται ὅτι δηλοῦται τὸ μόνον ἀπαραίτητον πρὸς ἀντλήσιν τοῦ οἴνου σκεῦος — μᾶς ἐνισχύει καὶ ὁ στίχος τοῦ Ἡρόνδα (7,110):

«ἔχεις γὰρ οὐχὶ γλάσσαν, ἡδονῆς δ' ἡθμόν»

δηλ. ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον «κερνᾷ» τὴν ἡδονήν, ὅπου γίνεται ἀκόμη περισσότερον φανερόν, ὅτι διὰ τῆς λέξεως ἡθμός δὲν ἐννοεῖται διῦλιστήριον ἀλλ' ἀγγεῖον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐκχύνεται ποτόν.

Ἡ προτεινομένη τέλος διὰ τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ὀνομασία τῶν περιρραντήριων ἔχει καὶ αὐτὴ βεβαίως τὰς πιθανότητάς της, ἀν καὶ ἡ ῥάντισις τοῦ δαπέδου ναοῦ τινος ἢ οἰκοδομήματος θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται δι' ἀγγείων μεγαλύτερας χωρητικότητος. Ἐν τούτοις παρόμοια, νομίζω, θὰ ἦσαν τὰ περιρραντήρια τῶν ναῶν, περὶ τῶν ὁποίων μᾶς ὁμιλοῦν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ (I.G. II² 1641, 38. XI, 2, 287 A⁹³ κ.ά. Βλ. καὶ D. ROBINSON ἔ.δ. σ. 13) καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὅπως λ.χ. ὁ Ἡρόδοτος (I, 51), ὅστις ἀπαριθμῶν τὰ εἰς Δελφοὺς ὑπὸ τοῦ Κροίσου πεμφθέντα δῶρα συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ περιρραντήρια λέγων «καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσερας ἀπέπεμψε... καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρύσεόν τε καὶ ἀργύρεον».

Καὶ ὁ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ εἰς τὸν Ἴωνα (στίχ. 144 - 150) λέγει:

«ἀλλ' ἐκπαύσω γὰρ μόχθους
δάφνας ὀλκοῖς,
χρυσέων δ' ἐκ τευχέων ῥίψω
γαίας παγάν,
ἀν ἀποχεύονται
Κασταλίας δῖναι,
νοτερόν ὕδωρ βάλλων»

διὰ τῶν λέξεων χρυσέων τευχέων ἐννοῶν προφανῶς χρυσοῦν περιρραντήριον, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἴων ὥς νεωκόρος ἐρράντιζε μὲ τὸ ἱερὸν ὕδωρ τῆς Κασταλίας τὸν ναὸν τοῦ πατρὸς του.

Διὰ δὲ τὸν ῥαντισμὸν τῶν θυμάτων κατὰ τὰς θυσίας καὶ ἐν γένει κατὰ τοὺς ἀγνισμοὺς δι' ἡγιασμένου ὕδατος, τὰς χερνίβας, παρεμφερῆ βεβαίως ἀγγεῖα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο, ἴσως ὅχι μόνον κατὰ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος.

Μὲ τὰς θρησκευτικὰς ὁμῶς αὐτὰς χρήσεις δὲν νομίζω ὅτι ἔχουν σχέσιν τὰ ἐξεταζόμενα ἀγγεῖα, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν εἰς τάφους, ὡς τὸ ἡμέτερον, τὸ τῶν Σάρδεων, τὸ ἐξ Ὀλβίας κ.ά., ὧν δὲ δὲν εἶναι γνωστὸς

ὁ τόπος εὐρέσεως, ἀμφιβάλλω ἀν εὐρέθησαν εἰς ἱερὰ — ἐξαιρουμένου τοῦ τῆς Ἐλευσίνος — ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρεθοῦν, ἐὰν ἡ χρῆσις τῶν ἡτο λατρευτικῇ. Ἐπὶ πλέον δὲ ἢ δὲν θὰ εἶχον ταῦτα διακόσμησιν, ὅπως συμβαίνει συχνὰ

Εἰκ. 35. Ἀττικὸς ἐρυθρόμορφος σκύφος.

εἰς σκεύη ἱερατικοῦ χαρακτῆρος, ἢ αὕτη θὰ ἦτο σχετικὴ μὲ τὴν λατρευτικὴν χρῆσίν των.

Ἀποκλείων διὰ τοῦτο τὴν ὀνομασίαν περιρραντήριον, πιστεύω, ὅτι κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐκαλοῦντο κλεψύδραι, κατόπιν ὁμῶς, τοῦ ὀνό-

Εἰκ. 36. Ἀττικὸς ἐρυθρόμορφος σκύφος.

ματος τούτου περιορισθέντος βαθμῆδόν εἰς τὰ γνωστὰ πρὸς μέτρησιν τοῦ χρόνου ἀγγεῖα, ἐπεκράτησεν ἀντ' αὐτοῦ ἡ ὀνομασία ἡθμός.

Τῶν αὐτῶν περίπου μὲ τὸ προηγούμενον ἀγγεῖον χρόνων εἶναι καὶ ὁ ἀττικὸς ἐρυθρόμορφος σκύφος τῶν εἰκ. 35 καὶ 36, ὁ προερχόμενος ἐκ τοῦ 6ου τάφου. Οὗτος διαστάσεων, ὕψους 0.107 μ. καὶ διαμέτρου κατὰ τὰ χεῖλη 8

0.137 μ. ἔχει ἀπαρτισθῇ ἐκ πολλῶν τεμαχίων, μικρὸν δὲ τμήμα του ἔχει συμπληρωθῇ διὰ γύψου. Αἱ ἐπιφάνειαι του, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, ἐκτὸς τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ τοῦ πυθμένος, καλύπτονται ὑπὸ στιλ-
πνοῦ μελανοῦ γανώματος, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ὀπτησις εἰς τινὰ μέρη εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πυθμένος ἔχει καλυφθῇ διὰ πολὺν ἡραιω-
μένου ἐρυθροῦ γανώματος, εἰς δὲ τὸ κέντρον φέρει κύκλον μετὰ στιγμῆς διὰ μελανοῦ γανώματος γεγραμμένα.

Αἱ δύο ὀψεις του εἶναι κεκοσμημέναι με παραστάσιν συμποσιάζοντος νέου, θέματος συνήθους εἰς ἀγγεῖα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

Οἱ νέοι ἀνακεκλιμένοι ἐπὶ κλίνης ἀκκουμβοῦν ὀπισθεν εἰς παχὺ ἀναδι-
πλωμένον προσκεφάλαιον, στηρίζοντες ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἕνα των ἀγκῶνα,
εἶναι δὲ ἐνδεδυμένοι δι' ἱματίου, τὸ ὁποῖον καλύπτει ὁλόκληρον τὸ κάτω
μέρος τοῦ σώματος καὶ ἀφήνει γυμνὸν κατὰ τὸ ἥμισυ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορ-
μοῦ μετὰ τὴν προτεταμένην χεῖρα. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουν ταινίαν ἢ πλέγμα.

Καὶ ὁ μὲν εἷς, ὁ πρὸς τ' ἀριστερὰ βλέπων, μετὰ τὴν κεφαλὴν του ἐν κατα-
γραφῇ, προτείνει ὕψωμένην τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ μετὰ τὸ στόμα ἡμιάνοικτον
φαίνεται προσφωνῶν τινὰ (εἰκ. 35), ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἔχων πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένα
τὰ νῶτα καὶ κρατῶν εἰς τὴν προτεταμένην δεξιὰν του φιάλην, στρέφει ἄνωθεν
τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τὴν ἐπίσης ἐν καταγραφῇ κεφαλὴν του πρὸς ἄλλον προ-
φανῶς, ὀπισθεν του εὐρισκόμενον, σύντροφον (εἰκ. 36).

Ἡ στάσις καὶ τῶν δύο παρουσιάζει ἀρκετὴν ποικιλίαν εἰς τὰς λεπτομε-
ρείας τῆς καὶ ζωῆς, ἰδίως τοῦ ἐνὸς μετὰ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω στροφὴν τῆς κε-
φαλῆς, τὴν πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν προτεινομένην φιάλην καὶ τὸν ἀνα-
κεκαμμένον ἕνα πόδα.

Αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι ἀποδίδονται δι' ἀναγλύφων γραμμῶν, ἐνῶ
αἱ τῶν ἐνδυμάτων καὶ προσκεφαλαίων καὶ δι' ἀναγλύφων γραμμῶν καὶ
δι' ἡραιωμένου γανώματος.

Τὴν παράστασιν καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὀψεων κλείει πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀμέ-
σως ὑπὸ τὸ χεῖλος τοῦ σκύφου κόσμημα ἐκ κλάδου ἐλαίας μετὰ ζεύγη φύλλων
καὶ καρπῶν ἐναλλάξ, τῶν καρπῶν δὲ δεικνυμένων διὰ λευκοῦ χρώματος, ποί-
κιμα ἀπαντῶν ἀρκετὰ συχνὰ εἰς ἀττικὰ ἀγγεῖα, ὅπως καὶ τὸ ἐκ φύλλων ἀμπέ-
λου (πρβ. τὸν ἀμφορέα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας τὸν ὑπὸ τοῦ
Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗ δημοσιευθέντα εἰς τὸν πανηγυρικὸν τόμον τῆς ΑΕ. τοῦ
ἔτους 1937, σ. 233, εἰκ. 6 καὶ τὸν ἀττικὸν σκύφον τῆς Βοστώνης, H. DIEPOL-
DER Der Penthesilea-Maler, πίν. 22 καὶ 23, εἰς τὴν σειρὰν Bilder grie-
chischer Vasen). Κάτωθεν τῶν παραστάσεων τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου περι-
βάλλουν δύο ἐγγράφατοι γραμμαῖ.

Ἡ χρονολόγησις τέλος τοῦ σκύφου ἐπιτυγχάνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν
τεχνοτροπίαν τῶν παραστάσεων — χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν νῶτων
πτυχὴ τοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω στρέφοντος τὴν κεφαλὴν νέου (πρβ. H. DIEPOLDER

Εἰκ. 37. Μελαμβαφῆς ἀττικὸς σκύφος. Λεκανίς-πυξίς.

ἔ.ἀ. πίν. 29, εἰκ. 1) ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ σχήματός του (πρβ. τοὺς ἐξ Ἐλευσίνος
σκύφους, H. R. W. SMITH Der Lewismaler, πίν. 35 a, b, c, d. Ἐπίσης
καὶ G. RICHTER Shapes and Names of Athenian Vases, σ. 28, εἰκ. 174),
ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐπίσης συνάγεται, ὅτι χρόνος τῆς κατασκευῆς του εἶναι ἡ
πρώτη δεκαετία τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Νεώτερος κατὰ τινὰ ἔτη εἶναι ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου, ἀττικὸς ἐπίσης,
μελαμβαφῆς σκύφος τῆς εἰκ. 37. Οὗτος διαστάσεων, ὕψους 0.09 μ. καὶ δια-
μέτρου κατὰ τὰ χεῖλη 0.11 μ., διεσώθη ἐντελῶς ἀκέραιος. Τὸ μελανὸν ὅμως
γάνωμά του ἔχει τεθῇ ἀμελῶς, πολλαχοῦ δὲ ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ὀπτήσεως
ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἐρυθροπὸν (πρβ. διὰ τὸ σχῆμά του τὸν ὑπὸ L. TALCOTT
ἔχει μεταβληθῇ εἰς ἐρυθροπὸν (πρβ. διὰ τὸ σχῆμά του τὸν ὑπὸ L. TALCOTT
Attic Black-glazed Stamped Ware and other Pottery from a fifth
Century Well, Hesperia, IV, 1935, σ. 476-523, εἰκ. 1, δημοσιευθέντα).

Ἀπὸ τάφον ὀλίγον μακρότερον τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης συστάδος
ἀνασκαφέντα προέρχεται ἡ κατὰ τὴν ὀριζοντίαν μόνον λαβὴν τῆς ἑλλειπ-
τικῆς τῆς εἰκ. 37 διαστάσεων: ὕψους ἄνευ τοῦ πόματος 0.075 μ., μετ' αὐτοῦ
0.136 μ., διαμέτρου κατὰ τὰ χεῖλη 0.125 μ., διαμέτρου πόματος 0.135 μ. (πρβ.
διὰ τὸ σχῆμά της καὶ G. RICHTER ἔ.ἀ. σ. 23-24, εἰκ. 150). Ὁλόκληρος
ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ πλὴν τοῦ κάτω μέρους τῆς
πλαγίας ὀψεως τῆς βάσεως καὶ τοῦ πόματος, εἶναι διὰ μελανοῦ γανώματος
βεβαμμένη, ἐνιαχοῦ ὅμως τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας ἔχει τοῦτο ἀποτριβῇ.

Κύκλος ἀβάφου πηλοῦ μετὰ στιγμῆς ἔχει ἀφεθῇ καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ πυθμένος.

Τὸ πῶμα καλύπτεται ἀπὸ πλατεῖαν ζώνην, ἡ ὁποία φέρει μελανόγραφον

Εἰκ. 38. Μελανόμορφα ληκυθία.

παράστασιν ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους εἰκονίζουσιν δένδρα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀκανθοχοίρους, ὁρίζεται δὲ πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ μιᾶς καὶ πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ δύο αὐλάκων ἀβαφοῦς πηλοῦ.

Ἡ ἀγροτική αὐτῇ εἰκὼν ἐνθυμίζει πάρα πολὺ τὴν παράστασιν τοῦ σκύφου τῆς συλλογῆς Gallatin (C.V. U.S.A., I, πίν. 84), εἰς τὴν ὁποίαν εἰκονίζονται δένδρα καὶ κάτωθεν αὐτῶν ἀντὶ τῶν ἡμετέρων ἀκανθοχοίρων κύνες, ἀκανθόχοιρος δὲ ὑποκάτω τῆς μιᾶς τῶν λαβῶν τοῦ ἀγγείου.

Ἡ λεκανὶς μας, τῆς ὁποίας ἡ συγγένεια πρὸς πυξίδα εἶναι καταφανής¹, μᾶς φέρει μετὰ τὴν κοιλόκυρτον βάσιν τῆς — ἡ πλαγία ὄψις παρουσιάζει ἐσοχὴν μὲν κατὰ τὸ ἄνω, καμπυλότητα δὲ κατὰ τὸ κάτω ἥμισυ αὐτῆς —, τὸ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω τείνον σῶμά της καὶ τὸ πῶμά της μετὰ τὴν χαρακτηριστικὴν λαβὴν εἰς σχήματα ἀγγείων τῶν περὶ τὸ 470 π. Χ. χρόνων, εἰς τούτους δέ, ἐποχὴν τοῦ ζωγράφου τοῦ Θησέως, μᾶς ὁδηγεῖ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ πώματος διακόσμησις αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν μελανομόρφων ληκυθίων, τῶν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τῆς τάφρου καὶ ἐντὸς τῶν τάφων ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καὶ 5 ἀνευρεθέντων, δίδομεν ἐνταῦθα ὡς δείγματα τὰ ἐν εἰκ. 38 τρία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο σώζονται ἀκέραια. Τὸ πρῶτον διαστάσεων, ὕψους 0.215 μ. καὶ διαμέτρου 0.065 μ., παριστᾷ τὸν Ἡρακλέα πιθανῶς καταβάλλοντα τὸν λέοντα τῆς Νεμέας. Τὸ δεύτερον συγκεκολλημένον εἰς τὸν λαιμόν, διαστάσεων, ὕψους 0.19 μ. καὶ διαμέτρου 0.053 μ., παριστᾷ ἀρματοδρομίαν. Καὶ τὸ τρίτον ἐλλιπὲς κατὰ τὸν λαιμόν, διαστάσεων, ὕψους σωζομένου 0.17 μ., διαμέτρου 0.051 μ., ἔχει παράστασιν γυναικὸς ἀνερχομένης εἰς ἄρμα, ὀπισθεν δὲ τοῦ ἄρματος καὶ τῶν ἵππων δύο ἀκόμη ἰσταμένας γυναῖκας.

Καὶ τῶν τριῶν ὡς ἄνω ληκυθίων, καθὼς καὶ τῶν μὴ δημοσιευομένων, ἡ τεχνικὴ εἶναι ἡ γνωστὴ τῶν περὶ τὸ 470 π. Χ. χρόνων (βλ. C. H. EMILIE HASPELS Attic Black-figured Lekythoi, Paris, 1936, σ. 165-169, πίν. 48, ἀριθ. 3, 4 καὶ 5).

Ἡ λευκὴ λήκυθος τῆς εἰκ. 39, ὕψους σωζομένου 0.21 μ. καὶ διαμέτρου 0.073 μ., προέρχεται ἐκ τοῦ 7ου τάφου. Ἐσώθη εἰς πολλὰ τεμάχια, ἀποκατε-

¹ Παρομοίου σχήματος λεκανίδες-πυξίδες ἔχουν εὑρεθῇ εἰς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ, ἀπὸκείνται δὲ ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ ἐκεῖ Μουσείου ἐντὸς χαρτίνων κιβωτίων ὑπὸ τὰς ἐνδείξεις: H. T. P. 36-37, 47-49, 107. Unbestimmt; Grab 1935 1936. Eilmann 1932 e κ.ά.

Εἰκ. 39. Λευκὴ λήκυθος.

στάθῃ δέ, ἂν καὶ οὐχὶ λίαν ἐπιτυχῶς, διὰ τῆς συγκολλήσεως τῶν τεμαχίων καὶ συμπληρώσεως ἐν μέρει τῶν κενῶν διὰ γύψου. Τὰς μεγαλύτερας φθορὰς καὶ ἐλλείψεις ἔχει ἡ κοιλία, ἡ δὲ βάσις ἐλλείπει ἐντελῶς. Εὐτυχῶς σώζεται ἱκανὸν τμήμα, πρὸς τὰ ἀριστερά, τῆς κοσμοῦσης τὴν κοιλίαν παραστάσεως.

Νέος πολεμιστὴς γυμνὸς βλέπων πρὸς τὰ δεξιὰ, φέρων κορινθιακὸν κράνος καὶ κνημίδας καὶ πατῶν στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δι' ὀλοκλήρου τοῦ πέλματος τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς κεκαμμένου καὶ πρὸς τὰ ἔμπρὸς προβαλλομένου, τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω τεταμένου καὶ στηριζομένου μόνον εἰς τοὺς δακτύλους, ἐτοιμάζεται νὰ ῥίψῃ διὰ τῆς ἐπίσης πρὸς τὰ ὀπίσω ἀνατεταμένης δεξιᾶς χειρὸς λίθον ἐναντίον λαγοῦ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνήρχετο τὸν πρὸ αὐτοῦ τύμβον ἢ λόφον.

Αἱ φθοραὶ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος, εἰς τὸ σημεῖον τοῦ τύμβου, εἶναι τόσον βαθεῖαι, ὥστε εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς παραστάσεως ὠδηγήθημεν κυρίως ἐξ ἄλλων παρομοίων ἐπὶ ληκύθων παραστάσεων (πρβ. τὴν ἐξ Ἀμπελοκήπων ἀθηναϊκὴν λήκυθον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, A. S. MURRAY and A. H. SMITH *White Athenian Vases in the British Museum*, London, 1896, πίν. VI, D 60 καὶ W. RIEZLER *Weissgrundige attische Lecythen*, I, σ. 106, πίν. 29).

Ἡ κεφαλὴ τοῦ νεαροῦ ἀνδρὸς εἰκονίζεται ἐν καταγραφῇ, ὁ κορμὸς συνεπεία τῆς κινήσεως τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατ' ἐνώπιον, ὅπως καὶ τὸ δεξιὸν σκέλος, τὸ δὲ ἀριστερὸν εἰς πλαγίαν ὄψιν. Τὸ περίγραμμα τῆς μορφῆς καὶ τοῦ τύμβου, αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ σώματος, καθὼς καὶ αἱ λεπτογραμμῶν ὑποχρυσίζοντος χρώματος, ἐνῶ τὸ ἔδαφος ἔχει δηλωθῇ διὰ παχείας πῶς γραμμῆς ἡραιωμένου μελανοῦ χρώματος.

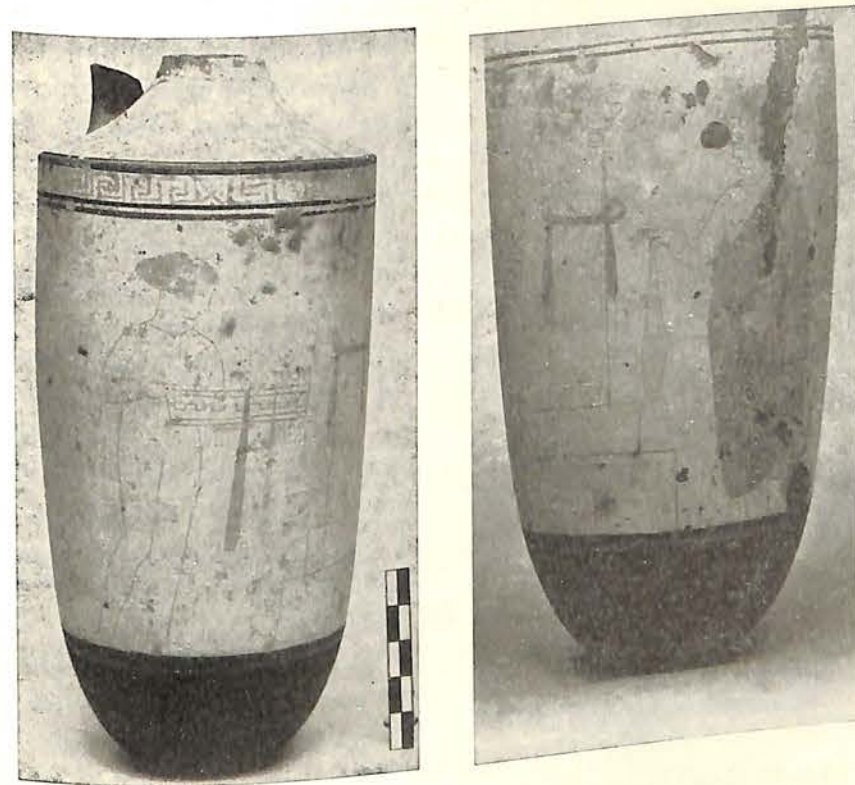
Πρὸς τὰ ἄνω ἡ παράστασις κλείεται ὑπὸ μαιάνδρου συνεχοῦς δι' ἡραιωμένου μελανοῦ χρώματος γεγραμμένου μεταξὺ διπλῶν γραμμῶν, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ὧμου τῆς ληκύθου ὑπάρχει εἰς διπλὴν σειρὰν τὸ γνωστὸν γλωσσῶν τὸν ἐκφυλισμένον κόσμημα χρώματος μελανοῦ.

Τὸ σχέδιον καθὼς καὶ ἡ ὅλη κίνησις τῆς μορφῆς τοῦ πολεμιστοῦ ἐνθυμίζουσιν πολὺ ἔργα τοῦ ζωγράφου τοῦ Sabouroff (*Sabouroff Painter*. J. BEAZLEY, A.R.V., σ. 560-564), ἐκ τῶν ἐνδείξεων δὲ αὐτῶν εἶναι δυνατόν ἡ λήκυθος νὰ τοποθετηθῇ χρονολογικῶς εἰς τοὺς περὶ τὸ 440 π.Χ. χρόνους.

Νεωτέρα κατὰ μίαν δεκαετίαν εἶναι ἡ λήκυθος τῶν *εἰκ. 40 καὶ 41*, διαστάσεων, ὕψους σωζομένου 0.25 μ., διαμέτρου 0.09 μ. Εὐρέθη εἰς τὸν ἑγγὺς τοῦ 7ου ἀνασκαφέντα 8ον τάφον, ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν διεσώθη ἀκεραία. Ἐκτὸς τῆς βάσεως ἐλλείπει καὶ μέγα τμήμα τοῦ λαιμοῦ — εἰς τὰς εἰκόνας

δὲν περιελήφθη τὸ ὑπάρχον τμήμα αὐτοῦ — ἡ δὲ κοιλία τῆς ἔχει ἀρκετὰς φθορὰς. Διακρίνεται ὅμως ὀλόκληρος ἡ κοσμοῦσα αὐτὴν παράστασις.

Πρὸς τὰ ἄνω ἡ παράστασις κλείεται ὑπὸ θλαστοῦ μαιάνδρου διακοπτομένου ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ σταυροειδοῦς εἰς σχῆμα X κοσμήματος καὶ δι'

Εἰκ. 40-41. Λευκὴ λήκυθος.

ὑποφαίου χρώματος γεγραμμένου μεταξὺ διπλῶν γραμμῶν χρώματος ἡραιωμένου. Τὸν ὧμον τῆς ληκύθου περιβάλλει ἀντεστραμμένον λυροειδὲς κόσμημα μεταξὺ δύο περιγεγραμμένων ἀνθεμίων, πάντα δι' ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ χρώματος γεγραμμένα, εἰς δὲ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ὑπάρχει ἰωνικὸν κυμάτιον.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παράστασις τῆς ἐπὶ τῆς κοιλίας κυρίας διακοσμήσεως. Ἐν τῷ μέσῳ νεκρικὴ στήλη καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο μορφαὶ — νεαρὰ γυνὴ καὶ νεανίας — προσερχόμεναι πρὸς αὐτήν.

Ἡ νεκρική στήλη ἐδράζεται ἐπὶ βάσεως ἐκ δύο βαθμίδων, ἔχει δεδεμένην ταινίαν ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ μέσου αὐτῆς, ὡς διακόσμησιν δὲ κατὰ τὴν βάσιν τῆς ἐπιστέψεως τῆς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἰωνικὸν κυμάτιον. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἔχει δεθῇ ἡ ταινία ἐπὶ τῆς στήλης, τρόπος οὐχὶ πολὺ συνήθης, ἐνθυμίζει τὴν λήκυθον τὴν ὑπὸ Riezler (ἐ.ἀ. πίν. 24) δημοσιευομένην. Τὸ περίγραμμά της εἶναι καθαρὸν, ἀλλ' ἡ λεπτὴ γραμμὴ του, χρώματος ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ, ἐξέφυγεν ὀλίγον εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν πρὸς τὰ ἔσω.

Εἰκ. 42. Λευκή λήκυθος
τάφου ὁδοῦ Λένορμαν.

ἐρυθροῦ, ἡ δὲ ἄλλη πιθανῶς βαθέος κυανοῦ —, προχωρεῖ δὲ πρὸς τὴν στή-
βαν, ὅπως δηλοῦται διὰ τῆς ἐλαφροῦς κάμψεως τοῦ δεξιοῦ σκέλους εἰς σχῆμα

Πρὸς τὴν γυναικείαν αὐτὴν μορφὴν τῆς ληκύθου μας δύναται νὰ παρα-
βληθῇ ὡς πρὸς τὴν στάσιν τοῦ σώματος, ἰδίως δὲ τοῦ δεξιοῦ σκέλους, τὴν
κλίσιν τῆς κεφαλῆς, τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος μετὰ τοῦ ὤμου, τὸν
τρόπον καθ' ὃν κρατεῖ τὸ κάνιστρον καὶ τὴν ἐν γένει διάθεσιν αὐτῆς, ἢ
γυναικεία μορφὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 10278 ληκύθου τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν

(*εικ. 42*), ἡ ὁποία ἀνευρέθη πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Δίδος V. Grace εἰς τὰ φον ἀνασκαφέντα ὑπ' αὐτῆς ἐν τῇ ὁδῷ Λένορμαν (T.H. L. SHEAR The Campaign of 1936, Hesperia, VI, 1937, σ. 360-363, *εικ. 24*). Ὁμοίᾳ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ληκύθων διακόσμησις. Διὰ τοῦτο πιστεύω, ὅτι καὶ αἱ δύο εἶναι ἔργα τοῦ ἰδίου τεχνίτου.

στεύω, ὅτι καὶ αἱ δύο εἶναι ἔργα τοῦ ἰοῦ τοῦ τεχνίτου.
Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς στήλης προσέρχεται πρὸς αὐτήν, ὡς εἴπο-
μεν, νεανίας ἐνδεδυμένος ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἀφήνει ἀκάλυπτον τὸν δεξιὸν
βραχίονα μετὰ τοῦ ὤμου καὶ μέρους τοῦ στήθους, καθὼς καὶ τοὺς πόδας
ἀπὸ τῶν σφυρῶν (εἰκ. 41). Εἰκονίζεται κατὰ μὲν τὴν ὑπὸ πλουσίας κόμης
κοσμουμένην κεφαλὴν τοῦ ἐν καταγραφῇ, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα ἐν
ὄψει τριῶν τετάρτων. Κλίνει καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ πρὸς τὴν κατεύ-
θυνσιν τῆς στήλης καὶ πρὸς τὸν σάκκον, τὸν ὁποῖον κρατεῖ διὰ τῆς προτε-
ταμένης δεξιᾶς χειρὸς (βλ. καὶ A. S. MURRAY and A. H. SMITH ἔ.δ. πίν.
V, D 54). Ὁ τρόπος καθ' ὃν κρατεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν δακτύλων τοῦ μοῦ
ἐμβάλλει τὴν σκέψιν, μήπως δὲν πρόκειται περὶ σάκκου, ἀλλὰ περὶ ἄλλου
τινὸς ἀντικειμένου, ἀλαβάστρου π.χ., τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ.
Εἰς τὴν ὑπόθεσίν μου αὐτὴν ἐνισχύομαι καὶ ἀπὸ τὸ κιτρινωπὸν χρῶμα, διὰ
τοῦ ὁποίου δηλοῦται τὸ ἀντικείμενον, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίμηκες σχῆμά
του. Πολὺ πιθανὸν ὅμως νὰ πρόκειται περὶ λαγωβόλου, ὅποτε ἡ εἰκони-
ζομένη μορφή εἶναι αὐτὸς ὁ νεκρός, ὁ ὁποῖος παρίσταται ἀόρατος πλη-
σίον τοῦ τάφου τοῦ μὲ τὸ ἐμβλημα τῆς προσφιλοῦς ἀπασχολήσεώς του
ἐν τῇ ζωῇ.

Τὰ περιγράμματα καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν μορφῶν, τῆς στήλης, τοῦ κανίστρου καὶ τοῦ σάκκου (:) ἔχουν ἀποδοθῇ διὰ λεπτῶν γραμμῶν ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ἐνῶ ἡ ταινία τῆς στήλης καὶ τὸ ἱμάτιον τοῦ ἐφήβου δι' ἐρυθροῦ.

Ἡ τεχνικὴ τέλος τοῦ ληκυθογράφου μας μὲ τὴν λεπτότητα καὶ καθαρότητα τῆς γραμμῆς του καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν μορφῶν του προδίδει δεξιότητα καὶ καλλιτεχνικὴν φύσιν ἀνταξίαν τῆς μεγάλης ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ζῆ καὶ μᾶς φέρει πολὺ πλησίον πρὸς τὸν ζωγράφον τοῦ πτηνοῦ (Bird Painter. J. BEAZLEY, A.R.V., σ. 811, ἀρ. 11), εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου, τοὺς περὶ τὸ 430 π.Χ., ἀνήκει ἡ λήκυθός μας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ

20.vi.51

Summary on 24 amphora handles
from Threpsiades' excavations

1950-1951

South wall of the city of Athens, at Misaraliotos Street (Gargara^{ta})

The handles are Knidian, with the exception of nos. 10 (unstamped), 11 (Pontic), 19(?), and 23 (Rhodian).

A copy of the readings made by Miss Savvatiadou has been given to Mr. Threpsiades. For stamps of which readings do not appear there, notes follow:

11. This belongs to a class usually attributed to Sinope. Quantities are found near the Black Sea, few in other places. It may be possible to make a reading with the help of Grakov's study of this category. Note the title asty-nomos in the top line, and the black bits in the clay, both characteristic of the class. The device seems to be a sickle.

12. This stamp, with device an amphora upright, seems to have the name of the potter Ammonios. No complete example of the type on file.

13. This is a stamp of the potter Dioskouridas, in the term of the eponym Hermon.

17 and 21 are unrestored stamps with boukranion in the center.

20, 22, and 24(?) are the same, but with the letters outside a circle drawn round the device. Most boukranion stamps with this circle are earlier than those without.

23. As readily legible, ENH ANA/EIBOYAOY, with the lines reversed, also the letters N and B.

The handles are datable in the 2nd and 1st centuries BC. The Knidian indicate three periods:

- I. 2nd century BC, 2nd quarter. No. 8.
- II. 2nd century BC, 2nd half, not late. Nos. 2, 4, 5, 9, 14, 16, 20?, 22, 24?.
- III. Late 2nd - early 1st BC. Nos. 1, 3, 6, 7, 12, 13, 15, 17, 18, 21.

The Rhodian no. 23 is perhaps contemporary with II. No. 19 is possibly datable after 88 BC.

For the groups of handles found together, the dates seem therefore to be, roughly,

- Nos. 1-3: ca. 150-88 BC
 Nos. 4-5: 3rd quarter 2nd BC
 Nos. 6-15: ca. 188-88 BC.
 Nos. 16-22: ca. 150-88 BC, possibly later.

8. No. 9.
 was no
 index by
 symbol.

6

Photographs of nos. 5, 11, 12, 18, 23 would be useful for my files, since these present new types or variations of types on file. Several of these would not be of much general interest, and in a report it might be interesting to add pictures of Nos. 4 and 7, quite good examples of the periods called II and III above.

Pairs of names found together on amphoras of the third period, such as those of Theukritos and Agathokles on No. 7, seem to be those of commissioners changed yearly or perhaps more often. The amphoras have their names in addition to the names of the potter and eponym ~~xx~~ (dating official), usually, as in this case, two names on each handle of the amphora.

VG

4.03

Ερευνήσι 250, 151 δ) υπ. θρ.

Ανασκαφαί θρ. τοῦ Νοτίου
 Τοίχους τῆς Πόλεως Ἀθηνῶν
 τοῦ Εὐρεθάντος αὐτῆς
 οὐδὲν Μεταρρύθμιτον
 εὐνοκίας Ταρχαρίτας 1951

~~SS 8632 - NN - 2098 SS~~
 Dump : sent from HO

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΡΥΣΙΟΥ, ΜΑΡΤΙΟΥ 1951

1. ΕΥΠΟΧΕ
ΑΙΣΧΥΝΗ *field*

2. ΕΠΙ ΑΠΟΡΕΧΕΥΣ ΕΡΡΙΑ ΚΥΙΔΙΟΥ
pilot on tree *field*

3. ΤΙΝΑΔΗΣ
ΠΥΘΟΚΡΙΤΟΣ *field*

ΕΠΙ ΕΥΚΡΑ
ΣΕΥΣ ΧΑΡ
ΠΟΚΡΑ (ΚΥΙΔΙΟΥ) *field*

5. ΕΤΛ
ΚΑΧΙ ΤΑΡΑ
ΔΙΟΥ (ΚΥΙΔΙΟΥ) *field*
*all over
close
35. 30% water
in water*

6. ΕΠΙ ΔΑΡΟ
ΚΡΙΣΟΥ
ΚΥΙΔΙΟΥ *field*

7. ΚΥΙΔΙΟΥ ΘΕΛΟΚΡΙΤΟΥ ΑΓΟΡΟΥΣ ΜΕ. 8.
Boukhamon *field (th)*
ΚΥΙΔΙΟΥ ΑΡΙΣ
ΤΟΚΛΕΥΣ *field*

9. ΘΕΛΟΚΡΙΤΟΥ
ΚΥΙΔΙΟΥ
amphora
[ΕΠΙ ΕΥΚΡΑ] *field*

10. unstamped

11. ΑΔ ΤΟΥΡΟΥ
Ε. Μ. ΤΟΥ
ΕΩ
1 05
Fab. pro Λεωκίαν?
Now in index of Herm.

12. [ΕΠΙ ΑΓΙΑ]
[ΑΡΧΑΙΟΥ] *amphora*
[ΚΥΙΔΙΟΥ] *Human figure*

13. [ΕΠΙ ΧΟΝΟΣ ΚΥΙΔΙΟΥ] *field*
right hand right

14. ΔΑΦΝΟΚΡΑΤΕΥΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΥΣ
Boukhamon *field*

15. ΠΟΛΙΤΗΣ
ΚΡΑΤΗΣ anchor
p up. *ful*

16. ΕΠΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΧΑΡΤΗΚΟΚΡΑ
ΤΕΥΣΚΥΙΟΙ.
OV anchor p.l. *ful*

17. *unintelligible*,
with Boukranion in O

18. ΕΠΙ ΕΡΜΕΥΟΥ ΔΙΟΤΟΚΟΠΙΔΑ
Boukranion

(*seems not exactly*
same as 35 3277,
etc.)

19. *unintelligible* LK fabric(?)

20. Knidia, stamp - framed rectangle, not used.

21. " circular stamp w. Boukranion, unframed, not used
framed " "

22. " " " " " "

23. *unintelligible* ΕΠΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
Boukranion

24. Knidia, circular stamp w. Boukranion, framed?

Dates of Thompson's Handles

1. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
2. ca 3rd quarter 2nd B.C. 2✓
3. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
4. ca 3rd quarter 2nd B.C. ? 2✓
5. " " " " " ? 2✓
6. Prob. late 2nd - early 1st B.C. 3✓
7. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
8. 2nd quarter 2nd B.C. 1✓
9. 3rd " " " 2✓
10. (unstamped)
11. Pontic. ✓
12. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
13. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
14. 3rd quarter 2nd B.C. 2✓
15. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
16. 3rd quarter 2nd B.C. 2✓
17. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
18. " " " " " 3✓
19. ^{L.K.?} 1st B.C. ? 4
20. 2nd B.C. prob. 2ⁿ
21. Late 2nd - early 1st B.C. 3✓
22. 3rd quarter 2nd B.C. 2✓
23. Rhod. 2nd half 2nd B.C.
24. 3rd quarter 2nd B.C. ? 2✓

and

Handles from Threpsiades excavations
1950-51

These are
published nos.
in *Apaktika*
1950, pp.
75-80

4

169.16

5

169.17

6

169.18

7

169.19

11

169.20

12

169.21

18

169.22

23

169.23

3-5-22.

Library of Hadrian. Western peristyle
(16th column from the North).

Φωτογραφία
Αριστοτέλης Αναγνώστου

KT 929

See back
of photo

inv. no BA

1101
plate 68

On 8.VI.88 photos of this handle, with
stamp of K^olpos in the of ^oITTOpXOS, were
brought to me by Mrs. Chorenis, from the
Library of Hadrian dig. Attached here is the
original photo; two prints at 1:1 (?) are
in our files. See notes on file card (master card)
Slight reading.

PSEUDOKOAN

PIGS, BACCHY

Two early Roman jars T. 6.

identified for Photine Tyrovanzi(?),
found 3 units on site of Makriganina
Museum.

Photine ("I'm Photine") T. called on March 17
(see entry in Cat. Visitors' book) and asked me to
look at photos of 3 amphoras. Of one, only
body was pres., no foot, no handles, no neck. I
did not try to identify that.

We riffled through the SHAPES cards of items
on the early Roman racks in the E. basement, to
match the other two jars. One was a "Bacchic pig",
i.e. in line with the SPE jars, but ^(Bacchic) later, of
1st AD. The other seemed to be the kind of "pseudo-
Koan" shown at right end of the 3 jars in Amphoras,
fig. 60, ^{also in fig. 61 - Panopoli}. We looked in Agora 5, to find published
parallels, and found the 2 shapes illustrated
together, see pl. 19, [M 13] and [M 14].

She seemed a little unsatisfied, I'm not sure
why.

→ Another time, when photos are not to be
given to us, to sure to get photos of them ^{i.e. What they ask us to identify}.
We have no identifi. of these jars, no numbers.

⊗ Problem for the "pseudo-Koan"?; Photine insisted that hers does
not have double handles. She was to look,

ATHENS - VARIOUS

For note on a group of stamps and a reconstructed Kiriin stamped jar from the padding of a wall at the corner of P. 9.40.1000 and Ag. 2. Mapira streets, see DEPOSITS 3, where the record is kept near that of C 9.7, contemporaneous. The material was sent us by Mr. Doutsas, a year ago while I was away.

Mr. Doutsas's group is useful because including 3 Rhodian types, also belong to Periods late-V - early VI.

Reuts were made of the 2 stamps of a restored Kiriin jar⁺. Perhaps leave for high galle, and are attached to the Deposits III folder.

KT 5712
KT 1548

II. 72

We think this material is stored in the museum.

7.016

706.35

KT 1548

JAR, Doutas
Well

706.34

KT 571

Jar, Doutas
Well

ATHENS - VARIOUS

For note on a group of stamps and a reconstructed Kiriin stamped jar from the padding of a wall at the corner of Ag. Mepira streets, see DEPOSITS 3, where the record is kept near that of C 9:7, contemporary. The material was sent us by Mr. Dantas, a year ago while I was away.

Mr. Dantas's group is useful because including 3 Rhodian types, also belong to Periods I-V - and VI.

Repts. were made by us (706.34, 35) of the 2 stamps of a restored Kiriin jar⁺. Repts have been kept of all, and are attached to the analysis in the Deposits III folder.

II. 72

We think the material is stored in the mosque

+ KT 5712
KT 1549

27. IV. 71

Από εμπορική βαφειάκη (Αδριανός 94)

Ροδική χελύ:

[Λύκοχα

Γνωστή από 4 χελύς στην Αγορά.

Χρονολογείται γύρω στα 275 Π.Χ

Αν αυτήν ταίριαζε ότι δεν πρέπει να είναι έτσι,
σε παρακαλώ να μας το πείτε.

Με πολλή φιλικότητα χειριστείτε
Μερίτ

Handle was brought by George
Karipides (27. IV. 71) and taken away.

SAH from Pantheon in Athens
(Ὀικὸν Πανθεῖον (880-348 π.Χ. 78)

See G. Dantas, in *Xpovika* A.D. 24 (1969).
HAT has asked me to look up the item on
pl. 33 of this, and write in the margin of his
copy. Something of a fuss, as the photos are not
very good, and small and gridded when you
use a lens. So I ^{min or less} copy here what I
know with.

pl. 33 a

Plutarch,
3rd cent
(circum 100
w. margin,
probably of
2nd or 3rd)

Ἀπολλωνίου
Π[ισιδίου?] then,

Kind of 1/2 2nd BC.
See *Hesper*, Suppl. X
p. 151, no. 113.

Plutarch, 3rd BC

Ἐπὶ Ἀγλαῶν
ὠκρίτου (n.b.)

pl. 33 b [1] Kind, perhaps

ca 100 B.C.

= *Delos* 27, 198-9

[2] (◊ type)

Kind 2nd B.C.

[3] Paros, 1/2 2nd BC

[4] Kind ca 200 B.C.

(Perhaps like *Hesper* 1924,
p. 279, no. 229.)

pl. 33 c

Like Corinthe C 47-848 + C 48-230, wall in SE bldg
ca 150 B.C. But the top is not like that of the
other pieces.

pl. 33 d

ELW Type I, of *Amphoros* fig. 36 (Sullivan)

9. XII. 66

Stamped amphora handle from:

Ευφύρα Προερχόμενα ἐξ ἀγνώστου

on broad thin - at least
and stamp w. ^{well} preserved

no. 2191

Agora from dated deposits:

from ^(4th cent. B.C.) 11:1 to end of 4th c. B.C.
well ^(1st well 215/16) F 11:2, " " " "

of handle and kind of stamp
in & Pnyx Filling of Peristyle
; none of these known less than
less than

big now in PAROS - SCHILARDI
about clay; ΚΑΤΑΥΟ - ΚΟΚΚΙΝΟ
red - russet) I show him a
thawing, SS 2796, and he
says yes, that is the color, and this
is massive too)

This handle was found by a monument just
outside the Second Gate. This plot, he is
publishing. It had some drains which
and water a part of the road.

It is part of the big wall on road etc. in
which the monument stands as to go.

Brought 20. X. 66.

by Dypipios [Schilardi]
(DIP's protégé)

10.01

10,01

Brought 20. X. 66.

by Dypipios [Schilardi]
(DBT's protégé)

10.01

Brought 20. X. 66.

by *Dypipios* [Schilardi]
(DBT's progeny)

10.02b

10.03

Οικοπέδον Γ. Κακαβά (Σεπτέμβρ 1961).

Ψαρομηρίκιον 9 ες Καρχήρου Σαμούη.

Ευρήματα προσερχόμενα ἐξ ἀγνώστου
δέεω 2ου οικοπέδου.

~

Δ.Ξ.

Stamped amphora handle from:

"ΟΙΚΟΤΕΔΩΝ Γ. ΚΑΚΑΒΑ (Σεσλέρ. 1961) δ'δ'ο' φαρμακίον 9
ναϊ Καροχίον Σαφονί. Ευρίπαρα Προσρόμενα εἰς ἀγνώστου
Θεοῦ τοῦ ΟΙΚΟΤΕΔΩΝ"

reading: Δ in round stamp w. ^{all} Δ preserved
12 examples in file.

Publications: Bon, no. 2191

Similar examples in Agora from dated deposits:

- 1) SS 11342, 11339 from ^(4th cent. well) F 11:1 to end of 4th c. B.C.
- 2) SS 11240 from well ^(1st well 15710) F 11:2, " " " "

Note similarity of handle and kind of stamp
to some found in & Pnyx Filling of Period III
to ca 340 B.C. - none of these known with
delta (other letters) -

VIII.88

[Annytróki who digs now in PAROS - SCHILARDI]

13. XII. 66

Dimitri says about clay: ΚΑΙΣΤΑΥΟ - ΚΟΚΚΙΝΟ
(not very red - russet) I show him a
russet Thasian, SS 2796, and he
says yes, that is the color, and this
is muconous too)

This handle was found by a monument just
outside the Second Gate. This plot, he is
publishing. It had some drain which
indicates a part of the road.

It is part of the big wall on road etc. in
which I found sluts to go.

9.XII.66

Stamped amphora handle from:

"Οἰκοπέδον Γ. Κακάκη (Σελήφρ. 1961) ὁδὸς Ὑαροφυγίου
καὶ Καροχίου Σαφονί, Εὐρύκωρα Προσχήματα ἐξ ἀγνώστου
Θέσμου τοῦ οἰκοπέδου"

reading: Δ in round stamp w. rim preserved
12 examples in file.

Publications: Bon, no. 2191

Similar examples in Agora from dated deposits:

- 1) SS 11342, 11334 from J 11:1 to end of 4th c. B.C.
- 2) SS 11240 from well F 11:1, " " "

Note similarity of handle and kind of stamp
to some found in E. Pnyx Filling of Period III
to ca 340 BC; none of these however have the
delta (or other letters)

Material has been in our
machinery room. Probably
will be taken to Mosque?

29. I. 63

11.01

ATHENS

- AYIOS ANDREAS

(AND PETRALONA)

Well at Ayios Andreas, Ano Petralona
cleared January 1963

"Spande" type amples was found at bottom, 6.20m.

A great quantity of bl. gl. including many furnace
wasters found above 6.20. E.V. will not give date.

Types of bl. gl.:

1) fishplates. The section on this is not
in GRE's yellow ms. of 1959 - possibly later by LT?
On by GRE. However in the Hell. Storage vol., there
is a list ^{of inv. nos.} under 30. It is arranged in date order
apparently. I take out a few P cards:

P 8185 from B 12:5 ("a. 380-350 B.C. running")

P 8609-10 from E 6:3 ("2nd to last quarter 4th")

P 400 " H 6:4 (H 6:4 - Big Head Well ")

In present well, central sinkings are relatively large.

2.) ^{flat} Plates. ^{Hesp. 1934, pp. 431-2, (C is only 2nd B.C.)}
cf. C 1, in figs 105 (demon.) and 116
← Note also comments, p. 430 proper
on broken off from economical sticking in kilns
of open vessels one on top of another, in the 3rd & 2nd
centuries.

Several shrapnel seem as if they might belong between groups A and D, E, where profiles are lacking in HAT's material.

In this chronology, perhaps put this material between B and C, say latter 3rd? Note frag. of closed vessel West Slope with carles incision:

Note metallic center of glaze.

Another with
receding square.
of C 11.5
On D 25, 26?
Cannot narrow a
date.

Seem to be ~~no~~ shrapnel, no Meg. bowls.
one or 2 figs; one is dated ca. 300 BC by J.P.
to M.P.

The "Spanish" amphora:

Repaired and a little restored: most of the jar is in one piece, but 2 more have been added at bottom one of lower body and one of toe, which join each other for ca. 2 cm and join to large fig. in a shatterd stretch. The main frag. has a spring crack, widening toward bottom. The mending was difficult to make straight, and result is out of true maybe was so. ^{Has been struck on shoulder by something with sharp, bashed and cracked a little around.}

HT 0.67 diam 0.353 HH ca .135, .14

Muslow rim, shoulder stop, longish peg toe hollow inside. Pair of carelessly made grooves round lower body at present jar has been

(3)

(29. I. 63
slide)

only partly restored (to enable people drawing)
and interior is visible, incl. interior of toe.

No *Briggsia* infra. at lower alt. (except rather rough effect ^{on hand})

with light
out; grey
day,

Clay rather hard, light red ^{and some dark} all through,
some white grits; almost without mica (few fine particles).

⊙ Could be descr. as reddish buff.

AA draw this far, over a week ago. I leave

542.23,24) now plot the open toe (in small amount of

Not quite
sharp - camera
slightly?

daylight, in open, at 2:30 p.m. at 22
and a 15 sec, then at an. 25 sec. To be
further restored.

On Dec 542

ATHENS

plotted this jar, with detail
also P 15772 (diam 0.461
(from Koroni 4)

- Ayios Andreas, Ano Petralona
Well

Spanned (?) jar from Ano Petralona well

HT. 0.677 diam. 0.352 Ht 0.142

Cracked out of time and broken at bottom with
some pieces missing; restored in plaster. Actual top
preserved; photo. was taken before restoration - also
profile drawing made - to show that it is hollow
inside. Bottom roughly convex.

29.II.63
(but on water)
→ Clay: imp. - no cordons left in restoration
Surface is reddish buff with bits white (mar.) and dark,
& fine mottled; in holes or chips below surface,
clay shows redder. Rough surface of at
with e.g. Rhodia. " by applied handle
with non-decorative finger impression. (In summary!)

Remember I saw some other notes on this.
found 7.63
under 29.II.63

Original in
DEPOSITS II
fresh, no

SAH from Kotzias Philopappos cistern

ATHENS - VARIOUS
9.V.74

12.01

	fabricant	device	eponym	month	VG no.	Bon no.	KT	shape etc.
Thasian	ΔΙΑΓΟΡΑΣ	vase II			3	600		
	ΗΡΑΓΟΡΑΣ	vase VIII			1	698		neck
	ΝΙΚΑΝΩΡ ΗΓΗ	vase IX			2	1231		
Rhodian	(Ε		ΑΡΙΣΤΟΝΙΑΔΑΣ	ΘΕΣ.	9			
	(ΕΛΛΑΝΙΚΟΣ)	rose	ΑΡΜΟΣΙΑΔΑΣ	ΑΓΡ.	12			O, whole jar
	ΕΛΛΑΝΙΚΟΣ	rose	(ΑΡΜΟΣΙΑΔΑΣ)	(ΑΓΡ.)	12			O, " "
	ΕΠΙΓΟΝΟΣ			ΣΜΙ.	5			
			ΙΕΡΩΝ	ΘΕΣ.	4			
			ΚΑΘΑΡΧΟΣ	ΙΑΝ. ΔΕΥ.	7			
	ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ				6			
			ΞΕΝΟΣΤΡΑΤΟΣ	ΑΠΤ.	10			
	?		?	ΣΜΙ.	11			
	unread				8			
Knidian	ΑΘΗΝΑΙΟΣ	leaf			13		43	
	ΑΝΑΣΤΑΝΑΡΟΣ	club	ΘΙΑΙΠΠΟΣ		14		122	
E.Knid.	Ε				16			
Chian	ΙΚΕΣΙΟΣ				15			

3.VI.74

The Rhodian, by revised dating, range over the last quarter of the 3rd cent. to ca. 198 BC; note only 1 (no.4) wd. be put later than 212. The Early Knidian is no later than the Rhodian; the rest of the Knidian (13,14) however are out of line and probably got in by mistake (see old notes). The Chian corresponds with the Rhodian, by other context. The Thasian may well correspond also.

30. IX. 52

In Sept. 1952, Mr.
Thompson received
of this material
~~11~~ ¹¹ enlargements 9x12 @ 3000
2 " 6x9
for which he paid me
36,000
for his publication

29. IX. 52

12.02b

Ku. spru. Χρυσίππος
στ. δαμ.

Types:

(no fab.), w. caduceus, title δαμ. χρυσί
(for mat. stamp, cf. unmarked ^{TD 5541} type δ)

~~with~~

δ, Ἀγαθός, without device

Includes GRE's
51 | consistent
| on the dot

Stamps from Kotyino Pleschepovo etc.

1. [ἡραδρα] neck, one handle preserved
vase (Kantarov) *file*
Θασιων H.H.O. 215

HH 0.215

041 x 026

2. Das!wv
nase #11X
Nika]ywp / i]yn

045 x 023

3. $\Theta a] \sigma' i w v$
vase ~~II~~
 $\Delta i x y o p a s$

048 x 029

4. Επιτίσις Θεοφάνους

04x 03

Phos. counts all
3rd ant. as poss.
excepting A no 11

5. *Emigra-
spirios*

039 x 032

6. Μεγαλάνδρον

Prob. $M \leq \sqrt{2} \sqrt{K} \rho \sqrt{7 \ln 4}$

04 x 02 =

7. Επι Κεσάρχου
Πανάκου/Δευτέρου

04 x 027

8 not read 04 x 028

04X022

9. -Επί Αριστωνίδα
Θεοφροσίου

with rim

041 x 029

12.03

On this material, see KERAMEIKOS journal, p. 9
(still open and in court of " new museum.)

26. VI. 51

Includes GRE's
comment
on the list

ATHENS - VARIOUS

Stamps for Potyros Philopappos aster

1. [Ἡρακλῆος]
vase ^{frag (Kantharos)}
Θασιων neck, one handle preserved
H.H. 0.215

041 x 020

2. Θασιων
vase #11X
Νικαγυρ/Ἡγν new

AB1

045 x 023

3. Θασιων
vase #II
Διαγορας new

044 x 029

2.F.51

4. Ἐπι' Ἰσρωνος
Θεοφροπον new

193

v = retr

04 x 03

Rhoon handles all

3rd cent. w. poss.

except in no. 4

5. Ἐπι' Ἰσρωνος
Σπινθιος new

039 x 032

12.10.74
Rhoon - p3
are
223
-198 BC

6. Μεναγδρον ? new

Part Μεναγδρον [1903]

04 x 026

7. Ἐπι' Κρατχον
Παναγον/Δεντι(πον) new

212

04 x 027

8. not read

04 x 028

9. Ἐπι' Αριστωνίδα
Θεοφροπον new

223

with rim

041 x 029

Potyros Philopappos

92

12.04 b

.

171.40

.

Phil VG 4

.

PANATOMIC X

39

168.39 12.05b

Philopropos
cistern

Thasian
rock

(1)

12.066

171.38

Philp. VG 2

12.076

α

171.39

8

Philop VG 3

12.08b

171.41

Phil. VG 5

12.096

171 42

Phil. VG 7

12.106

171.43

Phil VG 9

10

ΕΠΙ ΞΕΝΟΒΕΡΑΤΟΥ

217

043 x 024

Αρταμίζιον

filed

11

[...]

Επιϋθίου

with most part of the ^{vertical} handle

12

α) ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΩΝ

222

rose

whole jar filed

045 x 032

β) ΕΓΧΕΛΙΚΟΝ

rose

filed

045 x 032

13

ΑΘΗ

vai leaf

ov

04 x 023

new

14

ΕΠΙ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Αναζαυδρου

Κυλιδίον [club]

filed

047 x 026

Nos. 13 and 14
thought to be a mis-
taken addition from
other lot of slabs.
One handle joined

15

ΙΚΕΣΙΟΥ

filed

038 x 034

with part of the ^{vertical} handle

ΕΚ

16

ΕΙ

filed

neck, both handles preserved with lower attached
the second handle unstamped

044 x 023 (stamped)

042 x 025 (unstamped)

H.H 0.23m

10 -Επί Ξενοστράτου

217

043 x 026

-Αρταμίζιον

filed

11

[]

Επι]υθίου

with most part of the ^{neck} handle 04 x 027

12

a) επί Αρταμίζια Αρταμίζιον whole jar filed 045 x 032

rose

b) Εγχευήκον

rose

filed

045 x 032

13

-ΑΘη
vai leaf
ovnew

04 x 023

14

-Επί Φίλ[ιππου
-Ανα[ζάνδρου
Κυιδ[ιου] [club]

filed

047 x 026

Nov. 13 and 14
thought to be a mis-
taken addition from
other lot of slabs.
One transmitter joined

15

-Ικεσίον

filed

038 x 034

with part of the ^{neck} handle

EK

16

[]

filed

neck, both handles preserved with lower attached
the second handle unstamped

044 x 023 (stamped)

042 x 025 (unstamped)

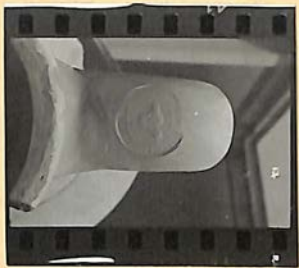
H.H 0.23m

12.126

171.44

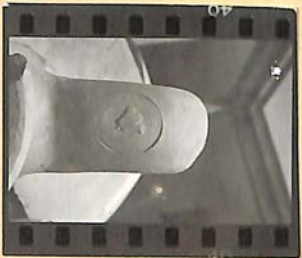
Phil VG 13

12.136²

168.41

6 8 Philopappus²
cistern
Rodian jar

12.14 b

168.40

12.15 6

171.1

Phil VG 16

Philopappos Cistern Handles

1. Readings of stamps
2. measurements $W \times T$
3. Descriptive statement: handle, with rim, with both attachments, neck, jar; Kinds, Phoenician, etc.
4. Check those already read against photo, or file, to see if types same, or pictures wanted for some other reason.

2. 10. 51

Of jars, apart from those stamped:

- 1.) Some jars with HH ca. 215

Both handle jars, no stamp. Chained rim somewhat softened outline. Traces of white band round neck, (after soaking in rain). The top of body, no too identified as certainly belonging, though there is a small dip on rim too $\frac{1}{2}$

- 2.) Chain too, prob. ca. 300 BC ("shoe" without bottom)
 - 3.) Flaring too of "red jar"
- Remember other jars, handles & "shoe" "H. 1000"

15.V.62

ATHENS - VARIOUS

30.IV.62

13

M. Gorden, recently I
 Allen, told me the two
 found in Peperethos,
 the fraction of my
 "Para-Chian".

From 'Adriavou 146-148-150

The 6? jars stored just outside the apotheca of
 the Olympieion excavations, inside the Library of Hadrian
 inclusion were photographed on day when I went to
 take the ^{which} kind of 'Αποθήκων' from the Olympieion (see Kn.
 20 m B. 5.): see 520.19 (the bunch together) and 520.20 (detail
 of Chian and non-Chian toes).
 Acc. to the Chian toe, the date
 of the group should be not much
 after 400 B.C. (Enlargements of
 also of 520.20)
 520.19 have been filed under Chian,
 and under "Need Classification - roughly
 by date."

On 26.IV.62 I saw in the Tholos Museum the epi-
 melite ^{επιμελίτες} (Αυδακίτες? or see end). at the
 Olymp. apotheca I had asked him the provenance of this
 group of jars, which have on them a number 638.
 In the meanwhile he had looked this up, and found
 that the group of jars comes from a well (ancient I assume?)
 at 'Adriavou 146-148-150 - a house or lot thrown
 together from several numbers. (11.II.63 this when Κουβαράς
 (or the projecting) across 'Adriavou'
 walked by them on way)
 This is odd. At the Agora, no whole jars of this
 period from wells.

Some individual photo. should be taken, also measure-
 ments including capacity.

XI.80
 Now called
 PARACHIAN

Some of these jars were taken by the
 "Hyacinth II" I hope they
 were on the exhibition voyage
 have some back. (Min. bus).

17. VII. 62

15.2.62

14.01

AIOLOS STREET
EXCAVATIONS

15.2.62

14.24

Rubbings από τμήμα του
βρέθηκεν στην οδό Αιόλου

A101. 1-21

μαίον

τρακτοειδής

A101 1-8.

Εισ ηλατ. Ταχυδρομείον ει βάθος

1.80 μ. έχουσι κυρτά ερείσματα

A101. 9

1.2.62

5 μάζερα προς Β' της Νοτιάς

θύρας της Τραπεζας

Αιόλου από μάζερα

A101. 10

30.1.62

Ειρέθηκαν εις 29' μάζερα

εις βάθος 1 μ. 20 μ. έμπροσθεν

θύρας τραπεζας ηλατ. ταχυδρομ.

A101 11-13.

31.1.62

Ειρέθηκαν εις 29' μάζερα

εις ηλατ. Ταχυδρομείον

εις βάθος 0.90-1.10 μ.

A101 14-20

Αιόλου από τμήμα μάζερα

A101 21

{ KNIDIAN

A101. 1-5, 7-10, 12-21

{ Latin

A101. 6

{ L. Kn.

A101 11

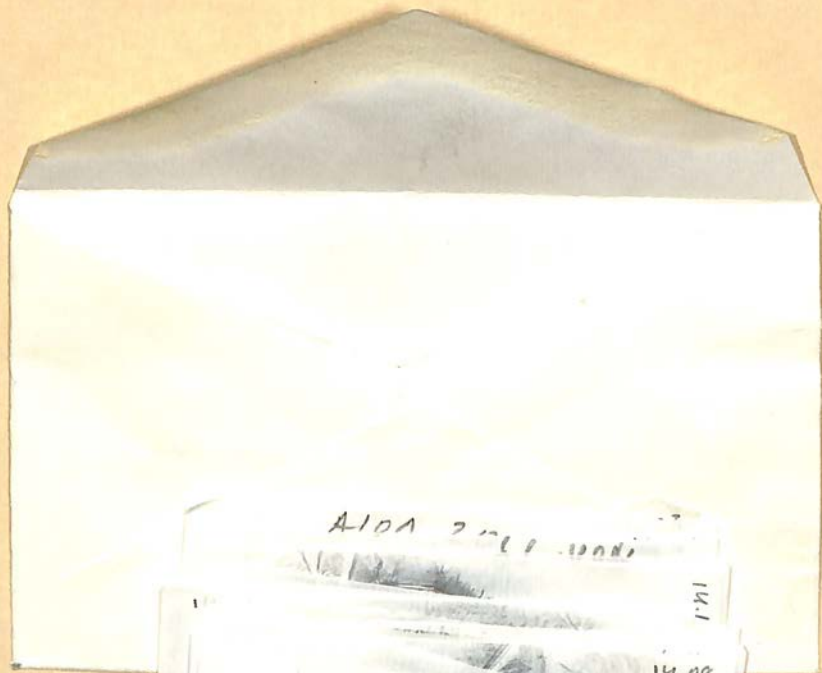
Rubbing taken by Mr.
Brennan, and handles
numbered by AD

15.2.62

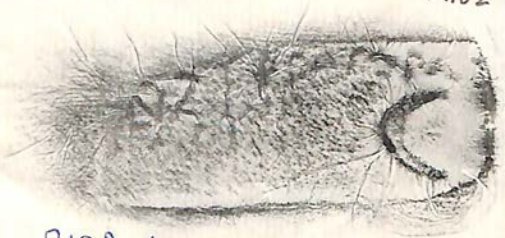
14.01

Rubbings and Daps of
Βρετανικὴν ἐκτὸς ἑδρὸς Αἰῶνος

Αἰῶν. 1-21

14.02

AION 1

14.03

A10A2
TH.

A10N 3

14.04

14.05

A10A
4

14.06

A10 n.
5

14.07

A10A 6

14.08

A1076

14.09

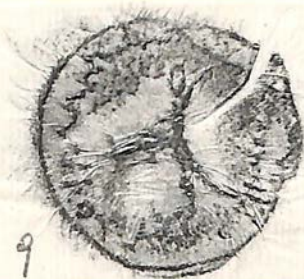
A10A 7

14.10

Alca 8

14.11

A10A. 9

14.12

AIDA.

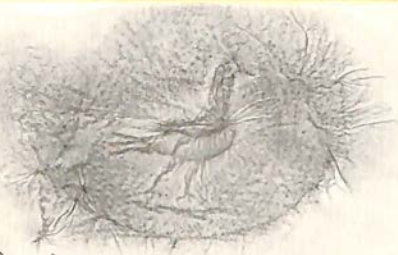
10

14.13

A10A 11

14.14

A100 12

A109. 13

14, 15

14.16

A10A 14

14.17

A10A 15

14.18

A10A 16

14.19

Ation 17

14.20

A101 18

1421

Nov 18

A10A 20

14.22

14.23

Mon. 21

Ημερ.
εργασίας

7.2.61

Αθήναι οδός Αιόλου.

παρά την πλατεία Ταχυδρομείον
ἀπὸ τῆς μνηστῆς (μαρὶ μὲ ἀφαιρέσεως
ἀνεκὸντα δούκων κλπ.)

A101 1-8

1.2.62

Εἰς πλατ. Ταχυδρομείον εἰς βάθος
1.80 μ. ἐκτοῦ πυλῶν εὐρέδυσαν
5 μέτρα πρὸς β' καὶ Νοτίαν
δύρα καὶ Τραπεζῆς

A101 9

Αἰόλου ἀπὸ μνηστῆς

A101 10

30.1.62

Εὐρέδυσαν εἰς 2ῃ μνηστῆς
εἰς βάθος 1.80-2.00 μ. ἐμπροσθεν
δύρα Τραπεζῆς πλατ. Ταχυδρομ.

A101 11-13

31.1.62

Εὐρέδυσαν εἰς 2ῃ μνηστῆς
εἰς πλατ. Ταχυδρομείον
εἰς βάθος 0.90-1.10 μ.

A101 14-20

Αἰόλου ἀπὸ τῆς μνηστῆς

A101 21

{ KNIDIAN A101 1-5, 7-10, 12-21
Latin A101 6
L. Kn. A101 11

Rubbing taken by Mr.
Benedict, and hand-drawn
invented by AD

ATHENS VARIOUS

14.25

23.I.62

An example of KT 110: ^[dim]
 Ἐνὶ Ἀμαξοδίου
 Ἀναξάνδρου ποῦ
 Κνιδίου club found in Aiolou street 96

Being stored in
Na-Agnes Altin
cabinet

ATHENS
LYKURGOS STREET
5. VIII. 57
A.M.

ATHENS - NON AFURA
Λ. Μ.

15

5. VIII. 57

3 Canals Brought by Mr. Bourni
for excavation (commercial) on
ὁδὸς Λυκούργου (off "Αθηνάς")

1.) τῶν ἐνὶ Πλῆθι

2.) Ἀποκαταστάσις
Κυρίως

3.) Πρὸς Κρήνην.

ὁδὸς Μαγνῆς
Κυρίως

KT 1766

Brought by G. P. A.

4)

Πρὸς Μοῦσαι
ὁδὸς Κρήνης

KT 286

16.13

16.24

ATHENS

(1959 finds)

(DAVARAS finds)

All seals from οἰκόμενον Bouleis str. and
Metropoleos str.

16.14

16.01

Nrs. 311, 312, 321, 322, 323, 324, 335, 336,

found in the οἰκόμενον between Metropoleos str.
and Bouleis str., near the ancient wall of Athens.

Nrs. 349, 350.

Found in a tomb, Παλαιὰς Κοιμητῆς str., Αἰγάλεω.

(2 lots)

27. VII. 59

16.02

July 1959, India

to Mr. Thaps.

MS has been

at today. Then

two superior

Duplicate not yet

We would like to know if this
is all.

Nrs. 311, 312, 321, 322, 323, 324, 335, 336,

found in the οἶκός between Metropoleos str.
and Bouleis str., near the ancient wall of Athens.

Nrs. 349, 350.

found in a tomb, Παλαιὰς Κουμινᾶς str., Αἰγάλεω.

(2 lots)

27. VIII. 59 This stuff, received as about
July 1959, indirectly from Mr. Davaras, as 't
of Mr. Thrips.

MS has looked through
it today. There are one or
two superior examples.
Duplicate not yet made.
We would like to know if this
is all.

16.02

16.00

16.05

KT 351

16.03

311

16.03

311

KT 351

16.04

312.

16.05

321.

16.06

322.

16.07

323.

16.08

324.

16.09

335.

16.10

336.

16.11

349.

116.12

350.

ATHENS

(1959 finds)

(DAVAREAS
finds)

All seals from olivonfor Bouli's str. and
Metropoleos str.

16.14

1101.

16.22

16.17

16.16

16.15

4.

KT 35

TB7

from Mr. Anderson

16.15

KT 355

TB7

from Mr. Aabergas

16.16

373.

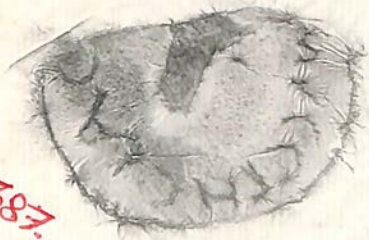
16.17

374.

16.18

387

16.19

398.

16.20

399.

16.21

400.

401.

16.22

16.23

402.

see Roll 443.11-14

13.VII.59

16.24

Stamped amphora handles found in Athens
brought by Mr. Threpsizales assistant Mr. Davaras.

Date

plaid No. 69 a) Αποδοκχέυς in © Knidian KT 236 2nd cent. B.C.,
back, w. neck 443.11 1st quarter

vv b) sec. stamp © 2 443.12

plaid no. 246 Δράκον in frame Knidian, KT 514 2nd cent. B.C.,
εως Κριδίων 1st quarter

plaid no. 271: Δοξαίων double Knidian, KT 498 2nd cent. B.C.
Κριδίων axe 1st or 2nd $\frac{1}{4}$

NEWB (no. 287: Δὸν Knidian 1st cent. B.C.,
OH ✓ οαυ 443.14 a. 2nd $\frac{1}{4}$?
(contemp. w. no. 281)

plaid no. 280: bankharian Knidian KT 1593 Late 2nd or
-Ανδραυ[Λάχης]Εὐποχέ[ος] early 1st B.C.

plaid (no. 281: [Ε]πικα 443.13 Knidian KT 2079 1st cent. B.C.
[Χ]ιτων a. 2nd $\frac{1}{4}$?
A (contemp. with no. 287)

plaid no. 282 [Ε]πικα Knidian KT 1011 2nd B.C.
εως Μένου 2nd B.C.
5 Κριδίων

No. 69. Found in a ditch, opposite to the Building
Panepistimiou 6.

No. 246. Found in a tomb, Piræus str. 3.

In this tomb was also found one red-
figured lekythos aryballesque, which, to my
opinion, is earlier than the first quarter
of the second century B.C.

No. 271. Found at the crossing of Syngros str.
and Vourvachis str.

No. 281. Idem. East of the wall Γ, in a depth
of 3,50-4 meters.

No. 280. Idem.

No. 282. Idem. Depth 3-3,50 m.

No. 287. Idem. Depth 3,50-4 m.

Opayden Avastayin 1953
 686: Epiot' x' 0000 Tapa nos
 Tapa nos 0000

1

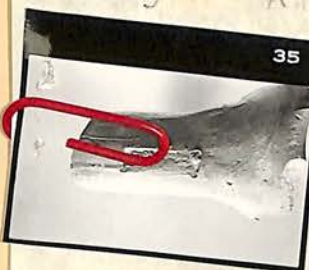
N° 3

Απολλωνιος

Kurdian

Published in Hesp. 1934, p. 227 not from
 the same die, same S.M.

35

N° 3a

Mapcia

Rhodian

occurs ^{in rels} B.C.H. 1952, p. 527

Yakivθion

Pergamon VIII, 2, N° 1134/9 examples
 many examples from other places

N° 19

'Aθiva on from

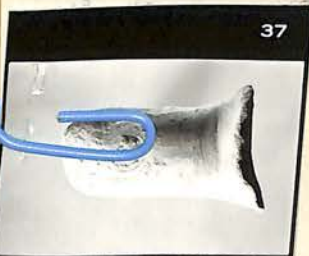
Kurdian

same SS 11087

same as
 371116

37

N° 14

Αντιγονος

Kurdian

Kivθion caduceus

from

will be published in ^{my} article
 the same in Ker. (unpublished)

N° 18

palm leaf

Late Kurdian

Hesp. 1934 p. 292, 282 not
 from the same die

Openidm Anonapm 1953,
 6045 Epist. 100m Tapa 100.
 Tapa 100 100 100

1

no 3

Απολλωνιος

Kurdan

Published in Hesp. 1934, p 287 not from
 the same die, same 841

Πισιδας

no 3a

Μαρσα

Rhodian

occurs ^{in 200} B.C.H. 1952, p 527

Υακινθίου

Pergamon VIII, 2, no 1134/9 examples!
 many examples from other places

no 12

ΑΘΗΝΑ or ΠΡΩΗ
 ΕΠΙΦΙΛΙΣ

Rhodian

same SS 11087

no 13

ΕΠΙΦΙΛΙΣ [or Αρσενίου
 200

Rhodian

from Hesp. 1958, p 199, 158

new

no 14

Αντιστοχονος

Kurdan

will be published in ^{Pragm.} ^{art. 100}

Κυδίου αδελφου

frame

the same in Ker. (unpublished)

no 18

palm leaf

Late Kurdan

Hesp. 1934 p 292, 282 not
 from the same die

35

16-286

259.35

Threp 3

36

16.29b

259.36

Threp 12

37

16.306

259.37

Threp 13.

N° 18a

rosette
-ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΟΥ

Rhodian

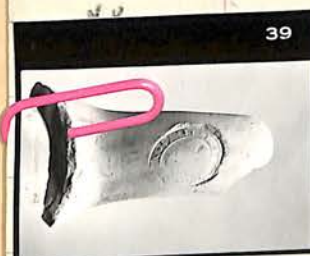
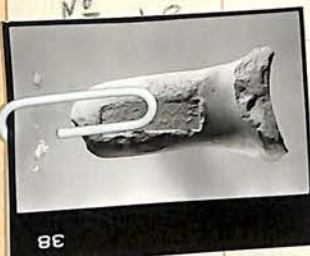
the same: B.C.H. 1952, p. 536, pl. 11, 12
p. 536 and 528
(date about 300 B.C.)

round stamp
part of rim preserved

N° 19

Αρχ[?]έχας
Πανάμου

Rhodian

ΞΕΝΟΦΑΝΤΟΥ ΑΓΓΡΑΙΟΥ
rose

Rhodian

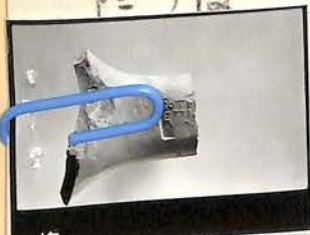
B.C.H. 1952, p. 529
Kor. 1953, p. 123, 127

N° 21

Επὶ Εὐκρά-
τεως Χαρ.
Κοκρά/Κρι/

Knidian

Θεοφίδης ΠΑΕ 1951, p. 75, 4 and fig. 8
A. Thumb: A.M. XVI, 1291 p. 181, 2

Βοεφύου Κρι/

Knidian

Επὶ Δ[?]οχ[?] tri-
dent
Χωφιδου

N° 22

Επὶ Δ[?]οχ[?] tri-
dent
Κριδίου [admiral]

uncertain identification (V.G.)

N° 18a

rosette
ΑΡΙΣΤΟΝΙΚΟΥ

Rhodian

the same: B.C.H. 1952, p. 536, pl. XVI, 2
" " p. 526 and 528
(date about 300 B.C.)

round stamp
part of rim preserved

N° 19

Αρ[χ]έλας
Πανάμου

Rhodian

new

N° 20

ΕΠΙ ΕΥΝΟΥΡΕΟΥ ΑΥΓΡΑΙΟΥ

Rhodian

B.C.H. 1952, p. 529
Hesp. 1953, p. 123, 127

rose

N° 21

ΕΠΙ ΕΥΚΡΑ
ΤΕΥΣ ΧΑΡ
ΚΟΚΡΑ ΚΥΙ

Knidian

Θρησ. ΠΑΕ 1951, p. 75, 4 and fig. 8
A. Thumb: A.M. XVI, 1891 p. 181, 2

N° 21a

ΒΟΕΡΦΥΟΣ ΚΥΙ
ΕΠΙ Δ[ΠΟΧ] ^{tri-}
ΧΩΡΙΟΥ ^{dent}

Knidian

N° 22

ΕΠΙ Δ[ΠΟΧ]
ΚΥΙΟΥ [?]
ΚΥΙΟΥ ^[admiral]

uncertain identification (V.G.)

38

16-32b

16-32b

259.38

, Threp 19

39

16.33b

259.39

Threp 20

40

16.346

259.40

Threp 21

41

16.356

2

259.41

3

Threp 21a

N° 22aἘπιφύσεως Ἀγριαγίου
rose

Rhodian

same: in Pergamon VIII 2, no 92

Hesp. 1953, p. 122, 53

B.C.H. 1952, p. 522

N° 22b

Ἀπολλωνίου

Rhodian

occurs in Zehn B.C.H. 1952, p. 526

N° 228Ἐπιφύω
viḡa

Rhodian

grace: Hesp. 1953, p. 124, 170 (list of names)
B.C.H. 1952, p. 530

42

16.37b

259.42
Threp 2

43

16.386

259.43

rThrep. 22b

[early III. 61]

The stamp I showed you
a week ago, ~~which~~ which I found
over the far side of ^{Philopatros} Mouseion Hill,
reading ~~perhaps~~.

ΙΑ[ΕΣΛΝΟΣ ΚΝΙ]
ΕΠΙ ΑΓΕΣΤΡΑ
ΤΟΥ Ε

KT 826

188-167 BC

I would like it back sometime, but
no need to hurry.

John Hayes.

KT 826

18.01

18.27

Rollings from

Dontas

Erechtheum Street (1955)

ERECHEUM ST.

(DONTAS, 1955)

November 15, 1957

Dear Mr. Dontas,

Here are some notes, on a separate set of four pages, on the stamps from the excavations on Erechtheum Street in 1955 (was that the date?). We would like some day to take photographs of a few of these handles, the Rhodian from EP 4 (new type), the lagynos handle from EP 19 (new type), the Rhodian from EP 28 (new type, new combination of names), and the Naxian(?) from EP 138.

I took a few notes also on your unstamped fragments of amphoras, which are about as follows:

10

EP 101: the toe with a ring on it seems to be late Knidian, datable 1st or 2nd AD.

EP 36: there is a toe that seems to be Chian of the late 5th cent. BC.

EP 82: a slightly flaring toe, with hollow beneath, is probably 4th cent.

~~EP 101: XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX XXXXX~~

EP 109: two tops of "Imperial" jars (see Hesperia Suppl. X, pp. 170-171), also a top of a red jar, possibly late Knidian, all very likely datable in the early 2nd cent. AD.

EP 118: had a rim-and-handle fragment of a Coreyean(?) jar, early 4th or maybe late 5th century BC.

Do let us know how this fits in with the rest of your information.

Yours sincerely,

Virginia Grace

72.X/1.57
D. telephoned and
he said the dates
correspond with his
other information.
He asked information
for 2 more stamps no
29-30.

18.01

Rubbings from
Doutas excavations
in Ezechtham Street (1955)

FD 151

18.26

18.16

18.02

RH
500

EP3

18.02

EP3

18.03

Rh

ER 6

EP 6

18.04

EP 7 KT 1130 19.05

18.06

Km.

Ep
7

KT 1297

Apothym

Rh. EP 7

18.07

18.03

EP

14

Kuiper

18.09

RH

EP 19

19.10

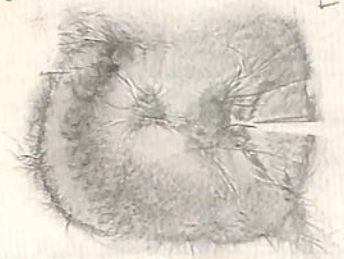
EP 20

18.11

EP 20

19.12

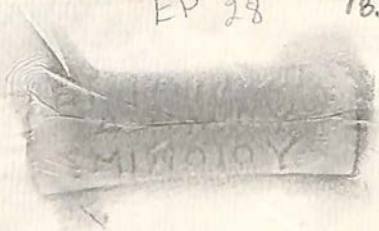
EP 20

X-T1534

EP 28

18.13

EP 28

18.14

Rh.

EP 28

18.15

ET11

18.16

Th?

hem ??

EP64

18.17

EP. 68

18.19

Th

EP 68

18.19

EP 73 7

EP 78 18.20

EP 78

Ku.

18.21

18.22

EP 110

EP 137

18.23

KT 13 18.24

EP 151

EP 151

18.25

KT 137

EP 151

'8.26

KT1600

ERECTHEUM ST.

(DONTAS, 1955)

November 15, 1957

Dear Mr. Dontas,

Here are some notes, on a separate set of four pages, on the stamps from the excavations on Erechtheum Street in 1955 (was that the date?). We would like some day to take photographs of a few of these handles, the Rhodian from EP 4 (new type), the lagynos handle from EP 19 (new type), the Rhodian from EP 28 (new type, new combination of names), and the Naxian(?) from EP 138.

I took a few notes also on your unstamped fragments of amphoras, which are about as follows:

10

EP 101: the toe with a ring on it seems to be late Knidian, datable 1st or 2nd AD.

EP 36: there is a toe that seems to be Chian of the late 5th cent. BC.

EP 82: a slightly flaring toe, with hollow beneath, is probably 4th cent.

~~EP 101: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

EP 109: two tops of "Imperial" jars (see Hesperia Suppl. X, pp. 170-171), also a top of a red jar, possibly late Knidian, all very likely datable in the early 2nd cent. AD.

EP 118: had a rim-and-handle fragment of a Corcyrean(?) jar, early 4th or maybe late 5th century BC.

Do let us know how this fits in with the rest of your information.

Yours sincerely,

Virginia Grace

72.X.157
D. telephoned and
he said the dates
correct and with his
other information
he asked information
for 2 more stamps no
29-30.

Ref. for 1 ep 200
Aplon 100

S. X. 57 18.28
Koropolis

Sept. 1952

P. 589, pg. 29

(has given 9 kinds
by M.D.)

pp 588-591

Dorian excavation in 1951

S. Erechthium Street

Have

Came with MS to look at them, as M.D. wanted to
know something about dates

We find there was only a few, as we have taken rubbing
of all. Numbers on them indicate the finding place, so
that the same numbers are repeated, EP is for Erechthium (street)

EP 3	Kind			
EP 4	Kind	III?	Αρκαδικός	
EP 6	Kind	with fragment of line	Διοποροφίον	
" "	early Plinth			
EP 20	Kind			
" "	"			
" "	"			
" 64	Thosin			
" 73	Kind			
" 78	"			
" "	"			
" 137	"			
" 138	Naxos?			
" 151	Kind			
" "	"			
" "	"			

EP 7 Kind (III)
" 7 Kind
" 7
EP 19 large
" " Plinth
EP 14 Kind (slip)
EP 28 Plinth
" " " } III and
" " " } early
" " " } Include new
" " " } pair on one side
(II?) Δόκου
Επί Χαρί

Unstamped frags of jar

Corcyra rim - handle only 45? EP 118

Cliona? late 5th? EP 36 (under side with shallow)

45 and. for EP 82

late kind for EP 101 AD? another for for. with handle of line
Basal jar (top) EP 109 } 2nd AD? (solid part)

Imperial (2 tops) " "

Also w. broad angles
handles, kind of and clay

K numbers are inventory numbers
given by Deltos (7.1.52)
to be entered
in file cards

From the excavations of Mr Dantas
in Erechlion street (1955?)

1) EP 3 : -Ε[πι Αποχ]οδ[ω]
K 14 -Αναζανδρ[ου]ρον
(KT 110) Κνιδιον club

2nd cent., 3rd 1/4

filed

NEW
cards
made

2) EP 4 : Αρχοκρατε[υς]
K 17 Θεοφωρο[υ]ν

Probably an apse
Early 2nd 13c?

3) EP 6 : []
K 25 rose

up

4) EP 6 : fragment of lion
K 24 [-Επι Διο]κ[χευς Κνιδιον]

filed

2nd cent., 3rd 1/4

5) EP 7 : [Επι Διοκχευς]
K 30 [Ευοκχευς]
(KT 1130) Κνιδιον [ident]

filed

2nd cent., 3rd 1/4

6) EP 7 : -Επι Αποτ[ε]χ[ε]υς [Κνιδιον]
K 29
(KT 1297) brickmason

filed

ca. mid 2nd cent.

7) EP 7 : * [*]
K 23 Π[ο]λυ[ε]ρου
* [*]

filed

180 - 150 B.C.

8) EP 14. -ΕΠΙ[ΛΟΚΥΗΠΙΟΔΩ]

filed

ca 2nd $\frac{1}{4}$ of 2nd cent.

K 68

POV OAN

(perhaps 188-166 BC)

[ΧΑΡΜΥ]ΡΑΤΕ[VS]

- note chip on

(KT 1266)

[KV]ΔΙΟΝ

surface of handle

9) EP 19 :

K 101

[ΣΤ]

? [ΣΤ] ΔΥΣ[...]? E by Dantes

[ΑΥΡ]ΑΙΟΥ

Probably 1st

rose

3rd or early 2nd
cent. BCNEW card
made

10) EP 19 :

[ΣΤ]

on logyris

K 100

11) EP 20 :

boukramon

filed

ca 100 BC.

(KT 1525)

ΕΡΑΤΙΔ[as ΑΡΙΣΤΑΙΝ]Ο[Σ]

12) EP 20 :

[ΕΠΙ ΔΑΜΟΡΓΟΥ ΚΑΡΥΣΑΙΟΥ]

K 101
[OV]

filed

star

(KT 3191)

ca 2nd $\frac{1}{4}$ 2nd

13) EP 20 :

ΑΥΣΤΙΝ ΜΟΙΣΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΣ

filed

ca 100 BC

boust

(KT 1534)

NEW card
made
extra

14) EP 28 :

ΔΙΟΝ

New combination

ΕΠΙ ΧΑΡ

1st $\frac{1}{2}$ 3rd cent

- 3 -

- 15) EP 28 : -Επι Απιδότο
Σάκου
Σπινθίου *filed* ca 185-180 B.C.
- 16) EP 28 : -Απιστιννος ? *filed* Lat 3rd cent. B.C.
- 17) EP 28 : -Επι Επιδότο
[]
[] Prob. 3rd B.C.
- 18) EP 64 : very worn out Thasian?
herm?
- 19) EP 68 : Θασιαν *filed* 2nd $\frac{1}{2}$ 4th cent. B.C.
rose VII
Κρινοειν[ος]
- 20) EP 73 : [not read]
unknow
- 21) EP 78 : [Επι Επιδότο] *filed* 2nd cent., perhaps
του Διονύσιου[ου] about middle
(KT 430) Κριδι insect
- 22) EP 78 : very worn out
Knidian stamp in
lozenge shape

- 23) EP 110 : Kindly Stamp of *Δαμάρπαιος* *phed* ca 3rd $\frac{1}{4}$ 2nd cent.
(KT 366A) *του Δαμάρπαιου w. bookhang*
- 24) EP 137 : []
[] *kvii*
- 25) EP 138 : *Νικάνορος* *Maxian* *phed* 2nd cent. B.C.
- 26) EP 151 : *[Ε]πὶ Δαίδαχ[ου]* *phed* ca 100 B.C.
Κυδίου
(KT 13) *Αββαθίου*
- 27) EP 151 : *Αυφειχόρου* *phed* late 2nd cent. B.C.
Κυδίου *earliest left* (See *Hesperia* Suppl. II, p. 157, no. 155)
- 28) EP 151 : *Ευτοχέρος* *phed* early 1st B.C.
Λάχης
(KT 1600) *helms*
- 29) EP 39a : *Δ[άμ]α* *phed* last quarter of 5th c. B.C.
Θασιων or earlier?
Κίρων
- 30) EP 50 : *Θασιων* 2nd half of 4th c. B.C.
Κρατή
Ευαχκίδης

SAH from Athens in British School Collection

A) from Kynosarges

1) H 80 (= K 40): Late Knidian: Θευ
retr.

2) H 81 (= K 36): Knidian: Α]σωκ
Εύφρα
Ε]π[θν
petr. KT 1659

3) H 82 (= K 39): Knidian: not read

4) H 83 (= K 41): Late Knidian: cluster

5) H 84 (= K 37): " " 'H]πακχι[του
device

6) H 85 (= K 38): Knidian -Επι Αριστάρχου KT 475
Διονυσόκλεις
Κνιδι(ον) sceptre

B) from ΚΟΙΛΗ:

1) H 114: Knidian: τ[ά[σορος Κνιδι(ον)] KT 826
ε[πι Αρεσέρ]α
ε[ον] trident r.

20.01

Excavation 1961
at A ACADEMY

Ανασκαφή Ακαδημαϊκής 1961

20.05

Φρίαρ Β'

Ανασκαφή
1961

20.02

Φρίαρ ΣΤ'
5-δωμάτιο

BON 202

39
P. 1/2

Πασκωπεί
Αναδυσφύκτες
1961

20.02

Φρίαρ ΣΤ,
5-6 εκ. μήκος

BON 202

~~Page~~ 39

Ανασκαφαι Κνωσικής 1961

20.03

φρίαρ & T'
6^{ος} διαβήχον

Ανακαταί
Ακαδουκίδης 1961

20.04

Δρίορ ΕΤ.
5-8 αὐτῶν

-Анабасиді-Акабурике 1961
фріар В.

20.05

20.06

21.01a

CAMPION HALL
OXFORD

Telephone 40861/2 (JCR. 42924)

Dear Miss Grace,

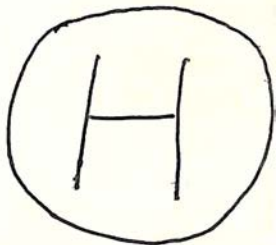
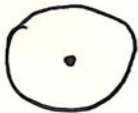
I am sorry

I several times missed seeing you in Athens.

I wonder if you can tell me whether
you consider these Till-stamps credible

and whether you could comment on their significance? They are supposed to be connected with Herodes Atticus but I am inclined to doubt this if you will let me. They were found by Pittakis, who was untrustworthy, and no one now knows where they are.

Peter Levi

CAMPION HALL
OXFORD

Telephone 40861/2 (JCR. 42824)

Το ΜΣΠ
ἀγαπημένη Κυρία,

δὰς εὐχαριστῶ

γὰ τὸ φιλικό δας γράμμα.

Ὁ Πιττάκης βρῆκε τὰ
σημεῖα αὐτὰ ὅτις ἀναδκαφὲς
τοῦ θεάτρου Ἡρώδου Ἀττικοῦ.
ἐνόμιζε ὅτι θὰ ἦτανε ἐπὶ τὸν
ὀροφόν· ὑπάρχει μία δυσκολία,
καὶ δὲν ξέρω τὴν λύσιν.

δὲν ἔχω τὸ βιβλίο ἐδῶ
καὶ ἀφ' οὗ εἶμαι λίγο κρυομένος

δὲν μπορῶ νὰ τὸ βρῶ ἐξῶ.

ὁμῶς εἶναι τὸ βιβλίον αὐτὸ πού
τὸ ἔγραψε ἓνας ἀρχαιολόγος Γερμανός,
γιά τὸ Ὡδεῖον· περίπου 1860.

συγχωρεῖτε καὶ εὐχαριστῶ

Peter Levi

κατὰ τὴν γνώμην τὴν δικήν
μου, ὁ Πιττάκης ἔκανε λάθος —
ἀλλὰ νὰ βροῦμε τὰ κομμάτια
αὐτὰ — ἀπελπιδία!

Athens, 21 March 1967

Mr. Peter Levi,
Campion Hall
Oxford

Dear Mr. P. Levi,

Today your letter reached our office at the
Stoa of Attalos Museum.

I like to inform you, that Mrs V. Grace
is for a short time in Alexandria.

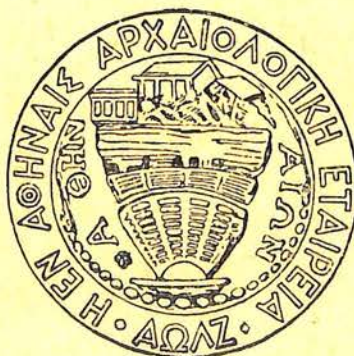
I regret, I don't know much about stamps on
tiles. There are similar stamps on handles in our
files. We would like to know where they were found
by Pittakis. Do you have the publication referen-
ce? I will be very glad to have it.

Sincerely yours
(Mrs) Maria Petropoulakou

29
22

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - ΟΥΜΒΕΡΤΟΥ ΣΚΙΛΑΡΝΤΙ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΑΣ «ΗΡΙΑΣ ΠΥΛΑΣ»
ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ 1968

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - ΟΥΜΒΕΡΤΟΥ ΣΚΙΛΑΡΝΤΙ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΑΣ «ΗΡΙΑΣ ΠΥΛΑΣ»
ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ 1968

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΗΡΙΑΣ ΠΥΛΑΣ

Εις μνήμην 'Ιωάννου Χρ. Θρεψιάδη

Εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀναληφθείσης προσπαθείας πρὸς δημοσίευσιν μέρους τῶν ἐν 'Αθήναις ἀνασκαφῶν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου μου, 'Εφόρου ἀρχαιοτήτων 'Ι. Θρεψιάδη, συμβάλλει ἡ παρούσα ἐκθεσις, ἀφορώσα εἰς μικρὰν ἔρευναν διεξαχθεῖσαν ἐντὸς οἰκοπέδου εἰς σχετικῶς βραχεῖαν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Κεραμικοῦ*.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἀνελήφθη μετὰ τὴν συμπτωματικὴν ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Γ. Κακαβᾶ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Ψαρομηλίγγου 9 καὶ Καλογήρου Σαμουῆλ, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1961¹. Ἡ ἔρευνα ἤχθη εἰς πέρασ τῇ συνεργασίᾳ τῶν βοηθῶν τοῦ 'Εφόρου, Εὐαγγ. Πεντάζου, Χαρ. Λοῖσιου καὶ τοῦ γράφοντος.

Αἱ ἀρχαιότητες ἀνευρέθησαν παρὰ τὴν πλατεῖαν 'Ελευθερίας, πρὸς Βορρᾶν τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἀρχαίαν πόλιν τείχους καὶ ἐγ-

* Ἡ σύνθεσις τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης ἀνελήφθη κατόπιν προηγηθείσης συνεννόησος μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἀειμνήστου 'Εφόρου ἀρχαιοτήτων 'Αθηνῶν κ. 'Αντιγόνης 'Ι. Θρεψιάδου. Τὴν Καν Θρεψιάδου θερμῶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν πολύτιμον συμπαράστασιν ἣν μοι παρέσχε. Διὰ τὴν ἐπιμελὲς ἀπέβησαν αἱ ἐπιδοθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων Homer καὶ Dorothy Thompson, τοῦ E. Vanderpool, τοῦ F. Willemssen καὶ τῆς V. Grace. Ἡ V. Grace εὐγενῶς παρέσχε νέα στοιχεῖα περὶ τὴν παλαιὰν ἔρευναν τῆς ὁδοῦ Λένορμαν 28. Εὐχαριστίας ὀφείλω καὶ εἰς τὸν Δημ. Λαζαρίδην καὶ τὴν 'Ολγαν 'Αλεξάνδρη διὰ τὰς διευκολύνσεις πρὸς μελέτην τῶν ἐρημάτων ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἀειμνήστου Θρεψιάδου. Στοιχὸν διὰ τὴν παραχώρησιν τοπογραφικοῦ διαγράμματος πρὸς τοποθέτησιν τῶν μέχρι τοῦδε ἀνὰ τὸν χρόνον 'Αγορᾶς - 'Ιππίου Κολωνοῦ ἀποκαλυφθεισῶν ἀρχαιοτήτων ὡς καὶ τὴν οὐσιαστικὴν βοήθειαν κατὰ τὴν διερεύνησιν ποικίλων πηγῶν πρὸς ἐντοπισμὸν παλαιῶν ἀνασκαφῶν. Τέλος, ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας καὶ πρὸς τὸν σεβαστὸν καθηγητὴν μου κ. Ν. Κοντολέοντα διὰ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς ἀριωτέραν ἀπόδοσιν τῆς παρούσης ἐκθέσεως.

γὺς τῆς θέσεως τῶν ἀναζητουμένων 'Ηρίων πυλῶν.

Τὰ μελετηθέντα λείψανα συμποσοῦνται εἰς τέσσαρας τάφους, ἐν μαρμαρίνῳ Μνημεῖον, ἐν κλασσικῶν Οἰκοδόμημα, τρεῖς ὕδατο-δεξαμενὰς διαφόρων περιόδων καὶ εἰς ἀριθμὸν τινα ἀγωγῶν ὕδατος². Ἐκ τῶν τάφων ὁ ὑπ' ἀριθμὸν III ὑπέστη μερικὴν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν διανοίξεως θεμελίων γενομένης παρανόμως, ἀνευ τῆς ἀπαιτουμένης παρὰ τῆς Γ' 'Εφορείας ἀδείας. Καίτοι ἡ τυχαία ἀποκάλυψις τοῦ πλημμελήματος ἐγένετο ἐγκαίρως ἀντιληπτή, ἀλλ' ὁμως στρώσεις τινὲς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οἰκοπέδου εἶχον ἤδη διαταραχθῇ, εὐτυχῶς εἰς περιορισμένην ἑκτασιν.

Τὰ πρῶτα εὐρήματα ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1961 εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ οἰκοπέδου. Ἐκτοτε ἀνελήφθη συστηματικὴ ἀνασκαφὴ, διεξαχθεῖσα εἰς τρεῖς περιόδους καὶ διαρκέσασα συνολικῶς περὶ τὰς ἑξ ἑβδομάδας³.

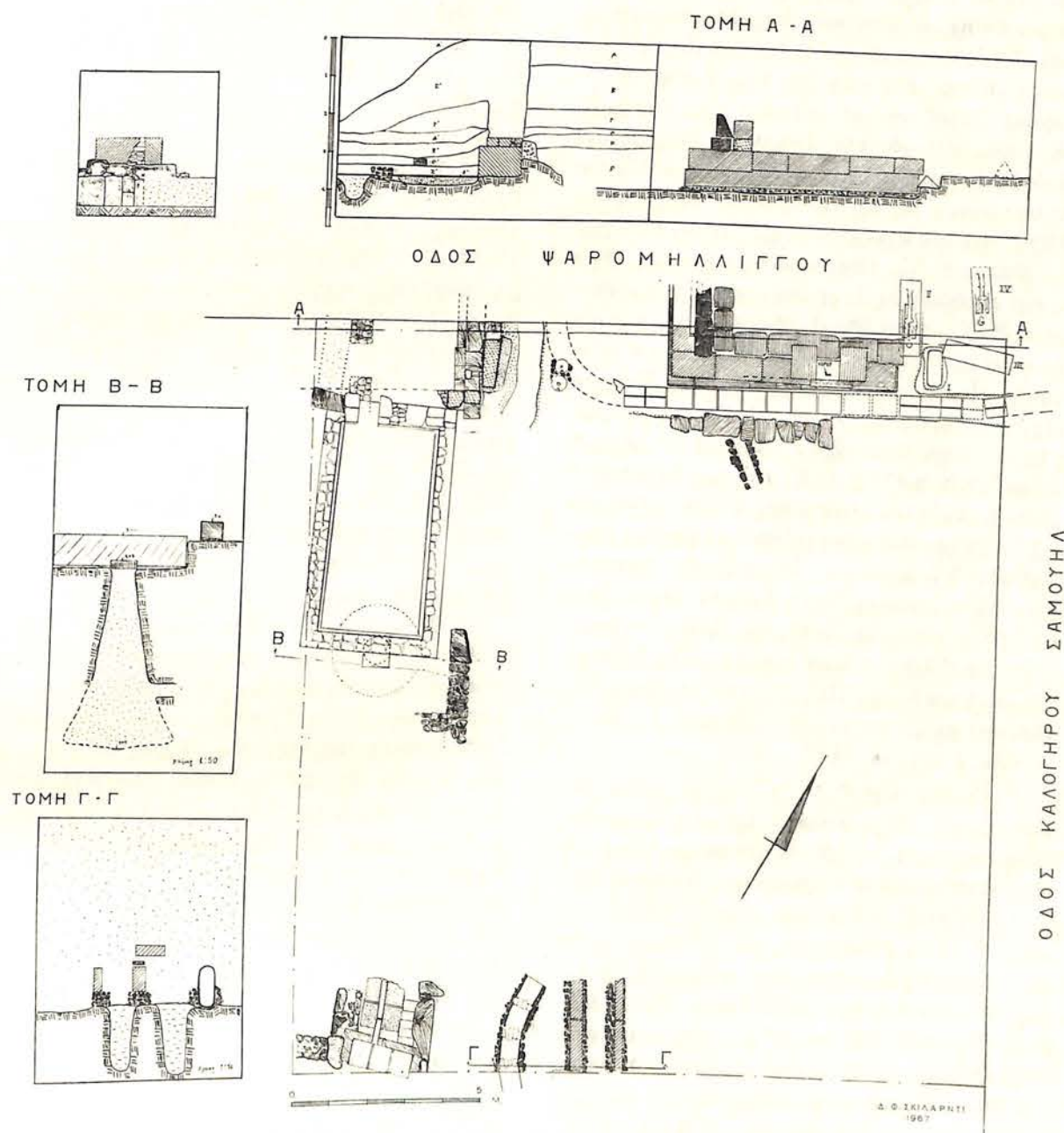
Α. ΑΙ ΚΛΑΣΣΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σπουδαιότης τοῦ ἀνασκαφέντος οἰκοπέδου ἐγένετο ἀμέσως φανερὰ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τεσσάρων κλασσικῶν τάφων εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Ἐνταῦθα

¹ Τὸ οἰκοπέδον κεῖται εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς συμβολῆς τῶν προαναφερθεισῶν ὁδῶν. Σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου διαστάσεων 18,30×19,80μ. μετὰ τὴν βραχυτέραν πρόσοψιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίγγου, ἐμφανίζει μικρὰν ΒΔ. ἀπόκλινσιν τοῦ ἄξονος, κατὰ τὰ 30° περίπου. Παρὰ ταῦτα, πρὸς ἀπλουστεράν κατανόησιν τῆς ἐκθέσεως, κατὰ τὴν παρεχόμενην περιγραφὴν, οὐδόλως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ τωιαύτη ἀπόκλινσις.

² Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης ἐκρίθη διατηρητέον ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκοδομῆς τὸ κλασσικὸν Μνημεῖον. Τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος, ἀφοῦ ἀφῆρέθη ὁ ἀνώτατος δόμος, κατεχώσθη ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ὑπογείου τὸ λοιπὸν τμήμα.

³ Ἡ πρώτη περίοδος διήρκεσεν ἀπὸ 9 μέχρι 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1961. Ἡ δευτέρα καθ' ὅλον τὸν μῆνα Ἀπριλίου τοῦ 1962, ἡ δὲ τρίτη κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 4 μέχρι 11 Ὀκτωβρίου τοῦ 1962. Ἡ κατὰ διαδοχὰς διεξαχθεῖσα ἔρευνα ὠφείλετο εἰς τεχνικὰς δυσχερεῖας προερχομένας ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς συνθήκης, ὅφ' ἧς διενήργει τὴν ἀνοικοδόμησιν ὁ ιδιοκτήτης.

Εἰκ. 1. Κάτοψις τῶν ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Γ. Κακαβᾶ ἀρχαιοτήτων.

Τομὴ Α - Α : Ἀποψις τῆς στρωματογραφικῆς διατάξεως τῆς βορείας παρεῖας τοῦ οἰκοπέδου.

Τομὴ Β - Β : Τομὴ πρὸ τῆς νοτίας ὕψεως τῆς πρώιμου Ρωμαϊκῆς δεξαμενῆς. Κάτωθεν ταύτης ἐτέρα δεξαμενὴ, ἀπίοσχημος.

Τομὴ Γ - Γ : Αἱ ἐντὸς τῆς κιμηλῆς λελαξευμένοι αὐλακες καὶ οἱ ὑπεράνω μεταγενέστεροι ἀγωγοί.

* Ἀνω ἀριστερά : Σχεδιογράφημα ἐσωτερικῆς ὕψεως ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος.

δ' αργολιθικός σχιστόλιθος (κιμηλιά) σχηματίζει μικράν έξαρσιν, διαγραφόμενην εἰς τὴν κάτοψιν ἐν σχήματι παραλληλογράμμου — ἐφ' οὗ καὶ οἱ τάφοι — καὶ ὀριζομένην κατὰ τὴν δυτικὴν ταύτης πλευρὰν διὰ τοῦ ἐντὸς τῆς κιμηλιάς λελαξευμένου λάκκου τῆς ταφῆς II. Ἡ νοτία πλευρὰ τῆς ἐξάρσεως διαγράφεται ὑπὸ βαθέος χάνδακος, κατευθύνσεως ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, περιέχοντος τοὺς δακτυλίους πηλίνου ἀγωγοῦ ὕδατος (εἰκ. 1, κάτωψις).

Ταφή I. Ἐκ τῶν ταφῶν ἀρχαιότερα εἶναι ἡ τῆς παιδικῆς πηλίνης λάρνακος I, κατευθύνσεως Β.-Ν. Ἀνευρέθη εἰς βάθος 3.15 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν κρασπέδων, ἀπέχουσα 0.40 μ. ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίου καὶ 1.65 μ. ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Καλογήρου Σαμουήλ. Ἡ λάρναξ, διαστάσεων 0.97×0.39 (ἐξωτ.) καὶ ἐσωτερικοῦ βάθους ἐκάστου τῶν σκαφοειδῶν στελεχῶν 0.23 μ., εἶχεν ἀπετρογγυλωμένας γωνίας, ἐσωτερικῶς δ' ἐκαλύπτετο ὑπὸ μέλανος γανώματος. Αὕτη κατελάμβανεν ὄργανα ἐσκαμμένον ἐντὸς τῆς κιμηλιάς. Ἐντὸς τῆς λάρνακος ἀνευρέθησαν ἐλάχιστα, λίαν σεσαθρωμένα λείψανα παιδικοῦ σκελετοῦ. Πλησίον τούτου ἀπέκριντο τέσσαρα μικρὰ ἀγγεῖα (βλ. λάρνακα ἐν κατόψει εἰκ. 1 καὶ πίν. Η β).

1. Λευκὴ λήκυθος ὕψ. 0.154. Διάμ. βάσεως 0.041. Διάμ. χειλέων 0.033 μ. Ἀκεραία, ἐλαφρῶς κατὰ τὴν βάσιν ἀποκεκρουμένη. Τὸ διὰ λευκοκίτρινου ἐπιχρίσματος πληρούμενον διὰ τριῶν μελανογράφων ἀνθεμίων, ἐκάστου ἐντὸς ἀψιδωτοῦ περιγράμματος. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἀνθέων ἀποδίδονται διὰ χαράξεως. Ὁμοίως διὰ χαράξεως φέρονται τρεῖς ὀριζόντιοι γραμμαὶ διαχωρίζουσαι τὸ θέμα τοῦ ἄνω ἀπὸ τοῦ κάτω τμήματος τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία φέρει μέλαν γάνωμα. Ἐπὶ τοῦ ὅμου, εἰς διπλὴν σειρὰν, ἀκτινοειδῶς διηυθετημένα «ρόπαλα» μέλανος χρώματος. Ἡ βάσις κοσμεῖται διὰ μελαίνης περιφερειακῆς ζώνης (πίν. Ε α, 1).

Ὁμοίαι, ἀν καὶ μεγαλύτεραι (ὕψ. 0.194 καὶ 0.164), αἱ δημοσιευόμεναι ἐκ Λεγυθῶν ὑπὸ Β. ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΟΥ καὶ Β. ΠΕΤΡΑΚΟΥ ἐν ΑΔ 18 (1963): Χρονικά, σ. 44, λήκυθοι, ἀποδιδόμεναι εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ γραφέως τῆς

Beldam. Ἐτέρα λήκυθος ὁμοία πρὸς τὴν ἡμετέραν, ἀν καὶ τὰ τόξα τὰ συνδέοντα τὰ ἀνθέματα οὐχὶ πλήρη, μὲ ἀκριβῶς ὅμοιον σῶμα, ἡ ὑπ' ἀριθμ. 10 λήκυθος ἐκ τοῦ τάφου XXVII τῆς ἀνασκαφῆς ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ι. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΟΥ παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος (ΑΕ 1958 [1961], σ. 75 - 76, εἰκ. 131).

Ἡ ἡμετέρα λήκυθος, ὥς περιθεομένη ὑπὸ ἐγγαράκτων γραμμῶν, ἀσφαλῶς ἀνήκει εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ «γραφῆως τῆς μεγάρας» (Beldam painter), τὸ ὁποῖον ἔκαμνε χρῆσιν τῆς χαρακτηριστικῆς ταύτης διακοσμῆσεως. Ἡ HASPELS παρατηρεῖ ὅτι τοιαῦται λήκυθοι ἀπαντῶσιν ἀπὸ τοῦ 470 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος¹. Ἐν τούτοις ὁ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ διαπιστοῖ τὴν ὑπαρξίν καὶ μεταγενεστέρου ἐργαστηρίου (κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ.) «διαδεχθέντος ἴσως τὸ τοῦ γραφέως τῆς Beldam²». Ἐν συμπεράσματι ἡ λήκυθος προΐοντα τοῦ ἐργαστηρίου, ὥς δεικνύουν τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς παιδικῆς ταφῆς κατωτέρω πτερίσματα.

2. Λήκυθος μετὰ μέλανος γανώματος. Ὑψ. 0.108, διάμ. βάσεως 0.028, χειλέων 0.026 μ. Ἀκεραία μὲ ἐλαφρῶς κατεστραμμένην γάνωσιν κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὀψιν τῆς κοιλίας. Διὰ μέλανος γανώματος πληροῦται ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως ὥς καὶ ἡ κοιλία τοῦ ἀγγείου. Αὕτη, κάτωθεν τῆς λαβῆς, ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ φέρει διακόσμησιν ζητοειδῶν μετὰ ξεύγους γραμμῶν. Ἐπὶ τοῦ διασώζοντος ἴχνη πορφυροῦ χρώματος ὅμου, ἀκτινοειδῶς διατεταγμένα, «ρόπαλα». Ἰχνη τοῦ ἰδίου χρώματος καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ (βλ. πίν. Ε α, 2).

Ὀλίγον μικροτέρα ἡ λήκυθος Β6 τοῦ τάφου Β, τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ὁδοῦ Λένορμαν (CEDRIC G. BOULTER, Hesperia 32, 1963, σ. 113 - 137), ἀνήκουσα ἴσως εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς Beldam³, ὥς καὶ ἡ ἡμετέρα.

¹ C. H. EMILIE HASPELS, Attic Black figured Lekythoi, 1936, σ. 187. Μετὰ τῆς αὐτῆς διακοσμῆσεως καίτοι ἀτρακτοειδῆς τὴν κοιλίαν, αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ H. THOMPSON ἐν Hesperia, Suppl. 4, 1940, The Tholos, σ. 31.

² ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ι. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΟΥ, Ἀνασκαφὴ κλασσικῶν τάφων παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, ΑΕ 1958 (1961), σ. 23.

³ Hesperia 32, 1963, σ. 119, πίν. 37, Β6.

3. Λευκὴ λήκυθος μελανόγραφος. Ὑψ. 0.109. Διάμ. βάσεως 0.03, χειλέων 0.022 μ. Ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰ χεῖλη. Πρόσ-οψις κεκοσμημένη δι' ὀριζοντίων διακοσμητικῶν ζωνῶν μέλανος γανώματος. Εἰς τὸ μέσον θαλλὸς κισσοῦ μετ' ἀνθεμίων, πλαισιούμενος ὑπὸ δύο λεπτῶν ζωνῶν. Ὑπεράνω αὐτοῦ διπλοῦν κηκλιδωτόν. Ἀπαντα τὰ ὡς ἄνω ἐξωγραφημένα ἐπὶ τοῦ ἄνω τμήματος τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία πληροῦται διὰ λευκοκίτρινου ἐπιχρίσματος. Ἡ κάτω κοιλία καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως μὲ μέλαν γάνωμα. Ἐπὶ τοῦ ὅμου ἀκτινοειδῆς διακόσμησις «ροπάλων» μετὰ στιγμῶν. Ἰχνη πορφυροῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ὅμου. Ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς Beldam (πίν. Ε α, 3).

4. Χύτρα μικρὰ ἀκεραία. Ὑψ. 0.075. Διάμ. χειλέων 0.053. Περιφέρεια κοιλίας 0.263 μ. Χρῶμα πηλοῦ μελανόφαιον, φέρον ἴχνη τῆς ἐπὶ πυρᾶς χρήσεως. Σῶμα σφαιρικὸν πεπιεσμένον εἰς τὸ ἄνω τρίμημα. Χεῖλη πρὸς τὰ ἔξω νεύοντα. Ἡ λαβή, μὴ ὑπερυψωμένη τῶν χειλέων, διαγράφει καμπύλην εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλίας (πίν. Ε α, 4).

Τὸ ἀγγεῖον, ὅπωςδήποτε μεταγενέστερον τῆς μὲ σφαιρικώτερον σῶμα χύτρας Ρ. 23188 τῆς Ἀγορᾶς (500 - 480 π.Χ.)¹, δυνατόν τεχνολογικῶς νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Μεταγενεστέρα καὶ μὲ ἱκανῶς πεπιεσμένον σῶμα ἡ χύτρα τοῦ τάφου V ὑπ' ἀριθμ. 2, τῆς ἀνασκαφῆς παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος².

Ἡ ταφή I, ὥς ἐκ τῶν πτερισμάτων συνάγεται, δυνατόν νὰ τεθῇ χρονολογικῶς εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἰδίᾳ περὶ τὸ 470 - 460 π.Χ. Τὸ αὐτὸ ἐπιβεβαιοῦται καὶ στρωματογραφικῶς, ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὐρέθη ἡ ταφή ἐν σχέσει πρὸς τὸν μεταγενέστερον τάφον III.

Ταφή II. Τάφος κεραμοσκεπῆς, εὐρεθεὶς παρὰ τὴν δυτικὴν παρεῖαν τοῦ προαναφερθέντος ἐξάρματος, προσανατολισμοῦ Β.-Ν., ἐναποτεθειμένος ἐντὸς ὁρύγματος διευρυνθέντος κατὰ τὴν ἐπομένην ἐκατονταετηρίδα (4ος π.Χ.

¹ Agora Picture Book No 1, B. SPARKES - L. TALCOTT, Pots and Pans of Classical Athens, 1958, εἰκ. 62.

² ΑΕ 1958 (1961), σ. 79, εἰκ. 136.

αἰ.) πρὸς Δυσμάς, κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κρηπίδος τοῦ ἐκεῖ ἀνεγερθέντος Μνημείου (βλ. εἰκ. 1, κάτωψις. Τομὴ Α-Α). Ὁ τάφος ἀνευρέθη 2.25 μ. δυτικῶς τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Καλογήρου Σαμουήλ, βαίνων καθέτως καὶ ὑποκάτω τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίου, εἰς βάθος 3.15 μ. ἀπὸ τῶν κρασπέδων. Ὁ τάφος, διαστάσεων 1.98×0.55×0.30 μ., ἀπρητίζετο ἀπὸ πηλίνους κεράμους, στρωτήρας, ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν συναντωμένους εἰς ὀξεῖαν γωνίαν, τῶν στενῶν πλευρῶν ἐμπεφραγμένον διὰ κατακορύφως στερεωμένων ὁμοίων στρωτήρων. Ἐντὸς τοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος λόγφ τῶν γεωδυναμικῶν πιέσεων εἶχεν ὑποστῇ διάρρηξιν τῶν κεράμων, ὑπῆρχεν ἱκανὸν γέμισμα ἐκ μαλακῶν κιμηλοχωμάτων, κάτωθι δὲ τούτων ἔκειτο ἐκτάδην ὁ λίαν ἱκανοποιητικῆς διατηρήσεως σκελετὸς ὄριμου ἀνθρώπου, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς Νότον. Τὸ σχετικῶς μέγα μήκος τοῦ σκελετοῦ, ἡ ἰσχυρὰ διάπλασις τῶν ὀστέων ὥς καὶ τὰ ἐλαφρῶς ὑπερέχοντα ὑπερόφρυα τόξα, ἐνισχύουν τὴν ἂποψιν περὶ τῆς ἐνταύθα ταφῆς ἄρρενος ἀτόμου. Ἡ ταφή II εἶναι ἀναμφιβόλως ἀρχαιότερα τοῦ ἐραπτομένου ταύτης εὐμεγέθους Μνημείου (βλ. εἰκ. 1, τομὴ Α-Α). Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν παρατηρήθη ὅτι τὸ διάστημα τὸ παρεμβαλλόμενον μεταξὺ τῆς στενῆς τοῦ Μνημείου πλευρᾶς καὶ τῆς μακρᾶς τοῦ τάφου εἶχε πληρωθῇ διὰ ριχτῶν κιμηλοχωμάτων καὶ ἄλλων ὕλων, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐναποτεθοῦν κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ μόνον ἐὰν ὁ τάφος προὔπηρχε, κατόπιν δέ, τυχὼν σεβασμοῦ κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Μνημείου, παρέμεινεν ἄθικτος, ἀφοῦ ἐπληρώθη τὸ μεταξὺ τῆς κρηπίδος καὶ τῶν κεκλιμένων κεράμων διάστημα διὰ τοῦ προαναφερθέντος ὕλικου. Ἐντὸς τοῦ τάφου οὐδὲν κτέρισμα ἀπεκαλύφθη. Παρὰ ταῦτα, ἐντὸς τοῦ γεμίματος τούτου συνελέγησαν ὀλίγα θραύσματα πηλίνων ἀντικειμένων, πιθανώτατα προσφορῶν εἰς τὸν νεκρόν. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν θραυσμάτων ἐντὸς τοῦ γεμίματος εἶναι δύσκολος νὰ ἐρμηνευθῇ, δεδομένου ὅτι αἱ γνώσεις ἡμῶν σχετικῶς πρὸς τὴν διαδικασίαν ἐνταφιασμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς³.

³ ΑΕ 1958 (1961), σ. 138.

1. Θραύσμα ληκύθου. Σφζ. ύψος 0.039 μ. Σφζ. μήκος περιφέρειας 0.068 μ. Σφίζεται μέρος του άνω τμήματος της κοιλίας του άγγείου με κτρινωπών επίχρυσμα. Μελανόγραφος διακόσμησης ζώνης εκ διπλού κυκλιδωτού, υποκάτω δέ στενής παραλλήλου προς τουτό ζώνης, θαλάδος κισσού. Έκ του έργαστηρίου της Beldam.

2. Θραύσμα ληκύθου. Σφζ. ύψος και μήκος περιφέρειας 0.062 και 0.019 μ. Αντιστοίχως. Τό θραύσμα, εκ του όπισθίου άνω τμήματος της κοιλίας του άγγείου. Έπιφάνεια πληροῦται διά καστανερόθρου στίλβοντος γανώματος.

3. Θραύσμα εκ της κοιλίας έρυθρομόρφου άγγείου, διαστάσεων 0.042×0.30 μ. Έπι της έπιφανείας σπειροειδές κυμάτιον (laufender Hund).

4. Μελαμβαφές θραύσμα χειλέων και κοιλίας άγγείου (κύλικος). Διαστάσεις: 0.052×0.029 μ. Γάνωμα ήλιωμένον, κτρινοφαίου χρώματος.

5. Λύχνος μελαμβαφής τεθραυσμένος. Σφζ. μέγιστη διάμετρος 0.073. Ύψ. 0.022 μ. Διάμετρος δισκοειδούς βάσεως 6 εκατ. Λίαν έλλιπής κατά τή χείλη.

Παντελώς άποκεκρουμένος κατά τήν μύξαν. Ό πυθμήν του λύχνου επίπεδος μετά μελαίνης γανώσεως μετρίως διατηρήσεως. Έξωτερικώς, πλήν της βάσεως, ό λύχνος φέρει στυλινόν μέλαν γάνωμα, άκόμη και μεταξύ των δύο άποφύσεων της έλλιπούσης λαβής. Έ βάσις επίπεδος και έλαφρώς προεξέχουσα σφίζει ίχνη πορφύρου χρώματος. Κατά τήν περιφέρειαν του δίσκου έγγεγραμμένος κύκλος πεποιημένος πρό της όπτήσεως. Έπι της έπιφανείας της βάσεως, πέρα του κέντρου, τρία έγγράμματα σύμβολα (graffiti), ύψους 0.011 μ. περίπου, πιθανώς αριθμητικά σύμβολα άπλου γραμμικού συστήματος¹ (πίν. Ε γ).

Ό τύπος του λύχνου άνάγεται εις τήν ομάδα 21B της Άγοράς², λίαν συχνός ιδίως κατά τή μέσα του 5ου π.Χ. αιώνας. Με τās

¹ Ταύτα σύμβολα βλ. Lucy Talcott, Pottery from a Fifth-Century Well, Hesperia 4, 1935, σ. 515-6, εικ. 28, άριθμ. δημοσ. 85-88.
² RICHARD HUBBARD HOWLAND, Greek Lamps, The Athenian Agora, τ. IV, 1958, σ. 46.

αυτάς αναλογίας, κατά τι μικρότερος (διάμ. 0.070), ό λύχνος 165 (L3971)³ της Άγοράς, της περιόδου 490-460 π.Χ.

Έ χρονολόγησις της ταφής II, ως έπικυροῦται διά των άνωτέρω θραυσμάτων, άνάγεται εις τούς περί τή μέσα του 5ου αλ. χρόνους.

Ταφή III. Ό ανατολικώτερος των τάφων, ό κεραμοσκεπής III, Α. - Δ. κατευθύνσεως, άνευρέθη εις βάθος 3.10 μ. Άπέχων 0.40 μ. άπό της βορείας οικοδομικής γραμμής εισήχθη κατά μικρόν αυτού τμήμα υπό τήν παρκαμμένην όδόν Καλογήρου Σαμουήλ. Κατά τήν έναρξιν της συστηματικής άνασκαφικής έρευνής ό τάφος ειχεν ήδη παραβιασθή υπό των έργατών. Έν, υπό τήν Καλ. Σαμουήλ, παραμείναν άθικτον τμήμα του τάφου συνετέλεσεν εις τήν έξαγωγήν συμπερασμάτων (βλ. πίν. Η β και κάτωσιν εικ. 1). Ό τάφος άνήκεν εις τόν γνωστόν τύπον των καλυβιτών, ήτοι, δύο έφ' έκατέρας πλευράς λακωνικολ στρογγύλες συναντώμενοι κατ' όξειαν γωνίαν. Στρογγύλες έφρασσον έπίσης τās στενάς πλευράς του τάφου, ό όποιος έβαινεν επί της μαλακής κιμλίας. Τό κατά προσέγγισιν μήκος του τάφου ύπελογίσθη εις 1.80 μ. περίπου. Πλάτ. 0.50 μ. και ύψ. 0.30 μ. περίπου. Ό σκελετός του νεκρού ειχε παντελώς διαταραχθή υπό των έργατών, οὔτως ώστε νά στερούμεθα σχετικών λεπτομερειών. Παρά ταύτα, διά της άνευρέσεως θραυσμάτων τινών έρυθρομόρφου κρατήρος έντός των εκ του τάφου προερχομένων χωμάτων, διαπιστοῦται ή έναπόθεσις άφρηνοσ. Κτερίσματα, προερχόμενα εκ του έσωτερικού του τάφου και άνευρεθέντα έντός των έξ αυτού προερχομένων χωμάτων, είναι τή ακόλουθα:

1. Δύο συνηρημολογημένα θραύσματα λευκής ληκύθου. Σφζ. ύψος 0.143, σφζ. μήκος περιφέρειας 0.106 μ. Έ κάτω κοιλία φέρει καλόν μέλαν γάνωμα. Έπεράνω, σχετικώς πλατεία ζώνη χρώματος καστανού χρυσίζοντος. Άνω, επί της λευκής έπιφανείας της κοιλίας του άγγείου, διά καστανοφαίου χρώματος (matt), ένδιαφέρουσα παράστασις νεκρικής στήλης έδραζομένης επί κρηπίδος εκ

³ Περί του λύχνου ύπ' άριθμ. 165, έ.ά. R. H. HOWLAND, σ. 47, πίν. 6 και 34.

δύο βαθμίδων (πίν. Ε β). Όλίγον άνωθεν του μέσου ταύτης διακρίνομεν δεδεμένην ταινίαν. Τά δύο αίωρούμενα έμπροσθεν της στήλης άκρα άποδίδονται δι' έρυθρού χρώματος. Έτερον άκρον της αυτής ή έτέρας όλίγον ύψηλότερον δεδεμένης ταινίας (μή σφζομένης σήμερον) χρώματος έξιτήλου ιδίους πίπτει πλαγίως της δεξιās πλευράς της στήλης. Άνωθεν της βάσεως διακρίνονται δύο εισέτι προσδεδεμένα ταινία χρώματος έρυθρού, ών πλατυτέρα ή ύψηλότερον εύρισκομένη. Ζεύγος άπολήξεως των ταινιών, πίπτει κάτω, έλίσσεται επί της έπιφανείας των δύο βαθμίδων. Άπαντα τή έλεύθερα άκρα των ταινιών φέρουν θυσάνους έρυθρού και μέλανος νήματος. Είς τή άριστεράν μέρος της στήλης διακρίνεται κατ' άνω κάτω τμήμα ό ποδίσης χιτών ίσταμένης γυναικείας μορφής. Άπόληξις ταινίας χρώματος ιδίους εκ του κανού ό έκράται ή μορφή αυτή διακρίνεται παρά τόν χιτώνα. Πρέπει νά τονισθή ή αξιόλογος προσπάθεια του γραφέως όπως δημιουργήση έντύπωσιν προοπτικής παραστάσεως. Δι' αυτό τās επί των βαθμίδων του μνημείου εύρισκομένας ταινίας άποδίδει σκοπίμως κυματοειδείς. Θά ήδυνάμεθα νά είπωμεν ότι αί παρατηρούμεναι καινοτομίαί προς τονισμόν του βάθους συνδέουν τή θραύσμα προς τή τελευταίον τέταρτον του 5ου π.Χ. αιώνας και νά αναχθώμεν εις τόν κύκλον του γραφέως των «τετραγώνων» (Quadrates) ή, πιθανώτερον, εις τόν του γραφέως των «πτηνών» (Bird), τόν όποιον ένθυμίζει άβιάστος ό τρόπος προσδέσεως των θυσανωτών ταινιών¹ και ή ένίοτε άνά ζεύγη στερέωσις τυτών². Σύγχρονα και τή κατωτέρω περιγραφόμενα θραύσματα λευκών ληκύθων. Τό ύπ' άριθμ. 2 πιθανώς προέρχεται εκ της ήδη περιγραφείσης ληκύθου:

2. Θραύσμα, διαστάσεων 0.038×0.046 μ. του άνω τμήματος της κοιλίας λευκής ληκύθου.

¹ Βλ. λήκυθον α - α πίν. ΙΖ' έν τή δημοσιεύσει του Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περί των έν Εύβοίā αρχαίων τάφων, 1910, σ. 72-73. Βλ. και τās ληκύθους 'Αθηνών: εκ τάφου του 'Ιλισού, ΠΑΕ 1950, 119, εικ. 40-41, και έξ άνασκαφής Λένορμαν, Hesperia 32, 1963, πίν. 44, λήκυθος D2.

² Βλ. ληκύθους D1 (πίν. 41), D2 (πίν. 44) έν Hesperia 32, 1963, σ. 120-121.

Παράστασις προς τή άνω τεταμένης παλάμης δεξιās χειρός διά καστανού ήραιωμένου χρώματος. Έπεράνω τέσσαρες πορτοκαλλόχροι διακοσμητικά ζώναι.

3. Θραύσμα λευκής ληκύθου διαστάσεων 0.068×0.045 μ. Τό θραύσμα, προερχόμενον εκ της κοιλίας του άγγείου, φέρει παράστασιν νεκρικής στήλης διά φαίου έξιτήλου χρώματος. Ταινία έρυθρού και ιδίους χρώματος δεδεμένα επί της στήλης.

4. Όκτώ θραύσματα εκ δύο λευκών ληκύθων. Έπί των θραυσμάτων δυσκόλως διακρίνομεναι ταινία ιδίους ή έρυθρού χρώματος.

5. Θραύσματα έρυθρομόρφου κωδωνοειδούς κρατήρος. Δύο μόνον τεμάχια σφζονται εκ της κυρίας όψεως του άγγείου, ένθ' άντιθέτως ή έτέρα όψη, ή όπισθία, άπαρτιζομένη εκ συγκεκολλημένων θραυσμάτων σφζεται εις ίκανόν τμήμα. Έτερα θραύσματα, μή συναπτόμενα προς άλλα, προέρχονται έπίσης εκ της όπισθίας όψεως του κρατήρος.

Τό άγγείον οὐδόλως ραδινόν κατά τή περίγραμμα, ή λαβή (μία περισωθεισα) άπομακρυσμένη του σώματος, ή κατασκευή έπιμελημένη διά καθαρού άττικού πηλού. Όπτησις πηλού έπιτηχής. Τό στυλινόν βερνίκιον του κρατήρος εύρίσκεται εις άρίστην κατάστασιν. Έπί του περιχειλώματος γλωσσωτόν κόσμημα, επί του λαιμού έσχηματοποιημένος κλάδος δάφνης. Έ έσωτερική έπιφάνεια του άγγείου καλύπτεται υπό μέλανος γανώματος.

Α. Αί σφζόμεναι μορφαι της κυρίας όψεως του κρατήρος είναι κατά πολὺ μικρότεροι των της όπισθίας. Περισωθέντα θραύσματα της όψεως Α, τή κατωτέρω:

Θραύσμα της κοιλίας του κρατήρος, διαστάσεων 0.032×0.024 μ. Έλλιπής άνδρική μορφή έστραμμένη προς τή άριστερά: σφζεται μέρος κεκαμμένου γόνατος, έφ' ου φέρεται μία των χειρών και πρό αυτού προτεταμένη χείρ άνήκουσα εις έτέραν έλλείπουσαν μορφήν (πίν. Γ' β, α).

Θραύσμα εκ της κοιλίας του κρατήρος. Διαστάσεις: σφζ. ύψος 0.024, σφζ. πλάτος 0.056 μ. Έλλιπώς σφζομένη γυναικεία μορφή βαδίζουσα προς τή άριστερά: παρίσταται έν

ὄψει τριῶν τετάρτων καὶ φέρει χιτῶνα καὶ πέπλον μετ' ἀποπύγματος. Διὰ τῆς μόλις διακρινομένης δεξιᾶς χειρὸς βαστάζει ἐπιμηκές τι ἀντικείμενον (θύρσον;). Ὑποκάτω, ζώνη συνεχόμενων μαϊάνδρων καὶ ἀβακωτοῦ κοσμήματος (πίν. ζ' β, ε).

Β. Ἡ δευτερεύουσα ὄψις τοῦ ἀγγείου σφίζεται, συγκεκολλημένη ἐξ εὐαρίθμων θραυσμάτων, εἰς ὕψος 0.168 μ. Σφριζομένη περιφέρειαι κοιλίας 0.208 μ. Μέγιστον πᾶχος πηλοῦ 0.007 μ. Τοῦ κρατήρος σφίζεται τμήμα τῶν χειλέων, τῆς κοιλίας ὡς καὶ μιᾶς τῶν λαβῶν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας παράστασις τριῶν ἀνδρικών μορφῶν (πίν. ζ' α).

Αἱ δύο, ἐλλιπῶς σφριζόμεναι, φέρουν ἱμάτιον, ἴστανται δ' ἐκατέρωθεν πεσσοῦ γυμναστηρίου, ἐδραζομένου ἐπὶ χαμηλῆς βάσεως¹. Ἡ δεξιὰ τοῦ πεσσοῦ μορφῇ, προφανῶς ἀνήκουσα εἰς γυμναστήν, στηρίζεται ἐπὶ βακτηρίας. Πληρέστερον σφίζεται ἡ μορφὴ ἐφήβου, εὐρισκομένη εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ διδασκάλου. Ὁ ἐφηβος παρίσταται ἐστραμμένος πρὸς τοῦτον μετὰ τὴν κεφαλὴν ἐν καταγραφῇ τὸ δὲ σῶμα ἐν ὄψει τριῶν τετάρτων, ἐνδεδυμένος δι' ἱματίου μετὰ χαλαρῶν πτυχῶν. Ἡ κόμη περιβάλλεται διὰ ταινίας χρώματος λευκοῦ. Ὁ κορμὸς τοῦ νέου στρέφεται μετὰ χάριτος πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐνῶ τὸ δεξιὸν τοῦτον πέλμα ἐκτείνεται ὀλίγον πλαγίως καὶ ὀπίσω. Ὁ ἀριστερὸς βραχίονας κεκαμμένος ἐμπροσθεν τοῦ στήθους εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, ὃ δὲ δεξιός, ἐλεύθερος τοῦ ἐνδύματος, ἐκτείνεται παρὰ τὸ ἰσχίον ἡσύχως. Ἐμπροσθεν τῆς κεφαλῆς τοῦτου εἰς σφαιρικὸς ἀρὺβαλλος κεκοσμημένος διὰ λευκῶν ταινιῶν καὶ ἐξηρητημένος ἐκ γνώστῆς κατὰ τὴν χρῆσιν δερματίνης λωρίδος. Ὅπισθεν τοῦ ἐφήβου, ὀρθία ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐναπόκειται μία ὕδρεια. Ἐπὶ ταύτης δι' ἀραιοῦ καστανοῦ βερνικίου ὑποδηλοῦνται φωτοσκιάσεις. Κάτωθεν τῆς παραστάσεως διακοσμητικὴ ζώνη ἐκ τριῶν

συνεχῶν μαϊάνδρων ἐναλλασσομένων πρὸς ἀβακωτὸν κόσμημα.

Ἡ ἀνωτέρω σκηνὴ γυμναστηρίου², ἀποδομένη ἐνταῦθα μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος, κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα (4ον π.Χ. αἰῶνα) ἀπετέλεσε θέμα συχνότατα ἀπαντῶν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς νοτίου Ἰταλίας, καίτοι ἐκφυλισμένον³.

Εἰς τὴν αὐτὴν ὄψιν τοῦ κρατήρος ἀποδίδονται μετὰ βεβαιότητος τὰ κατωτέρω θραύσματα:

Τμήμα τῶν χειλέων, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ἄνω τμήματος κοιλίας τοῦ κρατήρος, συγκεκολλημένον ἐκ τεσσάρων θραυσμάτων. Σφ. μήκος 0.116 μ. καὶ ὕψος 0.06 μ. Γλωσσωτὸν κόσμημα ἐπὶ τοῦ περιχειλώματος, κλάδος δάφνης ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Ἐπὶ τοῦ σφριζομένου ἄνω τμήματος τῆς κοιλίας ἐλλιπῆς παράστασις στλεγγίδος (πίν. ζ' β, γ).

Θραῦσμα ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κρατήρος, διαστάσεων 0.02×0.035 μ. Ἐλλιπῆς παράστασις ἀνδρικής κεφαλῆς. Σφίζονται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ μέρος τοῦ διὰ λευκῆς ταινίας περιβεβλημένου ἄνω τμήματος τῆς κεφαλῆς, ἡ ὁποία, εἰκονίζομένη ἐν κατατομῇ, βλέπει δεξιᾶ (πίν. ζ' β, δ).

Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων τμημάτων τοῦ κρατήρος ἐναπομένουν τρία εἰσέτι θραύσματα, τῶν ὁποίων ἡ κεκοσμημένη ἐπιφάνεια δὲν παρέχει ἐνδείξεις πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς θέσεως ἐξ ἧς προέρχονται. Τὰ σφριζόμενα ἀποτμήματα εἶναι:

Θραῦσμα ἐκ τῶν χειλέων καὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ κρατήρος. Σφριζόμενον μήκος 0.07 μ., σφ. ὕψος 0.032 μ. Ἐπὶ τοῦ περιχειλώματος γλωσσωτὸν κόσμημα. Ὁ λαιμὸς περιθέεται ὑπὸ κλάδου δάφνης (πίν. ζ' β, ε).

Θραῦσμα ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κρατήρος, διαστάσεων 0.040×0.026 μ. Ἐλλιπῆς παράστασις κίονος (;). Εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦτον, ὀλίγον διακρινόμενα πτυχαὶ ἐνδύματος (πίν. ζ' β, στ).

Θραῦσμα ἐκ τοῦ κάτω μέρους τῆς κοι-

¹ Ἀνάλογον στήλην γυμνασίου ἐπὶ συγχρόνου ἀγγείου βλ. ἐν GISELA M. A. RICHTER - L. F. HALL, Red-figured Athenian Vases in the Metropolitan Museum of Art, 1936, σ. 193 - 194, πίν. 152, ὅπου ἡ πελίκη 153 τοῦ Ζωγράφου τοῦ Δίνου (420 - 410 π.Χ.) μετὰ παράστασιν τριῶν ἀθλητῶν παρὰ τὴν στήλην γυμνασίου.

² Περί σκηνῶν ἐκ παλαιστρας βλ. SEMNI KAROUZOU, Scènes de palestres, BCH 86, 1962, σ. 430 - 466, εἰκ. XIII - XVIII.

³ Πλήθος ἀναλόγων παραστάσεων βλ. ἐν C. V. A. Italia (6) 248 - 299 = Lecce (2) IV, D, πίν. 9 - 28. (Stile Apulo).

λίας τοῦ κρατήρος, διαστάσεων 0.038×0.029 μ. Ζώνη συνεχόμενων μαϊάνδρων καὶ ἀβακωτοῦ κοσμήματος. Ὑπεράνω ἐλλιπῆς παράστασις. Ἴσως εἰκονίζονται οἱ ἄκροι δάκτυλοι τοῦ ποδὸς μιᾶς τῶν παριστανομένων μορφῶν (πίν. ζ' β, ε).

Ἡ εὐρεῖα κοιλία τοῦ κρατήρος καλύπτεται ὑπὸ ἐξαιρετοῦ ποιότητος βερνικίου. Διὰ πλαγίου φωτισμοῦ διακρίνεται ἡ χρῆσις παχυτέρου βερνικίου κατὰ τὸ περιγράμμα τῶν μορφῶν. Αἱ πτυχαὶ τῶν ἐνδύματων καὶ αἱ φωτοσκιάσεις ἔχουν ἀποδοθῇ δι' ἡραιωμένου καστανοῦ βερνικίου. Ἀνάλογος, πρὸς ἐμπλουτισμὸν τῆς παραστάσεως, ἡ χρῆσις λευκοῦ χρώματος πρὸς δήλωσιν τῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἐφήβων ταινιῶν. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἀγγειογράφου, διακρινομένη διὰ τὴν φυσικότητα καὶ τὴν ἐπιμελελημένην ἐκτέλεσιν τῆς ἀπεικονίσεως, ἐλκύει διὰ τῆς πραότητος καὶ εὐγενείας τῶν παριστανομένων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐξ ἀναλύσεως συνάγεται, ἔχουν δεχθῇ ἐπίδρασιν ἐκ τῶν γλυπτῶν ἀριστουργημάτων τῆς περιόδου καθ' ἣν εἰργάσθη ὁ ζωγράφος. Ἡ προσθία ὄψις τοῦ ἀγγείου ἐκοσμεῖτο μετὰ μορφᾶς μικροτέρων διαστάσεων ἐκείνων τῆς ὀπισθίας ὄψεως (βλ. θραύσματα, πίν. ζ' β, α - ε). Γεγονὸς ἐπισῦρον τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἶναι ἡ ἐλλιπῆς προοπτικὴ ἀπόδοσις τοῦ περιγράμματος τῶν ποδῶν εἰς τὰς παριστανόμενας μορφὰς τοῦ κρατήρος. Αὕτη εὐρίσκεται εἰς προφανῇ ἀσυμφωνίαν πρὸς τὴν ὑπόλοιπον σύνθεσιν, ἡ ὁποία ἀποδίδεται μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Παράστασις τεχνοτροπικῶς συγγενῆς κατὰ τὴν χαλαρὰν ἀπόδοσιν τῶν πτυχῶν τῶν χιτῶνων, προσέτι δὲ καὶ τὸ ἀτελὲς περιγράμμα τῶν κάτω ἄκρων τῶν ἐφήβων, εὐρηται εἰς πελίκην τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου¹. Ἡ πελίκη, συνδεθεῖσα ὑπὸ τοῦ BEAZLEY πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ γραφέως τοῦ Δίνου τοῦ Βερολίνου, κατατάσσεται εἰς τὴν δεκαετίαν τοῦ 420 - 410 π.Χ.

Ἐκ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ κρατήρος τὸ

θραῦσμα ε τοῦ πίν. ζ' β παρουσιάζει τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον. Αἱ πτυχώσεις τοῦ ἐξωγραφημένου πέπλου διαγράφονται ἐνισχυτῶς διὰ γραμμώσεων σπειροειδῶν ἀλλαχού δὲ κυματοειδῶν. Ἡ τοιαύτη ἐκτέλεσις εὐρίσκεται ἐγγὺς τοῦ ἐπὶ τοῦ κρατήρος τῆς Βοστώνης σχεδίου (95.25), τοῦ ἀποδιδόμενου εἰς τὸν γραφέα τοῦ Κλεοφῶντος². Πλέον διαφωτιστικὴ ἀποβαίνει ἡ παρατηρουμένη ὁμοιότης τῶν πτυχώσεων τοῦ πέπλου τῆς μορφῆς τοῦ θραύσματος ε πρὸς τὰς ἀραιότερας ὅμως ἀναδιπλώσεις καὶ ἐν γένει τὴν γραμμικὴν ἀπόδοσιν, ἡ ὁποία ποικίλλει τὰς χλαμύδας τῶν κυνηγῶν, εἰς παράστασιν ἐπὶ τοῦ κρατήρος MS 5682 εὐρισκομένου ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ παράστασις, ἀνήκουσα εἰς τὴν δεκαετίαν τοῦ 420 - 410 π.Χ., ἀποδίδεται εἰς τὸν γραφέα τοῦ Δίνου³. Ἐπίσης εἰς τὸν αὐτὸν καλλιτέχνην ἔχει ἀποδοθῇ τὸ θραῦσμα κωδωνοειδοῦς κρατήρος (24.97.38) τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου Ν. Ὑόρκης μετὰ παράστασιν ἀνακλινομένου ἐφήβου⁴. Ἡ κατατομὴ τοῦτου, λεπτομέρεια εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἐλκυστικὴν διευθέτησιν τῶν βοστρύχων, εὐρίσκουν παράλληλον εἰς τὸν ἐφηβον τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου πίν. ζ' α. Πιθανώτατα ἡ σύνθεσις τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ κρατήρος σχετίζεται μετὰ σκηνὴν Διονύσου καὶ τῆς ἀκολουθίας του. Ὁ κρατὴρ δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 430 - 420 π.Χ. χρόνους (BEAZLEY δι' ἐπιστολῆς). Φαίνεται ὅτι τεχνοτροπικῶς συνδέεται μετὰ τὸν Ζωγράφον τοῦ Δίνου, καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς σχολῆς τοῦτου.

Ἐκ τοῦ γεμίσματος τοῦ τάφου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἐπιχώσεως προέρχονται καὶ τὰ ἐπόμενα θραύσματα:

6. Θραῦσμα ἐρυθρομόρφου ἀγγείου, διαστάσεων 0.037×0.037 μ. Σφίζεται τμήμα ἐκ

¹ RICHTER-HALL, ἔ. ἀ. πελίκη 153, σ. 193 - 4, πίν. 152, 173. Ἐτέρα πελίκη τοῦ 420 π.Χ. (BEAZLEY «Art des Kleophonmalers») εἰκονίζει ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως μορφὴν φέρουσαν χιτῶνα μετὰ ὁμοίων πτυχώσεων καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ ἡμέτερον σχέδιον προοπτικὴν ἀπόδοσιν τῶν κάτω ἄκρων: C. V. A. Deutschland (1) 1 - 46 = Bonn (1) 1 - 46, III, σ. 15 - 16, πίν. 14, 1 - 2.

² J. D. BEAZLEY, Attic Red-figured Vases in American Museums, 1918, σ. 181 - 2, εἰκ. 114.

³ J. D. BEAZLEY, Attic Red-figure Vase-painters, Oxford 1963, τ. II, σ. 1154, Bell-kraters, 37, ὅπου ὁ κρατὴρ 5682 τοῦ Ζωγράφου τοῦ Δίνου.

⁴ J. D. BEAZLEY, Attic Red-figure Vase-painters, Oxford 1963, τ. II, σ. 1153, Bell-kraters, 23, βλ. θραῦσμα 24.97.38.

χλαμύδος μετ' ἀραιῶν πτυγώσεων. Ἐσωτερικῶς μέλαν ἡραιωμένον γάνωμα (πίν. Ε δ, 1).

7. Θραύσμα ἐκ τῆς κάτω κοιλίας ἐρυθρομόρφου ἀγγείου. Διαστάσεις 0.039×0.034 μ. Σφύζεται τμήμα ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους ἰσταμένης μορφῆς γυναικὸς ἐνδεδυμένης δι' ἱματίου, ὅφ' ὃ διαφαίνεται πολύπτυχος χιτῶν. Δεύτερον τέταρτον 5ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. Ε δ, 2).

8. Θραύσμα ἐκ τῆς ἄνω κοιλίας ἐρυθρομόρφου ἀρρυθροειδοῦς ληκύθου. Σφύ. ὕψος 0.029, μήκος περιφέρειας (σφύ.) 0.046 μ. Ἐκ τῆς παραστάσεως σώζονται ἡνωρθωμένα πτέρυγες. Φαίνεται ὅτι αὐτὰ ἀνήκουν εἰς ἰπταμένην μορφήν ἢ εἰς σφίγγα. Τὸ ἀρχαιότατον τοῦτο μυθολογικὸν ὄν ἀπαντᾷ πολλάκις εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν τοῦ β' ἡμίστου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἀγγεῖα καὶ δὴ λήκυθοι ἀρρυθροειδεῖς, χρησιμεύουσαι ἰδιαίτητα ὡς νεκρικαὶ προσφοραί, κοσμοῦνται συχνότατα μὲ σφίγγας, λόγῳ τοῦ χθονίου αὐτῶν χαρακτήρος.

9. Θραύσμα ἐκ τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας λευκῆς ληκύθου.

10. Ἐρυθρόμορφον θραύσμα ἀγγείου, διασφύζον ἐλλειπὸς ἀκαθόριστον παράστασιν.

11. Θραύσμα ληκύθου μετ' ἐφθαρμένου λευκοκίτρινου ἐπιχρίσματος.

12. Θραύσμα ἀγγείου, κεκοσμημένον διὰ πλατείας μελαίνης ταινίας.

Ὁ τάφος III, χρονολογούμενος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων κτερισμάτων, τοποθετεῖται ἐντὸς τῆς δεκαετίας 430 - 420 π.Χ.

Ταφὴ IV. Ὁ τάφος IV ἐδραζόμενος ἐπὶ τοῦ προαναφερθέντος ἐδαφικοῦ ἐξάρματος (πρβ. ἀνωτ. σ. 10) ὑπῆρξεν ὁ μόνος ἀνευρεθεὶς ἐξω τῶν ὀρίων τοῦ οἰκοπέδου, κείμενος καθ' ὀλοκληρίαν ὑπὸ τὴν παρακειμένην ὁδὸν Ψαρομηλίγγου, μὲ προσανατολισμὸν Β.-Ν. καὶ ἐλαφρὰν ΒΔ. ἀπόκλινσιν. Ἀνευρέθη εἰς βάθος 2.70 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κρασπέδων, ἀπέχων 1.85 μ. ἀνατολικῶς τοῦ Μνημείου (περὶ τοῦτου διαλαμβάνομεν κατωτέρω ἐν σ. 19-21) καὶ 0.15-0.20 μ. πέραν τῆς βορείας οἰκοδομικῆς γραμμῆς (βλ. κάτωψιν εἰκ. 1). Τὸ μὴ-κοσμημένον τῶν τάφων δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἐπακριβῶς, διότι ἡ ἔρευνα ἐγένετο διὰ διανοίξεως στενῆς σήραγγος ἐκ τῆς βο-

ρείας παρειᾶς τοῦ οἰκοπέδου πρὸς τὴν ὁδόν. Ἡ διερεύνησις τοῦ τάφου ἐπετεύχθη εἰς μῆκος 1.70 μ. Πλάτος καὶ ὕψος τάφου 0.50 καὶ 0.40-0.45 μ. ἀντιστοίχως.

Ὁ τάφος, κεραμοσκεπὴς τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν καλυβιτῶν, χάριν στερεωτέρας κατασκευῆς ἐστηρίχθη ἐκατέρωθεν οὐχὶ διὰ μῆας μεμονωμένης, ὡς συνήθως, σειρᾶς κεράμων, ἀλλὰ διὰ τριῶν ἐπαλλήλων. Ἀνὰ δύο κέραμοι ἔφρασσον καὶ ἐκατέρωθεν τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ τάφου.

Τὸ δάπεδον ἀπρητίζετο ἐκ στρωτῆρων τεθειμένων κατὰ μῆκος. Αἱ πλείσται τῶν κεράμων ἔφερον ἐσωτερικῶς μέλαν γάνωμα. Πάχος κεράμων 0.015-0.020 μ. Ἐντὸς τοῦ τάφου, ἐκτάδην κείμενος, ἀνευρέθη σκελετὸς γυναικὸς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς Νότον, ὡς δεικνύουν τὰ κτερίσματα. Παρὰ τὴν λεκάνην τῆς νεκρᾶς ἀνευρέθησαν τεθραυσμένα, ἔνεκα ὑποχωρήσεως τῆς ὁροφῆς τοῦ τάφου, τὰ κάτωθι εὐρήματα:

1. Σκύφος ἐξ εὐαρίθμων θραυσμάτων συγκολλημένος, ἐλλειπὴς κατὰ τὸ χεῖλος καὶ μικρὸν τμήμα ἀμφοτέρων τῶν λαβῶν. Ὑψ. 0.05. Διάμ.: βάσ. 0.065, χεῖλ. 0.103 μ. Σῶμα σχετικῶς βαθύ, λαβαὶ ὀριζόντιοι, βάσις δακτυλίσχημος. Μέλαν γάνωμα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας, πλὴν τοῦ διὰ πορφυροῦ χρώματος κεκοσμημένου δίσκου τῆς βάσεως. Ἐπὶ ταύτης, πέριξ τοῦ διὰ μέλανος στίγματος σημειωμένου κέντρου, τρεῖς ὁμόκεντροι κύκλοι. Τῶν αὐτῶν περίπου διαστάσεων ὁ σκύφος LIX, 4, τῆς παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος ἐρεῦνης, προερχόμενος ἐκ τάφου τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος¹. Ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἡμέτερον σκύφον, ὡς πρὸς τὴν βάσιν καὶ τὸ περίγραμμα τῆς κοιλίας, κεῖνται οἱ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῆς Ὀλύνθου εὐρεθέντες ὑπ' ἀριθμ. 660 καὶ δὴ 665 σκύφοι, ἀμφοτέρωθεν χρονολογούμενοι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος², ὡς καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος σκύφου τοῦ τάφου IV (πίν. Ζ α ἀριστερά).

2. Λεκανὶς μετὰ πώματος ἐξ εὐαρίθμων θραυσμάτων συγκολλημένη, ἐλλειπὴς κατὰ

¹ ΑΕ 1958 (1961), σ. 93, εἰκ. 161.

² Βλ. DAVID M. ROBINSON, Excavations at Olynthus, τ. XIII, 1950, σ. 330-331, πίν. 209.

μικρὸν τμήμα τῆς κοιλίας καὶ ἐν θραύσμα τοῦ χείλους τοῦ πώματος. Ὑψος μετὰ πώματος 0.075. Διάμ.: βάσ. 0.051, πώματος 0.041 μ. Εὐρὺ χαμηλὸν σῶμα μετ' εὐρείας δακτυλιοσχίμου βάσεως (0.013 μ.). Πῶμα μετὰ δυσκοιδοῦς ἐπιπέδου λαβῆς, πεπιεσμένης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Μέλαν γάνωμα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας, πλὴν τῆς διὰ πορφυροῦ χρώματος κεκοσμημένης δακτυλιοσχίμου βάσεως καὶ τῆς δυσκοιδοῦς λαβῆς, ὅπου πέριξ τοῦ κέντρου φέρονται ἐπὶ τῆς ἐξηρημένης ἐπιφανείας δύο ὁμόκεντροι κύκλοι. Ἐκ τῆς Ὀλύνθου παρόμοιαι λεκανίδες χρονολογοῦνται κυρίως εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Εἰδικώτερον ἡ λεκανὶς 1010¹ μετ' εὐρείας δακτυλιοσχίμου βάσεως, ἀλλ' ὑψηλότερα, χρονολογεῖται εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ αἰῶνος. Ἐπίσης ὅμοιοι πρὸς τὴν ἡμετέραν λεκανίδα, χρονολογούμενοι εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., εἶναι οἱ τύποι 636 καὶ 636B². Οὕτω ἡ ἡμετέρα λεκανὶς, κατὰ τι νεώτερα τῶν δύο τελευταίων τούτων τύπων, χρονολογεῖται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. Ζ α δεξιὰ).

3. Ἐρυθρόμορφον ἀρρυθροειδὲς ληκύθιον, ἐλλειπὲς κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χείλους καὶ τὴν λαβὴν ἀπὸ τῆς ἀποφύσεώς της. Ὑψος 0.097, διάμετρος βάσεως 0.048 μ. Γάνωμα εἰς πλείστα σημεία ἐφθαρμένον. Ἐπὶ τῆς κοιλίας παράστασις κεφαλῆς γυναικὸς ἐν κατατομῇ πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ παριστανόμενη εἰκονίζεται βλέπουσα πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἄνω. Ἡ κεφαλὴ της κοσμεῖται διὰ κρηδέμνου μὲ κομψὸν δεσμὸν κόμης ὀπίσω, κόρυμβον. Ἡ εἰκονιζομένη φέρει ἐνώτια καὶ περιδέριον. Ἐπὶ τοῦ κροτάφου εὐμεγέθους δίσκος καὶ κυματοειδὲς γραμμὰ ἀποδίδουσι βοστρύχους. Μικρὸν στίγμα ἐπὶ τῆς ρινός. Ἐμπροσθεν τῆς κεφαλῆς βλαστόσπειρα. Ἡ ὅλη παράστασις περιορίζεται κάτω ὑπὸ λεπτῆς ταινίας διηκούσης κατὰ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν. Ἰχνη πορφυροῦ χρώματος ἐπὶ τῆς παραστάσεως ὡς καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀγγείου (πίν. Ζ β ἀριστερά).

Θέματα παρεμφερῆ προτομῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων παρουσιάζονται ἐπὶ ἀρρυθροειδῶν ἰδίᾳ ληκύθων καὶ πωμάτων λεκανίδων πρὸς

τὸ τέλος τοῦ 5ου καὶ κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰ.³. Ἡ ὡς ἄνω λήκυθος χρονολογεῖται εἰς τὸ α' τέταρτον τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῶν λοιπῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου. Εἰς τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἀνήκει ἀνάλογον εὑρημα τῆς Ὀλύνθου: Ἡ ἀρρυθροειδὲς λήκυθος 251, ἡ ὅποια εἶναι σφαιρικώτερα τῆς ἡμετέρας, ἡ δὲ παριστανόμενη κεφαλὴ φέρει διάφορον κάλυμμα⁴.

4. Πυξὶς ἐρυθρόμορφος, ἐξ εὐαρίθμων θραυσμάτων συγκολλημένη. Ἐλλειπὴς κατὰ τινα μέρη τοῦ σώματος ὡς καὶ τοῦ πώματος. Ὑψος: μετὰ πώματος 0.06 ἄνευ πώματος 0.04. Διάμετροι: βάσεως 0.075, χείλων 0.106, πώματος 0.13 μ.

Τὸ σῶμα, ἀβαθεῖς κυλινδρικών, προεξέχει ἐξωτερικῶς καὶ ὑπεράνω τῆς βάσεως ὀριζοντίως καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν. Ἡ βάσις εἶναι δακτυλίσχημος μὲ αἰσθητῶς ἡλαττωμένην διάμετρον. Τὸ κυρτὸν πῶμα φέρει ἐν τῷ κέντρῳ ὀπὴν πρὸς στερέωσιν μεταλλικοῦ κρίκου. Ἐξωτερικῶς τὸ κυρτὸν τοίχωμα τῆς πυξίδος περιθέεται ὑπὸ θαλλοῦ δάφνης μετὰ λευκῶν ἀνθέων καὶ ἡ κάτωθεν προεξοχή ὑπὸ ἰωνικοῦ κυματίου. Ἐπὶ τῆς ἐξηρημένης ἐπιφανείας τῆς δακτυλιοσχίμου βάσεως, πέριξ τοῦ διὰ στίγματος σημειωμένου κέντρου, τρεῖς λεπτοὶ ὁμόκεντροι κύκλοι φαιοῦ χρώματος ὡς καὶ δύο μέλανες παχεῖς. Ἐσωτερικῶς μέλαν γάνωμα. Ὅμοιος τὸ αὐτὸ γάνωμα καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ πώματος ἐπιφανείας.

Τὸ πῶμα σώζεται εἰς καλὴν κατάστασιν. Τοῦτο κοσμεῖται ἐξωτερικῶς, ἀφ' ἐνδὸς ὑπὸ δύο ὁμοκέντρων ταινιῶν, αἱ ὅποιαι φέρουν ἰωνικὸν κυμάτιον, ἐξ ὧν ἡ μία εἶναι πέριξ τῆς ὀπῆς τῆς ἐλλειπούσης λαβῆς, ἡ δ' ἑτέρα περὶ τὸ χεῖλος, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ παραστάσεως γυναικωνίτου, ἐξ μορφῶν μεταξὺ τῶν δύο ταινιῶν (πίν. Ζ β δεξιὰ καὶ Ζ γ).

Τὸν πυρῆνα τῆς παραστάσεως ἀποτελοῦν δύο καθήμεναι γυναικεῖαι μορφαί. Μεταξὺ τούτων νεᾶνις, πιθανώτατα χορεύτρια, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ σώματος καὶ τὴν

³ Βιβλιογραφίαν βλ. ἐν ΑΕ 1958 (1961), σ. 80, 4 (εἰκ. 138).

⁴ DAVID M. ROBINSON, ἔ. ἀ. τ. V, 1933, σ. 147, πίν. 116.

¹ DAVID M. ROBINSON, Olynthus, τ. XIII, 1950, σ. 408 (1010), πίν. 207.

² Αὐτόθι σ. 322 (636 καὶ 636B), πίν. 211.

περιέλιξιν τοῦ χιτῶνος περὶ τὰς κνήμας, δοχον-
μένη ἐγγειρίζει εἰς τὴν καθημένην νεαράν ἀν-
τικειμένον τι. Ἰσως ἡ δεχομένη τοῦτο εἶναι μέλ-
λουσα νύμφη, ἥτις φέρει χιτῶνα μετὰ ζώνην περὶ
τὴν ὀσφύν καὶ κάθεται ἐπὶ ὑφάσματος ἐρριμ-
μένου ἐπὶ ἑδρας, καλυπτομένης ὑπὸ τοῦτου.
Περιδέραιον καὶ ψέλια στολίζουν τὴν παρι-
στανομένην νεάνίδα· ταύτης ἡ κεφαλὴ κοσμεῖ-
ται διὰ κομποῦ κορύμβου.

Ἡ ἑτέρα καθημένη γυναικεία μορφή γυμνὴ
κατὰ τὸν ἄνω κορμόν, μετὰ τὸν χιτῶνα περιβάλ-
λοντα τὸ κάτω σῶμα ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὀσφύος,
στρεφομένη ὀπίσω θεᾶται τὴν σκηνήν. Ἡ εἰ-
κονιζομένη φέρει ψέλια καὶ ἐνώτια. Ἡ διευ-
θέτης τῆς κόμης δι' ὀπισθοσφενδόνης δια-
φέρει τῆς τῶν λοιπῶν γυναικῶν, αἵτινες φέ-
ρουν κόρυμβον. Ἡ κοσμοῦσα τὴν κόμην ὀπι-
σθοσφενδόνη καὶ ἡ γυμνότης τοῦ ἄνω κορ-
μοῦ τῆς γυναικὸς εἶναι ἐνδείξεις βεβαιούσαι
παράστασιν Ἀφροδίτης. Καὶ εἰς τὰς δύο κα-
θημένας μορφὰς τῆς παραστάσεως παραλείπε-
ται ἡ γραπτὴ ἀπόδοσις τοῦ καθίσματος.

Δεξιότερον τῶν καθημένων μορφῶν παρί-
σταται ἑτέρα νεᾶνις μετὰ δύο ἑρώτων. Ὁ
εἰς ἐκ τῶν ἑρώτων προτείνει στέφανον εἰς
τὴν νεάνίδα, ἡ ὁποία, κινουμένη ταχέως ἐμπρός,
στρέφει τὴν κεφαλὴν τῆς ὀπίσω πρὸς αὐτόν.
Ὁ δεύτερος ἑρως, εὐρισκόμενος μετὰ τῆς
νεάνιδος καὶ τῆς θεᾶς, περικλείει ἐντὸς τῶν
δακτύλων τῆς δεξιᾶς ἀνυψωμένης παλάμης
ἀκαθόριστον ἀντικείμενον.

Ἡ αἰσθητικὴ ἀπόδοσις τῆς παραστάσεως,
μετὰ τὸν δεσμὸν ἐξαρτήσεως ἐκ τῶν συχνά-
κις κατὰ τὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ. αἱ ἀπαντω-
μένων παραστάσεων γυναικωνίτου ἐπὶ πομά-
των πυξίδων, δὲν στερεῖται χάριτος, καίτοι ἡ
ἀνάλυσις τοῦ περιγράμματος καὶ ἄλλαι ἰδιαί-
τεραι λεπτομέρειαι τῶν μορφῶν παρέχουν τὴν
ἐντύπωσιν προχειροποιήτου σχεδίου. Σημειοῦ-
ται χρῆσις λευκοῦ χρώματος πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ
στεφάνου, τῶν ψελίων καὶ τῶν περιδερσίων.

Ἡ παράστασις Ἀφροδίτης ἐντὸς γυναικω-
νίτου καὶ διὰ τὴν νύμφην εὐρίσκει ἀντι-
στοιχίαν εἰς παράστασιν τοῦ Μειδίου ἐπὶ θραύ-
σματος τοῦ Δούβρου¹. Αἱ πτυχαὶ εἰς τοὺς χι-

¹ G. NICOLÉ, Meidias, Genève 1908, σ. 144,
πίν. VIII, 2 καὶ IX.

τῶνας τῶν γυναικῶν ἐμφανίζονται πλούσιαι διὰ
τῆς σχεδιάσεως πολυαρίθμων παραλλήλων
γραμμῶν, ὡς καὶ εἰς τὸ ἔνδυμα καθημένης γυ-
ναικὸς ἐπὶ πυξίδος εὐρισκομένης εἰς Toronto².
Ἡ παράστασις ἐντάσσεται εἰς τὰς δεχθείσας
Μειδιακὴν ἐπίδρασιν ἐρυθρομόρφους ἀπεικονί-
σεις καὶ ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ.
αἰῶνος. Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἡμετέρας
πυξίδος, ἢ μὴ ζωγραφικὴ ἀπόδοσις τῶν καθι-
σμάτων, ἐφ' ὧν κάθονται αἱ κύριαι μορφαί. Ἡ
ἐμφανιζομένη πυξὶς τῆς συλλογῆς Robinson
(χρονολογούμενη περὶ τὸ 400 π.Χ.), συγκατα-
λεγόμενη μετὰ τῶν ἑργῶν μεταγενεστέρως
Μειδιακῆς τεχνολογίας, μετὰ γενικὴν ἀπόδο-
σιν σχημάτων καὶ πτυχῶν ἐνδυμάτων δει-
κνύοντα στενὴν συγγένειαν πρὸς τὰ τῆς ἡμε-
τέρας, παριστᾷ ὁμοίως καθημένην γυναῖκα ἐπὶ
μὴ ἀπεικονισθείσης ἑδρας³.

Εἰς τὴν κατάταξιν τῆς ἡμετέρας πυξίδος εἰς
σχολὴν μεταγενεστέρως Μειδιακῆς τεχνολογί-
ας καὶ τὴν εἰς τὸ 400 π.Χ. περίπου χρονολό-
γησιν ταύτης συντελοῦν καὶ ἕτερα στοιχεῖα,
ὅπως ἡ ἀπόδοσις τῶν κινουμένων νεανίδων
καὶ ἡ κόμμωσις τῆς νεωτέρας τῶν καθημένων
γυναικῶν μορφῶν. Ἡ τοιαύτη διευθέτησις
τῆς κόμης εὐρίσκει ἀντιστοιχίαν εἰς ἀνάλογον
παράστασιν ἐπὶ πυξίδος εὐρισκομένης εἰς Ἀ-
μερικὴν⁴. Ἡ διάταξις τῶν μελῶν καὶ τοῦ περι-
γράμματος τοῦ χιτῶνος τῆς τρεχούσης νεᾶ-
νιδος τῆς ἡμετέρας πυξίδος ἐνέχει ὁμοιότητος
πρὸς τὴν κινουμένην γυναῖκα τῆς πυξίδος τῆς
ὡς ἄνω συλλογῆς. Ἀναλογίαν πρὸς τὴν αὐ-
τὴν νεάνίδα ἐμφανίζει ἡ μορφή τῆς Πειθούς
ἐπὶ τῆς ὕδρας τοῦ Μειδίου⁵. Ἡ Πειθὸς, καί-
τοι κινουμένη ἀντιθέτως πρὸς τὴν νεάνίδα τῆς
ἡμετέρας πυξίδος, δεικνύει πόσον ἐξαρτᾶται
ἐκ τοῦ Μειδιακοῦ κύκλου ὁ γραφεὺς τοῦ
νῦν δημοσιευομένου εὐρήματος. Τέλος ἡ ἀνα-
τομικὴ ἀπόδοσις τῶν ἑρώτων ἐνθυμίζει τὴν

² ROBINSON - HARCUM - ILIFFE, Greek Vases at
Toronto, 1930, τ. I, σ. 180 (πυξὶς ὑπ' ἀρ. 370), τ. II,
πίν. LVIII.

³ C. V. A., The Robinson Collection, Baltimore,
Md., fasc. 3 (U. S. A. fasc. 7), σ. 21-22, πίν. XII, 6.

⁴ C. V. A., Fogg Museum and Gallatin Collec-
tions (U. S. A. fasc. 8), σ. 36-37 (πυξὶς ὑπ' ἀρ. 5a-b),
πίν. XX.

⁵ G. NICOLÉ, ἔ.δ. σ. 60, πίν. II.

βαδίζουσιν ἀνδρικήν μορφήν τῆς πυξίδος
τοῦ Birmingham. Ἡ πυξὶς αὕτη κατὰ τὸν
BEAZLEY ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου π.Χ.
αἰῶνος¹.

Γενικῶς ἡ σύνθεσις τῆς παραστάσεως τῆς
πυξίδος εἶναι μᾶλλον χαλαρά. Ἡ τεχνολογία
γνωστῶν ἑργῶν παλαιότερων ζωγράφων ἔχει
ἐν μέρει ἀναμειχθῆ εἰς προσπάθειαν δημιουρ-
γίας ἐλκυστικοῦ συνόλου. Δικαίως ἡ ΣΕΜΝΗ
ΠΑΠΑΣΠΥΡΙΑΝ - ΚΑΡΟΥΖΟΥ διείδε τὰς «ἐκλε-
κτισμοὺς» εἰς τὴν σύνθεσιν.

Τὰ ἀνωτέρω κτερίσματα, ἀποτελοῦντα σαφῆ
χρονολογικὰ δεδομένα τῆς ταφῆς IV, ἐντάσ-
σονται ταύτην ἐντὸς τῆς εἰκοσιπενταετίας 400 -
375 π.Χ.

Β. ΤΟ ΚΛΑΣΣΙΚΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ

Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν προαναφερθεῖσαν
συστάδα τάφων θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καὶ
εὐμεγέθης κρητὶς ἀνήκουσα εἰς μνημεῖον τοῦ
γνωστοῦ τύπου , ἀνευρεθεῖσα εἰς ἀπόστασιν
2.70 μ. ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παρειᾶς τοῦ οἴκο-
πέδου (εἰκ. 1, κάτωρις). Ἡ κρητὶς αὕτη ἀνήκεν
εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν Μνημείου, ὅπερ δὲν κα-
τωρθώθη νὰ ἀνασκαφῇ πλήρως, καθ' ὅσον τὸ
σημαντικώτερον τμήμα, τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς
τὴν πρόσοψιν τοῦτου, ἐπεξετείνετο ὑπὸ τὴν
βορείως διερχομένην ὁδὸν Ψαρομηλίσσου. Τὸ
εἰσέτι ἄσκαπτον τμήμα τοῦ Μνημείου ἀναμένει
μελλοντικὴν πλήρη ἀποκάλυψιν τοῦ, αὕτη δὲ
ἀναμφιβόλως θὰ προσφέρει νέα σημαντικὰ
στοιχεῖα εἰς τὴν μελέτην τῆς σχηματικῆς ἐξε-
λίξεως τῶν συναφῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἑργῶν
τῆς ἀρχαιότητος.

Τὰ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ ἐρευνηθέντα ἐρεῖπια ἐμ-
φανίζουν οὐσιώδη σχέσιν πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε
ἀποκαλυφθέντα μνημεῖα τύπου , ἥτοι μῆς
προσώφους καὶ δύο καθέτων πρὸς αὐτὴν πλευ-
ρῶν². Ἡ σχέσις αὕτη ἔγκειται εἰς τὸν προ-

¹ A. METZGER, Les représentations dans la cé-
ramique attique du IVe siècle, 1951, σ. 82
πίν. VI, 2.

² Τοπολογικῶς ἐγγύτερον, κατὰ τὴν μαρμαρίνην
τοιχοδομίαν τοῦ Μνημείου τῆς πλατείας Ἐλευθερίας,
δύναται νὰ θεωρηθῇ ἑν ἀνάλογον κατασκευάσμα τοῦ
Κεραμεικοῦ, καίτοι ἡ κρητὶς τοῦτου δὲν εἶναι παραλ-
ληλόγραμμος ἀλλ' ἔχει τὸ γνωστὸν σχῆμα Π, ὡς καὶ
ἡ ὑπερυψωμένη ἐξ Ὑμηττοῦ μαρμαροῦ τοιχοδομία.

αναφερθέντα τρόπον οἰκοδομήσεως, ὁ ὁποῖος
χαρακτηρίζει τὰς ὁρατὰς μαρμαρίνας πλευρὰς
τοῦ κτίσματος τοῦ οἰκοπέδου Κακαβᾶ. Παρὰ
ταῦτα, ἡ θεμελίωσις τοῦ Μνημείου παρέχει ὠρι-
σμένας ἰδιορρυθμίας. Συνίσταται ἐκ κρητίδος
σχήματος παραλληλογράμμου, ὠκοδομημένης δι'
εὐθύπτων ἐρυθρῶν κροκαλοπαγῶν πλίνθων.

Ὑπεράνω τῶν τριῶν πλευρῶν ταύτης βαίνει
ἡ προαναφερθεῖσα μαρμαρίνη τοιχοδομὴ μορ-
φῆς ὀρθοστατῶν, ἐπικαθημένη χαμηλοῦ τοιχο-
βάτου τῆς αὐτῆς ὕλης³ (πίν. Η α'). Μέρους τῆς
τοιαύτης τοιχοδομίας ἀνευρέθη ἅμα τῇ ἐνάρ-
ξει τῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς
κρητίδος. Ἀντιθέτως, οὐδὲν διεσώθη ἐπὶ τοῦ
ἀποκαλυφθέντος τμήματος τῆς ἀνατολικῆς
πλευρᾶς, γεγονὸς ὀφειλόμενον εἰς μεταγενε-
στέραν παραβίαν τοῦ Μνημείου.

Πρὸς ἀπόκτησιν συνεπῶς σαφεστέρως εἰκό-
νος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διαρθρώσεως τοῦ Μνη-
μείου ἡ ἐρευνα ἐστράφη ἰδίως περὶ τὸ δυτικὸν
ἀσύλητον τμήμα τοῦτου. Ἐπεδιώχθη λοιπὸν ἡ
κατὰ 60 εἰσέτι ἑκατοστὰ, πέραν τῆς βορείως
οἰκοδομικῆς γραμμῆς, ἀποκάλυψις τῆς μαρμα-
ρίνης τοιχοδομίας. Ἡ ἐνταῦθα διενεργηθεῖσα
ἐρευνα ἔδειξεν, ὅτι ἐπὶ τῆς εὐθυνητῆρας ἡδρά-
ζετο ὁ τοιχοβάτης εἰσέχων κατὰ 50 ἐκ. ἀπὸ
τῆς ἀκμῆς ταύτης (βλ. τομὴν Α—Α εἰκ. 1).
Ὁ τοιχοβάτης συνίστατο ἐκ πλίνθων κυανο-
τέφρου ὕμης λίθου⁴, ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦτου
ὑπερυψωμένη τοιχοδομία, ἡ ὁποία εὐρίσκετο
εἰς βάθος 1.80 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κρασπέ-
δων. Ἡ τοιχοδομία εἰσεῖχε τῆς ἀκμῆς τοῦ
τοιχοβάτου κατὰ 12 ἐκ. σχηματιζομένου τοιου-
τοτρόπως ἐξέχοντος ἀναβαθμοῦ ὑπεράνω τῆς
εὐθυνητῆρας.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα τοιχοδομῆς ἐπὶ
τῆς δυτικῆς ὕψους τῆς κρητίδος ἀπετελεῖτο ἐκ

Τὸ μνημεῖον κεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ
(Ἑλληνιστικὸν Μνημεῖον) καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ
K. KUBLER. Βλ. AA 47, 1932, Archäologische Fun-
de, στ. 189, εἰκ. 2.

³ Ὁ τοιοῦτος τρόπος οἰκοδομήσεως ἔδωκε λαβὴν
ἵνα τὸ Μνημεῖον χαρακτηριθῇ κατ' ἀρχὴν ὡς ἱερὸν
AA 17, 1961/2, Χρονικά, σ. 25.

⁴ Τὸ ἐξ Ὑμηττοῦ μάρμαρον εἶναι τὸ εὐρέως κατὰ
τὸν 4ον π.Χ. αἰ. διαδεδομένον ὕλικόν πρὸς ἀνέγερσιν
ποικίλων κτισμάτων. Παλαιότερα χρῆσις τοῦ λίθου
εἰς τὴν Στοάν τοῦ Διὸς ἐν τῇ Ἀγορᾷ καὶ εἰς τὸ Πομ-
πεῖον παρὰ τὸ Δίπυλον.

κανονικών ορθογωνίων λίθων μήκους 1.01 μ. και ύψους 0.65 μ., οικοδομημένων κατά τὸ ἰσόδομον σύστημα. Ἡ τομή τῶν λίθων σχήματος τραπέζιου ἐνεφάνιζε κατὰ μὲν τὴν βᾶσιν πλάτος 0.45 μ. κατὰ δὲ τὴν κορυφὴν 0.16 μ. Οἱ ἄρμολοι τῆς τοιχοδομίας εὐρίσκοντο ἐν ἁρμοῖν καὶ σχέσει πρὸς τοὺς ἄρμους τοῦ τοιχοβάτου· τοιοῦτοτρόπως οἱ κατακόρυφοι ἄρμολοι ἐδιχοτόμουν τὸ μήκος τῶν κάτωθεν πλίνθων τοῦ τοιχοβάτου. Ὁ τοιχοβάτης συνέκειτο ἐκ πλίνθων παραλληλεπιδῶν, ὕψους 0.30 μ. καὶ πλάτους 0.52 μ., τεθειμένων κατὰ μήκος καὶ ἀναθρομένων κατὰ τὰς στενὰς παρειάς των. Τὸ μήκος ἐκάστης πλίνθου δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἀνασκαφικῶς. Ἐν τούτοις, ἐκ τῆς ἀνωτέρω δομικῆς ἀναλογίας τῶν ἁρμῶν τῆς τοιχοδομίας πρὸς τοὺς τοιχοβάτους, δύναται νὰ ὁρισθῇ κατ' εἰκασίαν εἰς 1.01 μ. περίπου. Τοῦ τοιχοβάτου ἔλειπε μία μαρμαρόπλινθος, ὅπερ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀναθροώσεως, ἡ ὁποία εὐχερῶς διακρίνεται ἐπὶ τῆς νοτίας παρειάς τῆς ἐσώτερον κειμένης πλίνθου (πίν. Η α). Ἀντιθέτως, ὁ πλήρως ἀποκεκαλυμμένος ορθογώνιος λίθος τῆς τοιχοδομίας, κατὰ τὴν ὁρατὴν βραχείαν παρείαν του, εἶχεν ἐπιφάνειαν ἀδρῶς εἰργασμένην διὰ βελονίου κατὰ τὸ μέσον καὶ ἐλαφρῶς προεξέχουσιν, ἀποκλείουσιν παντελῶς περαιτέρω πρὸς Νότον ἀναθρύωσιν.

Ἡ ἐπιφάνεια τῶν μαρμαρολίθων παρουσιάζει ἐπιμελεμένην ἐργασίαν. Ἐν συγκρίσει, αἱ ὕψεις τῶν λίθων τῆς τοιχοδομίας ἔτυχον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ἐκάστη τούτων εἶχε λαξευθῇ κατὰ τὸ μέτωπον μὲ πλατεῖαν ὀδοντωτὴν ξοῖδα. Τὸ περιθώριον διατρέχει ταινία πεποιημένη διὰ γλυφάνου μὲ εὐθείαν ἀκμὴν. Γενικῶς αἱ πλίνθοι ἁρμόζουσιν πρὸς ἀλλήλας δι' ἐπιτυχῶν ἀναθρύψεων, προσέτι δὲ ἡ ἐφαρμογὴ των διησαφίσθη ἐναντι ἀνεπιθυμητῶν μετατοπίσεων τῇ βοηθείᾳ μεταλλικῶν συνδέσμων, ὡς συνάγεται ἐκ παρατηρηθέντος μο-

Ἡ κρηπίς τοῦ Μνημείου ἀπετελεῖτο ἐξ εὐμεγέθων ἐρυθρῶν κροκαλοπαγῶν πλίνθων τεθειμένων εἰς δύο ἐπαλλήλους στρώσεις (δόμους), ἀνευ τινὸς ἀντιστοιχίας τῶν κατακορύφων ἁρμῶν. Κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτης ἀνεσκάφη εὐρεία τάφος ἐντὸς τοῦ ἀργολιθι-

κοῦ σχιστολίθου, ἡ ὁποία περιέλαβε καὶ τὸ ὄρυγμα τοῦ παλαιότερου τάφου II (βλ. κάτω-ψιν εἰκ. 1). Στρώσις ἀργῶν λίθων μετὰ λάσπης, πάχους 0.05-0.10 μ., παρενεβάλλετο μετὰ τοῦ φυσικοῦ βράχου καὶ τῆς κρηπίδος.

Ἡ κρηπίς παρέμενε ἀθέατος ὑπὸ τὸ ἔδαφος κατὰ τὸν κατώτερον δόμον, ἐνῶ ὁ ὑπερκείμενος, ὁ ὁποῖος εἶναι ταυτοχρόνως καὶ εὐθυνητήρια, προεξείχε τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔδαφους (πίν. Η β).

Ἡ κρηπίς, μήκους 9.605 μ. ἀπεκαλύφθη εἰς πλάτος 1.55 μ. κατὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ 1.60 μ. κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν. Τὸ ὕψος ταύτης ἔβαινε ἀξανάμενον ἀπὸ Δυσμῶν (0.75 μ.) πρὸς Ἀνατολὰς (0.95 μ.). Γενικῶς αἱ πλίνθοι τῆς εὐθυνητήριας εἶχον ἀνεπτυγμένον μέγεθος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς βραχυτέρας τοῦ κάτω-θεν δόμου.

Ἐπὶ τῆς εὐθυνητήριας ἠδράζοντο ἑτεραι κροκαλοπαγεῖς πλίνθοι βαίνουσιν παραλλήλως πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν παρείαν τῆς μαρμαρίνης τοιχοδομίας (βλ. πίν. Η α, β καὶ τομὴν Α — Α εἰκ. 1). Εἰς τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα μιᾶς τούτων τὸ πλάτος ἀνῆρχετο εἰς τὰ 0.50 μ. περίπου, μὲ ἀντίστοιχον ὕψος 0.45 μ. Ἡ πλίνθος ἔβαινε ἐπὶ στρώσεως χωμάτων καὶ τεμαχίων κροκαλοπαγῶν λίθων, ὕψους 0.30 μ. (ὅσον καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἐφαπτομένου τοιχοβάτου) καὶ πλάτους 0.50 μ. Ἀνάλογοι πλίνθοι ὑπῆρχον καὶ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Μνημείου. Τούτων τέσσαρες, μὴ σωζόμεναι πλήρως, τεθειμέναι διάτονοι διεσώθησαν ἐπὶ τῆς εὐθυνητήριας. Ἡ πληρέστερον σωζομένη εἶχε διαστάσεις $0.90 \times 0.68 \times 0.37$ μ. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἡμετέρας ἐρεῦνης οἱ ὡς ἄνω κυβόλιθοι εἶχον ἤδη ἀποκολληθῇ τῆς θέσεώς των ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐκσκαφῆς. Κατὰ μαρτυρίαν τῶν ἐργατῶν, συλλεγείσα ἐνεπίγραφος στήλη ὄρου προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς τοῦ Μνημείου. Ἡ στήλη ἀνευρέθη στερεωμένη κατὰ χώραν ἐντὸς παρεμβαλλομένων χωμάτων μετὰ τῶν δύο ἀνατολικωτέρων κυβόλιθων καὶ μάλιστα μὲ μέτωπον πρὸς Νότον.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ Μνημείου, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ χρησιμοποιηθέντος οἰκοδομικοῦ ὕλικου, ἀνάγεται εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Ἰδιαιτέρως χρήσιμος διὰ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολογικὴν

κατάταξιν τοῦ Μνημείου ἀποβαίνει ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ὄρου, ὁ ὁποῖος, χρονολογούμενος ἐντὸς τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., περιορίζει τὴν περίοδον ἀνεγέρσεως τοῦ κτίσματος ἐντὸς τῆς πεντηκονταετίας 400 - 350 π.Χ.

Γ. Ο ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Μικρὰ στήλη ἐκ κυανοτέφρου λίθου, σχήματος παραλληλογράμμου μὲ ἀπετρογγυλωμένην τὴν ἄνω δεξιὰν γωνίαν (πίν. Θ α). Ὑψος 0.555, πλάτος βάσεως 0.146, κορυφῆς 0.166. Μέγιστον πάχος 0.042 μ.

Ἡ στήλη ἀδρῶς εἰργασμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω προσθίου τμήματος φέρει δι' ὀδοντωτῆς ξοῖδος γεγλυμμένην ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι κεχαραγμένη ἡ ἐπιγραφή:

ΗΡΟΣ
ΜΕΛΑΙΝΙΣ (πίν. Θ β).
ΣΗ'

Ὑψος γραμμάτων στ. 1: 0.02 - 0.022 (Σ), στ. 0.017 - 0.027 (Σ), στ.: 0.025 - 0.023 (Η). Τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν στίχων καθ' ὕψος κατειλημμένον διάστημα ἀνέρχεται εἰς 0.07 μ.

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἐπὶ τοῦ Μνημείου ἀνακαλυφθέντος ὄρου δυστυχῶς παρέσχε σημαντικὰς δυσχερεῖας ἀναφύσεως κυρίως λόγῳ ἂν μὴ τοῦ ἀτελοῦς, ὅπως ὁποῖοτε ὅμως τοῦ ἀσαφούς τρόπου παραθέσεως τοῦ τρίτου στίχου ταύτης, ὡς εὐθὺς συνάγεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων σχετικῶν εἰκόνων.

Ὁ χαρακτὴς ἐξ ἀγνώστου λόγου, πλὴν τῆς ἀτάκτου, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, λαξεύσεως ἐκάστου ψηφίου ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἑτερα προσκείμενα, ἐπεράτωσε ταύτην κατὰ τρόπον ἑλλιπῆ. Παρατηρεῖται λοιπὸν ἡ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ λήξις τῆς παρεχομένης συλλαβῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ μιᾶς βραχείας καθέτου εὐθείας ἀμέσως μετὰ τὸ πλήρες ψηφίον Η, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τινος λοξῆς κεραίας κεχαραγμένης μετὰ τὴν προαναφερθεῖσαν εὐθείαν. Ταῦτα στεροῦν τὴν δυνατότητα ὁριστικῆς διασαφήσεως περὶ τοῦ ἂν ὁ τρίτος στίχος ἀποτελῇ κατάληξιν λέξεως τοῦ δευτέρου ἢ τοῦναντίον οὗτος ἀνήκει εἰς ἐτέραν ἡμιτελῆ λέξιν.

Ἐκ τῶν προταθεισῶν μετ' ἄκρας ἐπιφυλάξεως εἰκασίῶν πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδιαφέρουσα κρίνεται ἡ στρεφομένη πρὸς τὴν ἀκόλουθον συμπλήρωσιν: ὄρος /Μελαινίς/

σῆμ[ατος]. Ἡ κατ' ὀνομαστικὴν πτώσιν ἐκφορὰ τοῦ ἐπιθέτου Μελαινίς (-ίδος), καίτοι ἀσυμβίβαστος συντακτικῶς πρὸς τὸν πρῶτον στίχον, ἐπιτρέπει νὰ δίδωμεν σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, τὴν παρὰ τάφοις λατρευομένην ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ¹, τὴν φερομένην ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Μελαινίς*, *Ἐπιτυμβία*² κ.ά. Δυνατὸν τὸ Μνημεῖον νὰ εἶχε καθοσιωθῇ εἰς τὴν μεγάλην ταύτην θεὰν τῶν γεννήσεων καὶ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ἐπιθέτου ταύτης ἐπὶ τῆς στήλης. Ἀνάλογοι περιπτώσεις, καθ' ὅς εἰς τάφος καὶ ὁ ἐν αὐτῷ νεκρὸς ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν χθονίας θεότητος, τοῦ Ἑρμοῦ (βλ. τὴν ἐπιτυμβίαν στήλην μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Ἑρμῇ χθονίῳ*)³ ἢ τῆς ἐγγωρίας θεότητος Πασικράτης, ἐνεφανίσθησαν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ νεκροταφείου τῆς Δημητριάδος.

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω, πρόσφατα ἐπιγραφικὰ δεδομένα ἐνισχύουν τὴν ἀποψιν ἀναγνωρίσεως τῆς συλλαβῆς τοῦ τρίτου στίχου ὡς καταλήξεως τῆς δεδομένης λέξεως τοῦ δευτέρου, σχηματιζομένου τοιοῦτοτρόπως τοῦ κυρίου δνόματος Μελαινίσσα κατὰ πτώσιν γενικήν. Βεβαίως, ὑφίσταται ἡ μετὰ τὸ ψηφίον Η μικρὰ κἀθετος εὐθεία, ἡ ὁποία ἐμβάλλει ὑποψίας περὶ ἐνὸς προσγεγραμμένου ἰώτα. Ὡς ἐκ συνήθων περιπτώσεων ὁμοῦ συνάγεται, κατὰ κανόνα, ἐν ἡ χρονικῇ περιόδῳ κατατάσσεται ἡ ἐπιγραφή, τὰ προσγεγραμμένα ψηφία δὲν στεροῦνται μεγέθους ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ γράμματα τοῦ κειμένου.

Ὡς ἐκ τούτου, ἐκ τῶν πραγμάτων εἰμεθα ἠναγκασμένοι, ἀπορρίπτοντες τὴν λύσιν τῆς κατὰ πτώσιν δοτικῆς ἐκφορᾶς τοῦ δνόματος τούτου, νὰ στραφῶμεν πρὸς παραδοχὴν τῆς ἐτέρας πιθανῆς λύσεως, τῆς κατὰ πτώσιν γενικήν. Ἦδη ὁ EUGENE VANDERPOOL εἰς πρόσφατον δημοσίευσίν του ἀναφέρεται εἰς δύο ἐπιτυμβίους λίθους μετ' ἀναλόγων ἐπιγραφικῶν περιπτώσεων, ὡς *ὁρός* *ἡλίκης* καὶ *ὁρός* *Χσανθίου*⁴, ὅπου παρὰ τὴν εὐρέως εἰς τοιαύ-

¹ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ II 2. 4 καὶ IX 27. ΑΘΗΝΑΙΟΣ XIII 588 c.

² ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Ρωμ. Ζητήμ. 23 (269 b).

³ Ν. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ, Θεσσαλικά, σ. 52.

⁴ EUGENE VANDERPOOL, Some Attic Inscriptions, Hesperia 35, 1966, σ. 276 - 277 ὑπ' ἀρ. 3.

τας περιπτώσεις χρησιμοποιούμενη λέξιν ἡδ. ρος, τίθεται ἐν συνεχείᾳ κατὰ γενικὴν πτώσιν τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, ὃ τάφος τοῦ ὁποίου δρίζεται διὰ τῆς οὕτως ἐπιγεγραμμένης στήλης. Ἡ ἡμετέρα λοιπὸν ἐπιγραφή δύναται νὰ ἔχῃ οὕτω: *ἡδρος / Μελαίνισ / ση(ς)*. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος δύναται νὰ λογισθῇ δόκιμος, καίτοι τοῦτο, δυστυχῶς, οὐδαμῶθεν μαρτυρεῖται, ὥστε στερούμεθα στοιχείων περὶ τῆς τιμηθείσης διὰ τοῦ Μνημείου. Ἐνεκα τοῦτου θὰ πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν τὴν συστηματικώτεραν μελέτην τοῦ ὅλου θέματος, συμβαλλούσης βεβαίως πρὸς τοῦτο τῆς πλήρους ἀνασκαφῆς τοῦ Μνημείου.

Ἡ ἀνεύρεσις τῆς στήλης ἐμφανίζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ὡς στοιχεῖον ἐμμέσου χρονολογήσεως τοῦ μαρμαρίνου Μνημείου τῆς πλατείας Ἐλευθερίας. Τυπολογικῶς τὰ ἐγγράφα κεραίας (σκέλη), συμβάλλουν εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς. Χρήσιμος ἀποβαίνει καὶ ἡ παρατηρουμένη χρήσις τοῦ δασέως, ἐκλιπόντος ἤδη εἰς τοὺς δύο ὅρους τοῦ Κεραμικοῦ τοῦ 4ου π.Χ. αἰ.¹, ἢ ἡ ὁποία καὶ ἀναβιβάζει τὴν χρονολόγησιν τοῦ ὅρου ἐντὸς τοῦ α' ἡμίσεος τῆς 4ης π.Χ. ἐκατονταετηρίδος.

Δ. ΑΡΧΑΙΟΙ ΑΓΡΟΙ ΚΑΙ ΟΔΟΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

Παραλλήλως τῆς νοτίας ὁψews τοῦ Μνημείου καὶ ἐντὸς καταλλήλως λελαξευμένης αὐλακὸς ἀπεκαλύφθη πῆλινος ἀγωγὸς ὕδατος. Ὁ ἀγωγὸς ἐφαπτόμενος τῆς κρηπίδος ἔβαινε εἰς μῆκος 10 μ. περίπου μὲ κατεύθυνσιν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς, εἴτα δὲ καμπτόμενος ἐστρέφετο πρὸς Βορρᾶν, εἰσερχόμενος ὑπὸ τὴν παρακειμένην ὁδὸν Ψαρομηλίγγου (βλ. πίν. Η β). Ὁ ἀποκαλυφθεὶς ἀγωγὸς ἀπηρτίζετο ἐκ σωληνώσεων δύο κατηγοριῶν. Ἐκ τούτων, ἡ ἔχουσα τομὴν ρόμβου μὲ κυρτὰς πλευρὰς (◇) θεωρεῖται παλαιότερα τῆς ἐτέρας, ἢ ὁποία ἐμφανίζει τομὴν ἐλλείψεως (◊). Ἀγωγὸς ἐλλειπτικῆς τομῆς ἀνευρέθη καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Μνημείου· ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 0.38 μ.

¹ ΑΕ 1958 (1961), σ. 127, σημ. 3.

ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς εὐθυνηθείας τούτου, ἐκάστου σωλήνος συνισταμένου ἐκ δύο στελεχῶν τομῆς ἡμιελλειπτικῆς². Διαστάσεις ἐκάστου στελέχους: μῆκος 0.63, ἀνοιγμα σκελῶν (ἔξωτ.). 0.57, ὕψος 0.83 μ. Πρὸς πρόληψιν καταστροφῆς τῆς πηλίνης σωληνώσεως ὁ ἀγωγὸς εἶχεν ἐπικαλυφθῇ καταλλήλως διὰ λίθων, χωμάτων μετὰ ὀστράκων ἀγγείων καὶ ἄλλων ὕλων. Πάντα ταῦτα ἐνίσχυνον τὴν σταθερότητα τοῦτου καὶ προεφύλασσον τοὺς ὡς ἐκ τῆς ὕλης ἀσθενεῖς πηλίνους σωλήνας. Διὰ τῶν ἐνταῦθα συλλεγέντων εὐρημάτων 0.30 μ. ὑπεράνω τοῦ ἀγωγοῦ χρονολογεῖται ἡ σωλήνωσις αὕτη εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Ἐκ τῶν εὐρημάτων ἀναφέρονται:

1) Θραύσμα λύχνου κατεσκευασμένου διὰ μήτρας, φέροντος ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνην ἀναγλύφων κυματοειδῶν ταινιῶν ἀκτινοειδῶς διατεταγμένων. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐξίτηλον μέλαν γάνωμα. Ἑλληνιστικῆς περιόδου (πίν. Θ γ, 1).

2) Ἦλος χαλκοῦς κατωμένος, σωζομένου μήκους 0.066 μ. (πίν. Θ γ, 2).

3) Μόνωτος κύαθος ἐλλειπτικῆς τῆς λαβῆς καὶ τῆς περιφέρειαν τοῦ χεῖλους. Σωζόμε. ὕψος 0.067, διάμ. βάσεως 0.037 μ. Ἐπὶ τῆς μελαμβοῦς ἐπιφανείας δι' ἡραιωμένου πηλοῦ ἀνὰ δύο παράλληλοι τοξοειδεῖς ἀνάγλυφοι ταινίαι μετὰ σειρᾶς φύλλων καὶ λευκῶν κρεμαμένων στιγμῶν, δίκην ζεύγους ὄρμου. Τοῦ τύπου τῆς Δυτικῆς Κλιτύος, τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου (πίν. Θ γ, 3).

4) Νόμισμα χαλκοῦν ὑποστάν σημαντικὴν κατίωσιν. Ὑπὸ τῆς διευθυντρίας τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀθηναϊκὸν τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Κατὰ τὸ ὑπόλοιπον αὐτοῦ τμήμα ὁ ἀγωγός, ἐκτεινόμενος πέραν τῆς κρηπίδος, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμὰς, μετέβαλλε μορφὴν, συγκείμενος ἐκ σωλήνων τομῆς ρόμβου³. Ἐκαστος τῶν σωλήνων τούτων συνέκειτο ἐκ τεσσάρων πηλίνων κεράμων σχήματος παραλληλο-

² Ἀνάλογοι σωληνώσεις ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸν Κεραμικὸν καὶ τὴν Ἀγοράν. Δυστυχῶς, παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον παρουσιάζουν, δὲν ἔχουν ἀποτελέσει αὐτὰ μέχρι τοῦδε θέμα συστηματικῆς μελέτης.

³ Ἀγωγὸς τομῆς ρόμβου ἀνευρέθη ΒΑ. τοῦ Ἱεροῦ τῶν Τριτοπατῶν καὶ χρονολογεῖται εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα.

γράμμου, συνηρηολογημένων κατὰ τὰς βραχείας πλευρὰς των κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐν καθέτῳ τομῇ νὰ προβάλλουν ρόμβον μὲ καμπύλας πλευρὰς, ἔνεκα τοῦ σχήματος τῶν πηλίνων πλακῶν, μεγάλης διαγωνίου 1.80 μ. περίπου καὶ μικρᾶς 0.50 μ. περίπου. Μῆκος ἐκάστου σωλήνος 0.55 μ. Παρόμοιαι πηλινὰι πλάκες, ἀνὰ τέσσαρες, σχηματίζουν δακτύλιον εἰς τὰ φρεάτια μὲ ἐσωτερικὴν ἐπέκδοσιν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος¹. Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἡ περιγραφείσας σωλήνωσις ἀνεφάνη μὲ διεργηγμένα τοιχώματα (βλ. πίν. Η β), ἐνιαχοῦ μετατοπισμένα καὶ ἀλλαχοῦ παντελῶς ἐλλείποντα. Ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν αὕτη εὕρισκετο, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ χαρακτηριστικοῦ εἶδους τῆς κατασκευῆς τῆς συμπεραίνεται ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, καταστραφεῖσα δὲ κατὰ ἓνα αἰῶνα ἀργότερον ἀνεανεώθη εἰς τινα σημεία διὰ τῶν σωληνώσεων ἐλλειπτικῆς τομῆς.

Κατὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν ἐμελετήθη ὁ δυτικῶς τῆς κρηπίδος χώρος, ὅπου ὁ ἀγωγὸς ἐκάμπτετο βαίνων πρὸς Βορρᾶν. Ἡ ταυτόχρονος ἐπέκτασις τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἔφερεν εἰς φῶς τμήμα κλασσικῆς οἰκοδομῆς, τῆς ὁποίας εἰς τῶν τοίχων, ὁ ἀνατολικός, ἀπέχε 4.5 μ. τοῦ Μνημείου (εἰκ. 1, τομὴ Α - Α). Εἰς τὸν ὡς ἄνω παρεμβλλόμενον μεταξὺ τῶν δύο κτισμάτων χώρον, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς ἀρχαῖον δρόμον, ἀνευρέθησαν ἐλάχιστα τμήματα τῆς προαναφερθείσης ἀρχαιοτέρας σωληνώσεως. Καὶ ἔνεκα τῆς πρὸς Βορρᾶν κλίσεως τοῦ ἐδάφους καὶ λόγῳ τῆς καταλήψεως τοῦ πρὸς Δυσμὰς χώρου ὑπὸ τῆς ΒΑ. οἰκοδομῆς πιστεύεται ὅτι ἡ σωλήνωσις καμπτομένη ἔβαινε πρὸς Βορρᾶν. Ἡ ἐπακολουθήσασα κατὰ βάθος ἐρευνα δὲν ἀπέδωκε τὸ ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα. Ἐπιστεύεται ὅτι θὰ ἀνευρίσκοντο στρωματογραφικὰ ἐνδείξεις περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῆς ὁδοῦ, τῆς ὁποίας ἡ ἐνταῦθα ὑπαρξίς ἐπεβεβαιούτο ἐξ ἐνδὸς ἤδη ἀναφανέντος λιθίνου κλασσικοῦ ἀγωγοῦ ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τοῦ οἰκοπέδου, ὁ ἄξων τοῦ ὁποίου προεκτεινόμενος διήρχετο διὰ τοῦ χώρου τούτου. Ἐν τούτοις γενομένη τομῇ παρέσχε κατωτάτην

στρώσιν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος ὑπεράνω τῆς ἰσοπεδωμένης κμηλιάς. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ὁ λίθινος κλασσικὸς ἀγωγὸς (περὶ τοῦτου βλ. κατωτέρω) καταστραφεῖς εἶχεν ἀχρηστευθῇ. Κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Μνημείου, ὡς φυνισκόν, ἀπεμακρύνθησαν τοῦ χώρου αἱ ὑφιστάμεναι παλαιότεραι κατασκευαὶ καὶ ἐπιπροσθέτως ἀνεσκάφη καὶ ἐξωμαλύνθη ἡ κμηλιά πρὸς ἀνέγερσιν τῆς κρηπίδος. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ἔλλειψις τῶν στρώσεων τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ.

Τὸ παρεχόμενον στρωματογραφικὸν διάγραμμα (εἰκ. 1, τομὴ Α - Α) τῆς βορείας παρεῖας τοῦ οἰκοπέδου ἐμφανίζει ἐξ ἐπαλλήλων στρώσεως Α - Γ, ἐξ ὧν ἡ Α καὶ Β παρέσχον μεταγενέστερα τεκμήρια, ἡ Γ ὀστρακα ἀνάμεικτα, ἐκ τῶν ὁποίων: θραύσματα Μεγαρικῶν σκύφων, λύχνων τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς καὶ ἀγγείων διακεκοσμημένων διὰ τῶν γνωστῶν θεμάτων, ζατρικίου κλπ. τοῦ τύπου τῆς Δυτικῆς Κλιτύος (βλ. πίν. Ι α.) Ἡ στρώσις Δ ἀπετελεῖτο ἐξ ἀναμεικτων χωμάτων, κμηλοχωμάτων, ὀστράκων οἰκιακῶν σκευῶν καὶ ἀνθράκων. Ἡ Ε περιεῖχεν ἀτρακτοειδῆ πηλίνην δακρυδόχον καὶ ἄλλα θραύσματα ἡσσονος σημασίας. Τέλος ἡ διερευνήσις τῆς στρώσεως Γ ἀπέδωκε πλὴν ὀστράκων ἐκ βάσεων ἀγγείων, λαβῶν, θραυσμάτων σκύφων μὲ διακόσμησιν θαλλοῦ μετὰ μικρῶν φύλλων ἐξ ἡραιωμένου πηλοῦ καὶ ἐν μελαμβαφῆς φιαλίδιον σχεδὸν ἄρτιον² τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος (πίν. Θ δ). Ἐντὸς τῆς τελευταίας ταύτης στρώσεως Γ ἀνευρέθησαν παρὰ τὸν πῆλινον ἀγωγὸν δύο ἐπιτύμβιοι λίχθυοι ἐξ Ὑμηττίου ὀποκύνου μαρμάρου, ἰδρυθεῖσαι τῇ βοηθείᾳ λιθαρίων καὶ ἐφαπτόμεναι ἀλλήλων. Αἱ λίχθυοι εἶναι ἐλλειπτεῖς κατὰ τὰς βάσεις καὶ τοὺς λαμούς των ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὤμων. Ἐλαφρὰ φθορὰ κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὀψιν των. Ἡ ἐπιφάνειά των εἶναι καλῶς εἰργασμένη. Ὑψος: τῆς μῆς 0.65 μ., τῆς ἐτέρας 0.60 μ. Ἀντιστοίχως ἡ διάμετρος κατὰ τὸν ὤμον ἐκατέρας 0.40 μ. καὶ 0.38 μ.

² Τοιαῦτα φιαλίδια βλ. ἐν Olynthus XIII, 1950, σποράδην. Ἰδίᾳ βλ. τὸ ὑπ' ἀριθμ. 944, πίν. 239 τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

¹ ΠΑΕ 1961, σ. 10 - 13 (φρεὰρ Γ Ἀκαδημίας).

Αι λήκνυτοι διασώζονται επί της λείας επιφανείας των ίχνη εξιτήλου εγχρώμου διακοσμησεως. Τα επί της μικροτέρας ληκύθου εστιάματα είναι κατά πολὺ σαφέστερα. Ἐπὶ τῶν ὤμων διακρίνεται εὐχερῶς ἡ διακοσμησις βλαστοσπειρῶν μετὰ φύλλων (βλ. πίν. I β). Δυσχερῶς διακρινόμενη ζώνη ἐκ συνεχῶν σπειρῶν περιθέει κάτωθι τῆς λαβῆς τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου. Ὑπὸ τὰς σπείρας ταινία. Ἐτέρω ταινία περιθέει τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας τῆς ληκύθου. Κάτωθεν τῆς ταινίας ἐξιτήλος διακοσμησις πλοχμῶν φύλλων ἀκάνθου. Τὸ περίγραμμα τῶν ληκύθων ἐμφανίζει ἱκανὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τοῦ προΐμου τύπου τῶν ραδιῶν παλαιότερων ἐπιτυμβίων σημάτων μετὰ ἀναλογίας 1:2. Τὸ σχῆμα τῶν ληκύθων διαγράφεται μετὰ τὴν γνωστὴν κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰ. ἀναλογίαν πλάτους πρὸς τὸ ὕψος 2:3 (βλ. πίν. I γ)¹.

Ἡ παρὰ τὴν πηλίνην σωλήνῳσιν ἀνεύρεσις τῶν ληκύθων ἐρμηνεύεται ὡς προσπάθεια διαφυλάξεως τοῦ ἀγωγοῦ ἐκ ζυμῶν δυνάμεων νὰ προκληθῶν ἐξ ἀμαξῶν ἢ ἄλλων τροχοφόρων, τῶν ὁποίων ἡ διέλευσις παρεμποδίζετο ἀσφαλῶς διὰ τοῦ ὡς ἄνω τρόπου. Φαίνεται ὅτι προέκρινε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καθ' ὅσον ἡ στρώσις ἔπεριεχε χρώματα μαλ' ἰσχυρότερα, ἀντικαταστήσασα τὴν προαναφερθεῖσαν κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ πρὸς τὰ ΒΔ., ἥτοι ὑπὸ τὴν σημερινὴν ὁδὸν Καλογήρου Σαμουήλ.

Ἡ περιγραφή τῶν ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου ἀνευρεθέντων ἀγωγῶν συμπληροῦται τέλος διὰ τῶν εἰσέτι κατασκευασμάτων. Ἦτοι:

1) Μιάς αὐλακός, ἐκτισμένης διὰ λιθαρῶν τῇ προσθήκῃ χωματίνης λάσπης, ἐχοῦσης κάθετα τοιχώματα τομῆς $\square$. Αὕτη ἔβριεν ἐντὸς τοῦ παρθένου ἐδάφους μετὰ κατεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ.—ΒΔ., ἐπὶ τῆς ἐλλειπτικῆς τομῆς σωληνώσεως, παρὰ τὴν κρηπίδα (βλ. κάτωθιν εἰκ. 1). Ἰχνη ταύτης διεπιστώθησαν εἰς μικρὰν ἐκτασιν, ἀνάγοντα τὴν κατασκευὴν τῆς εἰς πα-

¹ Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ, Μαρμαρινὴ λήκηθος μετ' ἐπιτυμβίου παραστάσεως, ΑΕ 1963/4, Μέρος Β', σ. 241.

λαιότερους τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Μνημείου χρόνους.

2) Ἀγωγός, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἤδη νύξις. Οὗτος, ἀπέχων 9.50 μ. ἐκ τῆς ἀνατολικῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς, εἰσῆρχετο καθέτως ἐντὸς τῆς νοτίας παρεῖας τοῦ οἰκοπέδου καὶ ἔκειτο εἰς βάθος 3.80 μ. ἀπὸ τῶν κρασπέδων. Τὰ τοιχώματα τοῦ ἀγωγοῦ τούτου ἀπετελοῦντο ἀπὸ μεγάλας πλάκας μαρμαρολίθου, αἵτινες, κείμεναι παραλλήλως, ἀφίσταντο ἀλλήλων κατὰ 0.83 μ. Εἰς τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα τοῦ ἀγωγοῦ, ἡ μὲν ἀνατολικὴ πλάξ εἶχε διαστάσεις $1.40 \times 0.60 \times 0.23$ μ., ἡ δὲ δυτικὴ $1.40 \times 0.63 \times 0.34$ μ., αὗται δὲ ἐστηρίζοντο ἐπὶ λιθαρῶν συνδεδεμένων διὰ λάσπης καὶ σχηματιζόντων κατὰ τὴν κοίτην δεύτερον ἀγωγὸν στενότερον, ἀνοίγματος 0.45 μ. καὶ βάθους 0.30 μ. περίπου, κατὰ δὲ τὴν κορυφὴν τῶν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ὀριζοντίως τεθειμένων πλακῶν. Εἰς τὴν τομὴν Γ—Γ (εἰκ. 1) παρέχεται ἡ σχηματικὴ ἀπεικόνισις τοῦ ἀγωγοῦ· μία τετραυρική πλάξ διακρίνεται μετατοπισμένη τῆς θέσεώς της. Κατὰ τὴν διερεύνησιν τῶν λεπτογῶν χωμάτων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀγωγοῦ ἦλθον εἰς φῶς θραύσματα μελαμβάφῶν ἀγγείων. Δυστυχῶς ταῦτα δὲν περισημειώθησαν διὰ νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἀσφαλῆ χρονολόγησιν τῆς κατασκευῆς. Ὅπως δὲ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγωγοῦ, τὰ ὕλινά δομῆς ὡς καὶ τὰ προαναφερθέντα ὅστρακα δὲν ἐπιτρέπουν χρονολόγησιν παλαιότεραν τοῦ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

3) Τελευταίος τῶν ἀγωγῶν ἀναφέρεται ὁ ἀνευρεθεὶς 1.20 μ. δυτικώτερον τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης ὕδραυλικῆς κατασκευῆς. Ὁ ἀγωγὸς οὗτος, ἀποτελούμενος ἐκ πηλίνων στελεχῶν ἡμιελλειπτικῆς τομῆς συνηρημολογημένων ἀνὰ δύο (Π) οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζονται δακτύλιοι ἐλλειπτικῆς τομῆς (βλ. τομὴν Γ—Γ, εἰκ. 1), ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 3.80 μ., εἰσερχόμενος διὰ τῆς νοτίας παρεῖας τοῦ οἰκοπέδου ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς καὶ καμπιόμενος πρὸς ΒΑ. (βλ. κάτωθιν εἰκ. 1). Διαστάσεις ἐκάστης κεράμου: μήκος 0.62 μ., ἐσωτερικὸν ἀνοίγμα σκελῶν 0.52 μ., ὕψος 0.48 μ. Σημειωτέον ὅτι διὰ τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης διεπιστώθη ὅτι οἱ δύο προαναφερθέντες ἀγωγοὶ εἶχον καταλάβει τὴν θέσιν ἀρχαιοτέρων καὶ

ἀπλουστερῶν κατασκευῶν, ἥτοι τάφρων βαθειῶν μετὰ κοίλου πυθμένος, λελαξευμένων ἐντὸς τῆς βραχίδους κηληλίας.

Ἡ ἐν πίν. IB α δημοσιευομένη πηλίνη ἡγεμών, ἐλλειπτικῆς κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὰν βάσιν τοῦ μετώπου καὶ τὸ συνεχόμενον τμήμα τοῦ καλυπτήρος, προέρχεται ἐκ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ οἰκοπέδου, παρὰ τοὺς ἀγωγούς. Πηλὸς πορτοκαλλόχρους. Ἡ ὀπτησις ἐλαττωματικὴ, καθ' ὅσον ἡ κέραμος στερεῖται τῆς ἐνδεικνυμένης σκληρότητος. Σφζόμενον ὕψος 0.224, σφζ. μέγιστον πλάτος 0.16, μήκος 0.155 μ.

Ἡ ἡγεμών φέρεται ἐπὶ τοῦ μετώπου ἔκτυπον διακοσμησιν ραβδωτῶν βλαστοσπειρῶν. Αἱ βλαστοσπείραι ἐκκινουῦσαι ἐκ τῆς ἀκάνθης καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐλίσσόμεναι εἶναι ἀντωπαί, ἀποδίδουσαι τὸ γνωστὸν σχῆμα τῆς ἀνεστραμμένης λύρας¹. Ἐτεροι σπείραι κατὰ πλάτος ἐκτεινόμεναι καταλαμβάνουν τὴν βάσιν τῆς ἡγεμόνος, ἐκφυόμεναι ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκάνθου. Μεταξὺ τούτων καὶ τῶν καθ' ὕψος ἐκτεινόμενων σπειρῶν τῆς «λύρας» ἐντάσσεται ἀνὰ ἐν ὀριζόντιον ἐπτάφυλλον παραπληρωματικὸν ἀνθέμιον. Ἡ ἀκάνθα ἐκτείνεται καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς συνθέσεως. Μεταξὺ τῶν σπειρῶν τῆς «ἀνεστραμμένης λύρας» κρέματα κάλυψαν ἄνωθεν τῶν σπειρῶν ὑπάρχει ὁ μικρὸς ρομβοειδὴς πυρὴν τοῦ κορυφαίου ἀνθемίου, ὅπερ κεντρικοῦ φύλλου. Τὸ μικρὸν ἐσωτερικὸν ἀνθέμιον ἀποτελεῖται ἐκ δέκα φύλλων, ἐνῶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμφανίζεται ἡξυημένον κατὰ δύο φύλλα. Τὰ φύλλα τοῦ ἀνθемίου τούτου καμπυλοῦνται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω μὴ συναπτόμενα ὅμως πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν κορυφὴν. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ἀνάλογα παραδείγματα κεκοσμημένων ἀκροκεράμων, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ χῶρος μεταξὺ τῶν δύο ὑψηλοτέρων ἀνωπῶν φύλλων κατελαμβάνετο ὑπὸ κάλυκος ὁμοίας πρὸς ἐκείνην τῆς «ἀνεστραμμένης λύρας»². Βαθεῖαι αὐλακώσεις διαχωρίζουν τὰ φύλλα, ἰδίᾳ τοῦ εὐρυτέρου «φλογωτοῦ» ἀνθемίου. Τὸ περίγραμμα τοῦ μετώπου περὶ τὸ «μέ-

γα» ἀνθέμιον ὡς καὶ τὰ ὀριζόντια παραπληρωματικὰ μικρότερα τοιαῦτα εἶναι ἐστερημένα περιθωρίου.

Ἡ χρονολόγησις τῶν ἀκροκεράμων πρέπει νὰ γίνετα μετὰ σχετικῆς ἐπιφυλάξεως, διότι ἡ κεκοσμημένη ἐπιφάνεια τοῦ μετώπου τῶν ἐξελίσσεται κατὰ τρόπον ἰδιότυπον, ἐνίοτε ἐμφανιζομένων καὶ τάσεων ἀναχρονισμοῦ.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἡμετέρου ἀνθемίου εἶναι τὸ «φλογωτὸν» σχῆμα καὶ ἡ ἑλλειψις τοῦ κατακορύφου μεσαίου φύλλου. Παρὰ ταῦτα τὸ ἀνθέμιον—καὶ τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ μικρότερον—ἐκφυεται ἐκ τινος ρομβοειδοῦς πυρῆνος. Ἐτερον γνώρισμα εἶναι ἡ ὑπαρξις ἀνθемίου μικροῦ, τοῦ αὐτοῦ πυρῆνος μετὰ τοῦ κυρίου καὶ ὑψηλοτέρου ἀνθемίου. Ἀνάλογον παράδειγμα εἰς τὰ μαρμαρίνα γλυπτὰ εἶναι τὸ τμήμα τῆς βοιωτικῆς στήλης, τῆς εἰκονιζομένης ἐν Möbius, Die Ornamente der Griechischen Grabstelen, εἰκ. 45b, τῶν κλασσικῶν χρόνων.

Αἱ βλαστοσπείραι ἀποδίδονται μετὰ ραβδώσεις. Τοιαῦτα ἀπόδοσις μίσχων λεπτῶν καὶ παραλλήλων παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδον ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλίγον παλαιότερους χρόνους³. Ὡς πρὸς τὸ κεκοσμημένον μέτωπον, ἐκ τῶν πλησιεστέρων περιπτώσεων θὰ ἡδυνάμεθα νὰ προσκομίσωμεν δύο παραδείγματα. Τὸ ἐν ἀφορᾷ εἰς ἡγεμόνα ἐλλειπτικῆς κατὰ τὸ κορυφαῖον ἀνθέμιον, ἀνευρεθέντα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Περγάμου⁴. Οὗτος ἐμφανίζει κατὰ τὸ μέτωπον μικροτέραν ἐναλλαγὴν σκοτεινῶν καὶ φωτισμένων ἐπιφανειῶν. Κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ περίγραμμα ἡ ὁμοιότης εἶναι γενικῶς ἀξιοσημειώτος. Τὰ ὀριζόντια παραπληρωματικὰ ἀνθέμια ἔχουν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν φυλλαρίων ἀλλὰ τὸ περίγραμμά των προβάλλεται τεθλασμένον. Ὅμοία εἶναι ἡ τοποθέτησις τῶν βλαστοσπειρῶν ὑπὸ τὸ ἀνθέμιον. Τὸ σφζόμενον τμήμα τοῦ ἀνθемίου περιέχει καὶ ἕτερον μικρότερον μετὰ τοῦ πυρῆνος. Τὰ

³ Βλ. μίσχους ἀναλόγους εἰς πηλινὰς ἀκροκεράμους ἐκ Δελφῶν ἐν CHRISTIAN LE ROY, FdD II, Les terres cuites architecturales, Paris 1967, σ. 83, πίν. 74 καὶ 75.

⁴ Α' KOS VON SZALAY - ERICH BOEHRINGER, Die Hellenistischen Arsenale, Altertümer von Pergamon X, 1937, πίν. 26b.

¹ Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ, Κορύφωμα ἐπιτυμβίας στήλης ἐκ Μαρωνας, Χαριστ. εἰς Α. Κ. Ὁρλάνδον, τ. Α' 1965, σ. 49, σημ. 7.

² ERNST BUSCHOR, Die Tondächer der Akropolis, II, 1933, σ. 60, εἰκ. 80, 25.

φύλλα των πλαγίων ανθεμίων με επιφάνειαν κατά μήκος κοίλην. Ἡ ἀκανθος, ἐξηρημένη δλιγώτερον τῆς ἡμετέρας. Περί τῆς χρονολογήσεως ταύτης βλ. *Altertümer von Pergamon, Die Hellenistischen Arsenale*, σ. 29. Ἡ ἡγεμών τῆς ἀνασκαφῆς Κακαβὰ δύναται κάλλιστα νὰ ἐνταχθῇ ἐντὸς τῆς ἰδίας περιόδου, ἂν καὶ φαίνεται ὀλίγον ἀρχαιότερα.

Μεταγενεστέρα, περί τὸ 200 π.Χ., εἶναι ἑτέρα ἀροκέραιος ἐκ τῆς Σαμοθράκης. Αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς Στοῆς τοῦ Ἱεροῦ, ἔχει δὲ τὸ αὐτὸ γενικὸς σχῆμα πρὸς τὰς ἀνωτέρω περιγραφείσας. Ἐνταῦθα ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ κατὰ κατὰ πλάτος ἑκτασις¹ ἢ ραδιότης τῶν παλαιότερων ἔργων δὲν ὑφίσταται¹. Τὸ ἀνθέμιον εἶναι κοῖλον μετὰ ἐννέα φύλλα. Τὰ φύλλα τοῦ ἀνθεμίου εἶναι εὐρύτερα, μετὰ καμπυλόγραμμα ἄκρα καὶ ἐξέχοντα περιγράμματα. Τὰ ὀριζόντια παραπληρωματικὰ ἀνθέμια εἶναι μεγαλύτερων διαστάσεων τοῦ περιεχομένου κορυφαίου ἀνθεμίου.

Ε. ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1962 ταυτοχρόνως πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀπεκαλύφθησαν δυτικῶς ταύτης τὰ λείψανα κλασσικοῦ οἰκοδομήματος ἔχοντος ἐμφανὴ τὰ ἴχνη ἐπενεχθεισῶν ἐπεμβάσεων καὶ μετατροπῶν ἐκ διαφόρων χρονικῶν περιόδων.

Διὰ τῆς διενεργηθείσης ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης προέκυψαν ἱκαναὶ ἐνδείξεις πιστοποιῆσαι δύο οἰκοδομικὰς φάσεις κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτίσματος. Ἐξ αὐτῶν ἡ παλαιότερα φάσις ἀνάγεται εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰ. ἢ δὲ νεωτέρα τοποθετεῖται ἐντὸς τοῦ ἀμέσως ἐπομένου αἰώνου.

Ἐκ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ 5ου π.Χ. αἰώνου (αὕτη λόγω τῆς ἐν τῷ οἰκοπέδῳ θέσεώς της ὠνομάσθη «Βορειοδυτικὸν οἰκοδόμημα») ἀνεσκάφη ἐν μόνον τμήμα, ὅσον ἀκριβῶς ἐπέτρεπεν ἡ ἑκτασις τῆς ἡμετέρας ἐρεῦνης. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀνήκον εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν εὐρυτέρου οἰκοδομικοῦ συνόλου ἐπεξετείνετο πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τὴν ὁδὸν Ψαρομηλίγγου καὶ πρὸς Ἀυσμὰς ὑπὸ ἑτερον οἰκόπεδον τοῦ αὐτοῦ ἰδιο-

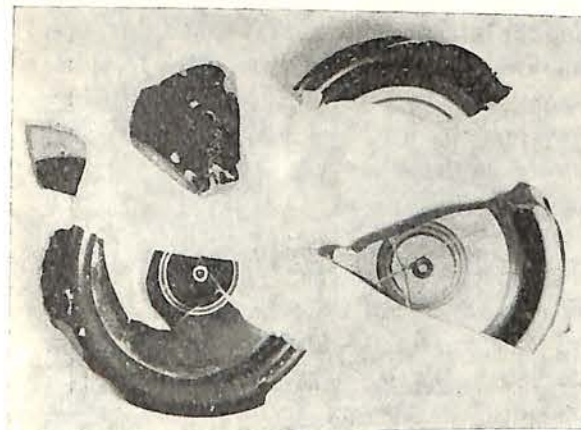
¹ KARL LEHMANN, Samothrace, Guide, N. York 1960, σ. 74, εἰκ. 38.

κτήτου. Τῆς ἀρχαιοτέρας ταύτης οἰκοδομῆς ἀπεκαλύφθη ὁ ἀνατολικὸς τοίχος εἰς βάθος 2.60 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κρασπέδων τῆς παρακειμένης ὁδοῦ Ψαρομηλίγγου, ἐκτεινόμενος εἰς μήκος 2.60 μ. καὶ βαίνων μετὰ κατεύθυνσιν ἀπὸ Νότου πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τὴν προαναφερθεῖσαν ὁδόν. Τοῦ ἑτέρου τοίχου, τοῦ νοτίου, ὁ ὁποῖος συμβεβλημένος μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κατ' ὀρθὴν γωνίαν ἐσχημάτιζε τὸ περίγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος, οὐδὲν ἴχνος ἀνευρέθη· καθόσον οὗτος παρεβιάσθη κατὰ τὴν ἀνέγερσιν μεταγενεστέρας δεξαμενῆς τῶν ἀρχῶν τῆς Ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἡ δεξαμενὴ, ἀνεγερθεῖσα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ὕλικου τοῦ βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος, ἐξηφάνισε παντελῶς τὸν νότιον τοίχον τοῦ παλαιότερου κτίσματος διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγέρσεώς της.

Ὡς πρὸς τὸν διασωθέντα ἀνατολικὸν τοίχον (οὗτος ἀπεκαλύφθη εἰς ὕψος 1.21 μ.) συγκείμενον ἐκ δύο δόμων, τοῦ κατωτέρου μετὰ ὕψους 0.78 μ. τοῦ δὲ ὑπερκείμενου σωζομένου εἰς μέγιστον ὕψους 0.43 μ., οὗτος ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου, ὁ ὁποῖος εἶχε πρότερον λαξευθῇ καταλλήλως (βλ. ἀποψιν τῶν ἀρχαιοτέρων δόμων ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὑπερκείμενον τρίτον δόμον τῆς β' οἰκοδομικῆς φάσεως ἐν εἰκ. 1 ἄνω ἀριστερά). Ὁ σχιστολίθος ἐκάλυπτεν ἐξωτερικῶς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τοῦ κατωτέρου δόμου (βλ. τομὴν Α-Α εἰκ. 1). Ὁ δόμος οὗτος ἐπέχων θέσιν θεμελίου συνέκειτο ἐκ κροκαλοπαγῶν λίθων διὰ λάσπης συνδεδεμένων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα. Ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ταύτης πλάτους 1.15 μ. ὑψοῦτο ὁ δεύτερος δόμος εἰσέχων 0.25 μ. περίπου τοῦ ὑποκειμένου, ἐκτισμένος κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν ἀκανόνιστον σύστημα (βλ. εἰκ. 1, ἄνω ἀριστερά). Πλάτος δόμου 0.97 μ. Ἡ κατασκευὴ τοῦ δόμου, ἐπιμελετημένη, συνίστατο ἐξ ὑποκιτρίνων παρολίθων φερόντων κατὰ τὸ μέτωπον ἀδρᾶν διὰ σφυρὸς λάξευσιν. Βύσματα ἐπλήρουν τὰ μεταξὺ τῶν παρολίθων ὑφιστάμενα διαστήματα κατὰ τὴν πρόσοψιν ὡς καὶ κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κορυφοῦ τοῦ δόμου (βλ. πίν. ΙΑ β κατώτερον δόμον).

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παρεῖαν τῶν κατ' ὕψος οἱ δύο δόμοι ἐκαλύπτοντο ἐπὶ λάσπης μετὰ λιθαρίων καὶ πηλίνων δοστράκων, ἀπάντων συνιστῶντων ἰσχυρὸν μανδύαν προστα-

τευτικοῦ χαρακτήρος (βλ. τομὴν Α-Α εἰκ. 1). Ἐκ τῶν ἀρμῶν τοῦ τοίχου συνελήγησαν μελαμβαφῆ δοστράκα· ἐκεῖθεν προέρχονται ἐπίσης βάσεις σκύφων φερόντων ἐπὶ τοῦ πυθμένου ἐμπέστα ἄνθη λωτοῦ ἢ ὑπὸ τὴν βάσιν ἐγχαράκτους κυκλικούς μικρὰς διαμέτρου (εἰκ. 2)

Εἰκ. 2. Ὅστρακα ἐκ τῶν ἀρμῶν τοῦ βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος.

ἀναλόγους πρὸς εὐρεθέντας ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν Ἀθηναίων. Σχετικὴ ἢ διακόσμησις τῆς βάσεως ἀγγείου ὑπ' ἀριθ. 160¹ τῆς Ἀγορᾶς, ἡ ὁποία κατατάσσεται ἐντὸς τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰώνου.

Εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην τοῦ 5ου π.Χ. αἰώνου ἀνήκει καὶ μία μεσοτοιχία πλάτους 0.65 μ., ἣτις ἔβαινε εἰς ἀπόστασιν 2.30 μ. παραλλήλως τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου. Μέρος ταύτης ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 3.42 μ. ἐκ τοῦ ὕψους τῶν κρασπέδων τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίγγου. Ἡ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὸ κατώτερον τμήμα τῆς μεσοτοιχίας, ὅπερ διεσώζετο εἰς ὕψος 0.14-0.30 μ. Ἡ μεσοτοιχία ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου καὶ συνέκειτο ἐξ ἀργῶν λίθων μικρῶν διαστάσεων ἐκτισμένων τῇ προσθήκῃ λάσπης. Οἱ οὕτω πῶς σχηματιζόμενοι δύο θάλαμοι ἐπεκοινῶνουν πρὸς ἀλλήλους διὰ θύρας ἀνοίγματος 0.85 μ. (βλ. πίν. ΙΑ γ καὶ κατωψιν εἰκ. 1).

Ἡ νεωτέρα οἰκοδομικὴ φάσις τοῦ 4ου π.Χ. αἰώνου ἀναγνωρίζεται δι' ὀλιγωτέρων λειψά-

¹ Attic Pottery of the Later Fifth Century from the Athenian Agora, *Hesperia* 18, 1949, σ. 344, πίν. 94 καὶ 95, ὅπου καὶ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀρ. 160.

νων ἐξ ὧν ἀπέδωκεν ἡ προαναφερθεῖσα ἀρχαιοτέρα κατασκευὴ, ἥτοι τριῶν λίθων δι' ὧν ἐσχηματίζοντο δύο τοῖχοι κεκαμμένοι κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Οἱ λίθοι οὗτοι εἶναι οἱ μόνον διαφυγόντες τὴν παραβίασιν κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς δεξαμενῆς τῶν πρώιμων Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐκ τούτων ὁ εἰς, ἐρυθροκίτρινος παρολίθος μήκους 1.32 μ., ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς παλαιότερας οἰκοδομικῆς φάσεως. Ὑψος κυβόλιθου 0.61-0.78 μ., μέγιστον πλάτος 0.42 μ. Ὁ κυβόλιθος διὰ τῆς πρὸς Νότον ἀπολήξεώς του ἐσχημάτιζεν ὀρθὴν γωνίαν μετ' ἑτέρου τοίχου τοῦ αὐτοῦ ὕψους, κατευθύνσεως ἀπὸ Ἀυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς, συγκείμενον ἐκ δύο μαρμαροπλίνθων μεγίστου πλάτους 0.50 μ. καὶ συνολικοῦ μήκους 0.93 μ. Ἐκ τῶν προαναφερθέντων μαρμαροπλίνθων ὁ εἰς ἔβαινε ἐπὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου πολυγωνικοῦ δόμου ὁ δ' ἕτερος, ὁ δυτικώτερος, ἐπὶ χωμάτων περιεχόντων πῆλινα μελαμβαφῆ θραύσματα στρωτήρων, ἀπάντων συναποτελούντων μάζαν ἰσχυρᾶς συνοχῆς.

Ἐξωτερικῶς ὁ ἀνατολικὸς τοίχος ἔφερε καθ' ὕψος ἐπένδυσιν λιθαρίων μετὰ λάσπης, παρομοίας μορφῆς ἐκείνης τοῦ κάτω δόμου τῆς παλαιότερας φάσεως. Ὑφιστάμενον διάκενον κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν γωνίαν τῶν σκελῶν ἐπληροῦτο διὰ βυσμάτων ἐπαλλήλως τεθειμένων (πίν. ΙΑ β). Ἐκ τῶν δύο λίθων τοῦ νοτίου σκέλους ὁ δυτικώτερος ἐπέιχε θέσιν ὀρθοστάτου. Παρὰ τὴν βάσιν τούτου ἀπεκαλύφθη σειρὰ ἀργῶν λίθων διὰ λάσπης συνδεδεμένων καὶ σχηματιζόντων κατώφλιον, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἀνοιγματος παρέμεινε ἀπροσδιόριστον λόγω ἐλλείψεως ἐπαρκῶν ἐνδείξεων (βλ. πίν. ΙΑ β δεξιά).

Ἡ ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος γενομένη ἔρευνα συνετέλεσεν εἰς τὴν συναγωγὴν στρωματογραφικῶν παρατηρήσεων, τῶν ὁποίων σχετικὰ στοιχεῖα παραθέτομεν ἐνταῦθα. Αἱ διερευνηθεῖσαι στρώσεις κατὰ τὴν μελέτην των ἀνευρέθησαν παραβεβιασμέναι κατὰ τὴν βορείαν παρεῖαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κτίσματος, εἰς λωρίδα πλάτους 0.30 μ. περίπου. Προφανῶς ἡ παραβίασις ὀφείλεται εἰς τὴν διάνοξιν τάφρου πρὸς θεμελίωσιν τῆς μεταγενεστέρας δεξαμενῆς. Διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ἐθίγησαν αἱ παλαιαὶ στρώσεις μερικῶς, ἀναμειχθεῖσαι μάλιστα μετὰ

νεωτέρων υπολειμμάτων διαφόρων υλών, ἐν οἷς διεκρίνοντο εὐμεγέθη τεμάχια κατιωμένου σιδήρου. Πλὴν τῆς τοιαύτης παραβίασεως ἡ ὑπόλοιπος ἔκτασις τῶν στρώσεων παρέμενε ἀθικτος ἀποδόσασα συμπληρωματικὰ στοιχεῖα εἰς τὴν μελέτην τοῦ οἰκοδομήματος.

Τὸ στρωματογραφικὸν διάγραμμα τῆς εἰκ. 1 (τομή Α—Α), τὸ εἰκονίζον τὴν διὰ τῆς βορείας οἰκοδομικῆς γραμμῆς κάθετον τομήν, ἐμφαίνει τὰς διὰ τῶν αἰώνων ἐπισυνωρευθείσας ἐπαλλήλους στρώσεις Α'—Η'. Ὑψηλότερον εὐρίσκεται ἡ στρώσις Α' συγκειμένη ἐκ σχετικῶς προσφάτου ἐπιχώσεως χαλαρῶν χωμάτων μετ' ἄλλων υλών. Ὁμοίως ἡ σύνθεσις τῶν χωμάτων τῆς στρώσεως Β' χαλαρὰ καὶ περιέχουσα πλεθὺν θραυσμάτων ἀγανῶτων ἀγγείων, λαβῶν καὶ βάσεων ἀμφορέων Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἡ στρώσις Γ' συνισταμένη ἐκ μπαζώματος πρασίνων χωμάτων κημηλῆς. Ἡ στρώσις Δ' περιείχε θραύσματα πηλίνων ἀγγείων καὶ ὑαλίνων δακρυδόχων. Ἡ κάτωθεν στρώσις Ε' συνδεομένη μετὰ τῆς β' οἰκοδομικῆς φάσεως τοποθετεῖται χρονολογικῶς ἐντὸς τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐκ ταύτης προέρχεται ποικιλία ὀστράκων, ἐν οἷς θραύσματα μελαμβαφῶν πινακίων φερόντων ἐν τῷ πυθμένι ἐντυπα ἀνθέμα¹ προσέτι δὲ μικρὸν θραύσμα ἐπιχρίσματος τοῖχου κεχωρισμένον δι' ἐρυθρᾶς βαφῆς κ.ά. Ἡ στρώσις Ζ' ἐξ ὑποπρασίνων χωμάτων θὰ πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Ἐντεῦθεν προέρχονται πλείστα θραύσματα ἀγγείων ἥτοι βάσεις σκύφων, θραύσματα λαβῆς ἐξ ἀγανῶτου ὕδρας, προσέτι δὲ καὶ λαβὴ μετὰ τμήματος ἐκ τοῦ χεῖλους μαρμαρίνου ἀγγείου (κάλυπτος), διασώζουσα ἐσφηνωμένον τεμάχιον σιδηροῦ συνδέσμου τοποθετηθέντος πρὸς ἐπαναστερέωσιν τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θρασυθείσης λαβῆς. Ἀνευρέθη ἐπίσης τμήμα ἀνεπιγράφου μολυβδίνης πλακὸς καὶ δύο θραύσματα μωσαϊκοῦ δαπέδου ἐκ μικρῶν θαλασσίων ψηφίδων, συνδεομένων διὰ κονιάματος ἀνευ ἀσβέστου, διαστάσεων $0.175 \times 0.10 \times 0.07$ μ.

¹ Περί τῶν ἐμπίεστον ἀνθεμίων τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. βλ. PETER E. CORBETT, *Palmette Stamps from an Attic Black-Glaze Workshop*, *Hesperia* 24, 1955, σ. 172-186, πίν. 66-71.

τοῦ ἐνὸς καὶ $0.095 \times 0.06 \times 0.035$ μ. τοῦ ἐτέρου.

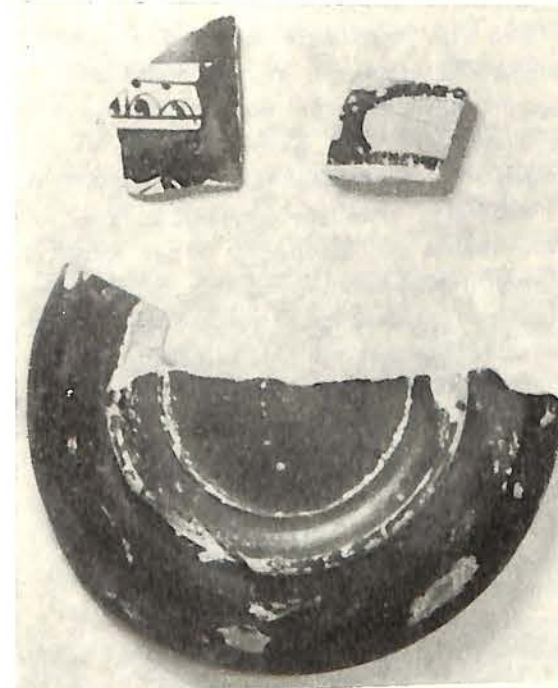
Ἐντὸς τῆς αὐτῆς στρώσεως ἀπεκαλύφθη κανονικὸς ὀρθογώνιος λίθος πλάτους 0.35 μ. καὶ ὕψους 0.17 μ. ἐδραζόμενος ἐπὶ τῆς κάτωθεν στρώσεως Ζ'. Ἡ μία τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦτου ἐφήπτετο τῆς βορείας οἰκοδομικῆς γραμμῆς ἐνῶ τὸ λοιπὸν τοῦτου τμήμα εἰσεχώρει ὑπὸ τὴν ὁδὸν Ψαρομηλίγγου (πίν. ΙΑ γ) εἰς μῆκος ἀπροσδιόριστον. Ἡ ἀνωτέρω στρώσις ἀνάγεται εἰς περίοδον μεταγενεστέραν τοῦ χρόνου καταστροφῆς τῆς μεσοτοιχίας τοῦ ἀρχαιότερου οἰκοδομήματος.

Ἡ στρώσις Ζ', ἀμέσως ὑπεράνω τοῦ δαπέδου τῆς κατασκευῆς τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., ἐνεῖχεν ὑποπράσινα χρώματα λόγῳ προσμειξέως κημηλῶν χωμάτων, κατελάμβανε δὲ καθ' ὅσον τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ πρώτου δόμου τοῦ οἰκοδομήματος τῆς α' φάσεως. Ἐντὸς τῆς στρώσεως Ζ' ἀνευρέθη ἡ προαναφερθεῖσα μεσοτοιχία, ἡ ὁποία διεχώριζε τὸν ἀνατολικὸν ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ θαλάμου. Τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ἐνταῦθα συλλεγέντων εὐρημάτων εἶναι θραύσματα μελαμβαφῶν ἀγγείων μετ' ἐξαιρέτου ποιότητος στιλπνοῦ βερνικίου, δύο θραύσματα ἐρυθρομόρφων ἀγγείων, ἐξ ὧν τὸ ἐν ἐξ ἀρρυθρομορφῶν ληκυθίου μετὰ σωζομένης ἐλλιποῦς παραστάσεως κανοῦ προσφορῶν (;) καὶ ἐν κατὰ τὸ ἥμισυ σωζόμενον φιαλίδιον ὕψους 0.021 μ. Διάμετροι: χειλῶν 0.85 μ. βάσεως 0.056 μ. (βλ. εἰκ. 3). Τὸ φιαλίδιον, φέρον μέλαν γάνωμα, ἐνέχει ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἐμπέστον κόσμημα κυκλίσκου μετ' ἄνθους ἐντὸς αὐτοῦ, περιβαλλομένου ὑπὸ τεσσάρων σταυροειδῶς διατεταγμένων ἀνθεμίων. Τεχνολογικῶς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο συνδέεται μετὰ τοῦ ἐν *Hesperia* 18, 1949, σ. 328, ἀρ. δημ. 63, εἰκ. 5 φιαλίδιου τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, καίτοι διαφέρει κατὰ τὴν βάσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίπεδος, ἀναγόμενον οὕτως ἐντὸς τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ δυτικοῦ θαλάμου ἐντὸς τῆς αὐτῆς στρώσεως Ζ' ἀνευρέθη ἐλλιπὴς πηλίνη πλάξ δαπέδου σχήματος παραλληλεπίπεδου, σωζομένων διαστάσεων: μῆκος 0.303 μ., πλάτος 0.303 μ., πάχος 0.046 μ. Ἐπὶ τῆς μᾶς τῶν εὐρειῶν ἐπιφανειῶν ταύτης ὑφίσταται ἐγγάρατοι γραμμώσεις γενόμεναι πρὸ τῆς

ὀπτήσεως. Παράλληλοι εὐθεῖαι τέμνονται ὑπὸ τεθλασμένων (πίν. ΙΒ β). Ὁ πηλὸς ἐνέχει κόκκους ἄμμου, ἀπολεπίζεται δὲ εὐκόλως λόγῳ ἐλαττωματικῆς ὀπτήσεως.

Διὰ τῆς ἀφαίρέσεως τῆς ἐπιχώσεως Ζ' ἡ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὸ δάπεδον τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος. Τὸ δάπεδον δ' ἀνεφάνη εἰς βάθος 3.58 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κρα-

Εἰκ. 3. Μελαμβαφὲς φιαλίδιον καὶ λοιπὰ θραύσματα ἐκ τῆς στρώσεως Ζ'.

σπέδων τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίγγου. Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ βαθυπρασίνων κημηλοχωμάτων πεπατημένων καὶ ἰσχυρᾶς συνοχῆς πάχους 0.05 μ. Μικρὰ θραύσματα ἀγανῶτων ἀμφορέων ὡς ἐπίσης καὶ μελαμβαφῆς λαβὴ ἐκ τριφυλλοσχήμου οἰνοχόης, ἀπάντων ἀναγομένων εἰς τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα, ἀπέκλειντο ἀναμῖξ μετὰ τῶν χωμάτων τοῦ δαπέδου.

Τὸ δάπεδον δ' ὠρίζοντιοῦτο ἐπὶ μᾶς εἰσέτι στρώσεως, τῆς Η', ἡ ὁποία ἐκάλυπτεν ἐν κοίλωμα τοῦ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου. Ἡ ἐπίχλωμα τοῦ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου μετ' ὀλίγων ἐξ ἄμικων κημηλοχωμάτων μετ' ὀλίγων πηλίνων ὀστράκων προήρχετο πιθανῶς ἐκ τῆς λαξεύσεως τοῦ βράχου, ὅπου ἡδράσθη ἡ θεμελίωσις τοῦ ἀνατολικοῦ τοῖχου τοῦ Οἰκοδομήματος.

Ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ δυτικοῦ θαλάμου ἀνε-

φάνη λάξευμα ἐντὸς τοῦ βράχου, αὐλακος μετὰ κοίλου πυθμένος, κατευθύνσεως ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, πλάτους 0.70 μ. καὶ βάθους 0.50 μ. Ἐπὶ τῆς κοίτης ταύτης ἀνευρέθη ἐπίχλωσις ἐκ λεπτῶν χωμάτων ἀμμόδους συστάσεως, ἐπικαθημένη συνήθως ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἀρχαίων ἀγωγῶν. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἐνδεικτικὸν χρονολογικὸν στοιχεῖον ἀνευρέθη. Παρὰ ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, δυνατόν νὰ λογισθῇ ὁ χρόνος κατασκευῆς τῆς προγενέστερος ἐκείνου τοῦ Οἰκοδομήματος. Συγκεκριμένως τὰς ὡς ἄνω ἀνασκαφικὰς παρατηρήσεις συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ παλαιότερα φάσις τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος, ἡ ὁποία ἀνάγεται εἰς τὴν περίοδον τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ κτίσματος ἰσχυρᾶς δομῆς, διηρημένου εἰς δύο θαλάμους. Ἐκ τῶν τοίχων τοῦτου ὁ νότιος ἔχει παραβασθῇ περιληφθεῖς ὑπὸ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς μέχρι τοῦτου ἐκτεινομένης προῖμου Ρωμαϊκῆς δεξαμενῆς. Ὁ ἀνατολικὸς σώζεται εἰς ἱκανοποιητικὴν κατάστασιν συνιστάμενος ἐκ δύο δόμων, τοῦ κατωτέρου ἐκ κροκαλοπαγοῦς λίθου (breccia), τοῦ δὲ ὑπερυψωμένου ἐκ πορλίθου, ἐκτισμένου κατὰ τὸ ἀκανόνιστον ἰσοδομικὸν σύστημα. Βεβαίως ἡ χρῆσις τοῦ κροκαλοπαγοῦς λίθου δημιουργεῖ ὠρισμένας ὑπονοίας ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τοῦ κτίσματος. Ἡδὲ ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις τῆς κατ' ἀποκλειστικότητα ἐντὸς τοῦ 4ου π.Χ. αἰ. χρήσεως τοῦ λίθου breccia πρὸς ἀνοικοδόμησιν κτισμάτων. Τὸ θέμα χρῆζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ἐφ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν ἐξαιρέσεις τινάς. Γνωστὸν εἶναι ἐπίσης, ὅτι χρῆσις ὁμοίων λίθων παρατηρήθη εἰς κατασκευὰς τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος¹.

Ἡ νεωτέρα φάσις τοῦ Οἰκοδομήματος, τοποθετουμένη ἐντὸς τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ λειψάνων πιστοποιούντων τὴν πρὸς Νότον σμίχρυνσιν τοῦ κτίσματος μετὰ ταυτοχρόνου διανοίξεως θύρας πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην, ὡς ἐπεβεβαιώθη διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν προαναφερθέντων λειψάνων κατοφλίου (βλ. σ. 27). Ἡ διαπίστωσις αὕτη ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀναζήτη-

¹ ΑΕ 1958, σ. 14 κέ. καὶ 121, σημ. 1.

σιν αρχαίας οδού διερχομένης διπσθεν τοῦ Μνημείου καὶ πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ κτίσματος τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

ΣΤ. ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ

Διὰ τῆς ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Κακαβᾶ ἀποπερατωθείσης ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης συνεκentrώθησαν εὐάριθμα στοιχεῖα συντελοῦντα εἰς τὴν ἐξακριβώσιν τῆς διαρθρώσεως τοῦ χώρου ἀπὸ τῆς Γεωμετρικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἡ ἐρευνα ἐστράφη κατὰ κύριον λόγον περὶ τὴν ἀπωτέραν ἱστορίαν τοῦ χώρου καὶ τὴν μορφολογικὴν ἐξέλιξιν τούτου διὰ τῆς οἰκοδομικῆς δραστηριότητος τῶν διαρρυσάντων αἰώνων.

Λείψανα ἀναγόμενα εἰς τοὺς Ἑλληνιστικούς καὶ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὑδραυλικῶν κατασκευῶν, δεξαμενῶν καὶ ἄλλων κτισμάτων ἀποσκοπούντων εἰς τὴν ἀποθήκευσιν ὕδατος παρέχουν ἐναργῆ εἰκόνα τῶν ἐκάστοτε οἰκοδομικῶν φάσεων τοῦ χώρου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ οἰκοπέδου ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 3.40 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κρυσπέδων τῆς παρακειμένης οδού Ψαρομηλίγγου τὸ δάπεδον εὐρυχωροῦ δεξαμενῆς κατευθύνσεως ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ἡ δεξαμενὴ διὰ τῆς μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν τῆς, τῆς βορείας, ἔβαινε ἐπὶ τοῦ προγενεστέρου βορειοδυτικῶν οἰκοδομῆματος (βλ. κάτωψιν, εἰκ. 1). Τμῆμα ἀγωγοῦ τομῆς πεταλοσχήμου, πλάτους 0.55 μ. καὶ σφ. ὕψους 0.45 μ. ἀπεκαλύφθη συνδεδεμένον μετὰ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς δεξαμενῆς. Ὁ κοῖλος πυθμὴν τοῦ ἀγωγοῦ ἔφερεν ἐσωτερικὸν ἐπίχρισμα ὑπολεύκου ὑδραυλικῶν ἀσβεστοκονιάματος. Ἡ δεξαμενὴ εἶχεν ἐν κατόψει σχῆμα τραπεζίου, ἐσωτερικῶν διαστάσεων βορείας στενῆς πλευρᾶς 2.65 μ. νοτίας 2.55 μ., ἐκάστης δὲ τῶν μακρῶν πλευρῶν 5.80 μ.

Ἡ δεξαμενὴ ἔφερε καλῶς σωζόμενον δάπεδον ἐστρωμένον δι' ὑδραυλικῶν κονιάματος μετ' ἐνσωματωμένων πηλίνων ψηφίδων χρώματος ἀνοιχτοτέφρου ἢ ἐνίοτε καὶ πορτοκαλλόχρου, σχηματίζουσιν θέματα σπειρῶν, κύκλων κ.ἄ.ἃ. Ἐπικλινῆς ταινία κονιάματος

¹ Τιαύτην κατασκευὴν ἔχει καὶ τὸ ἀνευρεθὲν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ Συντάγματος κτίσμα, χαρακτηριστικὸν ὡς

συνέδεε τὸ δάπεδον πρὸς τοὺς περιβάλλοντας κεκονιαμένους τοίχους. Οἱ τοῖχοι ἐσώζοντο εἰς μέγιστον ὕψος 0.30 μ., ἐνῶ τὸ πλάτος τούτων δὲν ὑπερέβαινε τὰ 0.50 μ. Ἐξωτερικῶς οὗτοι διέσωζον πορφυροῦν χρωματισμόν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὴν γῆν κρυπτομένης κεκονιαμένης θεμελιώσεως. Τὰ ἐντετοιχισμένα ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς ὅστρακα ἀνάγονται εἰς τὴν ὑστέραν Ἑλληνιστικὴν περίοδον².

Ὑπὸ τὴν θεμελίωσιν τῆς νοτίας πλευρᾶς ταύτης διὰ γενομένης τομῆς ἀπεκαλύφθη ἑτέρα δεξαμενὴ, ἀπιοειδής, καλυπτομένη κατὰ τὸ ἐκ διαμέτρου 0.71 μ. χεῖλός τῆς ὑπὸ πλακὸς παρολίθου, διαστάσεων $0.85 \times 0.70 \times 0.20$ μ. Ἡ πλάξ εἶχε τοποθετηθῇ ἐπιμελῶς ἐπὶ τοῦ ἄνω στομίου τῆς δεξαμενῆς, οὕτως ὥστε νὰ ἐδραιωθῇ ἀσφαλῶς ἡ θεμελίωσις τοῦ ὑπεράνω Ρωμαϊκοῦ κτίσματος. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα καθαρισμὸν τοῦ ἄνω ἡμίσεος ταύτης (ἀνυπέρβλητοι τεχνικαὶ δυσχέρειαι ἐματαίωσαν τὴν πλήρη ἐκκένωσιν τῆς δεξαμενῆς) οὐδὲν ὅστρακον ἀνευρέθη. Πάντως ὁ πυθμὴν τῆς ἐντετοπίσθη εἰς τὰ 5 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ στομίου. Ἡ κάτωθεν διανοιγομένη κοιλία συντέεινε εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ εἰδικοῦ ταύτης σχήματος

impluvium ἢ δεξαμενῆ. Βλ. ΑΕ 1958, σ. 122, εἰκ. 204.

² Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης περισυλλεγὲν πηλινὸν θραῦσμα ἀγγείου, ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ στοιχεῖον χρονολογήσεως τῆς περιόδου ἀνεγέρσεως τοῦ κτίσματος. Τὸ θραῦσμα ἐξ ἀγανότου ὕδρας (ι) σφύεται εἰς τμῆμα τοῦ λαίμου καὶ τῶν χειλέων. Ὁ λαίμος ἐμφανίζει διεύρυνσιν πρὸς τὰ ἄνω, ὅπου καὶ τὰ χεῖλη τοῦ ἀγγείου. Ταῦτα διχάζονται εἰς δύο διακοσμητικὰ μέλη, ἐξ ὧν τὸ ἐν ὀρθοῦται ἀκολουθοῦν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου, ἐνῶ τὸ ἕτερον καμπτόμενον νεύει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔξω. Ὁ πηλὸς τοῦ θραύσματος, ὑπερύψους πορτοκαλλόχρου, περιέχει κόκκους γύψου, ἐνδεῖεις δηλοῦσα τὴν ἐκ νότου εἰσαγωγὴν τοῦ ἀγγείου, ἐξ Ἀλεξανδρείας ἢ καὶ Κυρηναϊκῆς. Τεχνοτροπικὰς ὁμοιότηας παρέχουν τὰ χεῖλη λεκανίδων ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος μετὰ χειλέων πρὸς τὰ ἔξω νευόντων. Τὰ παλαιότερα παραδείγματα ἀνάγονται εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, μετὰ τύπους χειλέων ἐπιτεδούς ἄνω, κεκοσμημένων δι' ἐμπέστον κυματοειδῶν γραμμῶν (βλ. Hesperia 3, 1934, σ. 468 - 470. Βλ. ἰδίᾳ τὰ θραύσματα C 65, C 66 καὶ D 67 ἐν εἰκ. 122). Ἡ μᾶς ὑποχρεοῖ, ὡς φυσικόν, νὰ καταβιβάσωμεν τὴν χρονικὴν τοποθέτησιν ἀνεγέρσεως τῆς δεξαμενῆς εἰς τοὺς πρώτους ρωμαϊκοὺς χρόνους.

(εἰκ. 1, τομὴ Β - Β). Δύο σήραγγες συνέδεον ταύτην μετ' ἄλλας ὁμοίου σχήματος δεξαμενάς. Ἐπίχρισμα ἐξ ὑπολεύκου ὑδραυλικῶν κονιάματος ἐκάλυπτε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς δεξαμενῆς, ἢ ὁποία εἶχε λαξευθῇ ἐντὸς τοῦ σκληροῦ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου.

Τοιοῦτοι τύποι δεξαμενῶν ἐντοπίζονται συχνότατα εἰς τὰς Ἀθήνας, μάλιστα δέ, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι σκληρόν, ἐξ ἀργολιθικοῦ σχιστολίθου. Συνήθως ἀνευρίσκονται καθ' ὁμάδας συνδεδεμέναι δι' ἀγωγῶν, χάριν μεγαλυτέρας ἀποθηκείσεως ὕδατος¹.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἀνάλογος κατασκευὴ, ἀδημοσίευτος, ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸν Κεραμεικόν. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε συγκεντρωθέντων ἀνεπαρκῶν στοιχείων, ἐλαχίστων διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν διερεῦνησιν τοῦ θέματος, προκύπτει ὅτι τινὲς τῶν δεξαμενῶν κατεσκευάζοντο καὶ συνετηροῦντο πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ δημοσίου, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἀνευρέσεως παρομοίων ἀποθηκῶν ὕδατος εἰς ἐπίκαιρα σημεία τῆς πόλεως, ὡς ὁ Κεραμεικὸς καὶ ἡ Ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν². Σήμερον πιστεύεται ὅτι αἱ παλαιότεραι ἐκ τῶν δεξαμενῶν ἀνάγονται εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα.

Τέλος, εἰς τὴν ὑστέραν Ρωμαϊκὴν περίοδον ἀνήκει ἐν εἰσέτι κτίσμα ὑδραυλικῆς ἐγκαταστάσεως ἀναφανὲν εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Πρόκειται περὶ δύο δωμάτων κατευθύνσεως ΝΑ. - ΒΑ., τῶν ὁποίων τὸ νοτιώτερον δὲν ἀπεκαλύφθη πλήρως, καθόσον εἰσεχώρει ὑπὸ τὰ γειτνιάζοντα οἰκόπεδα (βλ. κάτωψιν εἰκ. 1). Τὸ μῆκος τῆς ἀποκαλυφθείσης ἐγκαταστάσεως ἀνέρχεται εἰς τὰ 3.30 μ. τὸ δὲ πλάτος εἰς τὰ 2.21 μ. Τὸ νότιον δωμάτιον διαχωρίζεται τοῦ βορείου διὰ μεσοτοιχίας πλάτους 0.20 μ., συνισταμένης ἐξ ὀπτῶν πλίνθων στερεοῦμένης διὰ κονιάματος (βλ. πίν. ΙΑα). Τοῦτο ἐσώζοντο εἰς μέγιστον ὕψος 1.35 μ., οἱ δὲ τοῖχοι ἔφερον ἐσωτερικῶς ἐπίχρισμα ἐκ κονιάματος πάχους 0.03 μ. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πλίνθων ὀπτῶν πλακῶν διαστάσεων 0.42×0.47 μ. Αἱ γωνίαι τοῦ δαπέδου μετὰ τῶν πέριξ

¹ ΑΔ 18, 1963, σ. 32 (Οἰκόπεδον ὁδοῦ Ἀθηνᾶς ἀριθ. 29).

² Agora Picture Book No 11, M. LANG, Waterworks in the Athenian Agora, 1968.

τοίχων ἐφέροντο λοξότιμτοι, ὡς συνηθίζεται εἰς ἀπάσας ἐν γένει τὰς δεξαμενάς. Ἡ ἐνταῦθα ὑπαρξίς δεξαμενῆς πιστοποιεῖται ἐξ ἄλλου καὶ διὰ τῆς ἀνευρέσεως δύο ἀγωγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκκινούντες ἐκ τῆς μεσοτοιχίας ἔβαινον πρὸς ΒΑ., ἐντὸς τοῦ βορείου δωματίου. Ὁ εἰς ἐκ τῶν ἀγωγῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ καλυπτήρας λακωνικοῦ τύπου, ἀνοίγματος 0.16 μ., τοποθετημένους μετὰ τὴν κυρτὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὸ δάπεδον. Ὁ ἕτερος, τοῦ ὁποίου διεσώθη μικρὸν τμῆμα, ἀπηρτίζετο ἐκ κυλινδρικών σωλῆνων ἐσωτερικῆς διαμέτρου 0.09 μ. (βλ. πίν. ΙΑα).

Τὸ βόρειον δωμάτιον ἔχει ἐν κατόψει λίαν ἀσύμμετρον σχῆμα (βλ. κάτωψιν εἰκ. 1). Οἱ τοῖχοι εἶχον κονιαθῇ καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ νότιον δωμάτιον. Τὸ δάπεδον, διὰ τοῦ ὁποίου διήρχοντο οἱ προαναφερθέντες ἀγωγοί, ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὀπτῶν πλίνθων πλακῶν, διαστάσεων 0.42×0.47 μ. καὶ 0.39×0.20 μ., στερεομένων διὰ κονιάματος.

Ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἀνευρεθέντων ἀντικειμένων σημειοῦται τεθραυσμένη μαρμαρίνη λεκανίς, βάσις κίονος μικρᾶς διαμέτρου καὶ πλῆθος ὀστράκων ἐξ ἀγγείων τῆς Ρωμαϊκῆς περιόδου. Ταῦτα καὶ ἐν νόμισμα χαλκοῦν, ἐφθαρμένον λίαν, κατὰ τὴν διεθυντήριαν τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἀντωνιανόν, χρονολογοῦν τὸ ὄλον συγκρότημα ἐντὸς τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος.

Ζ. ΣΠΟΡΑΔΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἐκ τοῦ οἰκοπέδου τῆς συμβολῆς τῶν ὁδῶν Ψαρομηλίγγου 9 καὶ Καλογήρου Σαμουὴλ προέρχονται τὰ κάτωθι εὐρήματα, ἀποκαλυφθέντα εἰς διάφορα σημεία αὐτοῦ καὶ παραδοθέντα εἰς τὴν Γ' Ἐφορείαν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐκσκαφῆς:

1) Τμῆμα πυξοειδοῦς σκύφου συγκεκολλημένου ἐκ πολλῶν θραυσμάτων. Σφ. μῆκος χειλέων 0.091. Ὑψος 0.063 μ. Πάχος: χειλέων 0.005, βάσεως 0.006 μ. Ἐπὶ τῆς κοιλίας διακόσμησις διαγράμμων παραλληλογράμμων. Ἡ ἐπὶ τῆς κοιλίας κυλινδρική λαβὴ κοσμεῖται διὰ σειρᾶς στιγμῶν. Ὑπὲρ τὴν λαβὴν ζώνη ἀβακωτῇ πλαισιωμένη ὑπὸ ξεύγους γραμμῶν, περιέχουσα τὴν ἄνω κοιλίαν τοῦ ἀγγείου. Ὑπὲρ τὴν βάσιν πλατεία μελαμβοφῆς ζώνη. Γάνωμα

μέλαν, εξέτηλον εις τινα σημεία, έσωτερικώς μελανόφαιον (πίν. IBγ).

2) Θραύσμα γεωμετρικού άμφορέως προερχόμενον εκ του χείλους και του λαιμού. Σωζόμενον μήκος χείλους 0.253 μ. Σωζ. ύψος 0.06 μ. Πάχος 0.016 μ. Περί τού χείλους μέλαν γάνωμα.

3) Δύο θραύσματα εκ του λαιμού γεωμετρικού άμφορέως. Έπί της πορτοκαλλόχρου επιφανείας του άγγείου άνα δύο όμοκεντροι κύκλοι καστανού γανώματος διά διαβήτου.

4) Έξ θραύσματα εκ της άνωθεν της βάσεως κοιλίας γεωμετρικού άγγείου. Πάχος πηλού 0.005 - 0.007 μ. Διά καστανέρυθρου γανώματος έξωγραφημένα τρίγωνα περί την κάτω κοιλίαν του άγγείου.

5) Θραύσμα εκ της κάτω κοιλίας γεωμετρικού άγγείου, διαστάσεων 0.146 x 0.10 μ. Πάχος 0.007 μ. Έπί της καστανομελαίνης επιφανείας έξηρημένη ζώνη περιέχουσα τέσσαρας παραλλήλους γραμμάς καστανού χρώματος.

6) Δύο θραύσματα εκ της κοιλίας γεωμετρικού άγγείου. Πάχος πηλού 0.009 μ. Διακόσμησις εκ λεπτών ζωνών, δικτυωτών ρόμβων και τεθλασμένης γραμμής.

7) Θραύσμα εκ του κάτω τμήματος γεωμετρικού άγγείου. Σώζεται μέρος της περιφέρειας της δακτυλιοειδούς βάσεως (σωζ. μήκος περιφ. 0.16 μ.), υπό την όποιαν ίχνη δύο όμοκεντρών κύκλων. Δύο ζώναι περιθέουν την έξηρημένην επιφάνειαν της κάτω κοιλίας του άγγείου.

8) Θραύσμα βάσεως και κοιλίας γεωμετρικού άγγείου, σωζ. μήκους περιφέρειας 0.116 μ. Έπί της κοιλίας παράλληλοι ζώναι πορτοκαλλόχρου και υπομέλανος χρώματος.

9) Τρία θραύσματα εκ διαφόρων γεωμετρικών άγγείων, δύο εκ κοιλίων και έν εκ του χείλους μικρού άγγείου, διακεκοσμημένα διά περιφερειακών ζωνών.

10) Κοτύλη - πυξίς έλλιπής κατά τού πλείστον, συγκεκολλημένη εκ πολλών θραυσμάτων (πίν. IB δ). Έσωτερική διάμετρος χείλεων 0.081 μ. Σωζ. μέγιστον ύψος 0.049 μ. Μέγιστον πάχος πηλού 0.004 μ. Σώζονται μόνον αϊ αποφύσεις των έλλειπουσών λαβών. Ο πηλός υποκίτρινος, ουχί άτιτικός, έφερε δυσδιάκριτον διακόσμησιν λόγω της κακής ποιότητος του βερνικίου. Τό πώμα σώζεται άνευ του κομβίου. Έπί της επιφανείας του πώματος εξέτηλος διακό-

σμησις εκ δυσδιακρίτων κύκλων και παρά τού χείλους εκ λοξών παραλλήλων πλατειών γραμμών. Έσωτερικώς άνευ γανώματος¹.

11) Πηλίνη άγνύς, ύψους 0.086 μ. διαμέτρου βάσεως 0.034 μ. Σχήμα κωνικόν, άποκεκρουμένον κατά την παραπληρωματικήν επιφάνειαν. Χρώμα πηλού τεφροκίτρινον.

12) Πηλίνη κωνική άγνύς, άποκεκρουμένη κατά την παραπληρωματικήν επιφάνειαν, έφ' ής και μία όπή (πίν. IB ε, άριστερά).

13) Πηλίνη πυραμιδοειδής άγνύς, ύψους 0.086 μ. Η βάσις παραλληλόγραμμος, διαστάσεων 0.04 x 0.02 μ. Αϊ άκμαί των πλευρών, όπου τέμνονται πρός άλλήλας και πρός την βάσιν, είναι άπεστρογγυλευμένα. Χρώμα πηλού υπέρυθρον (πίν. IB ε, δεξιά).

14) Λαβή άμφορέως πεπλατυσμένη, σωζομένη μετά τμήματος χείλεων. Σωζ. μήκος 0.185 μ. πλάτος 0.051 μ. πάχος 0.027 μ. Έπί της άνω επιφανείας της λαβής έντός δύο δίσκων άνα έν έκτυπον στοιχείον Δ. Προφανώς, πρώτη προσπάθεια σφραγίσεως της λαβής ύπηρεξεν άνεπιτυχής, δι' ό και αύτη επανελήφθη. Χρώμα πηλού καστανέρυθρον (πίν. IB ε, μέσον).

Κατά την VIRGINIA GRACE ή σφραγίς αύτη είναι άνάλογος πρός τας άδημοσιεύτους SS. 11342 και 11334 εκ της Άγοράς, άνευρεθείσας έν επιχώσει του 4ου π.Χ. αιώνος. Έξ επιχώσεως του τέλους του 4ου π.Χ. αϊ., του φρέατος F 11:2 της Άγοράς², προέρχεται έτέρα σφραγίς, ή 11240, μέ τού αυτό έκτυπον στοιχείον. Τό ψηφίον Δ ύφίσταται εις μίαν άκόμη λαβήν, πιθανώς Θασιακήν, ή όποία έν Études Thasiennes, IV, δημοσιεύεται ύπ' άριθ. 2191³. Άξιοσημείωτος ή όμοιότης της λαβής πρός άλλας Θασιακές έσφραγισμένας μέ διάφορα ψηφία, άνευρεθείσας εις Πύκνα έν στρώσει κατερχομένη μέχρι του 340 π.Χ. και δη-

¹ Με σχετικώς άναλογίας ή κοτύλη - πυξίς 11 (T. 3231) εκ του τάφου 159 της Κορίνθου, του 6ου π.Χ. αιώνος - Corinth, XIII, 1964, εικ. 12.

² Περί της επιχώσεως του φρέατος βλ. The Athenian Agora, IV, 1958, RICHARD HUBBARD σ. 238.

³ ANNE MARIE BON - ANTOINE BON - VIRGINIA GRACE, Les timbres amphoriques de Thasos, Études Thasiennes, IV, 1957, σ. 500.

μοσιευόμενας έν Hesperia Suppl. X, πίν. 78, υπό άριθμούς 234 - 237.

15) Δύο πήλιναι βάσεις όξυπυθμένων άμφορέων, διάτρητοι κάτωθεν, σωζόμενου ύψους 0.09 μ. της μιάς και 0.058 μ. της έτέρας.

16) Κωνικόν σφονδύλιον διάτρητον. Σωζόμενον ύψος 0.02 μ. Διάμετρος βάσεως 0.031 μ. Άποκεκρουμένον έλαφρώς κατά την κορυφήν ως και την κωνικήν επιφάνειαν. Ίχνη εξέτηλου καστανέρυθρου γανώματος¹ (πίν. ΙΓ γ).

17) Λύχνος έλλιπής κατά την άνω κοιλίαν. Μήκ. 0.091 μ., ύψος 0.039 μ., πλάτος 0.062 μ. Άποκεκρουμένος παντελώς λαβής. Η μύξα έπιμήκης, ή όπή μικρά. Βάσις δισκοειδής. Έξωτερικώς άνευ γανώματος. Έσωτερικώς σκοτεινόν καστανόν γάνωμα² 4ος π.Χ. αϊών (πίν. ΙΓ ε).

18) Συμπαγές άλάβαστρον έξ ύποκίτρινου πορρολίθου, συναποτελούμενον εκ δύο θρασμάτων και έλλιπές κατά τού άνω μέρος. Σωζόμενον ύψος 0.313 μ. Μεγίστη διάμετρος κοιλίας 0.073 μ. Η άνω κοιλία περιθέεται υπό πέντε άναγλύφων ταινιών 4ος π.Χ. αϊών² (πίν. ΙΓ β).

19) Θραύσμα μαρμαρίνου πινάκιου, σωζομένης περιφέρειας χείλεων 0.091 μ. Πάχος 0.004 μ.

20) Μαρμαρίνον θραύσμα έγγεγλυμμένον. Σωζ. ύψος 0.20 μ., πλάτος 0.10 μ., πάχος 0.05 μ. περίπου. Η παρόστασις, λίαν έλλιπής, εικονίζει βραχίονα άνδρικής μορφής (;).

21) Πήλινον άγαλμάτιον γυνής άνδρικής μορφής. Σωζόμενον ύψος 0.069 μ. Πάχος πηλού 0.003 - 0.004 μ. Έλλιπές κατά την κεφαλήν και τού άνω και κάτω άκρα, φέρει επί της επιφανείας καστανέρυθρον στυλινόν γάνωμα. Η έν γένει κίνησις του κορμού μετά του προτεταμένου θώρακος δύναται νά άποδοθί εις άθλητήν³ 3ος μ.Χ αϊών (πίν. ΙΓ δ).

Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΣΚΑΦΕΝΤΟΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

Η τοποθεσία, όπου κείται τού οικόπεδον, εμφανίζει γενικώς έδαφικήν κλίσιν από Ν. - Β.,

¹ Παρόμοιον, καίτοι μεγαλύτερον μετά διαφόρων χρωματισμού, σφονδύλιον της Άγοράς έν Hesperia 18, 1949, σ. 340, πίν. 101, ύπ' άρ. 130.

² Βλ. συμπαγή άνάλογα άγγεία εκ της άνασκαφής του Μνημείου του Έλληνικού έν ΑΕ 17, 1961/2, Χρονικά, σ. 35.

καθισταμένην έτι σαφεστέραν από της όδοϋ Διπύλου μέχρι και της παραλλήλου πρός Βορράν, όδοϋ Πειραιώς. Τό έδαφος των δύο άνωτέρω θέσεων παρουσιάζει σημαντικήν διαφοράν επιφανείων μέ ταπεινοτέραν βεβαίως την στάθμην της όδοϋ Πειραιώς. Είς ικανήν άπόστασιν βορείως ταύτης θά πρέπει νά άναζητηθί ό κατά την αρχαιότητα διαρρέων την περιοχήν χείμαρρος Κυκλοβόρος.

Γενικώς τού έδαφους της περιοχής εμφανίζεται στερεώτατον ως συνιστάμενον έξ ύποπρασίνου μαλακού και, βαθύτερον, σκληρού άργολιθικού σχιστολίθου (κιμηλιά). Έντός τούτου διηνοίγοντο ένίοτε οί λακκοειδείς τάφοι των θάπτομένων νεκρών, ως έπίσης και αϊ τάφοι, έντός των όποιών έτοποθετούντο αϊ πήλιναι σωληνώσεις των ύδραγωγών.

Η έν τού οικόπεδω διεξαχθείσα άνασκαφική έρευνα ένεφάνισε τά αυτά χαρακτηριστικά έδαφους. Έπιπροσθέτως παρατηρήθη ότι κατά την έναρξιν των τάφων του 5ου π.Χ. αϊώνος ή κιμηλιά δέν ήτο γυμνή άλλ' έκαλύπτετο υπό επιχώσεως μικρού πάχους. Η επίχωση αύτη, σνν τού χρόνω αύξηθείσα, συνετέλει εις την άνόρυξιν τάφων ουχί έντός της κιμηλιάς, ως έγένετο αρχικώς, άλλ' έν τού επισυσσωρευμένω χωματίνω μανδύα. Τό αυτό ίσχυε και διά ύδραγωγούς, οίτινες δεικνύουν λίαν πιθανώς θέσεις διελεύσεως αρχαίων όδών.

Διά τού έν τή νοτία πλευρά του οικόπεδου άποκαλυφθέντος λιθίνου ύδραγωγού καθίσταται λίαν άσφαλής ή ένταϋθα διέλευσις όδοϋ, κατευθύνσεως από Νότον πρός Βορράν. Η όδός αύτη, πιθανώς διερχομένη διά των Ηρίων πυλών, έβαινεν έφαπτομένη του Βορειοδυτικού οικοδομήματος, συνεχίζουσα και περαιτέρω την πρός Βορράν πορείαν της. Η χρήσις ταύτης φάίνεται ότι διεκόπη κατά τόν 4ον π.Χ. αϊώνα, ως δεικνύουν αϊ έν τού όδοστρώματι έσφηνωμένα λίθνηθοι.

Είς την αύτην περίοδον του 4ου π.Χ. αϊώνος θά πρέπει νά άνήκη έτέρα άναζητούμενη όδός, κατευθύνσεως από Δυσμών πρός Άνατολάς, διερχομένη νοτίως των περιγραφεισών κατασκευών, του Βορειοδυτικού οικοδομήματος και του Μνημείου. Τούτο επιβεβαιούται εκ δύο δεδομένων: άφ' ένός μέν ό επί του Μνημείου όρος άνευρέθη έστραμμένος πρός Νότον, άφ

ετέρου δὲ εἰς τὸ βορειοδυτικὸν οἰκοδόμημα τῆς β' οἰκοδομικῆς φάσεως παρατηρήθησαν ἱχνη κατοφλίου ἐπὶ τῆς νοτίας τοῦτου πλευρᾶς.

Τρίτη τέλος ὁδὸς δύναται νὰ ὁρισθῇ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ψαρομηλίγγου. Αὕτη, ἐκκινουσα ἐκ τοῦ Διπύλου, ἔβαινε δι' εὐθείας γραμμῆς ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς, εἰς σχετικῶς βραχείαν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Θεμιστοκλείου περιβόλου.

Τὴν ἐντεῦθεν διέλευσιν ἀρχαίας ὁδοῦ ἀντελήφθησαν ἐνωρίς οἱ παλαιοὶ ἐρευνηταί, καίτοι ἐσπεροῦντο οὐσιαστικῶν δεδομένων¹. Παρὰ ταῦτα σήμερον ἐπιβεβαιούται ἡ διατυπωθεῖσα ἤδη ἀποψις, καθ' ἣν θὰ πρέπει ὡς οὐδὲν ἄλλο νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ὑπαρξὶς ἀρχαίας ὁδοῦ ἐπὶ τὴν σήμερον ἐν χρήσει ὁδὸν Ψαρομηλίγγου, διερχομένης βορείως τοῦ βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος, ἐφαπτομένη δὲ καὶ τῆς προσόψεως τοῦ Μνημείου. Τοῦτο θὰ εἶχεν ἰδρυθῇ, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐπὶ σημείον συγκαταμένου καὶ ὁδικῶς προσιτοῦ, τῇ βοηθείᾳ διερχομένης μέσφω τῶν τᾶφων ὁδοῦ.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΗΡΙΑΣ ΠΥΛΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
Α. ΛΕΪΨΑΝΑ ΑΡΧΑΙΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ

Ἡ σπουδαιότης τῶν ἐπὶ τῆς ἐφορείας τοῦ ἀειμνήστου Ἱ. Θερσιάδη ἀποκαλυφθεισῶν ἀρχαιοτήτων κατανοεῖται πληρέστερον ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸ βαθμιαίως περὶ τὸν πυρῆνα τῆς σπουδαιότητος ὁδοῦ τῶν Ἡρίων ἀναπτυσθὲν Ἀθηναϊκὸν νεκροταφεῖον, ἥτοι τὸ κατὰ μῆκος τῆς συνδεούσης τὰς Ἡρίας πύλας μετὰ τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ ἐκτεταμένης ὁδοῦ. Τὸ ὡς ἄνω νεκροταφεῖον, ἀποδώσαν κατὰ χρονικὰ διαστήματα πλουσιώτατα ἀνασκαφικὰ εὐρήματα, δύναται νὰ λογισθῇ ὡς ἐν τῶν σημαντικωτέρων τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ ἐσχάτως ἀποκαλυφθεῖσαι ἀρχαιοότητες κείνται εἰς ἀπόστασιν 170 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ Διπύλου. Ἐκείθεν ἐκκινοῦν τὸ ἀρχαῖον τεῖχος κατ' ἀρχὰς μὲν ἔβαινε πρὸς τὰ βορειοανατολικά, ὕστερον δὲ καμπτόμενον περὶ τὰ 40 φετο πρὸς Ἀνατολὰς, διερχόμενον περὶ τὰ 40

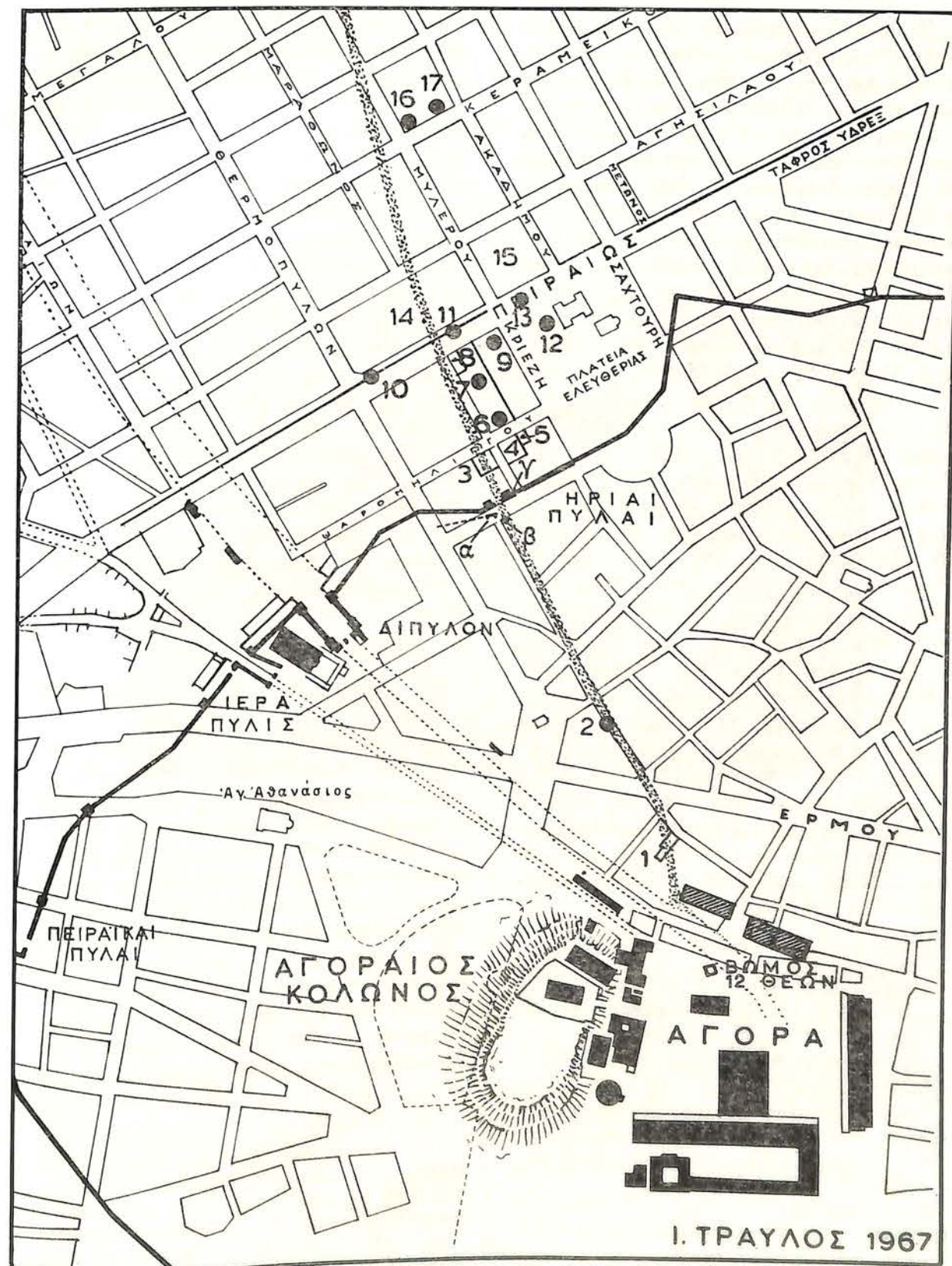
¹ Βλ. ΑΜ 18, 1893, πίν. V, 1.

περίπου μέτρα νοτίως τοῦ ἀνασκαφέντος οἰκοπέδου. Ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ ἀρχαίου τείχους, ὡς συνάγεται ἐκ προσφάτων παρατηρήσεων, διαγράφεται μὲ κατεύθυνσιν Α. - Δ. μέχρις ὅτου καὶ πάλιν στρεφόμενον ἔβαινε πρὸς βορρᾶν. Τοιούτοτρόπως, διὰ διαδοχικῶν κάμψεων τὸ τεῖχος ἐσχημάτιζεν ἐσοχὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας περιλαμβάνετο ἱκανὴ ἐκτασις (εἰκ. 4), ὁριζομένη ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς ἡμετέρας ἀνασκαφῆς μέχρι καὶ τῆς πλατείας Ἐλευθερίας (ἡ ἰδίᾳ πλατεία φέρει καὶ τὰς παλαιότερας ὀνομασίας Λουδοβίκου εἰτα δὲ Κουμουνδούρου).

Ἐκ τῶν παραδεδομένων διαφωτιστικῶν περιγραφῶν γνωρίζομεν σήμερον, μετὰ σχετικῆς ἀκριβείας, ὀλίγας θέσεις, ἐνθα κατὰ τὸν παρελθόντα κυρίως αἰῶνα ἐπεσημάνθησαν λείψανα τοῦ ἀρχαίου τείχους. Τὰ λείψανα ταῦτα ἀνήκοντα προφανῶς εἰς διαφόρους χρονικὰς περιόδους, ὅποτε τὸ τεῖχος εἴτε ἀνεκαινίζετο εἴτε διὰ νεωτέρων ἐπεμβάσεων ἤλλασσε θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ παλαιότερον, κλασσικόν, δύνανται νὰ διαχωρισθῶν εἰς δύο κυρίως κατηγορίας. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν κατηγοριῶν τούτων περιλαμβάνει ἐρείπια εὐρισκόμενα εἰς στενὴν σχέσιν μετὰ τοῦ καθ'αυτὸ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐνῷ ἡ δευτέρα χαρακτηρίζεται ἀπὸ λείψανα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν στεροῦνται οὐσῶς οἰκισθῆσαν πρὸς τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, ἄλλα δὲ ἐνωρίς ἀπεδείχθησαν μεταγενέστερα, ὡς περιέχοντα οἰκοδομικὰ ὀλικά πιστοποιοῦντα τὴν χρονολογικὴν κατὰτάξιν τῶν εἰς νεωτέρους χρόνους.

Ἐκ τῶν γνωστῶν ἐρειπίων τῶν δυναμένων νὰ συνδεθῶν μετὰ τοῦ Θεμιστοκλείου περιβόλου ἀναφέρεται πρῶτον, τμήμα τείχους, εὐρεθὲν κατὰ τὸ 1894 παρὰ τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Ψαρομηλίγγου καὶ Ἀσωμάτων², ἐπικυροῦν τὴν ἀποψιν, καθ' ἣν τὸ ἀρχαῖον τεῖχος ἐκκινοῦν ἐκ τοῦ Διπύλου κατηνθύνετο διὰ δύο (;) κάμψεων πρὸς τὴν γωνίαν τῶν προαναφερθεισῶν ὁδῶν, βαῖνον εἰτα πρὸς Ἀνατολὰς, ὅπου τοποθετεῖται μία ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ τείχους. Ἡ θέσις τῆς πύλης ὁρίζεται παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Διπύλου καὶ Καλογήρου Σαμουήλ (τέως Βασιλέως Ἡρακλείου).

² ΑΜ 19, 1894, 529, πίν. ID3.

Εἰκ. 4. Τμήμα ἐκ τοῦ χάρτου τῆς εἰκ. 7. Τὸ πρὸ τῶν Ἡρίων πυλῶν ἀρχαῖον νεκροταφεῖον.

Ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ τείχους ἀπεδείχθη πλέον ὅτι ἠκολούθει κατεύθυνσιν Α. - Δ.¹, ἐν-
τεῦθεν τῆς νῦν πλατείας Ἐλευθερίας. Εἰς
τὴν πλατείαν Ἐλευθερίας, ἴσως εἰς τὸ νό-
τιόν της τμήμα, ὁ LOLLING ἐσημείωσεν ἵχνη
τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ
Θεοδώρου Στεφάνου. Ἡ ἐκεῖ ἀναγνώρισις
τοῦ κλασσικοῦ τείχους τοῦ 5ου αἰῶνος ἐπι-
στοποιήθη καὶ διὰ τῆς ἀνευρέσεως μιᾶς ἐντε-
τειχισμένης ἀρχαίας ἐπιγραφῆς αὐτὴ ἀνήκεν
εἰς σῆμα τῶν Προπερσικῶν χρόνων². Ἐν τέ-
λει εἰς τὴν πλατείαν Ἐλευθερίας τὸ τείχος
μετέβαλλε καὶ πάλιν πορείαν κλίνον ἰσχυρῶς
πρὸς βορρᾶν, ὡς ἐπεβεβαιώθη διὰ τῶν λειψά-
νων, τὰ ὅποια προσωπικῶς διεπίστωσεν ὁ
STUART³ κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Σαχ-
τούρη καὶ Κορίννης⁴ (βλ. εἰκ. 6). Στενῶς συν-
δεσμεύον μετὰ τῆς ἀνωτέρω ὁμάδος ἐρειπίων
δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐν εἰσέτι τμήμα ἐκ
τοῦ Κωνωνίου τείχους, ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ
Α. ΒΥΪΣΚΝΕΡ βορείως τῆς παρὰ τὴν συμ-
βολὴν τῶν ὁδῶν Διπύλου καὶ Βασιλέως Ἡρα-
κλείου πύλης, ὡς αὕτη καθορίζετο ὑπὸ τοῦ
JUDEICH.

Ἐρείπια ἀνήκοντα εἰς τὴν δευτέραν κατη-
γορίαν μᾶς ἔχουν παραδοθῇ ὀλιγώτερα. Αἱ
σχετικαὶ περιγραφαὶ μᾶς πληροφοροῦν περὶ
τῆς ὑπάρξεως πύργου περὶ τὰ 75 μ. ΝΔ. τῆς
θέσεως τῆς προαναφερθείσης πύλης, ὁ ὁποῖος
ἐσημειώθη ὑπὸ τοῦ STRANTZ⁵. Ὁ JUDEICH
ἀναφερόμενος εἰς τὸ λείψανον ἀποκλείει τὴν
ἀπόδοσιν τούτου εἰς τὸν Θεμιστοκλείου περι-
βόλον. Ἐτέρα θεμελίωσις τείχους μᾶς παρα-

¹ Ὁ ἡμέτερος χάρτης τῆς εἰκ. 4 ἐκπονηθεὶς κατὰ
τὸ 1967, παρέχει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν κατεύθυν-
σιν τοῦ τείχους Β. - Α. ἀντὶ Α. - Δ., ὅπερ καὶ τὸ ὁρ-
θέν, ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς Γ' Ἀρχ. Ἐ-
φορείας. Βλ. ΑΑΑ 2, 1968, 102 - 105.

² Ἡ ἐπιγραφή, δημοσιευμένη ἐν IG I Suppl.
477h, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Ἀθροιστε, ὅς(ς) στείχε[ι]ς καθ' ὁδὸν φρασίν ἀλ(λ)α
μεμινῶν, στήθι/ καὶ οὐκ ἐτιρον σῆμα Θεράωνος ἰδών.

³ W. JUDEICH, Topographie von Athen, 1931,
σ. 130.

⁴ Τὴν θεμελίωσιν ταύτην βλ. ἐν J. STUART -
N. REVERT, Die Alterthümer zu Athen, 5 - 6,
STUART, Liefrg. XXVIII, πίν. IX.

⁵ W. JUDEICH, ἔ.α. σ. 130 σημ. 3.

δίδεται ὑπὸ τοῦ Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ, ὁ ὁποῖος
καὶ τὴν ἀπεκάλυψε κατόπιν ἀνασκαφικῆς ἐ-
ρεῦνης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διπύλου, ἐναντι ἀκριβῶς
τοῦ ἀνοίγματος τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου⁶ (βλ.
εἰκ. 4, α). Τὸ τείχος, ἀποκαλυφθὲν εἰς ἱκανὴν
ἐκτασιν, ἔβαινε πρὸς Δυσμάς, διερχόμενον διὰ
τῆς αὐτῆς οἰκίας κειμένης εἰς τὴν γωνίαν τῶν
ὁδῶν Διπύλου καὶ Ἀσωμάτων. Ὡς ἐκ τῆς κα-
τασκευῆς τούτου, διακρινομένης διὰ τὴν ἐν-
σωμάτωσιν παλαιῶν καὶ νεωτέρων οἰκοδομι-
κῶν μελῶν, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπρό-
κειτο περὶ ἐπισκευῆς ἢ ὀχυρωματικῆς προσ-
θήκης τῶν χρόνων τοῦ Βαλεριανοῦ. Ἐκ τῶν
ἐν αὐτῷ ἐντετειχισμένων ἀρχαιοτέρων μελῶν
προέρχεται καὶ τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα τοῦ
Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (ἀριθ. 12745, 12746,
12747) τὸ ἀφιερωθὲν εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ πε-
σόντας⁷. Τὸ ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ παρεμ-
βαλλόμενον σχεδιογράφημα ἀποτυπώνει λε-
πτομερῶς τὰ Ρωμαϊκὰ λείψανα τοῦ τείχους,
τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται ἀπλοῦν, ἀλλ' ἐνισχυ-
μένον καὶ διὰ πύργου.

Β. Αἱ ἀναζητούμεναι ἡριαὶ πύλαι

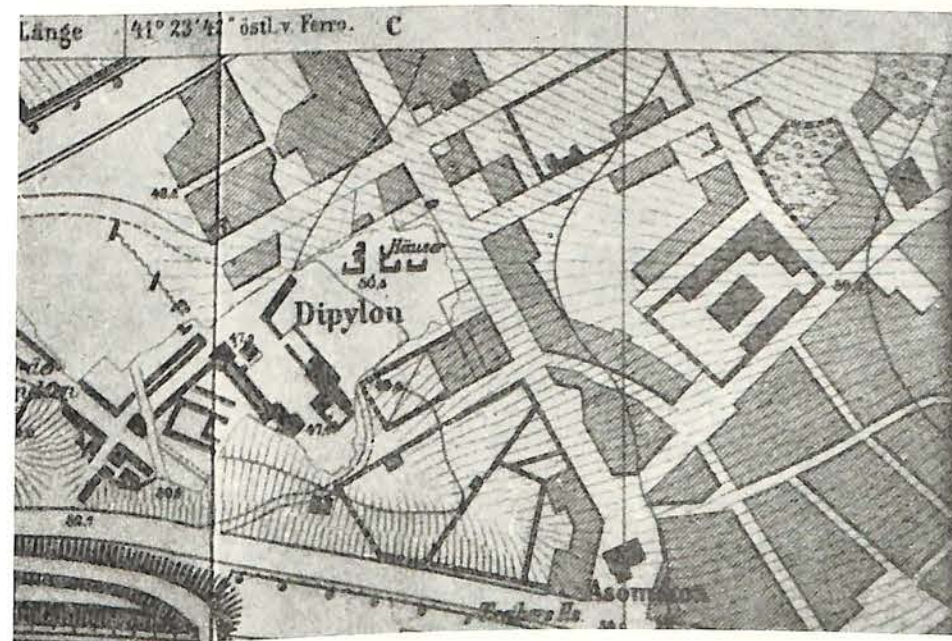
Ἡ γενομένη περιγραφή τῶν μέχρι τοῦδε
γνωστῶν ἐν τῇ περιοχῇ λειψάνων, τὰ ὅποια
ὀρίζουν τὴν πορείαν τοῦ ἀρχαίου τείχους, ὁλο-
κληροῦται διὰ τῆς ἐξετάσεως ἐνὸς εἰσέτι θέ-
ματος, ὅπερ ἐπανειλημμένως ἀπησχόλησε τοὺς
παλαιούς ἐρευνήτας. Πολλὰ συγκλίνοντα στοι-
χεῖα ἐπέβαλον τὴν ἀναζητήσιν πύλης βορειο-
ανατολικῶς τοῦ Διπύλου, εἰς τὸ τμήμα τοῦ τεί-
χους, τὸ ὁποῖον διήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ Διπύλου,
ἰδίως δὲ ὅπου εὐρίσκεται ἡ συμβολὴ τῆς ὁδοῦ
ταύτης μετὰ τῆς Καλογήρου Σαμουήλ. Ἦδη
διὰ τῶν νεωτέρων ἀνασκαφικῶν δεδομένων
διαφαίνονται προοπτικαὶ πιθανωτέρας τοπο-
θετήσεως τῆς πύλης. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως μά-
λιστα δύο λειψάνων τῆς ἀρχαίας τειχοδομίας,

⁶ ΑΔ 11, 1927/8, σ. 56 - 58 (παράρτημα), εἰκ. 14.
⁷ Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ - W. PHEK. AM 57, 1932,
σ. 142 - 146, πίν. 34 καὶ 35. C. M. BOWRA, Classical
Quarterly 32, 1938, σ. 80 - 88. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟ-
ΠΟΥΛΟΣ - ΠΑΛΑΙΟΣ, Ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί,
1950, σ. 98 - 105. DONALD W. BRADEN, Athenian
Casualty Lists, Hesperia 33, 1964, σ. 25 - 29, εἰκ.
3 d, e, f, g. ΣΤ. Ν. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, ΑΕ 1964, σ. 83 - 86.

γνωστῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ-
δηγοῦμεθα εἰς διαφωτιστικὰ συμπεράσματα.

Ἐκ τούτων τὸ ἐν, κείμενον εἰς τὴν συμβο-
λὴν τῶν ὁδῶν Λεωκορίου καὶ Διπύλου, ση-
μειούμενον κατὰ πρῶτον εἰς χάρτην τοῦ 1878
τῶν CURTIUS καὶ KAUPERT¹ (βλ. εἰκ. 5), δύ-
ναται νὰ λογισθῇ ὡς μᾶλλον ἀσθενὴς κατα-
σκευὴ (βλ. εἰκ. 4, β), χαρακτηρισθεῖσα ὑπὸ
τοῦ JUDEICH ὡς «πύλη τῆς παλαιότερας πό-
λεως τῶν Ἀθηνῶν». Ὁ αὐτὸς ἐρευνήτης πα-

τοῦ πύργου, ὅφ' οἶαν ὑπὸ τῶν χαρτογράφων
παραδίδεται κλίμακα², θὰ ἀνήρχετο ἀσφαλῶς
εἰς σημαντικὸν μῆκος, ἄνω τῶν 10 μ., ἐνῶ αἱ
ἐπὶ τούτου κάθετοι πλευραὶ φαίνεται ὅτι κατὰ
τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐσώζοντο ἑλλιπῶς εἰς
μῆκος μεγαλύτερον τῶν 5 μ. Φαίνεται ὅτι ἐκ
τῶν περιγραφέντων ἐρειπίων στενοτέραν σχέ-
σιν πρὸς τὴν ὑπὸ ἀναζήτησιν πύλην ἐμφανί-
ζει ὁ ἀνωτέρω εὐμεγέθης ὀρθογώνιος πύργος.
Ὁ πύργος, καίτοι εὐρισκόμενος μακρὰν, βο-

Εἰκ. 5. Τμήμα τοῦ κατὰ τὸ 1878 ἐκπονηθέντος χάρτου ὑπὸ τῶν E. Curtius καὶ J. Kaupert,
ἐμφαίνων γνωστὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου τείχους βορειοανατολικῶς τοῦ Διπύλου.

ρέχει ἐπιπροσθέτως καὶ πληροφορίαν περὶ τῆς
ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἐνάρξεως παλαιᾶς
ὁδοῦ, ὁποῦν προφανῶς τὴν σήμερον ἐν χρή-
σει ὁδὸν Λεωκορίου³.

Τὸ ἕτερον λείψανον εἶναι τὸ κείμενον ὑπὸ
τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Διπύλου
καὶ Καλογήρου Σαμουήλ (τέως Βασιλέως Ἡ-
ρακλείου). Πρόκειται περὶ μιᾶς ἰσχυροτάτης
θεμελίωσης πύργου, ἐν κατόψει σχήματος ὀρ-
θογωνίου στερουμένου τῆς ἐτέρας μακρᾶς βο-
ρείας πλευρᾶς (εἰκ. 5, βλ. καὶ 4, γ).

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἡ νοτιὰ μακρὰ πλευρὰ

¹ E. CURTIUS - J. KAUPERT, Atlas von Athen, 1878,
πίν. III.

² W. JUDEICH, Topographie von Athen, 1905,
σ. 129, σημ. 12.

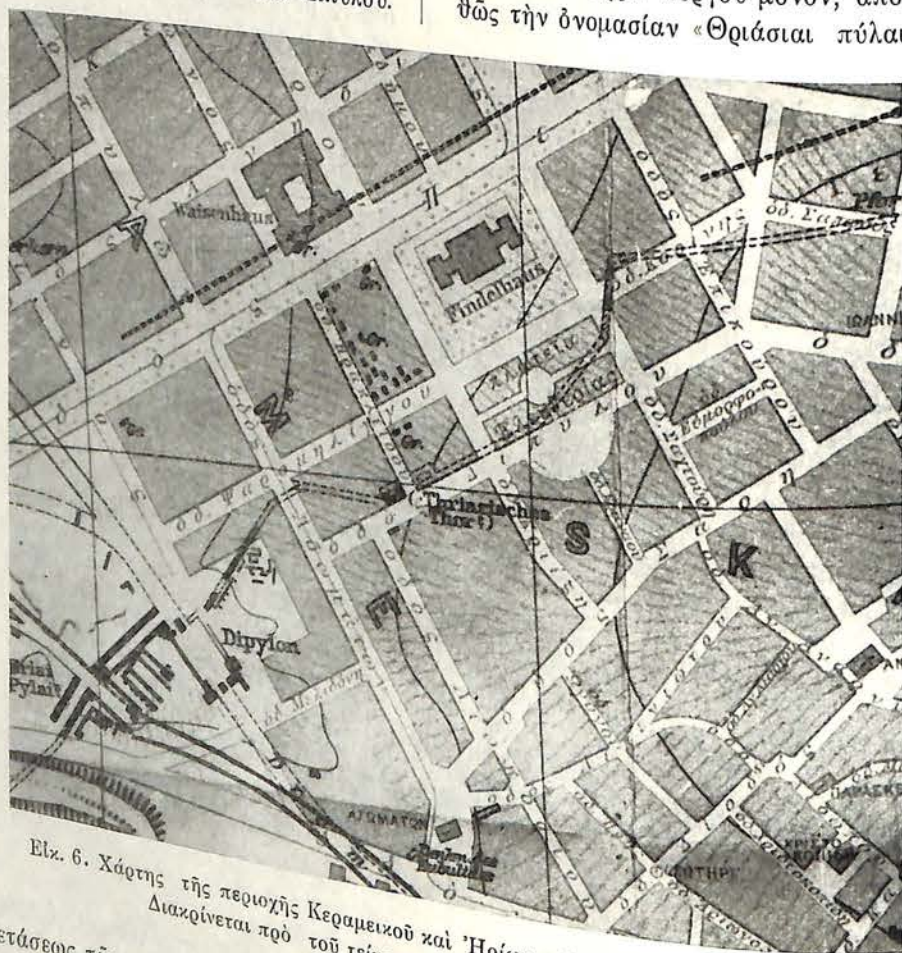
ρέως τῆς γραμμῆς τοῦ τείχους, ἡ ὁποία διεπι-
στώθη διὰ τῆς προαναφερθείσης ἀνασκαφῆς
τῆς ὁδοῦ Διπύλου 11, παρέχει ἐν σημαντικὸν
στοιχείον. Ἡ θέσις του δὲν ἀποκλείει τὴν διέ-
λευσιν ὁδοῦ Ν. - Β. κατευθύνσεως. Ὁ ἄξων
τῆς ὁδοῦ διέρχεται παραλλήλως τῆς δυτικῆς
πλευρᾶς τοῦ πύργου.

Τὴν ὁδὸν ἀναφέρει ὁ JUDEICH καὶ ἐνετο-
πίσασιν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Κακαβᾶ.

Ὁ πύργος δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀνήκει
εἴτε εἰς τὸ προτείχισμα εἴτε εἰς μεταγενεστέραν
ὀχυρωματικὴν προσθήκην. Ὡς πρὸς τὰς Ἡ-
ρίας πύλας, αὐταὶ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν νο-
τιώτερον, ὅπου εὐρίσκετο τὸ ἀρχαῖον τείχος,

³ Βλ. εἰκ. 38, ἐκ τοῦ πίν. 1 τοῦ W. JUDEICH (1905).

ἀκριβῶς εἰς τὸ στόμιον τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ μίαν παρατήρησιν διὰ τὸ ἕτερον προαναφερθὲν λείψανον τῆς πύλης τῆς ἀρχαιοτέρας πόλεως κατὰ τὸν JUDEICH, ὑπὸ τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς συμβολῆς τῶν ὁδῶν Λεωκορίου καὶ Διπύλου.

Εἰκ. 6. Χάρτης τῆς περιοχῆς Κεραμεικοῦ καὶ Ἡρίων πυλῶν κατὰ τὸν W. Judeich. Διακρίνεται πρὸ τοῦ τείχους τὸ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον.

Δι' ἐξετάσεως τῶν παρεχομένων χαρτῶν (βλ. εἰκ. 5 καὶ 6) παρατηρεῖται ὅτι ὁ ἄξων τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ διέρχεται διὰ τοῦ σημείου, ὅπου σημειοῦται καὶ τὸ λείψανον. Τὸ λείψανον τοῦ φουσκῆ, ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ἐκεῖθεν διερχόμενον ἀρχαῖον τείχος ἢ καὶ μὲ τὴν πύλην, ὅπως φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν χαρτογράφησιν ἐσημειώθη λανθασμένως εἰς τὴν θέσιν ὅπου μᾶς παραδίδεται. Πιθανώτατα τὸ λείψανον τοῦτο ἔκειτο δυτικώτερον τῆς σημειουμένης ἐν τοῖς σχεδίοις θέσεως.

Ἐκ τῶν γνωστῶν περὶ τὰ τοπογραφικὰ τῶν Ἀθηνῶν παλαιῶν ἐρευνῶν, ὁ JUDEICH κατὰ τὸ 1905, ἐν Topographie von Athen, ὑπέστηξεν ὅτι τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν Διπύλου

καὶ Καλογήρου Σαμουήλ λείψανα θὰ ἔπρεπε νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τὰς Θριασίας πύλας. Παρὰ ταῦτα ἀργότερον (1931), ἀναιρῶν οὗτος σημεῖα τοῦ ἔργου του, παρεδέχθη τὴν ἐνταῦθα ὑπαρξιν πύργου μόνον, ἀποδίδων ὁρῶς τὴν ὀνομασίαν «Θριασῖαι πύλαι» εἰς τὸ

Δίπυλον. Ὡς πρὸς τὰς «Ἡρίας πύλας» ἐπίστευεν ὅτι ὁμοῦ μετὰ τῆς «Ἱερᾶς» Πύλης ἀνῆκον ὡς ὀνομασίαι εἰς τὴν αὐτὴν μικρὰν παρὰ τὸν Ἡριδανὸν πύλην τοῦ Κεραμεικοῦ, ἣτις σήμερον ἀναμφιβόλως ταυτίζεται πρὸς τὴν Ἱερὰν πύλην.

Κατὰ τὸ 1960 δι' ἐπανεξετάσεως τοῦ ὅλου προβλήματος προεβλήθη ἀκόμη μία ἄποψις δυναμένη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικρατεστέρα τῶν μέχρι τοῦδε προταθεισῶν. Διὰ ταύτης ἀφ' ἐνὸς μὲν καθωρίζετο πύλη κατὰ τὴν πρὸς Βορρᾶν ἐπέκτασιν τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πύλη αὕτη ἐταυτίζετο ἐπιτυχῶς μὲ τὰς ὑπὸ τῶν φιλολογικῶν πηγῶν παραδε-

δομένας «Ἡρίας πύλας»¹. Ἦδη διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ οἰκοπέδου Κακαβᾶ ἐπεβεβαιώθη κατὰ τινα τρόπον ἢ ὑπαρξίς τῆς πύλης, δεδομένου ὅτι ὁ ἄξων τῆς ἐν αὐτῷ ἀποκαλυφθείσης ὁδοῦ προεκτεινόμενος, διὰ μικρᾶς νοτιοδυτικῆς ἀποκλίσεως, διήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ Λεωκορίου.

Γ. ΤΑ ΑΝΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΗΡΙΑ

Αἱ ἀρχαῖαι φιλολογικαὶ πηγαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς ἐνταῦθα τοποθετουμένας Ἡρίας πύλας ἐξημενεύουν Ἡρία: Αἱ πύλαι Ἀθήνησι διὰ τὸ τοὺς νεκροὺς ἐκφέρεισθαι ἐκεῖ ἐπὶ τὰ Ἡρία, ὃ ἔστι τοὺς τάφους².

Κυρίως διὰ τῆς λέξεως Ἡρίον³ ὑπονοεῖται τάφος ἐν τῇ γῇ κεχωσμένος καὶ μὴ κοσμούμενος διὰ μνημειακῆς ἐπὶ τούτου κατασκευῆς, παρὰ τὸ ὅτι ἡ λέξις ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ περιλαμβάνει πάντα τὰ εἶδη τάφων, ὡς καθίσταται φανερόν διὰ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου σχολίου τοῦ Ἀρποκρατίωνος ἐν λέξει Ἡρία: Λυκοῦργος ἐν τῷ κατ' Αὐτολύκον Ἡρία εἰσὶν οἱ τάφοι, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ρήτωρ δῆλον ποιεῖ· φασὶ δὲ τινες κοινότερον μὲν πάντας τοὺς τάφους οὕτως ὀνομάζεσθαι, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ τοὺς μὴ ἐν ὕψει τὰ οἰκοδομήματα ἔχοντας, ἀλλ' ὅταν τὰ σώματα εἰς γῆν κατατεθῇ.

Καὶ Ἡρία ὄντως εἰς ἐκκλητικῶς μέγαν ἀριθμὸν ἀπεκαλύφθησαν ἐνταῦθα, διαφόρων μάλιστα εἰδῶν, ἀναλόγως τῆς χρονολογικῆς τατάξεώς των, μὲ ἐπικρατοῦντα τύπον τοὺς λακκοειδεῖς τάφους ὡς καὶ τοὺς ἀπλοῦς, καλυβίτας ὀνομαζομένους καὶ ἐν τῇ γῇ κατακεχωσμένους. Ἡ ὑπαρξίς τοῦ νεκροταφείου διαγράφεται ἤδη ἀπὸ τῆς Ὑπομνηναϊκῆς περιόδου ἢ καὶ παλαιότερον, συνεχιζομένη ἀδιακόπως μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ὑπερκόπως ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νεκροταφείου κατὰ τὴν Γεωμετρικὴν περίοδον. Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πλήθους ἐξαιρετοῦ διατη-

ρήσεως ταφῶν, τῶν ὁποίων ἡ ποικιλία καὶ ἡ ποιότης τῶν κτερισμάτων προκαλεῖ ὄντως ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ κατάπληξιν, δεδομένου ὅτι τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Κεραμεικοῦ, τὸ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἐπίσημον τῶν Ἀθηνῶν, παρέσχε γεωμετρικὰ εὐρήματα ἡσσονος σπουδαιότητος.

Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐρευνῶν ὁ FAUVEL, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τινῶν τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ Ἀναχάρσεως Barbiè du Boccaze, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων, ὁ ὁποῖος ἀνασκάψας ἐξώθη τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως ἔφερεν εἰς φῶς ἀγγεία γεωμετρικά, «φοινικικά» κατ' αὐτόν⁴. Ἡ θέσις τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἀνασκαφῶν σήμερον δὲν ἔχει ἐπακριβῶς ἐξακριβωθῇ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ FAUVEL σαφῶς δηλοῖ ὅτι διενήργησεν ἐρεῦνας εἰς τὸ Δίπυλον⁵, τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου προφανῶς ἐταυτίξεν ὁρθῶς, ὡς προκύπτει καὶ ἐξ ἐνὸς χάρτου του, ὁ ὁποῖος παρατίθεται εἰς τὸ γνωστὸν περιηγητικὸν ἔργον τοῦ ROBERT WALPOLE⁶. Ἐὰν ὁ FAUVEL διενήργησεν ἀνασκαφὰς ἢ ὄχι παρὰ τὴν θέσιν τῶν Ἡρίων πυλῶν εἶναι θέμα χοῦρον μελέτης, καθόσον ὀρισμένα παρατηρήσεις δὲν ἀποκλείουν τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν. Ὡς σημειωθῇ ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ E. ROTTIER, Vases antiques du Louvre, ἀναφέρεται ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ FAUVEL παραδοθεὶς εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κρατὴρ Α. 514⁷ ἀνευρέθη ἐν τῷ «Κεραμεικῷ», δι' ἧς λέξεως πιθανῶς ὑποδηλοῦται ἡ περιοχὴ τῆς ἡμετέρας ἐρεῦνης. Ἀλλὰ ὅμως ἀγγεία, δημοσιευόμενα ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ, φέρονται προερχόμενα εἰδικῶς ἐκ τοῦ «Διπύλου», ὡς λ.χ. ὁ μέγας ἀμφορεὺς Α. 516⁸. Διαστέλλεται λοιπὸν ἡ θέσις τοῦ Διπύλου ἀπὸ τὴν τοῦ Κεραμεικοῦ, δι' ἧς ὑποδηλοῦται περιοχὴ εὐρείας ἐκτάσεως. Ἐπιπροσθέτως παρατηρεῖ-

⁴ Ἐπιστολὴ 19ης Δεκεμβρίου 1811 ἐν Magasin Encyclopédique II, 1812, σ. 103. Ἐξ ἑσῶ ἀποκαλυπτικῆ καὶ ἡ ἐπιστολὴ 11ης Μαΐου 1813 ἐν Magasin Encyclopédique V, 1813, σ. 362-366.

⁵ Ἐπιπροσθέτως βλ. G. HIRSCHFELD, Vasi arcaici Ateniesi, Annali dell' Instituto 1872, σ. 135.

⁶ R. WALPOLE, Memoirs Relating to European and Asiatic Turkey, 1818, πίν. III.

⁷ E. ROTTIER, Vases antiques du Louvre, Paris 1897, τ. I, σ. 22.

⁸ Βλ. E. ROTTIER, αὐτόθι σ. 22-23.

¹ I. ΤΡΑΥΛΟΥ, Πολεοδομικὴ ἐξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν, 1960, σ. 52.

² ΜΕΓΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ἐν. λ.

³ Περὶ τῆς λέξεως βλ. ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ Χαρακτηρῆς, 14. Χρησις ταύτης ἤδη ἐν τῇ Ἰλιάδι (Ω 126). Ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἐπιγραφάς, περὶ ὧν βλ. LIDDELL-SCOTT-JONES, Greek-English Lexikon, ἐν λ. Ἡρίον.

ται ότι και εις τὸν μεταγενεστέρως ἐκδοθέντα κατάλογον τῶν MAXIME COLLIGNON καὶ LOUIS COUVE τηρεῖται ἡ αὐτὴ διάκρισις, καθ' ἣν μάλιστα, δὲν ἐκφέρεται ὡς τόπος εὐρέσεως ὁ Κεραμεικός, συνήθως ὑπονοεῖται ἡ περιοχὴ τῶν Ἡρίων πυλῶν¹.

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τινες ἄλλους γνωστοὺς ἐρευνητὰς τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸν ζωγράφον S. LUSIERI, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του, θὰ εὐρε γεωμετρικὰς ταφὰς ἐξωθι τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως², πλὴν ὅμως, λόγῳ τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑπ' αὐτὸν διασωθεισῶν εἰδήσεων, καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐντόπι- σις τῶν σημείων ἀνασκαφῆς καὶ κατ' ἀκολου- θίαν κρίνεται παρακεκινδυνευμένη ἡ περὶ τὰς ἐρεῦνας του στήριξις συμπερασμάτων θετικῶς περιεχομένου.

Πρώτη ἀνασκαφικὴ ἐρευνα, τῆς ὁποίας λε- πτομερῶς γνωρίζομεν τὴν θέσιν διεξαγωγῆς καθὼς καὶ τὰ ἐκ ταύτης προκύψαντα ἀποτελέ- σματα, ὑπῆρξεν ἡ διενεργηθεῖσα ἐν οἰκοπέδῳ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Πειραιῶς καὶ Κριεζῆ, ἐναντι τοῦ ὀρφανοτροφείου Χατζῆ Κώστα, κατὰ τὸ 1871³ (βλ. εἰκ. 4, θέσις ἀνα- σκαφῆς ὑπ' ἀριθ. 9).

Ἡ ἐρευνα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν περι- ὁδὸν ἐκείνην γνωστοῦ ἀρχαιοπώλου Ἰωάννου Παλαιολόγου⁴. Οὗτος μεταξὺ τῶν ἄλλων γεω- μετρικῶν ἀγγείων ἀνεκάλυψε τὴν γνωστὴν οἰνοχόην τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου, τὴν φέρου- σαν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν ἀρχαιοτέραν τῶν εὐ- ρεθεισῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν⁵.

Ἐκ τῆς ὥς ἄνω ἐρεῦνης ὁ RAYET, ὁ ὁποῖος παρευρέθη προσωπικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, διε-

¹ COLLIGNON - COUVE, Catalogue des vases peints du Musée National d'Athènes, 1902, 34 κέ.

² R. WALPOLÉ, Memoirs, 1818, σ. 325, ὅπου ἐπι- στολὴ τῆς τοῦ S. Lusieri ἀναγομένη εἰς τὸ 1813.

³ Ἀθήναιον 9, 1880, (προσθήκη), σ. 1 - 4.

⁴ Βλ. σχετικῶς ἐν RAYET - COLLIGNON, Histoire de la Céramique Grecque, 1888, σ. 23. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ὁρίζεται καὶ ἡ κατ' ἐγγίστα θέσις τῆς ἀνασκαφῆς.

⁵ Πρώτη δημοσίευσις τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ΣΤ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ, Ἀθήναιον 9, 1880, προσθήκη σ. 1 - 4. Ἐκκολούθησαν πλείους δημοσιεύσεις, ἀπα- σαί ἀναφερόμεναι ὑπὸ Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ -

τύπωσεν εἰς τὸ ἔργον του⁶ λεπτομερῆ περι- γραφὴν, προερχομένην ἴσως ἐκ προφορικῆς ἀ- φηγήσεως τοῦ Παλαιολόγου⁷. Κατὰ τὴν περι- γραφὴν ταύτην γίνεται κυρίως νύξις περὶ λακ- κοειδῶν τάφων, οἵτινες πλὴν τῶν κτερισμά- των, πηλίνων ἀγγείων, σιδηρῶν σπαθῶν καὶ χρυσῶν ἐμπέστων ταινιῶν, ὑπεράνω τῆς τα- φῆς ἔφερον ἀνὰ ἐν μέγα τεθραυσμένον ἀγγεῖον.

Προσωπικὰς παρατηρήσεις λίαν χρησίμους ἀφῆκε καὶ ὁ G. HIRSCHFELD, παραστὰς προφα- νῶς εἰς τὴν ἐρευναν καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν της. Τὸ ἀνασκαφὴν νεκροταφεῖον ἀπέδωκε κατὰ πρῶτον κλασσικὰς ταφὰς καὶ ἐπιτυμβίαν στή- λην⁸ προϊούσης δὲ τῆς ἐρεῦνης, κάτωθι «τριῶν ἢ τεσσάρων στρώσεων ταφῶν», ἀνεφάνισαν αἱ ἀρχαιότεραι ταφαί, ἐκ τῶν ὁποίων οὗτος πε- ριγράφει δύο, πιθανὸν τὰς πλέον ἐντυπωσια- κὰς, συνισταμένας ἐκ λακκοειδῶν τάφων τῆς μιᾶς μὲ καὶ τοῦ νεκροῦ, τῆς δὲ ἐτέρας ἀνευ- ⁹ Οἱ HIRSCHFELD ἐπιπροσθέτως περιγράφει ὡ- ρισμένα ἐκ τῶν εὐρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξεταζό- μενα κρίνονται ὄντως ἀξιολογώτατα⁹.

Κατὰ τὸ 1873 νέα εὐρήματα ἤλθον εἰς φῶς. Πρόκειται περὶ γεωμετρικῶν ἀγγείων ἀνευρε- θέντων εἰς τὰ νοτίως καὶ ἐναντι τοῦ ὀρφανο- τροφείου Χατζῆ Κώστα οἰκόπεδα¹⁰. Ἀποτελέ- σμα τῆς ἐκάστοτε ἀνευρέσεως τοιοῦτου εἶδους ἀγγείων (ταῦτα, ὡς ἐκ τῶν ἰδιοτύπων διακο- σμητικῶν συνθέσεων, ἀνεγνωρίζοντο ὡς «εἴ- δους φοινικικοῦ» ἢ «ῥυθμοῦ ἀρχαϊκοῦ») ὑπῆρ- ξεν ἡ ἐναρξὶς διεξαγωγῆς ἀνασκαφῶν ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου περιβόλου, εἰς τὸν Κεραμεικόν, μὲ λίαν ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα.

Δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἀργότερον διεξήχθη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Ἐφορείας ἄλλη ἀνασκαφὴ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Διομήδους Σαρακωμένου ἥτοι, ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἐν τῷ Ὑποθηκοφυλακείῳ

ΠΑΛΑΙΟΥ ἐν Ἀρχαίαι Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί, 1950, σ. 57.

⁶ RAYET - COLLIGNON, ἔ. ὁ. σ. 23 - 24.

⁷ FREDERIK POULSEN, Die Dipylongräber und die Dipylonvasen, 1905, σ. 11.

⁸ AZ 29, 1871, σ. 50 - 51, ὅπου παρέχονται λεπτο- μέρειαι ὑπὸ τοῦ E. CURTIUS.

⁹ G. HIRSCHFELD, Vasi arcaici Ateniesi, Annali dell' Instituto 1872, σ. 135 κέ.

¹⁰ ΠΑΕ 29, 1873/4, 25.

Ἀθηνῶν ἐρεῦνης ἡμῶν, ἐν οἰκοπέδῳ κειμένῳ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Πειραιῶς καὶ Καλογήρου Σαμουήλ (βλ. εἰκ. 4, 8). Ἐκεῖ ἀν- ευρέθη ὁ Πρωτοαττικὸς ἀμφορεὺς τοῦ Νέτου, ὡς ἐπίσης καὶ τάφοι τῆς κλασσικῆς περιόδου¹.

Κατὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος ἡ ἀνασκαφὴ ἐπεξετάθη εἰς τὸ κατ' Ἀνατολὰς καὶ Νότον συνορευθὲν οἰκόπεδον τοῦ ταγματάρχου Κ. Σα- πουντζάκη (βλ. εἰκ. 4, 7). Ἡ ἐρευνα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Β. ΣΤΑΗ, κατ' αὐτὴν δέ, μετὰ παρέ- λευσιν χρόνου τινός, συμμετέσχον καὶ οἱ BRÜCKNER καὶ PERNICE. Δι' αὐτῆς ἡρευνήθη πλουσιώτατον νεκροταφεῖον μὲ ταφὰς τριῶν κυρίως περιόδων². Ἡ παλαιότερα περίοδος ἀν- τεπροσωπεύετο ὑπὸ λακκοειδῶν τάφων, ὑπερά- νω τῶν ὁποίων ἐνίστε ἀνευρίσκετο εὐμέγε- θες ἀγγεῖον τοῦ ρυθμοῦ τοῦ «Διπύλου». Τὰ ἀποκαλυφθέντα κτερίσματα, πολυάριθμα καὶ ἀρίστης ποιότητος, προεκάλεσαν θαυμασμόν, καίτοι ἀνεμένετο τοιαύτη ἀνασκαφὴ τοῦ Ἰ. Πα- νου ὅτι ἡ προηγηθεῖσα ἀνασκαφὴ τοῦ Ἰ. Πα- νολόγου μὲ τὰ ὄντως συνορευόντι πρὸς Δυ- σμὰς μετὰ τοῦ οἰκοπέδου Σαπουντζάκη³.

Οἱ περιφρημοὶ ἀμφορεῖς καὶ κρατῆρες τοῦ καλουμένου ρυθμοῦ τοῦ Διπύλου προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ οἰκοπέδου⁴, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ γνωστὰ ἐλεφαντίνινα εἰδῶλια τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν⁵.

Ἡ δευτέρα περίοδος, ἡ Προπερσική, ἀντε- προσωπεύετο ὑπὸ ταφῶν μετὰ τύμβου. Οἱ νε- κροὶ τῆς περιόδου ταύτης συνήθως ἐκαίοντο. Ἡ ἀκολουθοῦσα τρίτη περίοδος ἐνεφάνισε πλῆθος κλασσικῶν ταφῶν ἀπλῶν ἢ ἐντὸς σαρ- κοφάγων.

Αἱ ἀνασκαφαί, διαρκέσαι περὶ μίαν τρι- μηνίαν, ἀπέδωκαν πλῆθος ἀγγείων γεωμετρι- κῶν, πρωτοαττικῶν, μελανομόρφων, ἐρυθρο-

¹ ΑΔ 1890, σ. 4 καὶ σ. 30 - 36, εὐρήμ. 1 - 45.

² ΑΔ 1891, σ. 19 - 21 (Μάριος).

³ AM 18, 1893, σ. 74 καὶ 75 περὶ τῆς θέσεως τοῦ οἰκοπέδου Σαπουντζάκη.

⁴ ΑΔ 1892, σ. 6 - 14, εὐρήμ. 1 - 58.

⁵ GEORGES PERROT, Figurines d'ivoire, trou- vées dans une tombe du Céramique à Athènes, BCH 19, 1895, σ. 273 - 295. Ὁμοίως βλ. BCH 15, 1891, σ. 441 (Attique).

μόρφων ὡς καὶ λευκῶν ληκύθων⁶.

Αἱ ἐρευναὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς τὸ παρακείμενον οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Καρατζᾶ⁷. Τὰ εὐρήματα τοῦ οἰκοπέδου Κα- ρατζᾶ, ὅπερ θὰ ἔκειτο νοτιώτερον τοῦ κτήμα- τος Σαπουντζάκη (βλ. εἰκ. 4, 6), ἀνάγονται εἰς τὴν κλασσικὴν περίοδον, καὶ μάλιστα εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα⁸. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τοῦ τρίτου τούτου οἰκοπέδου συνεπληρώθη ἡ ἐκ- τεταμένη ἐρευνα, ἡ ἀργότερον δημοσιευθεῖσα λεπτομερῶς ὑπὸ τῶν BRÜCKNER καὶ PERNICE⁹. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ διασάφισις περὶ τῆς υπάρξεως θραυσμάτων ἐκ μεγάλων ἀγγείων ὑπεράνω τῶν Γεωμετρι- κῶν τάφων. Τὰ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων τεμάχια συχνότατα ἀνευρίσκοντο ἄνωθεν ταφῶν, δὲν ἐθραύοντο ἐπὶ τούτῳ, ὡς εἶχε γίνε πιστευτόν¹⁰, ἀλλ' ἰδρύνοντο ἐπὶ τάφων ὡς σήματα, ἀντικα- τεστάθησαν δὲ βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἐπιτυμ- βίων στηλῶν¹¹.

Ἐξ ἴσου ἀποκαλυπτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Ὁθωνος Ρουσσόπουλου διεξαχθεῖσα ἐρευνα. Τοῦτο, κείμενον ἐγγύτατα τοῦ οἰκοπέ- δου Κακαβᾶ, ἦτοι παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Βασιλέως Ἡρακλείου (νῦν Καλ. Σαμουήλ) καὶ Ψαρομηλίγγου ἀρ. 5 καὶ 7, ἀνεσκάφη κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1900 ὑπὸ τοῦ Δ. ΦΙΛΙΟΥ (βλ. εἰκ. 4, 4). Ἐντὸς τούτου ἀνευρέθησαν τάφοι τῆς κλασσικῆς περιόδου, πρὸς τούτοις δὲ καὶ μία παρὶν κρητὶς (πιθανῶς τετραγω- νική) μήκους 4 μ. περίπου, εἰς βάθος 4 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὁδοῦ. Πρὸςβάσις ὁδηγεῖ ἐπὶ ταύτης ἐξ Ἀνατολῶν¹². Ἐκ τῶν παραδοθει- σῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίου πρὸς Ρουσσόπουλον βε- βαιώσεων παραλαβῆς ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εὐγενῶς ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ὑπὸ τῆς θυ-

⁶ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ εὐρημάτων βλ. ΑΔ 1891, σ. 67, 2, 1892, σ. 6 - 14, ὅπου τὰ εὐρήματα 1 - 58. ΠΑΕ 1910, σ. 99. Ἐπίσης βλ. εἰδήσεις ἐν Ἀτ- τικῷ Μουσείῳ 3, 1890, 364 καὶ 377.

⁷ ΑΔ 1891, σ. 67, 2 καὶ 86, 2, 1892, σ. 3, 1.

⁸ ΑΔ 1892, σ. 91 κέ. εὐρήματα 31 - 55.

⁹ BRÜCKNER - PERNICE, Ein attischer Fried- hof, AM 18, 1893, σ. 73 - 191.

¹⁰ RAYET COLLIGNON, Histoire de la Céramique Grecque, 1888, σ. 24.

¹¹ E. POTTIER, Catalogue des vases antiques de terre cuite (Musée du Louvre), τ. I, 1896, σ. 214.

¹² AM 25, 1900, σ. 308 - 312 «Fundst.».

γατρός του ιδιοκτήτου Κας Όλγας Ρουσσόπουλου, καταφάνεται ή υπό του Φιλίου πα-
ραλαβή επιτυμβίων στηλών, ών μία του 5ου
π.Χ. αιώνας φέρει την επιγραφήν ΣΩΣΙΒΙΟΣ,
τριών τεμαχίων ανεπιγράφου μολυβδίνης πλα-
κός, εξ λευκών ληκύθων μελανομόρφων και
ερυθρομόρφων ληκύθων, ενός κατόπτρου, τέ-
λος δέ μελών πηλίνου υδραγωγού διαστάσεων
0.83×0.55 μ. Είς τόν ιδιοκτήτην επεστράφησαν
τινα εκ των αγγείων, ώρισμένα των οποίων
ανάγονται εις την Γεωμετρικήν περίοδον¹.

Κατά την έσκαφήν εξ άλλου πρὸς θεμελί-
ωσιν οικοδομῆς ἐν τῷ ἀνατολικῷ συνορεύοντι
οικοπέδῳ τοῦ Ἀναστασίου Τσιώμη, ἐπὶ τῆς
αὐτῆς οδοῦ Ψαρομηλίγγου 3 (βλ. πίν. 4, 5),
ἐπεσημάνθησαν κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1956
ποικίλα ἀρχαία λείψανα. Ἀξιοσημείωτος κρί-
νεται ἡ κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ οικοπέδου
ἀνακάλυψις, εἰς βάθος 3 μ., δύο τοίχων ἐκ χρο-
καλοπαγῶν λίθων συμβεβλημένων εἰς γωνίαν,
οἵτινες καθυπθύνοντο ὑπὸ τὰς ἐγγὺς οικοδο-
μὰς καὶ πιθανῶς ἀνήκον εἰς ταφικὸν περιβο-
λὸν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Εἰς τὴν ΒΔ. γω-
νίαν τοῦ αὐτοῦ οικοπέδου διηρυνήθη πῆλι-
νος ἀγωγὸς ἐκ κεράμων, τεθειμένων ἀνὰ δύο
εἰς σχῆμα γοτθικοῦ τόξου, ἐπὶ τῆς εἰς βάθος
4 μ. ἐπιφανείας τῆς κιμηλιάς. Ὁ υδραγωγὸς
εἰσέρχεται ἐκ Δυσμῶν ἐντὸς τοῦ οικοπέδου,
λήγων εἰς φρεάτιον ἐπισκέψεως, ἐκεῖθεν δ'
ἐκμάπτετο πρὸς ΒΑ., ὑπὸ γωνίαν 135°, βαί-
νον ὑπὸ τὴν οδὸν Ψαρομηλίγγου. Τέλος, δύο
τάφοι Β. - Ν. προσανατολισμοῦ, ἀνευρέθησαν
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οικοπέδου. Λείψανα ἄλλων
πηλίνων τάφων κειμένων ὑπὸ τὴν οδὸν Ψα-
ρομηλίγγου διεκρίνοντο ἐπὶ τῆς βορείας πα-
ραιῆς τοῦ οικοπέδου. Ὑπὸ τοῦ Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗ
συνελέγησαν πλείστα κτερισματικά ἀγγεῖα τοῦ
5ου π.Χ. αἰ., νῦν φυλασσόμενα ἐν τῇ ἀπο-
θήκῃ τῆς Γ'. Ἀρχ. Ἐφορείας Ἀθηνῶν.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀναφερθέντα εὐρήματα ἀνε-
φάνησαν εἰς ἀκτῖνα 140 μ. περίπου ἀπὸ τῆς
θέσεως, ὅπου ἀναζητοῦνται αἱ Ἡρίαι πύλαι.
Τὸ ἔξωθι ὁμῶς τῆς πύλης ἐξαπλούμενον νε-
κροταφεῖον εἶχε τοιαύτην ἔκτασιν ὥστε νὰ

¹ Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ἐν τῶν γεωμετρικῶν ἀγ-
γείων ὑπὸ τοῦ Α. ΔΕΛΗΒΟΡΡΙΑ ἐν ΑΔ 20, 1965, Μέ-
ρος Α', σ. 65 - 74.

περατοῦται εἰς τὸν Ἰππιον Κολωνόν. Τοῦτο
βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἀνευρέσεως πλήθους ταφῶν,
ἀπὸ τῆς οδοῦ Πειραιῶς μέχρι καὶ τοῦ προ-
αναφερθέντος λόφου².

Οὕτω, κατὰ τὴν διάνοξιν τάφρου ὑπὸ τῆς
ΥΔΡΕΞ πρὸς τοποθέτησιν ἀποχετευτικῶν ἀ-
γωγῶν κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς
οδοῦ Πειραιῶς, εἰς τὸ τμήμα τὸ ὀριζόμενον
ὑπὸ τῶν καθέτων παρόδων Θερμοπυλῶν ἀφ'
ἐνὸς καὶ Μέτωνος ἀφ' ἑτέρου ἀνεφάνησαν
ταφαὶ (Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 1961) διεσπαρμέ-
ναι εἰς διαφόρους θέσεις καὶ βάθη, καλύπτου-
σαι χρονικὴν ἔκτασιν ἀπὸ τῆς Γεωμετρικῆς
μέχρι καὶ τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς περιόδου.
Ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξεν ἡ εἰς τρία ση-
μεῖα τοῦ χάνδακος ἀνεύρεσις ἀγγείων τοῦ 8ου
καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου π.Χ. αἰ.: παρὰ τὴν
γωνίαν τῶν οδῶν Θερμοπυλῶν καὶ Πειραιῶς,
ὅπου ἀνευρέθη εὐμεγέθης κρατὴρ³ μὲ παρά-
στασιν προθέσεως νεκροῦ (εἰκ. 4, 10), ὀλίγον
βορειανατολικώτερον τῆς συμβολῆς τῶν οδῶν
Καλογ. Σαμουήλ καὶ Πειραιῶς, ὅπου ἀνεφάνη
ἐντὸς πίθου παιδικὴ ταφή (εἰκ. 4, 11). Τέλος
δὲ, ἔξωθι τοῦ κτηρίου τοῦ ΙΚΑ, ὅπου ἀπεκα-
λύφθη ἐνδιαφέρουσα Πρωτοαττικὴ ὑδρία (εἰκ.
4, 13).

Αἱ προαναφερθεῖσαι ἐνδείξεις ὁρίζουν κατὰ
προσέγγισιν τὸ πλάτος τοῦ νεκροταφείου τῶν
Γεωμετρικῶν χρόνων. Ὡς καὶ τὸ μεταγενέ-
στερον, τοῦτο δὲν πιστεύεται ὅτι ἐπεξετάθη
δυσκώτερον τῆς οδοῦ Θερμοπυλῶν. Ἀντιθέ-
τως πρὸς Ἀνατολὰς, αἱ ταφαὶ σὺν τῷ χρόνῳ
ἐξαπλοῦνται πέραν τοῦ σημείου εὐρέσεως 13,
φθάνουσιν μάλιστα μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν
οδῶν Πειραιῶς καὶ Μέτωνος.

Ταφαὶ ἐξικνούμεναι ἀπὸ τῆς Γεωμετρικῆς
περιόδου ἀνευρέθησαν κατὰ τὸ 1963 καὶ ἐν
τῷ ἐκτεταμένῳ οικοπέδῳ τῆς οδοῦ Πειραιῶς 68
ιδιοκτησίας Ἰδρύματος Χατζῆ Κώστα καὶ Ὁ-
θωνος Λέφα - Τετене. Μεταξὺ τῶν ἀποκαλυ-
φθέντων, ἐνδιαφέρων ἀρχαῖος δρόμος, ὅστις

² Μελέτη διαπραγματευομένη τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀ-
θηναϊκῶν νεκροταφείων τῆς ἀρχαιότητος ἐλπίζεται
ὅτι συντόμως θὰ δημοσιευθῇ ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς
τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον The Ancient Ceme-
teries of Athens. Architectural Development of
Attic Funeral Monuments.

³ ΑΔ 17, 1961/2, Χρονικά, σ. 23, πίν. 22 - 23.

διχάζων τὸ οἰκόπεδον ἔβαινε μὲ κατεύθυνσιν
ἀπὸ ΝΑ. πρὸς ΒΔ.¹ (εἰκ. 4, 14).

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπὶ τοῦ παρακειμένου οἰκο-
πέδου τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου ΙΚΑ εἶχε διεξα-
χθῇ κατὰ τὸ 1951/2 ἐτέρα ἀνασκαφὴ ὑπὸ τοῦ
ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗ (εἰκ.
4, 15). Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ ἀνα-
σκαφέως, τὰς ὁποίας λίαν εὐγενῶς μᾶς ἔθεσεν
ὁ ὕψιν ὁ τέως διευθυντὴς τοῦ Μουσείου Ἀκρο-
πόλεως κ. Ι. ΜΗΛΙΑΔΗΣ, εἰς ἔκτασιν 25×10 μ.,
εὐρισκομένην εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ οἰκο-
πέδου, ἀνευρέθησαν 48 πῆλινοι τάφοι, ὡς καὶ
ἐντὸς πίθων ταφαί, 4,85 εἰς βάθος 2.5 μ. - 4.85 μ.
Παρατηρήθη ὅτι ἐνταῦθα κυρίως ἐπυκνούντο
αἱ ταφαί, ἐνῶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον ἔκτασιν ἀνε-
σκάφησαν ὀλίγοι τάφοι ἢ πυραὶ. Ἀνευρέθη-
σαν ἐπιτύμβιοι στήλαι καὶ πενιχρὰ κτερισματα
ἐντὸς τῶν τάφων, οἵτινες ἀνάγονται καθ' ὅλο-
κληρίαν εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Αἱ περίξ ἐπι-
χώσεις ἐνεφάνισαν ἐν τούτοις πλοῦτον εὐρη-
μάτων τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος προερχομένων ἐκ
παλαιότερων ταφῶν, τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν
ὅστ' αὐτῶν παραμερισθέντων νεκρῶν, οὐδέποτε
ὁμῶς τάφοι αὐτοῦσιν.

Διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς 1ης Νοεμβρίου 1952
ὁ ἀείμνηστος Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ ἀναφέρεται καὶ εἰς
ὁ ἀείμνηστος Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ ἀναφέρεται καὶ εἰς
ἄλλας ταφάς, ἀποκαλυφθείσας κατὰ τὴν ἐκ-
σκαφὴν λάκκου - βόθρου διαστάσεων 2.50×
5.10 μ. καὶ βάθους 5.70 μ. ἐντὸς τῆς αὐλῆς τῆς
εὐρισκομένης πρὸς Δυσμᾶς τοῦ ἐν τῇ Πλατείᾳ
Ἑλευθερίας Βρεφοκομείου. Ἐντὸς τοῦ λάκ-
κου, ὁ ὁποῖος ἀπέχεν 1.60 μ. ἐκ τοῦ Μαγει-
ρείου καὶ 0.60 μ. ἐκ τοῦ Ραφείου τοῦ Ἰδρύ-
ματος, ἀνευρέθησαν εἰς βάθος 2.30 - 3.50 μ.
δεκατρεῖς κεραμοσκεπεῖς τάφοι τοῦ 4ου π.Χ.
αἰῶνος. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶχον καταλάβει τὰς
θέσεις προγενεστέρων τάφων τοῦ 5ου π.Χ.
αἰῶνος, ὡς ἐδηλοῦτο διὰ τῆς ἐν τῇ ἐπιχώσει
ἀνευρέσεως παλαιότερων κτερισμάτων καὶ πα-
λαιότερας πυρᾶς. Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων συγ-
καταλέγονται εἰκοσι καὶ ἐν ἀγγεῖα τοῦ 5ου
καὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς καὶ ὁρος μετὰ
τῆς ἐπιγραφῆς: ΗΟΡΟ [ΣΘΕΚΕΣ] (εἰκ. 4, 12).

Ἡ τελευταία τῶν ἐκθέσεων τοῦ ἀνασκα-
φέως τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1953 προσθέτει

τὴν ἀνεύρεσιν τάφου ἐντὸς λάκκου διαστά-
σεων 1.40×1.40 μ. εἰς βάθος 1.70 μ. ὑπὸ τὸ
δάπεδον τῆς προαναφερθείσης αὐλῆς τοῦ Βρε-
φοκομείου. Ὁ λάκκος οὗτος ἀπέχεν 8 μ. νοτί-
ως τοῦ ἑτέρου λάκκου - βόθρου (βλ. ἀνωτέρω).

Ὁ ἀποκαλυφθεὶς τάφος τοῦ τύπου τῶν κα-
λυβιτῶν εἶχε διαστάσεις 1.90×0.60×0.40 μ.
περίπου καὶ προσανατολισμὸν Α. - Δ. Παρὰ
τὸν σκελετὸν ἀνευρέθη μελαμβραφὲς ἀρυβαλ-
λοειδὲς ληκύθιον, ὡς καὶ τμήμα χαλκῆς
στλεγγίδος.

Ὅτι τὸ νεκροταφεῖον ἐγνώρισεν ἰδιαίτεραν
ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν Ἀρχαϊκὴν περίοδον, ἀπο-
δεικνύεται οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ πλήθους τῶν
ἐκάστοτε ἀποκαλυπτομένων κτερισμάτων, ἀλλὰ
καὶ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ὀπισθεν τοῦ κτη-
ρίου Χατζῆ Κώστα² τῶν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ
Βερολίνου ἀποκειμένων ἐπιτυμβίων πηλίνων
πινάκων τῆς 6ης π.Χ. ἐκατ., καὶ τοῦ ἐν τῷ
Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 71 ἄνω
ἡμίσεος κορμοῦ ἀκεφάλου Κούρου. Ἐν τῷ οἰ-
κείῳ καταλόγῳ ἀναγραφῆς τοῦ κορμοῦ τούτου
τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16
Μαρτίου 1885, ἀναφέρεται ὅτι οὗτος ἀνευρέθη
πρὸς Βορρᾶν τοῦ ὀρφανοτροφείου (Χατζῆ Κώ-
στα), ἐν ὁδῷ παραλλήλῃ τῆς οδοῦ Πειραιῶς
(πιθανῶς ὑπονοεῖται ἡ ὁδὸς Ἀγνησιλάου), ἀγο-
ρασθεὶς ὑπὸ τινος Π. Κόκκαρη. Ἡ φύσις τοῦ
εὐρήματος, ὡς καὶ ὁ χώρος εἰς ὃν τοῦτο ἀπε-
καλύφθη, δικαιολογοῦν ἀπολύτως τὸν ἀποδο-
θέντα χαρακτηρισμὸν «νεκρικὸν μνημεῖον»³.

Ἡ πρὸς Βορρᾶν ἐξάπλωσις τοῦ νεκροτα-
φείου φθάνει μέχρι τῆς οδοῦ Κεραμεικοῦ, ὅπου
καὶ πληροῦται ἡ ἔκτασις τοῦ κυρίως χώρου
ἐνταφιασμῶν τοῦ ἀναπτυχθέντος παρὰ τὰς
Ἡρίας πύλας Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης αἱ πρὸς
Ἀρχτον ταφαὶ ὀλιγοστεύουν συναντώμεναι
μόνον εἰς μικρὰ σύνολα (συστάδας), ἐκατέρω-
θεν τῆς πρὸς τὸν Ἰππιον Κολωνὸν ἀγοῦσης
οδοῦ.

Ταφαὶ σημειοῦνται κατὰ μέγα μῆκος τῆς
οδοῦ Κεραμεικοῦ.

Κατὰ τὴν διάνοξιν τάφρου κατὰ μῆκος τῆς
νοτίας πλευρᾶς τῆς πρὸς κατασκευὴν ὁχετοῦ

² ΑΜ 1893, 75, σημ. 5.

³ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ, Μνημεῖον ἀρχαῖου
τρόπου, ΑΕ 1887, σ. 37 κέ.

¹ Τὴν ὑπαρξιν τούτου διεπίστωσε κατὰ τὰς ἐκ-
σκαφὰς προσωπικῶς ὁ κ. Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ.

διεπιστώθη υπό του γράφοντος κατά την 5ην και την 6ην Αυγούστου 1960 ή εις βάθος 2 μ. από του δοστρώματος ύπαρξις τάφων κυρίως της Έλληνορωμαϊκής περιόδου. Κατά την διενεργηθείσαν υπό του Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗ αυτοψίαν συνελέγησαν κλασσικά θραύσματα αγγείων, ως και έτερον παλαιότερον του 7ου π.Χ. αιώνας¹.

Εις την συμβολήν της ως άνω οδού μετά της οδού Μυλέρου (πρώην οδός Μεταξουργείου) άνεσκάφη κατά το 1888 οικόπεδον ιδιοκτησίας 'Ι. Παναγιωτοπούλου (βλ. εικ. 4, 16), περί του οποίου σχετικαί λεπτομέρειαι έδημοσιεύθησαν υπό του Β. ΣΤΑΗ².

Μετά την λήξιν της έρεύνης έν τώ ως άνω οικόπεδω αί έρευναι έπεξετάθησαν επί των οδών Κεραμεικού και Μεταξουργείου. Διεπιστώθησαν συνολικώς περί τας 140 ταφαι ποιήκίλης κατασκευής ήτοι θήκαι, μαρμαρίναι ή βάθος κυμαινομένων από τριών έως τεσσάρων μέτρων. Τινές τούτων διέσωζον τούς έπιτυμβίους κινίσκους των³, ένώ έκ του έσωτερικού πλείστων έξ αυτών προέρχεται μέγας άριθμός κτερισμάτων, οίον άγγεία, μελανόμορφα έρυθρόμορφα, λευκαί λήκνυθι και πήλινα άγαλμάτια, εύρήματα, τα όποια καλύπτουν έπαληλούς περιόδους από των 'Αρχαϊκών μέχρι των Έλληνορωμαϊκών χρόνων⁴. 'Αξιόλογος κρίνεται ή περιγραφή άποκαλυφθείσης άρχαίας οδού πλάτους τριών περίπου μέτρων, κατευθυνομένης από «άρκτου προς μεσημβρίαν

¹ 'Εκ της αύτης οδού προέρχεται μαρμαρίνη έπιτυμβία πλάξ, ή όποια από μακροδύ χρόνου κατέκειτο έν τώ τυπογραφείω της οδού Κεραμεικού 53. Παρά τόν νά έντοπισθ ή άκριβής θέσις και ό χρόνος άνευρέσεως ταύτης. 'Η πλάξ, σχήματος παραλληλογράμμου, μέ γόμερον ύψους 5.5 έκ.ατ. κατά την απόληξιν της κάτω μακράς πλευράς, έχει διαστάσεις: ύψος 0.75 μ., πλάτος 0.968, πάχος βάσεως 0.21 και κορυφής, ήν διατρέχει κυμάτιον, 0.23. Κάτωθεν του όριζοντίου κυματίου της κορυφής κεχαραγμένη εις τρεΐς στίχους, διά γραμμάτων ύψους 0.07 μ., ή μετεκλείδεις έπιγραφή: ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ/ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ/ΑΦΙΔΝΑΙΟΣ.

² ΑΔ 1888, σ. 13 - 14.

³ ΑΔ 1888, σ. 33.

⁴ Βλ. ΑΔ 1888, σ. 6, εύρήματα 6 - 34, και σ. 25 κέ., εύρήματα 1 - 14 και 15 - 43.

ή ανατολικομεσημβρίαν». 'Η θέσις της όρίζεται πρό του σταθμού των πυροσβεστών⁵, κατά την οδόν Κεραμεικού, πλησίον του στρατώνος (εικ. 4, 17).

'Εκ των βορειοδυτικώτερον διεσπαρμένων ταφικών συνόλων άληθώς διαφωτιστική ύπήρξεν ή άνασκαφή μιās συστάδος τάφων, άποκαλυφθείσης κατά το 1936 έν οικόπεδω της οδού Λένορμαν 28 (βλ. εικ. 7, 18), υπό της VIRGINIA GRACE⁶. 'Η άνασκαφεύς, παρακληθείσα, εύγενώς παρεχώρησε την κάτωθι άνέκδοτον έκθεσιν γενικής περιγραφής των άνασκαφειών άρχαιοτήτων:

«ANCIENT CEMETERY AND ROAD AT 28 LENORMANT STREET

In the Spring of 1936, the accidental discovery of antiquities in the building lot of A. G. Christodoulos at 28 (now 30) Lenormant Street led to the clearing of part of an ancient cemetery in this place. Excavations were carried out by workmen from the Agora Excavations under the supervision of the undersigned, beginning on March 9. The finds from these excavations have been published by C. G. Boulter, who has included drawings and descriptions of the graves.

It remains to place these discoveries a little more precisely, and to fill in certain details. The following paragraphs are drawn in large part from my reports submitted to the Ministry, the one early in May and the other early in June, 1936; I have supplemented these by a reexamination of the records.

The graves lay to east of an ancient road of which the whole width, ca. 4.25, was cut through by the owner in the western part of his lot, which he had himself excavated nearly to full depth before our arrival. This road lay not parallel to Lenormant Street but more truly

⁵ ΑΔ 1888, σ. 14 και σ. 33.

⁶ Βλ. δημοσίευσιν των εύρημάτων υπό CEDRIC G. BOULTER, Graves in Lenormant Street, Athens, Hesperia 32, 1963, 113 - 137.

Εικ. 7. Τοπογραφικόν διάγραμμα του χώρου 'Αγοράς - 'Ιππίου Κολωνού. Σημειούνται αί θέσεις άνευρεθεισών άρχαιοτήτων και τó οδικόν δίκτυον του προς Βορράν της πόλεως χώρου.

north-south. We found it in excavating a cut 0.65 wide for the south foundation of the new building, and in a cut 0.90 wide made to illuminate the basement on the west side of the new building, along Lenormant Street. The west margin of the road, with guard stones, was found in the northwest corner of the lot, and a bit of its east margin was picked up near the southwest corner, and also in the north scarp which had been cut by the owner. In our west cut, the surface of this ancient road of some five different Roman and Greek periods was distinguished, with evidence of considerable wear and repairs in the 5th century B.C. (pl. IΓα) The road would seem to have been the most direct way from the Agora to Kolonos Hippios, passing on from there to Phyle and Thebes.

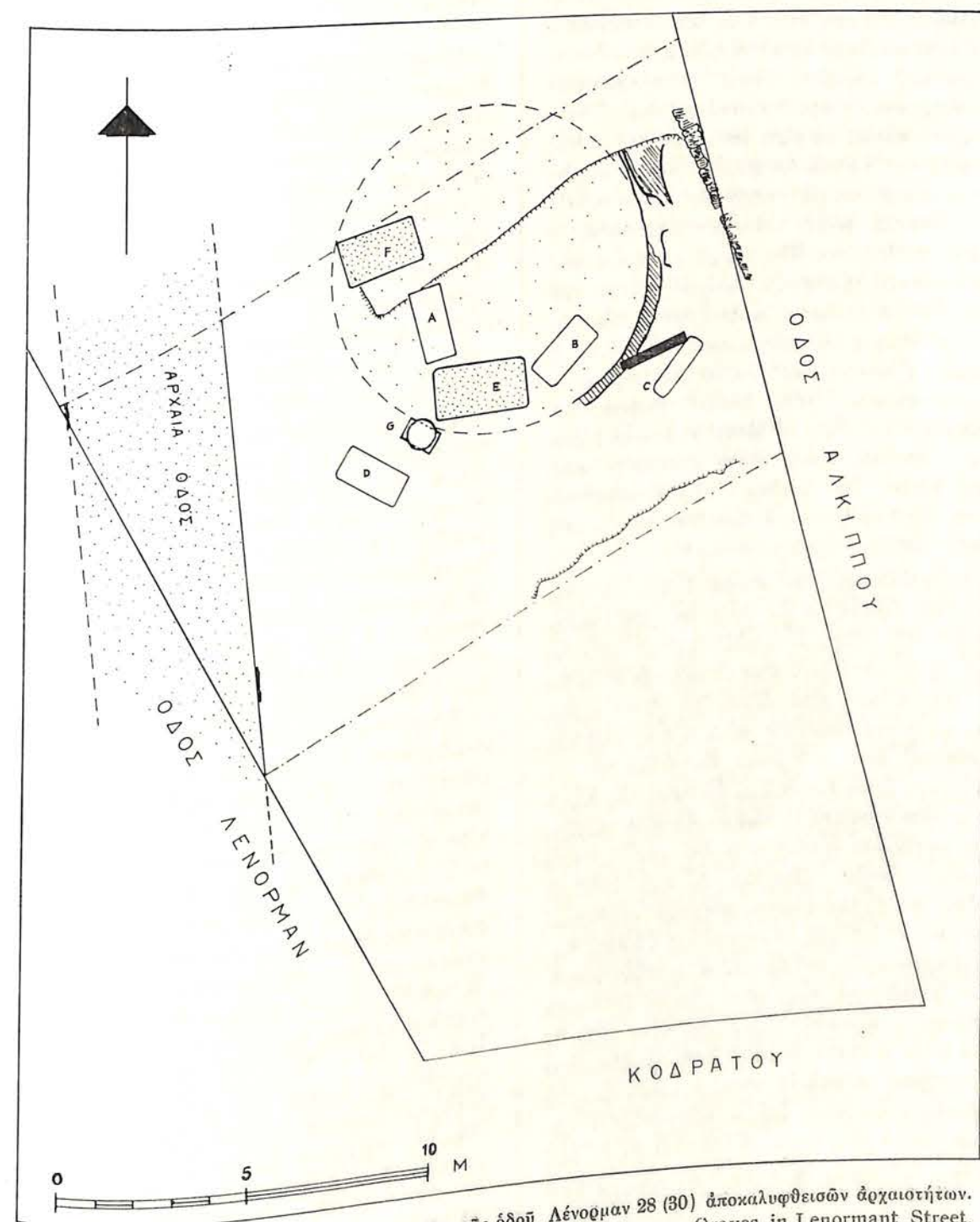
The fill we excavated in the eastern half of the lot gave some further indications of the appearance of this area in the 5th century B.C. A piece of curved white strosis described very accurately the quarter of a circle (diameter 9 m) which when completed on our plan encloses four of the graves of the 5th century B.C.; using Boulter's numbering, these are Graves A (the slab grave, see pl. IΕβ) and B (pl. IΕα), and the cremation pits E (pl. IΔβ) and F. See the plan (8) and pl. IΔα. The narrow band of white was not quite flat, but had a slight inclination upward toward the center of the circle. Combined with other evidence, this curved strosis probably indicates a mound which covered the northern part of our area plus some of that now covered by the lot to the north (still unexcavated). Vestiges of a thicker layer of white at a level about 0.50 higher than the curved narrow band may indicate renewal of the surface of the mound. One of these patches, near the northeast corner of the lot, can be seen in pl. IΔα and plan 8. Another we found just beyond the southwest corner of Grave B, the ancient diggers of which had in fact cut through the

white layer, at this point 0.12 thick, and in the filling which they threw back after the interment, the local red earth was mixed with much white.

East of the presumed mound - circle, along the edge of Alkippos Street (but having a slightly different orientation) we cleared a piece of light retaining wall with a front to the west against which were distinct stroses of the 5th century B.C. We traced this wall for a total length of about 8 meters, beyond which it appeared to continue both north and south. The part cleared was pierced by two openings, of which the larger, ca. 0.30 square, was enclosed by a monolithic poros arch set on a piece of marble slab; see pl. IΔγ. Regarded as drains to save the wall, these openings did not seem excessively large in view of the force of flood water from the east of which we found evidence in various deposits east and south of the mound circle as well as just under the lowest modern floor. This is the watershed of the Kephisos.

It may be mentioned that Boulter's no 2, p. 130 (a black - figured lekythos of the Haimon Group) was found under the patch of upper white strosis in the northeast corner, and that his no. 11 and probably also his 13 (p. 131) come from repairs in the 5th century B.C. road. No 13, the red - figured oinochoe showing amphoras in stands, came actually from just south of our lot, in a pocket of sherds found by the owner's workmen just under the not very deep foundation of the neighboring building, in the area of the ancient road. For published finds from a late Hellenistic and a Roman 'level of the road,' see Boulter, pp. 136-137. Knidian stamped amphora handles of about 100 B.C. These two later levels of the road were dated also respectively by Athenian New Style coins and by an Athenian Imperial coin.

The sherds found with Boulter's no. 13 consisted mostly of fragments of clay rings, such as were also found, although in less

Εικ. 8. Κάτοψις των κατά τὸ 1936 ἐν οἰκοπέδῳ τῆς ὁδοῦ Λένορμαν 28 (30) ἀποκαλυφθεισῶν ἀρχαιοτήτων. Εἰκονίζονται μόνον αἱ ταφαὶ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος Α·Γ (G. BOULTER, Graves in Lenormant Street, Athens, Hesperia 32, 1963, 113-125) ἐκ τοῦ συνόλου τῶν δέκα καὶ ἐννέα ἀνερεθισθῶν.

δυσιν ότι «βασικαὶ ὁδικαὶ ἀρτηρίαι διετηρήθησαν εἰς τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς θέσεις μέχρι σήμερον»¹. Ὑπ' αὐτὴν τὴν προϋπόθεσιν, ἡ πρὸς τὸν Ἰππιον Κολωνὸν διασχίζουσα τὸ ὡς ἄνω οἰκόπεδον διήρχετο κατὰ μῆκος τοῦ οἰκοδομητοῦ τετραγώνου, ἐξερχομένη τούτου παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Ἐλευσινίων καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἐκείθεν δέ, διὰ περαιτέρω πρὸς Βορρᾶν ἀναπτύξεως, ἔβαινε κατὰ μῆκος τῆς σήμερον ἐν χρήσει ὁδοῦ Ἰωαννίνων.

Μετὰ ταῦτα αὕτη διήρχετο σχεδὸν κατ' ἐπαρῆν τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ, ἐξακολουθοῦσα δὲ τὴν πορείαν τῆς διὰ προσπελάσεως ἐκ βραχείας ἀποστάσεως βορειοδυτικῶς τοῦ Πάγου τῆς Εὐχλόου Δήμητρος, ἠκολούθει τὴν παλαιωτάτην πρὸς Φυλὴν καὶ Θήβας διάβασιν.

Ἡ ἀνωτέρω ὁδὸς ἀπετέλει τὴν βασικὴν ὁδικὴν ἀρτηρίαν τῆς περιοχῆς. Συνέδεε ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ Ἀστεως τοὺς δύο ἱεροὺς χώρους, τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ καὶ τοῦ Κολωνοῦ τῆς Εὐχλόου Δήμητρος. Αἱ θέσεις αὗται, πλὴν τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν σπουδαιότητος, δὲν ἐστεροῦντο καὶ στρατιωτικῆς τοιαύτης. Ἡ προαναφερθεῖσα ὁδὸς ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ κεφαλαιώδους σημασίας ὡς ἐξυπηρετοῦσα τὴν πρὸς Βορρᾶν ἐπικοινωνίαν καὶ ὡς συνδέουσα τὴν πόλιν μετὰ τῶν προκεχωρημένων φυλακίων τῶν διδύμων λόφων. Τὸ εὐρύτερον ὁδικὸν δίκτυον τοῦ μεσολαβοῦντος ἐκτεταμένου χώρου περιεπλέκετο περὶ τὴν ὁδὸν ταύτην.

Ἀγροτικαὶ ὁδοί, ἥσσονος ὅμως σπουδαιότητος, ἐπισημαίνονται, ἀποχωριζόμεναι τῆς πρὸς Ἰππιον Κολωνὸν ἀρτηρίας καὶ διανοιγόμεναι πρὸς ποικίλας πρὸς Βορρᾶν κατευθύνσεις, πάροδοι δηλαδὴ κείμεναι εἰς ἐπικαίρους θέσεις, καθιστώσαι πληρέστερον τὸ ὅλον ὁδικὸν σύστημα.

Ὁὕτω, πλὴν τῆς διαγραφείσης ἀρτηρίας, δυνατὸν μετὰ μεγίστης πιθανότητος νὰ καθορισθῇ ἡ θέσις μᾶς εἰσέτι ὁδοῦ. Ἡ ἐντόπισις λειψάνων ἀρχαίου δρόμου παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Καπανέως καὶ Βορ. Ἡπείρου (βλ. σ. 48 εἰκ. 7, 21) ἐνισχύει τὴν ἂποψιν, καθ'

¹ Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ, Πολεοδομικὴ ἐξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν, 1960, σ. 56.

ἦν ταῦτα ἀνήκουν εἰς διάβασιν κατευθυνομένην ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, συνδεομένην δὲ μετὰ τῆς ὡς ἄνω βασικῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας.

Τρίτη ὁδός, ἀνεπιβεβαίωτος εἰσέτι ἀνασκαφικῶς, δυνατὸν νὰ λογισθῇ ἡ διαπιστωμένη ὑφ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ Λένορμαν. Αὕτη ἐκκινουσα ἐκ τοῦ εὐμήκους κορμοῦ τῆς πρὸς τὸν Ἰππιον Κολωνόν ὁδοῦ, ὀλίγον βορειότερον τῆς πλατείας Μεταξουργείου, ἔβαινε πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ προάστεια, ἀφισταμένη τοῦ Κολωνοῦ κατὰ 150 μ. περίπου.

Χρήσιμος δύναται νὰ ἀποβῇ πρὸς σύνθεσιν τῆς εἰκόνης τοῦ εὐρύτερου ὁδικοῦ δικτύου τοῦ ἐν γένει χώρου ἡ μελέτη χαρτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μετὰ τῶν παλαιῶν ἀγροτικῶν δρόμων. Οὕτως ὁ χάρτης τῶν Ε. CURTIUS - J. KAUPERT τοῦ 1903 σημειοῖ τὴν τελευταίαν προαναφερθεῖσαν ὁδόν, ἐνῶ ἐμφανίζει μετατοπισμένην τὴν βασικὴν ἀρτηρίαν ἀνατολικώτερον τῆς ἀρχαίας τῆς θέσεως (βλ. εἰκ. 9). Ὁμοίως διαφωτιστικὴ ὡς πρὸς τὰ τοπογραφικὰ προβλήματα τοῦ Κολωνοῦ κρίνεται ἡ ἐργασία τοῦ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ. Διὰ ταύτης ἐπιχειρεῖται εὐρεία ἐπισκόπησις, προσέτι δὲ καὶ ἐπίλυσις βασικῶν προβλημάτων σχετιζομένων πρὸς τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἱεροὺς χώρους τῆς περιοχῆς².

Ε. ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΩΝ ΤΟΥ ΔΙΠΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΡΙΩΝ ΠΥΛΩΝ

Τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἡρίων πυλῶν παρέμεινε ἐν συνεχείᾳ χρήσει ἐπὶ διάστημα δέκα καὶ πλέον αἰώνων, τὰ δὲ ἐκ τῆς περιοχῆς του προερχόμενα εὐρήματα παρέχουν ἀσφαλῶς τὴν οὐσιαστικὴν ταύτην διαπίστωσιν:

Ὁ χώρος γνωρίζει ἄνθησιν ἤδη ἀπὸ τῆς ΥΕ περιόδου, ὡς καταφαίνεται ἐξ ἀνευρεθέντων ἐν ἀνασκαφαῖς μυκηναϊκῶν ὀστράκων³.

Κατὰ τὴν Ὑπομυκηναϊκὴν περίοδον τὸ παλαιότερον νεκροταφεῖον τῆς Ἀγορᾶς τοῦ Σόλωνος ἐπεκτεινόμενον τρέπεται κυρίως πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πόλεως: εἰς τὴν ἑκτασιν

² Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ, Τὸ ἐν Ἀθῆναις Ἑθνικὸν Μουσεῖον, τ. Β', σ. 383 - 405.

³ ΑΔ 21, 1966, Μέρος Β' 1. Χρονικὰ σ. 63: ἀνασκαφὴ Γ' Ἐφορείας ἐν οἰκοπέδῳ τῆς ὁδοῦ Περαιῶς 68.

τῆς ἡμετέρας ἐρεῦνης, ἐκατέρωθεν τῆς βασικῆς πρὸς Θήβας καὶ Βόρειον Ἑλλάδα ὁδοῦ καὶ εἰς τὴν τοῦ Διπύλου, ἣτις διεσχίζετο ὑφ' ἐτέρας πρὸς Ἐλευσίνα καὶ Πελοπόννησον ὁδοῦ.

Κατὰ τὴν Γεωμετρικὴν περίοδον τὸ μετέπειτα συνδεθὲν πρὸς τὰς Ἡρίας πύλας νεκρο-

τῶν τοῦ παλαιότερου Γεωμετρικοῦ νεκροταφείου.

Κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον ἡ ἐπικρατοῦσα τάξις μεταβάλλεται. Τὸ νεκροταφεῖον γνωρίζει τὴν δευτέραν αὐτοῦ μεγάλην ἀκμὴν. Ἐπεκτείνεται καὶ πλουτίζεται τρεπόμενον πρὸς

Εἰκ. 9. Τμήμα τοῦ κατὰ τὸ 1903 συνταχθέντος χάρτου ὑπὸ τῶν Ε. Curtius καὶ J. Kaupert, τῆς περιοχῆς Διπύλου - Κολωνοῦ Εὐχλόου Δήμητρος.

ταφεῖον ἀναπτύσσεται καὶ ἀκμιάζει, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς συχνότητος τῶν συναντωμένων ταφῶν. Ἡ ἑκτασις τοῦ νεκροταφείου ὁρίζεται ἐντὸς πλαισίου καθοριζομένου ὑπὸ τῶν ὁδῶν Ψαρομηλίγγου - Ἀγαινοῦ καὶ τῶν καθέτων πρὸς ταύτας ὁδῶν Θερμοπυλῶν - Ἀκαδήμιου. Ἡ περιοχὴ πρὸς τὸ νωτέρω νεκροταφεῖον ἐν συγκρίσει πέρα γειτονεῖον τοῦ Διπύλου ἀποδεικνύεται ἐπὶ πάσης ἀμφιβολίας διὰ τῆς πλουσίας συλλογῆς τῶν ταφικῶν κτερισμάτων.

Εὐδαίμονοι εἶναι καὶ αἱ ταφαὶ τῆς Ἀρχαϊκῆς περιόδου, αἵτινες ἐνίοτε συνδέονται μετὰ μοναδικῶν εὐρημάτων (ἀγγεῖον Νέτου κ.ά.). Αἱ ταφαὶ αὗται περιορίζονται εἰς τὸν αὐτὸν

Βορρᾶν. Ὁ χώρος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγίνοντο ἐνταφιασμοί, πιθανὸν γνωστὸς ἐκ παραδόσεως εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς «Ἡρίων τόπος», παρέχει τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὴν ἐνταῦθα διανοιγείσαν πύλην κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους (479/8 π.Χ.)¹.

Ἀνάλογον ἀνάπτυξιν γνωρίζει ταυτοχρόνως τὸ παρὰ τὰς Θριασίας πύλας (Δίπυλον) ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον. Διὰ τῆς καθιερώσεως καὶ τοῦ Δημοσίου Σήματος ἐκτὸς τῆς θρησκευτικῆς σημασίας, ἡ θέσις αὕτη λαμβάνει

¹ Γ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Τοπογραφία, Ἀθῆναι 1964, σ. 7.

ανάλογον πολιτικήν σπουδαιότητα. Αἱ δημόσιαι τελεταὶ διὰ τοὺς νεκροὺς τῶν ἐκαστοτε πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων διεξάγονται ὁριστικῶς ἐν ταῦθα. Δημιουργοῦνται εὐάριθμοι περιβολοὶ οἰκογενειακῶν τάφων, ἀνήκοντες εἰς ἐνδόξους ἢ πλούσιους πολίτας, μὴ ἀποκλειόμενων βεβαίως τῶν κατωτέρων λαϊκῶν τάξεων.

Παρὰ ταῦτα, τὸ κέντρον βάρους, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν ἀπλῶν ἀστῶν, μετατοπίζεται, ὡς φυσικόν, εἰς χῶρον μικροτέρας πολιτικῆς σημασίας, ὡς ὁ τῶν Ἡρώων πυλῶν, ἃν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον, ὡς ἀποφαίνεται ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ μαρμαρίνου Μνημείου ἐν τῷ οἰκοπεδῷ Κακαβᾶ. Τὰ δύο νεκροταφεῖα, τοῦ Διπύλου καὶ τῶν Ἡρώων πυλῶν, ἀνήκον εἰς τὸν δῆμον Κεραμεικοῦ. Ταῦτα ἀνεπτύχθησαν ἐν τούτοις, ἐντελῶς ἀνεξάρτητα πρὸς ἀλλήλα, ἐπικοινωνοῦντα ἀλλὰ μὴ συνεχόμενα, ἐκάτερον ἔχον αὐτοτελῆ καὶ ἴδιον χαρακτῆρα. Τὸ αὐτοτελὲς τῶν νεκροταφείων ἐπιστοποιήθη ἀνασκαφικῶς διὰ τῆς διανοίξεως τάφρου ὑπὸ τῆς ΥΔΡΕΞ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς (βλ. σ. 42). Διὰ ταύτης παρετηρήθη ὅτι εἰς τὸ τμήμα τῆς ὁδοῦ τὸ ὀριζόμε-

νον ὑπὸ τῶν ἐπ' αὐτῆς καθέτων παρόδων, Θερμοπυλῶν ἀφ' ἐνὸς (ὅπου τὸ δυτικὸν ὄριον τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἡρώων πυλῶν) καὶ Πλαταιῶν ἀφ' ἑτέρου (παρὰ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ πρὸς Ἀκαδημίαν λεωφόρος), οὐδεμία ταφή οἰασθῆποτε περιόδου ἀπεκαλύφθη.

Οἱ ἐπακολουθήσαντες χρόνοι ἐπεφύλαξαν πλείστας ὅσας καταστροφὰς εἰς ἀμφοτέρω τὰ νεκροταφεῖα. Νεκρικαὶ στήλαι καὶ μέλη μνημείων ἀνηρπάγησαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ τείχους¹, ἐνῶ ἐπισυμβᾶσαι προσχώσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν σημαντικῶν ταφικῶν συγκροτημάτων. Βαθμιαίως ταῦτα παρήκμασαν, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς Ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅποτε διὰ τῆς καθιερώσεως καὶ ἄλλων νεκροταφείων ἐμειώθη μὲν ἡ σπουδαιότης των, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τινὰς εἰσέτι αἰῶνας ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμενα ἐν μαρμαρῷ, μέχρι τῆς τελείας των ἐρημώσεως.

¹ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ Κατὰ Λεωκράτους 43. ΑἲΣΧΙΝΗΣ Κατὰ Κτησιφώντος 236.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ - ΟΥΜΒΕΡΤΟΣ Φ. ΣΚΙΛΑΡΝΤΙ

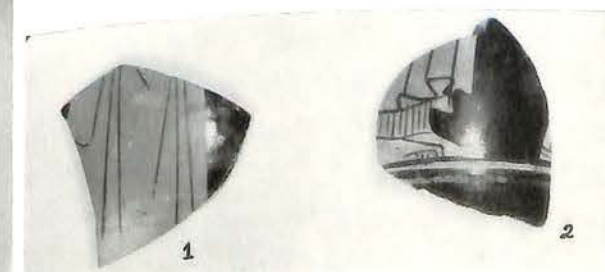
α. Ληκύθια καὶ χύτρα τοῦ παιδικοῦ τάφου Ι.

β. Τεμάχιον τῆς λευκῆς ληκύθου ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ.

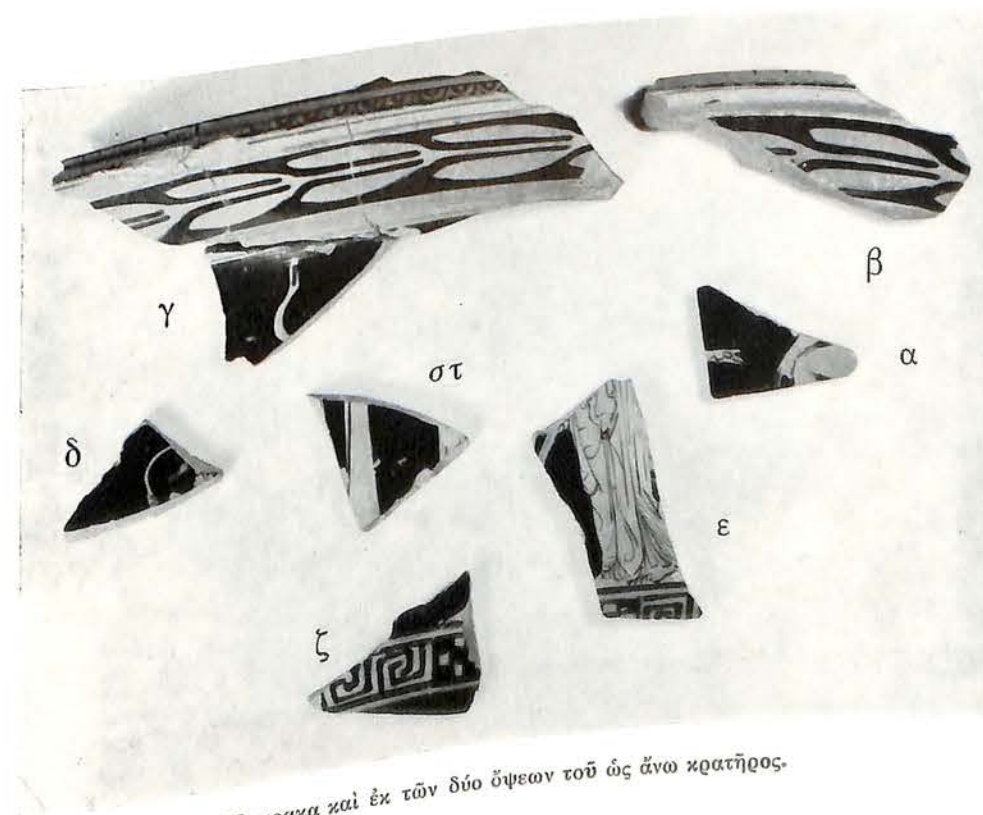
γ. Ἐγχάρακτος βάσις λύχνου ἐκ τῆς ταφῆς ΙΙ.

δ. Τεμάχια ἀγγείων ἐκ τοῦ γεμίματος καὶ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου ΙΙΙ.

α. Ο ξρυθρόμορφος κρατήρ του τάφου ΙΙΙ (όπισθία ὄψις).

β. *Οστρακία καὶ ἐκ τῶν δύο ὀψέων τοῦ ὡς ἄνω κρατήρος.

α. Μελαμβαφής σκύφος και λεκανίς του τάφου IV.

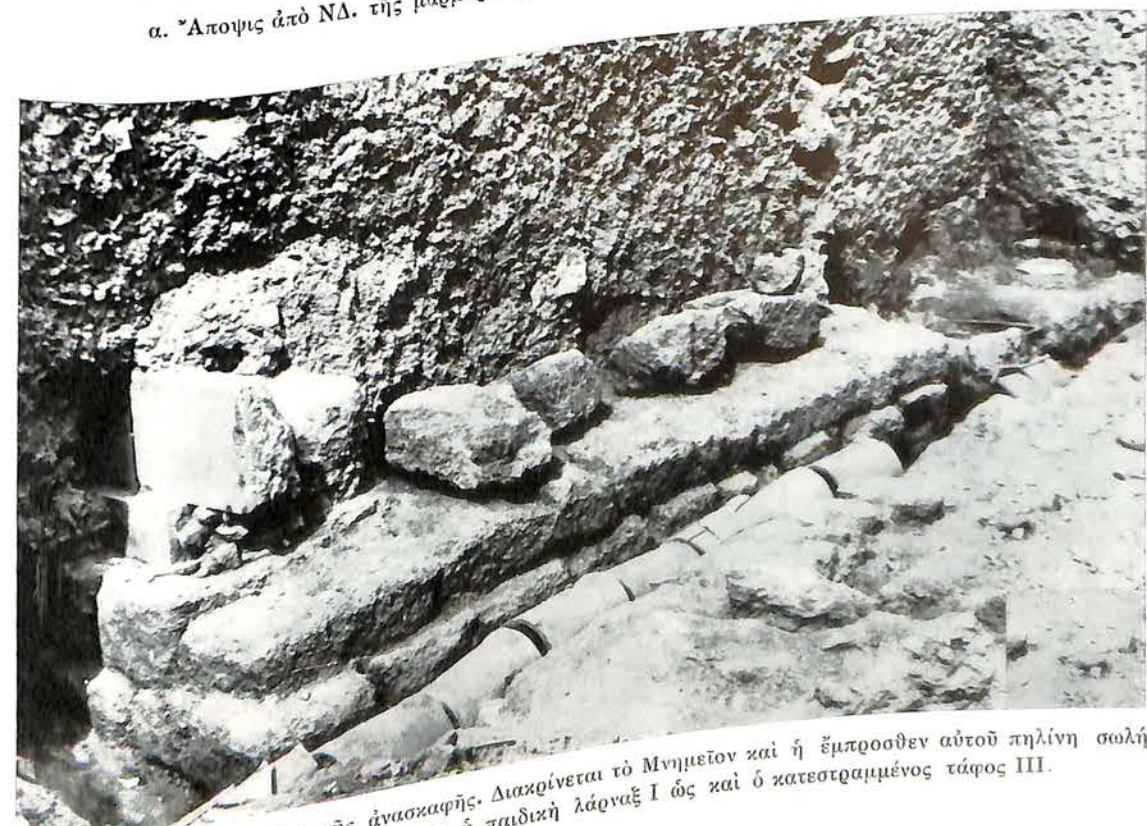
β. Έρυθρόμορφον ληκύθιον και πυξίς εκ του τάφου IV.

γ. Ή επί του πόματος της άνωτέρω πυξίδος παράστασις.

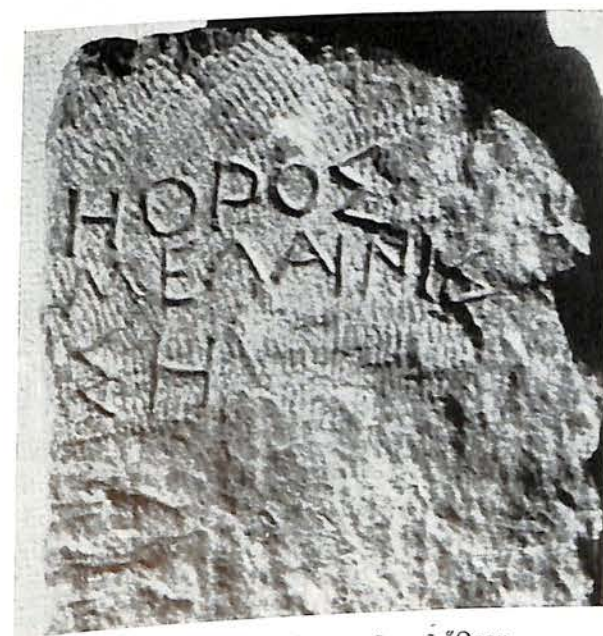
α. *Αποψις από ΝΔ. της μαρμαρίνης τοιχοδομίας μετά της κρηπίδος του Μνημείου.

β. *Αποψις από ΝΔ. τομέως της ανασκαφής. Διακρίνεται τὸ Μνημεῖον καὶ ἡ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πηλίνη σωλή-
νωσις. Εἰς τὸ βάθος διακρίνεται ἡ παιδικὴ λάρναξ I ὡς καὶ ὁ κατεστραμμένος τάφος III.

α. Ό εκ του Μνημείου
προερχόμενος Όρος.

β. Λεπτομέρεια της επιγραφής του Όρου.

γ. Θραύσματα λύχνου, χαλκούς ήλος και κύαθος εκ του
υπέρ τον άγωνόν έλλειπτικής τομής γεμίματος.

δ. Θραύσματα άγγείων και μελαμπαφές φιαλίδιον εκ της στρώσεως

α. *Οστρακα της στρώσεως Γ: τεμάχια λήγων, έρυθρομόρφου αγγείου ως και θραύσματα με γνωστήν διακόσμησιν του τύπου της Δυτικής κλιτύος.

β - γ. Αί επί της αρχαίας οδοῦ άνευρεθείσαι μαρμάριναι λήκυθοι.

α. Ἀποψις τῆς ὑδραυλικῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Ρωμαϊκῆς περιόδου ἀπὸ Βορρᾶ.

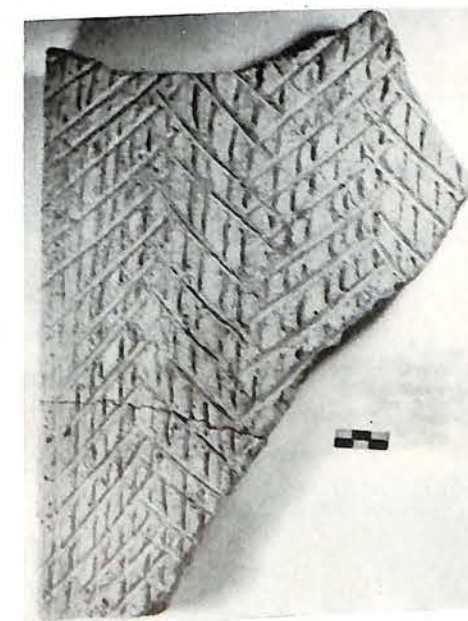
β. Ὁψις ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος ἀπὸ Δυσμῶν. Διακρίνεται ὁ παλαιότερος ἀκανόνιστος ἰσοδομικὸς δόμος ὡς καὶ ὁ ὑπερκείμενος τῆς β' οἰκοδομικῆς φάσεως.

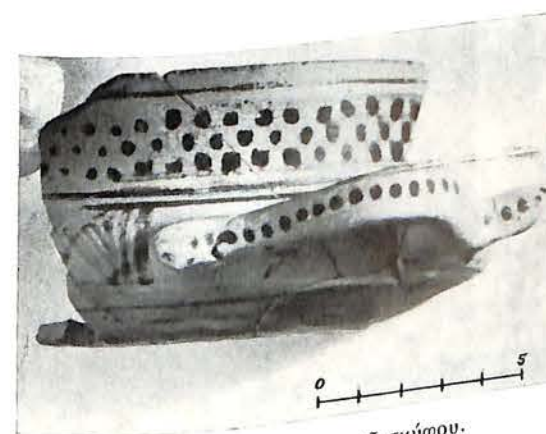
γ. Ἀποψις τοῦ Βορειοδυτικοῦ οἰκοδομήματος ἀπὸ Νότου. Διακρίνεται τὸ δάπεδον καὶ ἡ μεσοτοιχία τῆς παλαιότερας φάσεως μετὰ τῶν ἐπαλλήλων χωματίνων στρώσεων.

α. Πηλίνη άνθεμωτή ήγεμών.

β. Πηλίνη πλάξ μετ' έγχαρακτων γραμμώσεων
έκ της στρώσεως Ζ.

γ. Τεμάχιον γεωμετρικού σκύφου.

δ. Έλλιπής κοτύλη - πυξίς μετὰ πόματος.

ε. Άγνυθες και ένσφράγιστος λαβή.

α. Τμήμα της διατάξεως τῶν στρωμάτων τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἐκ τῆς δυτικῆς παρειᾶς τοῦ οἰκοπέδου τῆς ὁδοῦ Λένορμαν 28.

β. Συμπαγὲς ἀλάβαστρον ἐκ πωρολίθου.

γ. Κωνικὸν σφονδύλιον.

δ. Κορμὸς ἀνδρικοῦ εἰδωλίου.

ε. Πήλινος λύχνος ἐλλιπής.

α. Τὰ ἐπάλληλα λευκά ἐπιχρίσματα τοῦ τύμβου, θεωρούμενα ἀπὸ ΝΑ.

β. Ὁ πυθμὴν τῆς πυρᾶς Ε ἀπὸ Ἀνατολῶν.

γ. Ὁ πολυγωνικὸς ἀναλημματικὸς τοῖχος ἀπὸ Δυσμῶν.

β. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς λιθίνης θήκης Α, ἀπὸ Νότου,

α. Ἡ λακκοειδὴς ταφὴ Β, ἀπὸ Δυσμῶν.

15/5/69.

Eis Mr. Lida V. Grace

pe' daseipos elyapodias

dia Mr. dajellipor ewepodias

nos .

Dpt. Opt. Lujipori.

John Threpsiades died September 16, 1962.